

T.C.
İstanbul Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Birleşmiş Milletler ‘Ordusu’

Mahinur Gemici
2501120793

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Muharrem Hilmi Özev

İstanbul
2014

Y Ü K S E K L İ S A N S
T E Z O N A Y I

ÖĞRENCİNİN

Adı ve Soyadı : MAHİNUR GEMİCİ

Numarası : 2501120793

Anabilim/Bilim Dalı : SİYASET BİLİMİ VE ULUS. İLİŞ.

Tez Savunma Tarihi : 06.01.2015

Danışman : YRD. DOÇ. DR. MUHARREM HİLMİ ÖZEV

Tez Savunma Saati : 13:00

Tez Başlığı : "BİRLEŞMİŞ MİLLETLER 'ORDUSU'"

TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜ'NE OYBİRLİĞİ / ~~OYÇOKLUĞUYLA~~ karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. NEVİN ATEŞ		Kabul
2- YRD. DOÇ. DR. MUHARREM HİLMİ ÖZEV		Kabul
3- YRD. DOÇ. DR. SUNA MUĞAN ERTUĞRAL		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- DOÇ. DR. DÜNDAR MURAT DEMİRÖZ		
2- YRD. DOÇ. DR. EDİP ASAF BEKAROĞLU		

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ‘ORDUSU’

ÖZ

Mahinur Gemici

II. Dünya Savaşı’nın sonunda dünya barışını koruma ve ‘toplumların yaşam standartlarını yükseltme’ amacıyla yazılan Kurucu Antlaşma ile hayata geçirilen Birleşmiş Milletler (BM)’in ıslahı, milenyumun başından beri uluslararası ilişkiler alanının temel konularından birini oluşturmuştur. Kuruluşun yetersiz yaptırım gücü, BM’nin milyonlarca insanın gayriinsani şartlarda yaşamasını ve ölmesini engelleyememesine yol açmıştır. BM’nin literatürde tartışılması beraberinde pek çok eleştiriyi de getirmiştir. Son yıllarda kuruluşun adının artan işkence olayları, insan ticareti, organize suç kartelleri ile ilişkiler, kadın ve çocuk istismarı gibi olaylarla anılması ve mavi berelilerin ruhsal durumlarında oluşan problemlere dair haberler üye devletlerin gönderdiği askeri ve sivil personelin kalitesini sorgulanır hale getirmiştir. Ayrıca, BM’nin gözlemci olarak bulunduğu bazı ülkelerde, yönetimlerin askeri darbe gibi anti-demokratik ve şiddet içeren yöntemlerle değiştirilmesi sırasında, herhangi bir tavır almaması da uluslararası toplum tarafından tarafsızlığa aykırı bulunmuştur.

Bu tezde kuruluşun gelişmiş devletler tarafından eski kolonilerinin içişlerine müdahale için yada çıkarlarına uyduğunda müdahalelerde bulunduğu eleştirisinin, bir Birleşmiş Milletler Gücü ya da Ordusu’nun kurulması ile ortadan kaldırılıp kaldırılamayacağı tartışılmaktadır. Bu güç ile Birleşmiş Milletler’in yaptırım gücü ve etkinliği artarken, kuruluşun sürekli artan bütçesinde kısıntıya gidilebileceği düşünülmektedir. Böylece uluslararası toplumun, Birleşmiş Milletler’in maddi yükünü taşıyan gelişmiş ülkelerin kuruluştaki nüfuzuna getirdiği eleştiriler de sona erdirilebilecektir. Barış operasyonlarında yaşanan başarısızlıkları sona erdirmede; üye ülkelerin asker, polis ve sivil personelinin arasından gerekli koşulları sağlayanlardan kurulacak ve bağımsız

şekilde yönetilecek BM akademisinde insani müdahaleye uygun biçimde yeniden eğitilmeleri, operasyonlara yönelik eleştirileri ortadan kaldırabileceği gibi mavi berelilerin kuruluşa aidiyetlerini de arttıracaktır.

Anahtar Kelimeler: Birleşmiş Milletler Reformu, Güvenlik Konseyi, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, Barış Operasyonları.

THE UNITED NATIONS ‘ARMY’

ABSTRACT

Mahinur Gemici

Although the United Nations (UN) was planned as the fundamental guarantee of world peace with its Charter signed at the end the World War II, its reformation has been one of the major issues of international relations field since the millennium. Its inadequate enforcement capability led to millions of people living in inhumane conditions and even dying all around the World. Quality of the soldiers and civilian personnel that has been sent by the member states has been questioned with the growing number of torture, human trafficking, cases of relations with international crime syndicates and sexual assault charges and reports of psychological problems among blue berets, surfacing in last couple of decades. Furthermore, UN’s reluctance to interfere into anti-democratic and violent methods used for regime change in some countries, where the UN had ongoing peace operations, was seen as a clear breach of impartiality rule by the international community.

Creation of a United Nations Force or Army will silence accusations that the developed countries are using the organization to interfere politics of regions which were their colonies before or when the developed countries could benefit from the UN’s involvement. It will also increase enforcement capacity and efficiency of the UN and will help to reduce its ever growing budget. Thus, international society’s criticism of developed countries influence in the organization, which carry financial burden of the United Nations on their shoulders, would be dissolved. The most important factor in ending peacekeeping failures will be to choose blue berets from candidate pools of well-educated military, police and civilian personnel of member states and to educate them in an institute that will be established and operated solely by the United Nations.

Key Words: United Nations Reform, the Security Council, the Secretary-General of the United Nations, Peacekeeping Operations

ÖNSÖZ

Farklı ideolojiler, çıkarlar ve yaşanmışlıklar sonucu ortaya çıkan önyargıların yarattığı çatışmalar için çözüm olarak görülen uluslararası kuruluşlar, Milletler Cemiyeti'nden beri uluslararası ilişkiler alanının ana aktörleri olarak kabul edilmektedirler. Devletlerin arabulucu olmaksızın sürdürdükleri ilişkilerin yol açtığı savaşlar halkları ve yöneticileri, her ne kadar başarıları tartışılır olsa da, bu tür kurumları hayata geçirmeye itmiştir. Bu durumda farklı uluslararası ilişkiler ekolleri -uluslararası arenadaki konumları ve potansiyellerine dair anlaşmazlıklar yaşansa da- çatışmaların önlenmesi noktasında BM gibi kuruluşların hayata geçirilmesi gereğini vurgulamaktadır.

II. Dünya Savaşı'nın yarattığı maddi ve insani yıkım, tekrar böyle bir durumun yaşanmaması için devletleri, uluslararası arabuluculuk görevini üstlenecek bir üst kurum sıfatıyla BM'yi kurmaya yönlendirmiştir. Böyle bir amaçla 1945 yılında kurulan BM, devletlerarası çatışmalar, iç savaşlar ve uluslararası alanda sorunlara yol açabilecek kolonileşmenin sona ermesinin yol açtığı sorunlar gibi birçok durumda aktif arabulucu rolü üstlenmiştir. Ancak BM, Soğuk Savaş sırasında Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği'nin karşılıklı Güvenlik Konseyi vetoları nedeniyle birçok çatışmaya kayıtsız kalmıştır. 1991 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla oluşan ılımlı hava ile BM'nin, barışı koruma ve inşa operasyonlarının hem sayısı artmış hem de kapsamı genişlemiştir.

BM'nin yönetim şekli ve operasyonların kapsamlarını belirlemede çerçeveyi oluşturan BM Kurucu Antlaşması'nda öngörülen BM Daimi Gücü'nün hayata geçirilememesi, barış operasyonlarında istenen başarıya ulaşılmasına engel olmaktadır. BM'nin her bir operasyon öncesi üye devletlerden gerekli asker ve sivil personeli talep etmek zorunda kalması, genellikle talep ettiğinden daha az asker ve personel yardımı alması ve bu görevlileri kısa sürede sahaya ulaştırmak için gerekli detaylı eğitimlerden geçirememesi operasyonların başarısızlığının en önemli nedenlerini oluşturmaktadır. Ayrıca katılımcı

lkelerle yapılan kısıtlayıcı anlaşmalar nedeniyle, emirlerin uygulanmasında hiyerarşıyla karşılaşılmaktadır. Bu durumda askerler, BM tarafından verilen emirleri ancak kendi devletlerince onaylandığında uygulayabilmektedir. Bu uygulama acil durumlarda hızlı hareket edilmesini engellediği gibi, bazı örneklerde devletlerin başka lkelerden gelen askerleri kurtarmak için kendi askerlerini tehlikeye atmayı istememelerine neden olmuştur. Sonuçta operasyonların uzaması ve çok sayıda askeri kaybın yaşanması hem bazı devletlerin askerlerini geri çekmesine hem de uluslararası toplumun başarıya ulaşmadan sona erdirilen operasyonlar nedeniyle kuruluşu hedef almasına neden olmuştur.

Üstelik Uluslararası Ceza Mahkemesi gibi nispeten bağımsız bir yargı organına sahip olmasına rağmen mavi berelileri yargılama hakkı bulunmayan BM, yaşanan cinsel istismar, yasadışı uluslararası ticaret, kadın ve ocuk ticareti, insan hakları ihlalleri ve işkence olaylarında uluslararası basın tarafından ana sorumlu olarak gösterilmektedir. ye ülkelerin asker gönderirken BM ile yaptıkları “Kuvvetlerin Durumu Anlaşmaları” (**Status of Forces Agreements-SOFAs**) nedeniyle mavi berelilere aracı olmadan emir verme, onları denetleme ve denetimin sonucunda gerekirse cezalandırma hakkına sahip olmayan BM’nin, yukarıda sıralanan herhangi bir suçun gerçekleşmesi durumunda sorumluluğu yüklendiği de görülmektedir. Bu tür durumlarda zanlı konumunda bulunan asker veya sivil mavi berelilerin ülke yönetimleri tarafından geri ağırılmasıyla, olayların adli süreçleri sekteye uğratılmaktadır.

Diğer taraftan BM operasyon bütçesine her ülkenin farklı oranda katkı sağlaması ve operasyonlar için ayrı bütçeler oluşturulması kurumun tarafsızlığını ve operasyonların amacını sorgulanır hale getirmektedir. Daha önce tecrübe edildiği üzere başat g konumundaki ülkelerin ödeme yapmayı reddetmesi, kuruluş için çalışmayı imkânsız hale getiren sonuçlar doğurmaktadır. Ekonomik anlamda önemli g olarak görülen bu ülkeler ödemelerini kesme tehdidiyle, taleplerini ve kendi politikalarını kuruluşa dayatma yöntemini kullanmaktadırlar. BM’nin finansal endişeleri nedeniyle bu tehditlere yönelik

herhangi bir yaptırım getirememesi de tarafsızlığına gölge düşürmektedir. BM kararları incelendiğinde üçüncü dünya ülkelerinden BM bütçesine katkı sağlamayanların üyeliği BM kuralları kapsamında askıya alınırken, aynı uygulamanın gelişmiş ülkelere karşı kullanılmadığı görülmüştür. Operasyonlar için oluşturulan bütçelerin tüm devletlerin katkı sağladığı BM genel bütçesinden karşılanmaması ve genelde gelişmiş ülkelerin kendi bölgeleri veya nüfuz alanlarındaki operasyonların ana maddi destekleyicisi oldukları ortaya konduğunda getirilen tarafsızlık eleştirilerinin nedeni anlaşılmaktadır. Tek bir bütçe ile BM'nin hem idari hem de operasyonel harcamalarının sabit ödemelerden karşılanması, hem bu tartışmaları sona erdirebilir hem de bürokratları harcamalar konusunda daha sorumlu davranmaya itebilir.

Bu kapsamda hazırlanan tezin amacı, BM'ye dair uluslararası ilişkiler düşünce okullarının bakış açılarını ortaya koyduktan sonra, kuruluşun bürokratik yapısının barışı koruma operasyonlarına etkilerini ortaya koymak ve yaşanan olumsuz örneklerin önlenmesi için gerçekleştirilebilecek yeni reform önerileri sunmaktır. Tezin konusu operasyonlarda yaşanan başarısızlıkların ortaya kaldırılabilmesi için yapılabilecek reform çalışmalarının bürokratik kademede mi yoksa sahada çalışan mavi bereliler üzerinde mi yapılması gerektiği araştırmaktır. Yaşanan sorunların uluslararası bir kuruluş olmanın beklenen sonucu mu olduğu yoksa BM'ye has yapısal ve işlevsel sorunların sonucu olarak mı ortaya çıktığı araştırılmış ve işlevsel sorunların önemine değinilmiştir.

Bu tezin yazım sürecinde yönlendirmeleri ve yardımları ile bakış açımı değiştiren ve eksiklerimi düzelten danışmanım Yrd. Doç. Dr. Muharrem Hilmi Özev'e teşekkürlerimi sunarım. Tez konusunun belirlenmesi sürecinde etkili olan hocalarım Doç. Dr. Robert Thompson, Yrd. Doç. Dr. Angela Kachuyevski'ye ve Yrd. Doç. Dr. Halit Kakinç'a teşekkürler ederim. Ayrıca, tez yazım süresince bana yardımcı olan değerli hocalarım Prof. Dr. Nevin Ateş'e, Prof. Dr. Namık Sinan Turan'a, Prof. Dr. Nuray Mert'e, Doç. Dr. Burak Gülboy'a, Doç. Dr. Ahmet Öztürk'e, Yrd. Doç. Dr. Leyla Sanlı'ya, Yrd. Doç. Dr. İrfan Çiftçi'ye, Yrd. Doç. Dr. Muhammed A. Ağcan'a, Yrd. Doç. Dr. Edip A.

Bekaroğlu'na, Yrd. Doç. Dr. Murat Metinsoy'a, ve Yrd. Doç. Dr. Ahmet Emre Ateş'e ayrı ayrı teşekkür ederim.

Tez süreci boyunca benden manevi desteklerini esirgemeyen annem Vildan Gemici, babam Kani Gemici ve kardeşlerim Mevlana Gemici ve Yunus Emre Gemici'ye şükranlarımı sunarım.

Sadece tez sürecimde değil, akademik çalışmalarında bana destek olan Suna Mogan'a bu süreç boyunca bana destek olduğu ve yönlendirdiği için teşekkürü borç bilirim. Tezim konusunda bana yardımlarını esirgemeyen araştırma görevlisi arkadaşlarım Serap Yolcu ve Yeliz Yazan'a teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER	xi
ŞEKİLLER	xiv
TABLolar	xv
GRAFİKLER	xvi
KISALTMALAR	xvii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	4
KAVRAMSAL VE TEORİK ÇERÇEVE: ULUSLARARASI İLİŞKİLER TEORİLERİ KAPSAMINDA BİRLEŞMİŞ MİLLETLER, İŞBİRLİĞİ VE İNSANİ MÜDAHALE	4
1.1. Klasik Düşünce Okulları: Realizm ve Liberalizm	4
1.1.1. Realizm	4
1.1.1.1. Klasik Realizm	4
1.1.1.2. Neorealizm	7
1.1.1.3. Saldırgan ve Defansif Realizm	8
1.1.2. Liberalizm	10
1.1.2.1. Klasik Liberalizm	10
1.1.2.2. Neoliberalizm	12
1.2. Soğuk Savaş Sonrası Ortaya Çıkan veya Önem Kazanan Düşünce Okulları	14
1.2.1. Kurumsalcılık	14
1.2.2. Konstrüktivizm	16

1.2.3. İngiliz Okulu	18
1.3. Uluslararası İlişkiler Teorileri Kapsamında Birleşmiş Milletler.....	20
İKİNCİ BÖLÜM	21
KURUCU ANTLAŞMADAN GÜNÜMÜZE BİRLEŞMİŞ MİLLETLER, BARIŞ	
OPERASYONLARI OLUŞUMU, OPERASYONLARDA ETKİLİ OLAN	
KURUMLAR VE REFORM TALEPLERİNE NEDEN OLAN SORUNLAR.....	21
2.1. Barış Operasyonları Alakalı Birimler ve Operasyonların Evrimi.....	21
2.1.1. Birleşmiş Milletler Kurucu Antlaşması'ndan Günümüze Birleşmiş Milletler ve Müdahale.....	21
2.1.2. BM Barış Operasyonları ile Alakalı Birimler	25
2.1.3. Birleşmiş Milletler Barış Operasyonlarının Kararlaştırılması ve Gelişim Süreci	36
2.1.4. Barış Gücü Operasyonlarının Askeri ve İdari Yapısı	39
2.1.5. BM Polis Gücü.....	50
2.2. Barış Gücü Operasyonlarının Finansmanı	59
2.3. Barış Operasyonların Kapsamı	65
2.3.1. Barış Operasyonları ile Ulus İnşası.....	65
2.3.2. Barış Operasyonlarında Hukukun Tesisi	78
2.3.3. BM Operasyonları Rızaya Dayalı Olma ve Tarafsızlık İlkesi İhlalleri.....	83
2.4. BM Barış Operasyonlarında Başarı Kavramı	88
2.5. Operasyonlar Sırasında Yaşanan Sorunlar	91
2.5.1. BM Operasyonları ve Cinsel İstismar Sorunu	91
2.5.2. BM ve İnsan Hakları İhlalleri	102
2.5.3. Barış Operasyonlarının Mavi Bereliler Üzerindeki Fiziksel ve Ruhsal Etkileri	104

2.6. Mavi Berelilerin Yargılaması Sorunu	110
2.7. İnsani Yardım-Askeri Müdahale Çıkmazında BM	112
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	116
BİRLEŞMİŞ MİLLETLER REFORMU'NA YENİ BİR BAKIŞ	116
3.1. Birleşmiş Milletler'de Reform Talepleri.....	116
3.2. BM Barış Operasyonlarına Alternatif Olarak Sunulan Çözümler	124
3.3. İstatistikler Doğrultusunda Operasyonlara Katılımın Değerlendirilmesi ve Reform Önerileri	130
SONUÇ.....	135
KAYNAKÇA	144

ŞEKİLLER

Şekil 1: Barış Koruma Operasyonları Dairesi Büroları.....	33
Şekil 2: Hukukun Tesisi Bürosu.....	34
Şekil 3: Barış Operasyonları için Saha Destek Bürosu.....	35
Şekil 4: Barış Operasyonları Lojistik Destek Birimi.....	36

TABLÖLAR

Tablo 1: Güvenlik Konseyi Organları.....	26
Tablo 2: Genel Sekreterliğe Bağlı Bürolar ve Daireler.....	30

GRAFİKLER

Grafik 1: Devam Eden Avrupa ve Amerika Kıtaları Operasyonları Katılımcı Nitelik ve Sayıları.....	55
Grafik 2: Devam Eden Asya Kıtası Operasyonları Katılımcı Nitelik ve Sayıları.....	56
Grafik 3: Devam Eden Afrika Kıtası Operasyonları Katılımcı Nitelik ve Sayıları.....	58
Grafik 4: 2012-2015 Yılları Arası Üye Devletlerin Bütçe Katkı Oran Grafiği (İlk 10 Ülke ve Türkiye).....	62
Grafik 5: Devam Eden Operasyonların Bütçeleri.....	64
Grafik 6: Görevler Bazında Cinsel İstismar ve Taciz Suçlamaları.....	97
Grafik 7: Yıllar Bazında Mavi Berelilere Yapılan Cinsel İstismar Suçlamaları.....	99
Grafik 8: Yıllar Bazında Cinsel İstismar Olayları Dışında Kalan Disiplin Suçları.....	101
Grafik 9: 2007-2014 Yılları Ocak Ayları İtibariyle Kadın Mavi Bereli Sayıları.....	108
Grafik 10: 2007-2014 Yılları Ocak Ayları İtibariyle Erkek Mavi Bereli Sayıları.....	109
Grafik 11: Ülkeler Bazında, Devam Eden Operasyonlara Asker Katılım Oranları (İlk 20 Ülke).....	130
Grafik 12: Ülkeler Bazında, Devam Eden Operasyonlara Polis Katılım Oranları (İlk 20 Ülke).....	132
Grafik 13: Sona Eren Operasyonlardaki İnsani Kayıp Sayıları.....	133

KISALTMALAR

BM: Birleşmiş Milletler

ECOSOC: Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi

ECOWAS: Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu

IMF: Uluslararası Para Fonu

MINURSO: Birleşmiş Milletler Batı Sahra'da Referandum Misyonu

MINUSMA: Birleşmiş Milletler Mali Cumhuriyeti Çokyönlü İstikrarı Sağlama Görevi

MINUSTAH: Birleşmiş Milletler Haiti İstikrar Komisyonu

MONUSCO: Birleşmiş Milletler Demokratik Kongo Cumhuriyeti Çokyönlü İstikrarı Sağlama Görevi

UNAMID: Birleşmiş Milletler-Afrika Birliği Darfur Ortak Operasyonu

UNCIVPOL: Birleşmiş Milletler Sivil Polisi

UNDOF: Birleşmiş Milletler Ateşkes Gözlem Komisyonu

UNMIK: Birleşmiş Milletler Kosova Geçiş Hükümeti Görevi

UNMIL: Birleşmiş Milletler Liberya Görevi

UNMISS: Birleşmiş Milletler Güney Sudan Cumhuriyeti Görevi

UNMOGIP: Hindistan ve Pakistan'daki Birleşmiş Milletler Gözlemci Grubu

UNIFIL: Lübnan Birleşmiş Milletler Geçici Görev Gücü

UNIFSA: Birleşmiş Milletler Abyei (Sudan) Geçiş Dönemi Güvenlik Gücü

UNOCI: Birleşmiş Milletler Fildişi Sahili Cumhuriyeti Operasyonu

UNPREDEP: BM Makedonya Önleyici Müdahale Gücü

UNTAG: Birleşmiş Milletler Geçiş Dönemini Destekleme Grubu

UNTSO: Birleşmiş Milletler Mütareke Gözlem Gücü

UNYOM: Yemen için Birleşmiş Milletler Gözlem Komisyonu

GİRİŞ

‘Birleşmiş Milletler Ordusu’ Birleşmiş Milletler (BM) Kurucu Antlaşması’nda tasarlanan ve üye ülkelerden gelen askerlerden oluşturularak, uluslararası barış ve güvenliği koruyacağına inanılan güce verilen addır. Bu güç hayata geçirilemediği için günümüzde yapılan barış operasyonlarında kullanılan askeri ve sivil personel, her operasyon öncesinde yayınlanan talep raporları ile üyelere bildirilmekte ve üyeler personel gönderip göndermeme konusunda serbest bırakılmaktadır. Kuruluşun ilk yıllarında üyelerin çoğunun gelişmiş ülkeler olması nedeniyle, gönderilen güçler daha deneyimli askerlerden oluşurken; yaşanan askeri kayıpların yol açtığı siyasal baskılar Batılı devletleri operasyonlara genelde sadece maddi destek vermeye itmiştir. Neticede daha deneyimsiz ve eğitimsiz olan, gelişmekte olan ülkelere gelen personelin operasyonlarda kullanılmasına başlanmıştır. Son yıllarda artan cinsel istismar, yasadışı uluslararası ticaret, kadın ve çocuk ticareti, insan hakları ihlalleri ve işkence olaylarında; mavi berelilere emir verme, onları denetleme ve denetimin sonucunda gerekirse cezalandırma hakkına sahip olmayan BM’nin yoğun olarak eleştirildiği ve reform taleplerinin arttığı gözlenmektedir.

Kuruluşa getirilen eleştiriler arasında öne çıkan operasyonel başarısızlıkların nedenleri arasında sabit bir barış gücünün bulunmaması nedeniyle oluşan aksaklıklar ön plana çıkmaktadır. Her bir operasyon öncesi üye devletlerden asker istemek zorunda kalınması, genellikle talep edilenden az asker ve personel yardımı alınmasına ve bu görevlilerin kısa sürede sahaya ulaştırmak için gerekli eğitimlerden geçirilememesine neden olmaktadır. Süregelen eğitimlerin askerlerin operasyonlara savaş olarak bakmasının önüne geçemediği ve diğer ülkelere gelen mavi bereliler ile karşılıklı güven üzerine ilişkiler kurmalarını sağlayamadığı farklı örneklerde görülmektedir. Ayrıca, katılımcı ülkelerle yapılan kuruluşun otoritesini kısıtlayıcı anlaşmalar nedeniyle askerler, BM tarafından verilen emirleri ancak kendi devletlerinin onayı sonrası uygulayabilmektedirler. Operasyonlar sırasında yaşanan insani kayıplar sonrasında, asker gönderen devletler

siyasal baskılardan kurtulmak için askerlerini geri çekebilmekte, bu da operasyonların herhangi bir başarıya ulaşmadan, aniden bitmesine neden olabilmektedir.

Literatürde Birleşmiş Milletler alanında yapılan çalışmaların büyük kısmı bir ya da birkaç operasyon üzerinde durarak, operasyonların özellikleri hakkında araştırmalar ortaya konmaktadır. Operasyonlar tek tek incelendiğinde, yaşanan BM başarısızlıkları genellikle bölgesel sorunlara, çatışmanın nedenlerine veya ülkelerin kendi iç dinamiklerinden kaynaklanan sorunlara bağlanmaktadır. Bu durum zamanla BM'nin özellikle iç savaş gibi durumlarda kullanılmaması gerektiği düşüncesini doğurmuştur. Bu tezin yazarı da benzer düşünceleri taşıırken yaptığı araştırma ve elde ettiği bulgular sonucunda yeni bir bakış açısına ulaşmayı amaçlamıştır. Tez ile operasyonlarda yaşanan başarısızlıkların ortadan kaldırılabilmesi için yapılabilecek reform çalışmalarının bürokratik kademede mi yoksa sahada çalışan mavi bereliler üzerinde mi yapılması gerektiği araştırılacaktır. Yaşanan sorunların uluslararası bir kuruluş olmanın beklenen sonucu mu olduğu yoksa BM'ye has yapısal ve işlevsel sorunların sonucu olarak mı ortaya çıktığı açığa çıkarılacaktır.

Geçmişten gelen Kıbrıs Sorunu, Yugoslavya'nın Dağılması, İsrail-Arap çatışmaları, Hindistan-Pakistan sınır çatışmaları gibi sorunlara müdahalesine devam eden Birleşmiş Milletler, günümüzde daha çok Afrika'da ortaya çıkan iç savaşlara müdahil olmakta; bu durum operasyonların kapsamının genişlemesine yol açmaktadır. NATO (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü) ve Afrika Birliği Örgütü gibi kuruluşlar BM ile birlikte veya bağımsız olarak müdahaleler gerçekleştirseler de uluslararası toplumun desteğini almada BM kadar başarılı olamamaktadırlar. Bunda en büyük etken dünya devletlerini tamamının BM'ye üye olması ve kuruluşu, güç dengesi açısından eleştirseler de, kendi politikalarını ifade edebilecekleri bir meşru alan olarak tanımalarıdır. Bu nedenle BM'nin ortadan kaldırılması önerisi genelde destek bulmamakta ve reform yapılması tercih edilmektedir.

Üç kısımdan oluşan bu tezde öncelikle uluslararası düşünce okullarının Birleşmiş Milletler'e bakış açıları ortaya konulacak; böylece sorunların uluslararası kuruluşların

sistemlerinden kaynaklanan yapısal sorunlar nedeniyle yaşanıp yaşanmadığı anlaşılmaya çalışılacaktır. Böylece sadece BM'nin değil, yeni kurulabilecek kuruluşların da başarıya ulaşip ulaşamayacağı konusunda bilgi edinilmeye çalışılacaktır. Klasik düşünce okulları kapsamında realizmin ve liberalizmin farklı alt türlerinin BM'ye bakışları değerlendirilecek; sonrasında ise Soğuk Savaş sonrası ortaya çıkan alternatif düşünce akımlarının BM'yi analiz etmekte daha etkili olup olmadığı incelenecektir.

Tezin ikinci kısmında ise ilk olarak BM'nin operasyonları yönetirken kullandığı büro ve daireler incelenecek, sonra ise operasyonların BM'nin kuruluşundan günümüze değişimi anlatılarak bunun gerektirdiği yeniden yapılanmaya değinilecektir. Sonrasında ise BM bütçesinin üye devletlerin kuruluştaki nüfuzlarına etkisi ortaya konulacak ve operasyon bütçelerinden bahsedilecektir. Ayrıca Birleşmiş Milletler'e operasyonlar sırasında yaşananlar nedeniyle getirilen eleştirilere de yer verilerek, adli suçların ve disiplin suçlarının yaşanmasının nedenleri üzerinde durulacaktır. Üçüncü kısım ise yaşanan sorunlar sonrasında BM bürokrasisinin çözüm olarak sunduğu reform önerileri ortaya koyarak başlayacak; uluslararası toplumun insani müdahalelerde BM yerine kullanılmasını önerdiği bölgesel örgütler ve paralı askerler çözümlerinin uygulamada getirdiği sorunlar anlatılacak ve istatistikler doğrultusunda operasyonlar değerlendirilerek yapılabilecek değişikliklerle kuruluşun daha başarılı insani müdahaleler yapmasının yolları araştırılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE TEORİK ÇERÇEVE: ULUSLARARASI İLİŞKİLER TEORİLERİ KAPSAMINDA BİRLEŞMİŞ MİLLETLER, İŞBİRLİĞİ VE İNSANİ MÜDAHALE

1.1. Klasik Düşünce Okulları: Realizm ve Liberalizm

1.1.1. Realizm

Birleşmiş Milletler (BM)'in öncüsü konumundaki Milletler Cemiyeti'nin İtalyanların Habeşistan'ı, Japonların Mançurya'nın işgalini önleyememesi ve faşizmin Avrupa'da yayılmasına engel olmamasına bir reaksiyon olarak doğan realist teori, uluslararası örgütlenmeleri, uluslararası ilişkilerin ana aktörü olarak gördüğü devletler ile ilişkileri üzerinden değerlendirmektedir. Realist teoriye göre devletlerin çıkarları için araç olan bu örgütlenmeler genelde en güçlü olan devletin çıkarlarına doğrudan hizmet etmek için kullanılmaktadır.¹ Ayrıca realist teori, uluslararası hukuk kuralları ve bunları uygulayan BM'ye bağlı mahkemelerin uygulamalarını, devletlerin egemenlik haklarının ihlali olarak görmektedir.² Realizm, kuruluşundan günümüze birçok ünlü düşünürün savunduğu ve zamanla oluşan farklı türleri uluslararası ilişkiler alanında güçlü destekçiler bulan bir düşünce okuludur.

1.1.1.1. Klasik Realizm

İnsan doğasının aslen kötü olduğunu ve devletlerin insanların bu yapılarını kontrol edecek

¹ Rosa Freedman, *The United Nations Human Rights Council: A Critique and Early Assessment*, Routledge: 2013, s. 88-89.

² Stephan Haggard and Beth A. Simmons, "Theories of International Regimes", *International Organization*, Vol.41, No.3, Summer 1987, s. 491.

bir üst otorite olarak ortaya çıktığını iddia eden realizm, uluslararası sistemde devlet gibi gerektiğinde zor kullanarak düzeni sağlayacak bir otoritenin bulunmamasının anarşiye neden olduğunu ifade etmektedir. Böyle bir ortamda hayatta kalma, güvenliği sağlama ve gücü artırma amacıyla devletler veya onların oluşturduğu ittifaklar arasında yapılacak güç mücadeleleri kaçınılmaz olduğunu iddia etmektedir.³ Devleti uluslararası ilişkilerin merkezine oturtan; siyasetçiye karar almadan önce çıkarlarını dikkatlice değerlendirip karar vermesini öğütleyen; devletlerarası ilişkileri kaotik, tehlikeli ve tehditkâr olarak tanımlayan realizm, uluslararası ahlaki normların var olmadığını, bu nedenle devletlerin diğer devletlere güvenmemelerini ve ahlaki davranmak adına çıkarlarını tehlikeye atmamalarını öğütlemektedir.⁴

Westfalya Barışı öncesinde realist öğretiyeye katkı yapan Thucydides ve Machievelli gibi düşünürler merkeze şehir devletini koyarken, barış sonrası ana aktör egemen devlet olmuştur. Realist düşünürler, genelde devletin gücünü askeri kapasitesiyle orantılı olarak görmüş ve devletlerin varlıklarını veya çıkarlarını koruyacakları düşüncesi ile BM gibi uluslararası kuruluşlara katılmasının yanlış olduğuna hükmetmişlerdir. Böyle bir durumda devletlerin askeri güçlerini sürekli artırma yönünde hareket etmelerinden başka çare olmadığını iddia etmektedirler. Eğer bir devlet kendisinden daha güçlü bir rakip karşısında kalırsa, diğer devletlerle ittifaklar kurarak denge siyaseti izlemelidir.⁵

Realist düşüneyi savunan düşünürler arasında Thucydides ve Machievelli'nin devletlerarasındaki ilişkilere dair yazınları yüzyıllardır realist siyasetçiler tarafından yol gösterici olarak kabul edilmiştir. Thucydides, uluslararası ilişkilerdeki ilk realist yazın olduğu düşünülen Peloponez Savaşları adlı eserinde, savaşların çıkar çatışmasından beslenmesine rağmen aslen taraflardan birinin diğerinin gözünde aşırı güçlenmesinin

³ Erdem Özlük, *Uluslararası İlişkiler Disiplininin Doğuşu, Kimliği ve Sorunları*, Şaban Kardaş ve Ali Balcı (Der.), *Uluslararası İlişkiler Giriş: Tarih, Teori, Kavram ve Uygulamalar*, 2. Baskı, İstanbul: Küre Yayınları, 2014, s. 104-105.

⁴ John Baylis, **Steve Smith and Patricia Owens, eds. The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations**, Oxford University Press, 2013, s. 100-101.

⁵ Baylis, **a.g.e.**, s. 101.

yarattığı korku sonucunda oluştuklarını iddia etmiştir. Niccolo Machievelli ise bir hükümdarın devletin varlığını devam ettirmek için çalışırken ahlaki değerler ve kabul edilmiş kuralların etkisinde kalmaması gerektiğini söylemiş; eğer gerektiğinde vicdanını rahatsız edecek kararları almazsa, uluslararası sistemde devletin devamını sağlayamayacağını iddia etmiştir.

Realizm, uluslararası örgütler kapsamında işbirliğinin hegemon bir devlet önderliğinde ve onun kuracağı sistem kapsamında gerçekleştirilebileceğini iddia etmektedir.⁶ Realist teori, uluslararası örgütleri devletlerin kendi hedeflerine ulaşmak için araç olarak kurduklarına inanmaktadır. Hatta kurumların varlığını sürdürmesini de devletlerin amaçlarına ulaşmada araç olma potansiyellerini devam ettirmelerine bağlamaktadır.⁷ Realistlerin bu kuruluşlara bakışları pragmatizm üzerine kuruludur. Yani bugünün dostu yarın düşmanı olabilir. Bu yüzden de dost olarak kabul edilen ülkeler bile birbirlerinin çok büyük kazançlar elde etmesine izin vermemelidir. Hatta bunun için kendi kazançlarında bile vazgeçebilmelidirler. Bu düşünce şekliyle BM gibi uluslararası kuruluşların varlıklarını uzun süre devam ettirebilmesi neredeyse imkânsızdır.⁸ Ayrıca klasik realizme göre, bir devletin diğer devletlere bazı değer yargılarını uluslararası kuruluşlar vasıtasıyla empoze etmeye çalışması, evrensel barış amacıyla değil, söz konusu devletin çıkarlarını korumak ve uluslararası arenadaki gücünü arttırmak içindir.⁹

Realizm, BM gibi uluslararası örgütler aracılığıyla devletlerin uzun vadeli kazançlar adına uzlaşmazlıklarına son verecekleri iddiasına, devletlerin işbirliği sonucu elde edilen kazancın paylaşımında birbirlerine güvenemeyecekleri ve kazanımların paylaşımında her zaman bir aktörün diğerlerine üstünlük sağlayarak sonunda işbirliğini bozacağı şeklinde

⁶ Burchill, Scott, Andrew Linklater, Richard Devetak, Jack Donnelly, Terry Nardin, Matthew Paterson, Christian Reus-Smit and Jacqui True, **Uluslararası İlişkiler Teorileri**, 3. Baskı, İstanbul: Küre Yayınları, 2014, s. 288.

⁷ Robert Jervis, "Realizm, Neoliberalizm ve İşbirliği", Uluslararası İlişkilerde Anahtar Metinler, Ed. Esra Diri, Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi, İstanbul, 2014, s. 721.

⁸ Hasenclever, Andreas, Peter Mayer and Volker Rittberger, "Integrating Theories of International Regimes," **Review of International Studies**, Vol. 26, No. 1, January 2000, s. 9.

⁹ Kardaş, **a.g.e.**, s. 126.

cevap vermektedir. BM'nin alanına giren iç savaşlar için ise realizm, devlet otoritesinin ortadan kalktığı durumlarda, yaşanmaya başlanan anarşi ortamında farklı sosyal aidiyetleri olan grupların geçmişte yaşanan olaylarla şekillenen önyargılarının, tarafları silahlanmaya ve kendi durumlarını iyileştirmek için silahlı mücadeleye ittiğini belirtmektedir. Realizme göre böyle durumlarda insanların birbirlerinden destek almak için kendi etnik azınlıkların yaşadığı bölgelere gitmesi, soykırım ve etnik temizlik suçlarının işlenmesinin yolunu açmaktadır.¹⁰ Sonuç olarak realizm bu tür çatışmaların sadece ülkelerin parçalanması ile sonuçlanabileceğini ve farklı etnik gruplardan insanların uzlaşmasını sağlayamayacağını öngörmektedir.¹¹

Realist düşünceye göre, bir devletin gücünü arttırması üç farklı sonuca neden olmaktadır. Bunlardan ilki, iç dengeleme olarak da ifade edilebilecek, Soğuk Savaş dönemindeki silahlanma yarışı örneğinde olduğu gibi tarafların karşılıklı olarak güç artırımına gitmesidir. İkincisi ise dış dengeleme olarak adlandırılan, nispi olarak daha zayıf olan devletlerin ittifaklar kurarak denge kurmaya çalışmasıdır. Bu ikisi işe yaramazsa son seçenek, savaş ilanıdır.¹² Çatışma ve savaşın sona erdirilmesinin, kişisel çıkarı ve güç gereksinimleri çerçevesinde hareket eden insan ve insanların oluşturduğu örgütlenmeler (devletler, kurum ve kuruluşlar vb.) nedeniyle mümkün olmadığını iddia eden realizm, Soğuk Savaş'ın sona erişini tahmin edememesi nedeniyle yara alsa da halen uluslararası ilişkiler alanının en etkili akımıdır. Klasik realizme getirilen eleştiriler, bu düşünceyi temel alan fakat farklı eklemeler yaparak uluslararası ilişkileri açıklamaya çalışan Neorealizm ve Saldırgan-Savunmacı Realizm gibi düşünce akımlarının doğuşuna neden olmuştur.

1.1.1.2. Neorealizm

¹⁰ Walt, **a.g.e.**, s. 35.

¹¹ Baylis, **a.g.e.**, s. 102.

¹² Kardaş, **a.g.e.**, s.124-125.

Savaşları devletlerin içten gelen üstünlük isteğinin sonucu olarak gören klasik realistlerin yerini zamanla neorealizm almıştır. Kenneth Waltz liderliğindeki Neorealistler, insan doğası yerine uluslararası sistemde var olma savaşı veren devletlerin, kendilerini diğerlerinden koruyabilecek bir gücün olmadığını fark ettikleri kaotik ortamda, var oluş mücadelesi yaşadığını kabul etmektedirler. Neorealizm, kaotik ve güvenlik endişeleri odaklı sistemde en güçlü olan devletlerin zamanla askeri güçlerini kullanarak zayıf olanları ele geçireceğini öngörmektedir. Neorealist düşünürler sistemin kaotik olmasını, devletlerarasındaki ilişkileri düzenleyecek bir üst otoritenin olmamasına ve BM gibi örgütlerin kararlarını devletlere dayatabilecek; böylece, uluslararası düzeni sağlayabilecek bir sürekli polis gücü bulundurmamasına bağlamaktadırlar.¹³

Kenneth Waltz, iki kutuplu dünyanın çatışmayı önlemede çok kutuplu bir dünyadan daha etkili olacağı görüşünü savunmaktadır. Devletlerin kendilerini güvende hissetmesi için gücün bir araç olduğunu ifade eden neorealistler, günümüzde kullanılan gücün dağılımına göre tek kutuplu sistem, çift kutuplu sistem ve çok kutuplu sistem kavramlarını literatüre kazandırmışlardır.¹⁴ Neorealistler, devletlerin birlikte hareket etmek yerine bireysel çalışmayı daha kolay göreceklerini ve birlikte çalışmanın kendileri dışındaki aktörlere yarayabileceğini düşündükleri için BM gibi uluslararası kuruluşlar bünyesinde sağlanacak işbirliğinden uzak duracaklarını iddia etmişlerdir.

1.1.1.3. Saldırgan ve Defansif Realizm

Realizmin bir parçası olarak geliştirilen saldırgan realizmde, devletler küresel ya da bölgesel hegemonya kurmak amacıyla politikalar geliştirirken; savunmacı realizmde devletlerin varlıklarını devam ettirme amacıyla hareket etmelerinin ters etki yaparak tarafların silahlanma yarışı gibi hatalara başvuracaklarına ve böylece varlıklarını

¹³ Kardaş, **a.g.e.**, s. 128.

¹⁴ Kardaş, **a.g.e.**, s. 122.

tehlikeye atabileceklerine dikkat çekilmektedir.¹⁵

Defansif realistlere göre çatışma, sadece saldırgan devletlerin sayısının artması durumunda kaçınılmazdır ve işbirliği mümkündür. Onlar için “şeffaflık artırılıp, dolandırmaktan elde edilen kazançlar ve dolandırılmanın maliyeti göreceli olarak düşük hale getirilirse; karşılıklı işbirliği karşılıklı ihanetten daha avantajlıysa veya daha avantajlı hale getirilse; tarafların her biri karşılıklı stratejilerini kullanıyor ve etkileşimlerin uzun bir süre boyunca devam edeceğine inanıyorsa işbirliğinin daha muhtemel olduğu veya muhtemel hale getirilebileceği” ne inanırlar.¹⁶ Realist düşüncenin birçok özelliğini içinde barındıran saldırgan ve defansif teoriler, realist düşünce okulu içinde en yeni kollar oldukları için uluslararası kuruluşları değerlendirmelerinde halen gelişme aşamasındadırlar.

Mahkumun İkilemi (**Prisoner’s Dilemma**) teorisi, Ofansif realistler için büyük güçlerin güvenlik arayışını açıklamakta yetersizdir. Çünkü taraflardan biri eninde sonunda değerlendirmesinde diğerini yetersiz bulacaktır ve sonuçta savaş riskini alacağı için mutlak güvenlik imkânsızdır. Defansif realistler aynı ikilemi yani bir tarafın güvenliğini arttıran önlemlerin diğer tarafları daha savunmasız veya etkisiz hale getireceği düşüncesini, siyasetin dinamiklerini yakalamak olarak görmektedirler. Onlara göre devletler statükonun korunmasına razıdır ve varolan güç dengesini kabullenmelerinde korkularının etkisi büyüktür. Bu bakış açısı BM gibi kuruluşlara getirdikleri eleştirilere rağmen realistlerin, var olan kuruluşun kapatılarak yeni bir düzenin getirilmesine neden karşı olduklarını göstermektedir.

¹⁵ Kardaş, **a.g.e.**, s. 130.

¹⁶ Tayyar Arı, **Uluslararası İlişkiler Teorileri**, Alfa Yayınları, İstanbul, 2004.

1.1.2. Liberalizm

Liberalizm¹⁷, sistemin anarşik yapısını kabul etmekle birlikte bu durumun devletler arasında işbirliği kurulmasına engel olarak görmemektedir. Dolayısıyla liberalizmde, bir hegemon ya da dünya devleti gibi üst bir otorite olmadan da devletlerin uluslararası örgütler ve kuruluşlar aracılığıyla birlikte hareket edeceğine, işbirliği yapacağına ve kabul edilmiş uluslararası hukuk kurallarına uyacağına inanılmaktadır.¹⁸ Realizmin tersine insan doğasının iyi olduğuna ve normal olanın savaş değil barış durumu olduğuna inanan liberaller, ulus-devlet sisteminin zamanla çözülerek yerini -BM gibi kuruluşlar aracılığıyla- bir dünya devletinin alabileceğine inanmaktadırlar. Dış politikanın ahlaki normlara dayanabileceği iddia eden liberal düşünürler, tarafların kararlarını faydacı bakış açısıyla değerlendirirken, tek kazananlı bakış açısı yerine her birinin işbirliğinden kazanç elde edebileceği düşüncesi taşınması gerektiğini ifade etmektedirler.¹⁹

1.1.2.1. Klasik Liberalizm

Klasik Liberalizm’de Birleşmiş Milletler gibi kurumlar devletlerarasındaki işbirliği ve barış kapsamında değerlendirilmektedir. Kant’ın deyimiyle *ebedi barışın* mümkün olduğunu iddia eden liberalizm, insan doğasının bu amaç doğrultusunda hareket etmeyi gerektirdiğini iddia etmektedir. Savaş siyasi toplumun bünyesindeki bir kanser olarak gören liberal düşünürler, tedaviyi demokrasi ve serbest ticarete görmektedirler. Kant’ın öğretisi Cumhuriyetçi rejimlerin sayısının artmasıyla genellikle BM ile özdeşleştirilen ‘barışçı federasyonun (**foedus pacificum**) kurulacağını iddia etmektedir. Bu doğrultuda hareket eden liberal düşünürler, demokratik kurumların olduğu ülkelerde savaşın insani ve maddi yükünü taşıyan halkın, siyasi hakları yoluyla çatışma yanlısı liderleri görevden

¹⁷ Uluslararası ilişkiler literatüründe teori olarak Liberalizm ile İdealizm aynı anlamda kullanılmaktadır. Adlandırma farklı ülke ekollerinde değişiklik gösterebilmektedir. Literatürde Anglo-sakson ekol tercihinin “liberalizm”den yana kullanırken, kıta Avrupası “idealizm”i kullanmaktadır. Bu çalışmada ise anglo-sakson ekole uygun olarak liberalizm adlandırması tercih edilmiştir.

¹⁸ Kardaş, **a.g.e.**, s.138.

¹⁹ Kardaş **a.g.e.**, s. 140-142.

alacağını ve halkların birbirlerine duydukları güvensizliklerinin serbest ticaret yoluyla artan etkileşim sonucu ortadan kalkacağını iddia etmektedirler.²⁰

Liberalizme göre devletler, hızlanan globalleşme sonucu artan ekonomik entegrasyon ile savaşa girmekte daha isteksiz olacaklardır. Liberalizm içinde bir okul, sayıları artmakta olan uluslararası kuruluşların devletleri kendi kısa vadeli çıkarları yerine uzun vadede tüm dünya halklarının refahı için hareket etme odaklı amaçlara yönlendireceğini²¹ iddia etmektedir. Liberal düşüncenin bir parçası olan Demokratik Barış Teorisi'ne göre, demokratik yönetimlere sahip ülkeler birbirleriyle savaşmamayı seçmektedirler. Politikalarını güvenlik sorunları yerine politik sorunlar olarak tanımlayan bu düşünürlere göre, demokrasinin yarattığı uzlaşma kültürü, benzer değer yargılarına sahip olacak yönetimleri birbirleriyle savaşmak yerine ortak hareket etmeye yönlendirecektir.

Aynı teorinin öncüleri, BM'nin müdahalelerinde sıkça yaşanan demokratik ulus inşası sırasında iç savaşların yeniden alevlenmesi olasılığının güçlü olduğunu ifade etmektedirler.²² Liberallere göre bunda, dünya pazarlarının küresel hale gelmesi; ulus aşırı sosyal ağların ve sivil toplum kuruluşlarının güçlenmesi; iletişim sektöründeki gelişmelere bağlı olarak insanların kültürel etkileşiminin artmasının yanında güç kullanmanın olumsuz etkilerinin daha belirgin hale gelmesi de etkili olmaktadır. Böylelikle siyasal ve askeri gücün önemi azalırken, devletlerarası ekonomik ve sosyal bağları artmakta, bu durum devletleri şiddet içeren önlemler almaktan uzaklaştırmaktadır.

Bazı liberal teorisyenler, demokrasinin yayılmasını amacıyla askeri güç kullanılarak rejim veya yönetici değişikliği dikte edilmesine karşı çıkmaktadırlar. Demokratik ülkelerin iktisadi yönden desteklenmesi ve uluslararası örgütler, rejimler, kurumlar yoluyla bu ülkelerle ittifaklar kurulmasını önermektedirler. Buna örnek olarak Avrupa'da demokrasi

²⁰ Burchill, **a.g.e.**, s. 89-91.

²¹ Walt, **a.g.e.**, s. 32.

²² Walt, **a.g.e.**, 39.

ile yönetilen ülkelerin komünist Sovyet Cumhuriyetleri'ne karşı desteklenmesi sonucu Sovyetler Birliği'nin dağılmasına etkisi ve Asya'daki komünist rejimlere karşı desteklenen demokratik ülkelerin bölgeye etkisi örnek gösterilebilir. Bir kısım liberaller ise insan hakları ihlallerinin yaşanması durumunda, devletlerin içişlerine karışma riskine rağmen müdahalede bulunulmasını savunmaktadırlar.²³

Liberal düşünürlerin ortaya koyduğu Karşılıklı Bağımlılık Teorisi (**Interdependence Theory**) de devletlerin yanında uluslararası kuruluşlar, ulus aşırı örgütlenmeler, çok uluslu şirketler ve sivil toplum kuruluşlarının dış politikanın belirlenmesindeki önemi vurgularken; toplumların etkileşimleri, ekonomik ilişkiler, spor faaliyetleri ve turizm gibi, kültürlerin ve milletlerin birbirleriyle iletişime geçmesini kolaylaştıran olgulara da dikkat çekmektedir. Devletleri ticari unsurlar olarak gören bu anlayış, artan ticaretin uluslararası sisteme düzen ve istikrar getireceğini iddia etmektedir. Bu konularda işbirliğine varılmasında farklı ülkelerden gelen asker ve sivillerin birlikte görev yaptığı Birleşmiş Milletler gibi kuruluşların etkisi yadsınamaz.

1.1.2.2. Neoliberalizm

Uluslararası siyasal iktisat ve çevre konularına yoğunlaşan Neoliberalizm, çatışmanın dünya siyasetinin bir parçası olduğunu kabul etmekte; devletlerin ortak kazanımlar ve çatışmanın yıkıcı etkilerini azaltmak için birlikte çalışmalarının mümkün olduğunu iddia etmektedir.²⁴ Neoliberalistler, realizmden daha fazla işbirliğini öngörmemekle birlikte, devletlerarası işbirliği olanaklarının daha fazla ve olası olduğuna inanmaktadırlar.²⁵ Bunun nedeni işbirliğini bozan, fırsatçı olarak görülecek devletlerin gelecekte ortak veya müttefik bulamayacak olmadığı düşüncesidir. Neoliberal düşünürler, BM gibi kurumlara üye olan ülkelerin birbirlerine daha rahat güvenebileceklerine ve işbirliği konusunda bakış açılarının -realistlerin aksine- göreceli kazançlar üzerine kurulacağını iddia

²³ Kardaş, **a.g.e.**, 144-145.

²⁴ Jervis, **a.g.e.**, s. 712.

²⁵ Jervis, **a.g.e.**, s. 714.

etmektedirler.²⁶ İşbirliğini ekonomik ve siyasi etkileşimin neredeyse ortadan kalktığı ortamlarda bile benzer çıkarlar nedeniyle mümkün gören neoliberraller, BM gibi üst bir otorite bulunmamasının devletlerin uluslararası arenadaki kararlarında sorumlu davranmamasına neden olduğu, bunun da kandırılma korkusunu körüklediği görüşünü kabul etmektedirler. Bu korkuları ortadan kaldırmak için başvuru uluslararası kuruluş ve rejimler, tarafların birbirleri ile düzenli iletişim kurmasını sağladığı ve bilgi akışını kolaylaştırdığı için tercih edilmelidir.²⁷

Neoliberal düşünürler uluslararası kuruluşları devletler gibi sistemin aktörleri olarak görsele de; onları devletlerin çıkarlarına hizmet eden, kendi kimlikleri olmayan, otonom kararlar veremeyecek ve devletlerin desteği ortadan kalktığında varlıkları sona erecek oluşumlar olarak görmektedirler.²⁸ Neoliberraller, devletlerin uluslararası kuruluşlar gibi araçlarda çalışırken birbirlerine güven duyabilmeleri ve rekabet fikrinden uzaklaşmaları için organizasyonların çalışmalarında şeffaflık, devletlerin işbirliği yapıp yapmadığı konusunda denetim ve öngörülebilir bir cezalandırma sisteminin gerektiğini ifade etmektedirler. Uluslararası kuruluşlar, ülkeleri birbirlerine karşı koruyarak, uyum içinde hareket etmenin olumlu yönlerini ortaya çıkararak ve ülkelerinin birbirlerinin hareketlerinden ve politikalarından haberdar olmasını sağlayan forumlar oluşturarak devletlerarası güven sorunlarına çözüm sunmaktadırlar.²⁹

Neoliberraller BM yerine yeni kuruluşların ortaya çıkmasını var olan düzene zarar verebileceğinden istememektedirler ve NATO gibi kuruluşların görev alanlarındaki sorunlar çözüldükten sonra ortadan kalkmalarının yaratabileceği güç boşlukları siyasi dengelere zarar verebileceğinden, değişime kapalı bir bakış açısı ortaya koymaktadırlar.³⁰

²⁶ Kardaş, **a.g.e.**, s. 147-148.

²⁷ Burchill, **a.g.e.**, s. 289.

²⁸ Kardaş, **a.g.e.**, s. 148.

²⁹ Hopf, Ted, "The Promise of Constructivism in International Relations Theory", **International Security**, Vol.23, No.1, Summer 1998, s. 188-189.

³⁰ Hasenclever, **a.g.m.**, s. 8.

1.2. Soğuk Savaş Sonrası Ortaya Çıkan veya Önem Kazanan Düşünce Okulları

1.2.1. Kurumsalcılık

Kurumsalcılık (**Institutionalism**) teorisi adı altında öne çıkan federalizm, **functionalizm** ya da işlevselcilik, **transactionalism** ya da işlemselcilik, karşılıklı bağımlılık teorisi ve yeni kuramsalcılık (**neo-institutionalism**), uluslararası ilişkilere farklı bakış açılarıyla son yıllarda öne çıkan düşünce okullarındandır. Federalistler, yapıcı entegrasyon sağlanması ve kurumsallığın geliştirilmesi için egemenlik haklarının paylaşılabilirliğini ifade ederken; işlevselciler federal yapılanmaların gerçekçi olmadığını ve uluslararası kuruluşların ortak sorunların çözümü ve amaçların yerine getirilmesi için devletler arasında ekonomi alanında ortak hareket için siyasal hareketten daha uygun oldukları görüşünü ortaya koymaktadır. İşlemselciler ise BM örneğinden hareketle, ulus-devletlerin tümünü kapsayan bir federasyon yerine; bölgesel, kıtasal ve kıtalararası örgütlenmelerin uluslararası ilişkiler için daha etkili olduğunu ifade etmektedir. Hatta bu iddialarını NATO örneği üzerinden de güçlendirmektedirler.

Kurumsalcılar gibi liberallerin de kullandığı karşılıklı bağımlılık teorisi, uluslararası ilişkilerde devletler ve uluslararası kuruluşların yanı sıra, sivil toplum kuruluşları, çok uluslu şirketler ve diğer aktörlerin önemine dikkat çekmektedir. Kurumsalcılar, devletlerin tek başlarına elde edemeyecekleri amaçları için bir araya geldiği uluslararası kuruluşların, uluslararası alanda devletlerden daha etkili olduğunu iddia etmektedirler. Bu kuruluşlarda alınan kararlarda, siyasi ve ekonomik olarak daha güçsüz konumdaki ülkelerin oylarının büyük güçler ile eşit olmasının, kuruluşları daha da önemli hale getirdiğini ifade etmektedirler.³¹

³¹ Arı, a.g.e., s. 440-450.

Fonksiyonalizm, devletlerarası ilişkilerin kısmen uluslararası örgütlere bırakılmasını isterken, bu örgütleri üyelerinin ötesinde bir güç, devletler üstü kimliğe sahip bir varlık olarak tanımlamaktadır. Fonksiyonalistler, sınırların ve bunun sonucunda çatışmanın tamamen ortadan kalkacağı bir duruma ulaşmak istenen amacının önündeki engelleri de sıralarlar. Bunlar örgütlerin yapılarının bilgi ve görüş alışverişi için yetersizliği ile karar alma ve uygulama konusunda yetkisizliğidir. Kendi yasalarını yapamayan, oybirliği yerine oyçokluğu ile karar alan ya da dengesiz güç dağılımına sahne olan bu kurumlar, uzun uğraşlar sonucunda çıkardıkları kararları uygulamak istemeyen üyelerine karşı herhangi bir yaptırım uygulayamamaktadır. Topladıkları maddi yardımlar vergi niteliğinde olmayan ve ödemelerin geciktirilmesi durumunda gelişmiş ülkelere herhangi bir ceza uygulayamayan BM gibi kurumlarda, devletlerin belirledikleri bürokratlar kendi aralarında uzlaşa sağlasalar bile ülkelerin onayı olmaksızın harekete geçilmesi mümkün olmamaktadır.³²

Bunun yanında üye devletlerin örgütlerin içişlerine karışmalarına yol açacak kararlar almalarına izin vermemeleri, halkların bu kuruluşları benimsemesine ve sadakat duygusu geliştirmesine engel olmaktadır. Fonksiyonalist düşünörlere göre devletler, BM gibi örgütlerin kendi vatandaşlarıyla aracasız ilişkiler geliştirmesinin, ölkö içi otoritelerini sarsacağına ve vatandaşlarının bağılılıklarını azaltacağına olan inançlarından dolayı bu şekilde davranmaktadırlar.³³ Bazılarına göre devletler, aralarındaki sorunların çözölmesi için egemenliklerinden bir parça vazgeçerek bunu bir üst otoriteye aktarmalı; kaynakları eşit dağıtmalı; yerel, bölgesel ve küresel finansal istikrar sağlamalı; eğitim olanakları arttırmalı ve toplumsal adalet sağlamalıdır.³⁴

Pluralist düşünörlö, uluslararası örgötlö ve diğö sınır aşan kuruluşların dış politikaya etkilerini, karşılıklı bağımlılık olgusu üzerinden irdelerken özellikle realist düşünörlölerin devlet kavramını merkeze oturtan bakış açılarına karşı çıkmaktadırlar. Pluralistler,

³² Arı, **a.g.e.**, s. 449.

³³ Arı, **a.g.e.**, s. 450.

³⁴ Arı, **a.g.e.**, s. 450-451.

kararlara imza atan siyasal iktidar yerine, devlet mekanizmasını oluşturan birey ve sosyal örgütlenmelerin üzerinde durarak dış siyasette bu aktörlerin de etkileri olduğunu altını çizmektedirler.³⁵ Pluralistler, uluslararası ilişkilerde devlet dışında bireyler, ulusal ve uluslararası lobiler ve örgütleri de aktör olarak kabul ederken, realistlerin tersine bu kuruluşların devletlerden bağımsız hareket edebileceğine ve ortak akıl ürünü olarak adlandırılan kararlar alabileceklerine inanırlar. Bunun nedeni olarak da her bir örgütün ve kuruluşun kendi bütçesine ve bürokrasisine sahip olmasını dayanak gösterirler.³⁶

Kurumsalcılık adı altında öne çıkan federalizm, fonksiyonalizm ya da işlevselcilik, transactionalizm ya da işlemselcilik, karşılıklı bağımlılık teorisi ve yeni kuramsalcılık (**neo-institutionalism**), uluslararası ilişkiler alanına farklı bakış açıları sunarken, her biri Birleşmiş Milletler gibi kuruluşlara önem atfetmektedirler. Federalistler devletlerin egemenlik haklarından uluslararası kuruluşlar lehine feragat etmesi sonucu kurulacak siyasal birliktelikleri savunurken; işlemselciler BM gibi kuruluşlar yerine mikro düzeyde yapılacak bölgesel örgütlenmelerin daha etkili olacağını iddia etmektedirler. Fonksiyonalistler bir yandan egemenlik haklarının üst otoriteye bırakılmasını savunurken, diğer yandan gerçekçi bir bakış açısıyla devletlerin BM gibi kuruluşların tüm dünya hakları adına hareket etmesini kendi otoritelerine bir tehdit olarak gördüklerini ifade ederler. Pluralistler ise bu kuruluşların ortak akılın oluşmasına katkı sağlayacağını ifade etmektedirler.

1.2.2. Konstrüktivizm

Konstrüktivizm (**Constructivism**), neorealizm ve neoliberalizmin açıklamakta zorluk çektiği dünya siyasetini -özellikle Soğuk Savaş sonrası- açıklarken devlet dışındaki aktörlere değinmiş ve aktörlerin kimliklerini belirleyen etmenler üzerinde durmuştur. Çünkü devlet politikalarını belirleyen çıkarların, bu kimliklerce şekillendirildiğine

³⁵ Arı, **a.g.e.**, s. 147.

³⁶ Arı, **a.g.e.**, s. 346.

inanmaktadır. Tahayyül, iletişim ve baskının şekillendirici olduğunu iddia eden konstrüktivist düşünürler, tahayyülün aktörler için olasılıkların sınırlarını çizdiğini ve iletişim sayesinde elde edilen bilgiler doğrultusunda politikaların önündeki engellerin kaldırıldığını ortaya koyar. Aktörleri sadece çıkar için yaşayan varlıklar olarak görmeyen konstrüktivistler, birbirlerini değiştirdikleri bir sosyal etkileşim sürecinin sürekli olarak devam ettiğini iddia etmektedirler.³⁷

Konstrüktivistler ya da inşacılar, realistler gibi anarşik olduğunu kabul ettikleri uluslararası sistemin temel aktörü olarak devleti kabul ederken, anarşinin sürekli çatışmaya yol açmayacağını iddia etmektedirler. Devletlerin davranışlarını belirleyen göstergeler arasında kimliklerin önemine dikkat çeken konstrüktivistler, çıkarların kendilerini nasıl tanımladıkları ile doğrudan alakalı olduğunu ifade ederler: eğer diğer aktörleri düşman olarak tanımlarlarsa sert güç araçlarını kullanırlar; işbirlikleri veya ittifaklar kurmak düşüncesi içinde olurlarsa ticaret gibi barışçıl araçlar kullanırlar.

İnşacılar göre devletlerarası ilişkilerin kurulma nedeni devletlerin kendilerini uluslararası topluma kabul ettirme ve diğer aktörler tarafından tanınma istekleridir. İnşacılar BM gibi bir üst otorite olmaksızın da devletlerin kendi rızalarıyla genel geçer uluslararası kural ve normlara uyacağını iddia etmektedirler. Devletler karar alırken ya “sonuç odaklı düşünme mantığı”nı ya da “uygunluk mantığı”nı kullanmaktadırlar. Sonuç odaklı düşünme mantığını uyguladıklarında karlarını maksimize etmek ve zararlarını ortadan kaldırmak amacıyla hareket ederken, uygunluk mantığında kendilerine çizdikleri kimlik çerçevesine en uygun kararı almaya çalışmaktadırlar. Diğer akımların tersine BM gibi uluslararası örgütleri üye devletlerinden bağımsız bir aktör olarak gören inşacılar, onların kendi sosyal dinamiklerini geliştirip kolektif bir kimlik oluşturabileceklerini iddia etmektedirler.³⁸

³⁷ Burchill, **a.g.e.**, s. 294-313.

³⁸ Kardaş, **a.g.e.**, s. 159-167.

Konstrüktivizmin bir dalı olan sosyal konstrüktivizm ise siyasal aktörlerin davranışlarında kişisel çıkarlarının yanı sıra kendilerini tanımlamada kullandıkları bazı değer yargılarının etkili olduğunu kabul etmektedir. Sosyal konstrüktivizme göre uluslararası örgütler, sosyal veya siyasal konularda lobi yapmak isteyen grupların devletleri belirli bir biçimde etkilemek hatta bazı durumlarda isteklerini zorla yaptırmak için kullanılan bir araç olarak değerlendirilmektedir.³⁹ Realizm ve liberalizmin Soğuk Savaş'ın nihayetini öngörememesinin önünü açtığı konstrüktivist düşünce, halkların kendilerini ve çıkarlarını nasıl tanımladığının devletlerin hareketlerine etki ettiğini ifade etmektedir.⁴⁰

1.2.3. İngiliz Okulu

Temellerini II. Dünya Savaşı sonrasında İngiltere'de faaliyet gösteren Britanya Uluslararası Politika Kuramı Komitesi bünyesinde çalışan Herbert Butterfield, Martin Wight, Adam Watson ve Hedley Bull'un attığı,⁴¹ Realist ve Liberalist Teorilerin orta yolu olarak tanımlanan -böylece destekçilerini arttıran- İngiliz Okulu, uluslararası toplum kavramını literatüre kazandırmıştır. İngiliz Okulu, devletlerin farklılıklarının kaçınılmaz olarak savaşa sonuçlanmayacağını fakat aralarındaki işbirliğinin de ebedi barışa ulaşmayacağını iddia etmektedir. Otonom aktörler olan devletler anarşi ortamında yaşarken BM gibi uluslararası kuruluşların uyguladığı hukuk kuralları ve normlar düzenin sağlanmasını mümkün kılmaktadır. İngiliz Okulu düşünürlerine göre, uluslararası sistem devletlerin birbirleriyle etkileşim içinde olduğu ve birbirlerinin düşüncelerini gözeterek kararlar aldığı ortama verilen ad iken, uluslararası toplum bunun ötesinde devletlerin ortak çıkarları veya değerleri doğrultusunda hareket ederek iletişime geçtikleri düzendir.

Uluslararası bir toplumun oluşturulması için diplomasi kanallarının açık tutulması ve her

³⁹ Rosa, **a.g.e.**, s. 93-94.

⁴⁰ Walt, **a.g.e.**, s. 41.

⁴¹ Balkan Devlen ve Özgür Özdamar, "Uluslararası İlişkilerde İngiliz Okulu Kuramı: Kökenleri, Kavramları ve Tartışmaları", **Uluslararası İlişkiler**, Cilt 7, Sayı 25 (Bahar 2010), s. 43-68.

daim adil kararlar alamasa da uluslararası hukukun devletler arası ilişkileri düzenler hale getirilmesi gereklidir. Buna rağmen İngiliz Okulu, devletlerin egemenliklerinden kısmen ya da tamamen vazgeçeceği bir dünya devleti düşüncesine, devletlerin ortadan kalkmasının anarşi ve savaşa yol açabileceği endişesiyle karşı çıkmaktadır. Sistem için büyük devletlerin birbirlerini dengelediği bir güç dengesi üst bir otoriteden daha doğru olacaktır. Devletler iç politikalarında tam bağımsız hareket ederken, dış politikalarında uluslararası sistem güçlenerek devletlerin hareketlerini kısıtlamalıdır. Uluslararası sistemde düzenin sağlanabilmesi için bir arada yaşama kültürünün oluşması, devletlerin siyasi ve ekonomik çıkarlarını korumak için ilişkilerini devam ettirmeye ve çatışma zamanlarında bile herkes tarafından kabul edilen kural ve kabullere uymaları ile mümkün olacaktır.⁴²

İngiliz Okulu düşünürleri, insani müdahale konusunda farklı görüşler öne sürmüştür. Bazıları bu tür müdahalelerin farklı askeri kapasitelere ve kültürlere sahip ülkeler arasında kırılğan siyasal düzene zarar verecek rekabetlere neden olabileceğini iddia etmektedirler. Uluslararası düzenin farklı görüşler nedeniyle tehlikede olduğuna inanan İngiliz Okulu teorisyenleri bir toplumun varlığını dil birliğini, kültürel veya dini birlikteliği zorunlu kılmadığını, diplomasiyle desteklenen ortak çıkarların işbirliği için yeterli olduğunu iddia etmektedirler. BM barış inşası operasyonlarında yaşanan, devletlerin uluslararası toplum oluşturmak için kendi değerlerini -demokrasi ve insan hakları gibi çoğunluğun evrensel addettiği değerler dahil- diğer devletlere dayatmasına karşı çıkmaktadırlar.⁴³

Bazı İngiliz Okulu düşünürleri insan hakları ihlallerinin ciddiyetinin artmasıyla BM gibi kuruluşların devletlerin egemenlik haklarına aykırı olsa da insani müdahalelerde bulunmasını savunurken; diğerleri müdahalelerin, olayla ilgisi olmayan farklı devletler veya ittifaklar tarafından güç dengesini değiştirici olarak görülerek rekabete neden olabileceğine dikkat çekmektedirler.⁴⁴ Son dönem İngiliz Okul düşünürlerinden Nicholas

⁴² Kardaş, **a.g.e.**, s. 175-186.

⁴³ Burchill, **a.g.e.**, 127-135.

⁴⁴ Burchill, **a.g.e.**, 127-140.

Wheeler ve Timothy Dunne şartlar oluştuğunda, adil savaş doktrinine uyan durumlarda, BM Güvenlik Konseyi'nin onayını alan insani müdahalelerin meşru görülmesi gerektiğini iddia etmektedirler. İnsani müdahale hakkını gereksiz veya yanlış biçimde kullananların ise uluslararası toplum tarafından cezalandırılacağını varsaymaktadırlar.⁴⁵ İngiliz Okulu farklı düşüncelere sahip birçok düşünürden oluştuğu için halen gelişmekte olan bir okuldur. Bu durum BM gibi kuruluşların işleyişlerine bakış açılarına da kendisini hissettirmektedir.

1.3. Uluslararası İlişkiler Teorileri Kapsamında Birleşmiş Milletler

Birleşmiş Milletler'e bireylerin, ülkelerin ve farklı kuruluşların bakış açısı uluslararası ilişkilere bakış açılarıyla doğrudan alakalıdır. Bu çalışmada değerlendirme yapılırken uluslararası ilişkilerdeki farklı düşünce okullarının işbirliği, insani müdahale ve uluslararası kuruluşlara bakış açıları irdelenmiştir. Birleşmiş Milletler'in işleyişi ve icraatlarına bakıldığında, liberal düşünce okullunun savunduğu ebedi barış ve ülkeler arasında işbirliğini geliştirmede görünürde etkili olsa da istenilen düzeyde bir farklılık yaratamadığı gözükmektedir. Realist düşünce okullunun iddia ettiği gibi kuruluş Güvenlik Konseyi yelerinin kararlarını uygulamakta ve Genel Kurul'da tüm üyelerin katıldıkları oylamaların tersine birçok karar alabilmektedir. Son dönemde bu sistemin değişmesi talebi çokça dile getirilmiş ve liberal düşüncenin öngördüğü işbirliği ve dünya devleti modeline yaklaşmak için ne tür reformların gerektiği tartışılmıştır. er ne kadar BM'nin uluslararası sistemdeki kontrolü sınırlı olsa da Kurucu Antlaşma'nin öngördüğü tüm güce sahip olan bir kuruluşun ye devletleri çatışmadan uzaklaştıracağı aşıkardır.

⁴⁵ Devlen, **a.g.m.**, s. 57.

İKİNCİ BÖLÜM

KURUCU ANTLAŞMADAN GÜNÜMÜZE BİRLEŞMİŞ MİLLETLER, BARIŞ OPERASYONLARI OLUŞUMU, OPERASYONLARDA ETKİLİ OLAN KURUMLAR VE REFORM TALEPLERİNE NEDEN OLAN SORUNLAR

2.1. Barış Operasyonları Alakalı Birimler ve Operasyonların Evrimi

Barış Operasyonları BM bünyesi içerisinde, Kurucu Antlaşma çerçevesinde Güvenlik Konseyi kararları ile alınmakta ve Barışı Koruma Operasyonları Dairesi'ndeki bürolar tarafından koordine edilmektedir. Arap-İsrail Savaşı sonrası savaşı taraflar arasında arabuluculuk ve ateşkes gözlemciliği ile başlayan görevler zamanla askeri önlemler kullanılarak yapılan koruma operasyonlarına ve günümüzdeki ulus inşalarına dönüşmüştür. Bu evrim operasyonların personel niteliğinin genişlemesine ve polis, sivil gözlemci ve adli birimlerde görev yapan personelin görevlendirilmesine neden olmuştur. Artan mavi bereli sayısı operasyon bütçelerinde artışı getirmiştir.

2.1.1. Birleşmiş Milletler Kurucu Antlaşması'ndan Günümüze Birleşmiş Milletler ve Müdahale

İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda, Milletler Cemiyeti'nin başarısızlığına rağmen gelişmiş devletler yaşanan insan kaybının ve maddi zararın büyüklüğü konusunda bir gösterge olacak şekilde devletlerarası diplomasiye aracı olacak bir kuruluşun kurulması için masaya oturmuşlardır. 1942 ve 1943'de yapılan Dumbarton Oaks toplantıları ve Moskova Konferansı sırasında Milletler Cemiyeti'ne katılmayan A.B.D.'nin üyeliğinin yanı sıra birliğin uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması amaçlı siyasi bir ortaklık olmasının ötesinde ekonomik ve sosyal konularda işbirlikleri için kullanılmasına karar verilmiştir.

Yalta Konferansı (1945) sırasında Güvenlik Konseyi'ne verilecek veto hakkı tanımlanmış; Birleşmiş Milletler Kurucu Antlaşması'nın kabul edildiği San Francisco Konferansı'nda ise daha önceden yapılan ilan doğrultusunda toplantıya katılan 'barışsever devletler', Almanya ve müttefiklerine karşı olmaları kaydıyla Birleşmiş Milletler'in kurucu üyeleri olarak kabul edilmişlerdir.

Konferans'ta Güvenlik Konseyi'nin veto hakkının onaylanmasıyla örgüt içi eşitsizlik yasal hale gelmiştir. Üyelerin örgüt içindeki nüfuzlarını belirleyen diğer bir uygulama ise devletlerin farklı gruplara ayrılarak aidatlarının belirlenmesi olmuştur. Aidatları ödemeyen ülkeler için oy hakkının ortadan kalkması gibi yaptırımlar öngörülse de şimdiye kadar yapılan uygulamalar göz önüne alındığında büyük devletlere bu kuralın uygulanmadığı görülmüştür. Buna en önemli örnek olarak Genel Sekreter Kofi Annan döneminde A.B.D.'nin ödemelerinin çok artmasına rağmen herhangi bir ceza almaması ve kuruluşun kendi politikalarına ters kararlar alması durumlarında BM bütçesinin neredeyse 1/4'ünü oluşturan ödemesini siyasi pazarlık konusu edebilmesi verilebilmektedir. Ad hoc bütçeler ile yürütülen, yani her bir operasyon için ayrı ayrı bütçe belirlenen ve ülkelerin BM üyelik ödemeleri dışında katkıda bulundukları barış operasyonlarında, üye ülkeler bütçelere katkıları oranında etkili olabilmektedirler.⁴⁶ Bu durum devletlere kuruluş içinde istedikleri sorunlara maddi yardım sağlama hakkı sağlamaktadır.

1945'de organizasyon kurulurken hayal edilen, üyelerin orduları ve polis güçlerini gerekli olduğu anda kullanabilecek bir tür BM ordusuydu; fakat Soğuk Savaş'ın başlamasıyla A.B.D. ve Rusya'nın düşman haline gelmesi bu tür bir gücün kurulmasını engellemiştir⁴⁷. Bazılarına göre ise bu kolektif güvenlik sisteminin hayata geçirilememesi, gücün kapsamı ve niteliği üzerinde meydana gelen tartışmaların bir sonucu olmuştur.⁴⁸ Sonrasında bu güç yerine kurulan günümüz barış güçleri tarafların rızası, devletlerin eşitliği ilkesi,

⁴⁶ Şaban Kardaş ve Ali Balcı (Der.), **Uluslararası İlişkilere Giriş: Tarih, Teori, Kavram ve Uygulamalar**, 2. Baskı, İstanbul: Küre Yayınları, 2014, s. 543-545.

⁴⁷ Morton Abramovitz and Thomas Pickering, "Making Intervention Work: Improving the UN's Ability to Act", **Foreign Affairs**, Vol. 87, No. 5, 2008, s.100-108.

⁴⁸ Uğur Güngör, "Günümüzde Barış Operasyonları" **Güvenlik Stratejileri Dergisi**, Cilt 5, Sayı 8, 2009, s.8

uyuşmazlıkların barışçı yöntemlerle çözümlenmesi, uluslararası ilişkilerde kuvvet kullanmama ve içişlerine karışmama gibi ilkeler gözetilerek BM Antlaşması'nın 6. ve 7 bölümlerindeki maddeler ışığında hayata geçirilmişlerdir. Bazılarına göre bu tür bir gücün anlaşmada yer almasının asıl nedeni sömürge devletlerinin parçalanması sırasında oluşabilecek iç savaşları ve bunların dünya siyasal düzenine olumsuz etkilerini önlemektir.⁴⁹

Geleneksel operasyonlardan günümüzdeki operasyonlara geçişte Soğuk Savaş'ın bitmesi; hem Sovyetler Birliği hem de Amerika Birleşik Devletleri'nin dış politikalarındaki değişimler; Güvenlik Konseyi üyeleri arasındaki işbirliğinin artması; Perez de Cuellar döneminde Genel Sekreter pozisyonunun öneminin artması önemli olmuştur. Ayrıca Temsil savaşlarının sona ermesi, Batı ülkelerinin gelişmekte olan ülkelerin içişlerine karışmak konusunda daha istekli olması, iç savaşların uluslararası arenada önem kazanması, Soğuk Savaş sonrasındaki çok yönlü operasyonların başarıları ve uluslararası toplumdaki barış operasyonlarına karşı oluşan olumlu bakış da etkili olmuştur.⁵⁰

Gorbaçov'un Perestroyka reformları ve öncesinde ülkesinin ekonomik çöküşünü öngörmesi, Amerika'da Reagan sonrası Başkan George Bush'un 'Yeni Dünya Düzeni' fikri ve Clinton yönetiminin 'girişken çok taraflılık' politikası bu ülkelerin 1990'larda barış operasyonlarına katkılarını arttırmıştır.⁵¹ Sovyet yöneticiler yıllardır ödemedikleri BM alacaklarını ödemenin yanı sıra operasyonların çok yönlü hale gelmesini de desteklemiştir.⁵² Çok yönlü operasyonlara katılan BM organlarının birçoğunun bütçelerinin, zorunlu üyelik ödemeleri yerine, gönüllü yapılan bağışlardan sağlanmakta olduğu düşünüldüğünde bu desteğin önemi anlaşılmaktadır.⁵³

⁴⁹ Michael Barnett, "Partners in Peace? The UN Regional Organizations, and Peace-Keeping", **Review of International Studies**, Vol. 21, 1995, s. 415.

⁵⁰ Michael Lipson, "A 'Garbage Can Model' of UN Peacekeeping", **Global Governance**, Vol. 13, No. 1, 2007, s. 80.

⁵¹ Lipson, **a.g.m.**, "A 'Garbage Can Model' of UN Peacekeeping", 2007, s. 89.

⁵² Michael Lipson, **a.g.m.**, "A 'Garbage Can Model' of UN Peacekeeping", 2007, s. 91.

⁵³ Ruth Wedgwood, "The United Nations Peacekeeping Operations and the Use of Force", **Washington University Journal of Law & Policy**, Vol.5, No. 1, 2001, s.73.

Kanada eski başbakanı Lester Pearson, BM'nin ikinci Genel Sekreteri Dag Hammarskjöld ve yardımcısı Ralph Bunche ile barışı koruma kavramını geliştirmiştir.⁵⁴ Kurucu Antlaşma'nın 6. Bölümü kapsamındaki 33, 34, 35, 36, 37 ve 38. Maddeler dünya barışını tehdit eden durumlarda Güvenlik Konseyi'nin alabileceği barışçıl önlem, hareket ve yaptırımlardan bahsetmektedir. Bu kapsamda 33. Madde bu tür durumlarda müzakere, tahkikat, arabuluculuk, uzlaştırma, hakemlik ve diğer barışçıl yolların kullanılmasını; 34. Madde Güvenlik Konseyi'nin kuruluş bünyesinde önleyici kararlar almasını ve 35. Madde BM'ye üye olmayan bir ülkenin de Güvenlik Konseyi veya Genel Kurul'un gündemine taraf olduğu çatışma veya anlaşmazlığı getirebilmesini mümkün kılmaktadır.⁵⁵

BM Kurucu Antlaşması'nın 7. Bölümü kapsamındaki 40. Madde anlaşmazlıkların çatışmaya dönüşebileceği durumlarda, Güvenlik Konseyi'nin tarafların haklarına, taleplerine ve süregelen durumlarına zarar vermediği sürece geçici önlemler alabileceğini ilan etmektedir. 41. Madde, Konsey'e kararlarını uygulayabilmek için üye ülkelere haber vererek gerekli gördüğü askeri gücü toplayabileceğini; ayrıca ekonomik ilişkileri, iletişim kanallarını veya diplomatik ilişkileri kısmi olarak kesebilme hakkı tanımaktadır.⁵⁶ 42. Madde, BM komutası altında üyelerin gönüllü olarak göndereceği askerlerin barışın tesisi amacıyla kullanılabileceğini ifade ederken, 43. Madde BM ile üyeler arasında yapılacak anlaşmalar yoluyla BM'nin istediği zaman, üyelerin onayını almaksızın ülke ordularından istediği sayıda askeri amaçları için kullanabilmesini içermektedir.⁵⁷ 45. madde ile askeri önlemlerin hızlıca alınamadığı durumlarda, üye ülkelerin sağlayacağı hava varlıklarından

⁵⁴ Wedgwood, **a.g.m.**, 2001, s.70.

⁵⁵ United Nations, "Charter of the United Nations", United Nations Website, 1945, (çevrimiçi) <http://www.un.org/en/documents/charter/chapter6.shtml>, erişim tarihi 20 Kasım 2014.

⁵⁶ United Nations, "Charter of the United Nations", United Nations Website, 1945, (çevrimiçi) <http://www.un.org/en/documents/charter/chapter7.shtml>, erişim tarihi 20 Kasım 2014.

⁵⁷ Rosalyn Higgins, "The New United Nations and Former Yugoslavia", **International Affairs (Royal Institute of International Affairs)**, Vol. 69, No.3, 1993, s. 467.

oluşan bir BM Hava Kuvvetleri'nin kurulmasını öngörmektedir.⁵⁸ Kurucu Antlaşma'nın dünya halklarına sağlamak istediği asıl koruma güçlü devletlerin kendi siyasi ve ekonomik gündemleri doğrultusunda hareket etmesi değil, her ne şart altında olursa olsun saldırıya maruz kalan ülkenin üyesi olduğu güvenlik amaçlı ortaklık tarafından korunmasıdır. Kurucu Antlaşma'nın 8. Bölümündeki maddeler Bölgesel Örgütler' in BM gözetiminde ve BM ile birlikte uluslararası çatışmalara karşı askeri, ekonomik ve politik kararlar uygulamasını mümkün kılmaktadır.⁵⁹

Barış operasyonlarının öncelikli amaçları silahlı mücadeleyi sona erdirmek ve tekrar çatışma çıkmasını önlemek iken ikincil amaçları müzakereler için istikrarlı bir politik ortamın oluşmasını sağlamak ve böylece çatışmaya yol açan nedenleri ortadan kaldırmaktır. BM'nin Soğuk Savaş öncesi ve süresince yaptığı operasyonlar bu amaçla savaşıran gruplar arasında sınır olacak şekilde asker yerleştirmek ve askeri hareketliliği takip etmek şeklinde olmuştur.⁶⁰ Soğuk Savaş dönemi boyunca A.B.D. ve Sovyetler Birliği'nin Üçüncü Dünya ülkelerindeki temsil savaşıları kapsamında 13 barış gücü görevi icra edilmiştir.⁶¹ Soğuk Savaş sonrası yapılan operasyonlara gönderilen askerlerin çoğunu oluşturan Afrika ulusları, komuta kademesinde personeli bulunmadığı için operasyonların yönetiminde söz sahibi olamamaktan şikâyet etmektedir.⁶²

2.1.2. BM Barış Operasyonları ile Alakalı Birimler

BM, Barış operasyonlarına birbirlerinden farklı etkileri olan beş temel organdan yani Genel Kurul, Güvenlik Konseyi, Ekonomik ve Sosyal Konsey, Uluslararası Adalet Divanı ve Genel Sekreterlik'ten ve işlevi sona ermiş bulunan Vesayet Konseyi'nden oluşmuştur.

⁵⁸ United Nations, "Charter of the United Nations", United Nations Website, 1945, (çevrimiçi) <http://www.un.org/en/documents/charter/chapter7.shtml>, erişim tarihi 20 Kasım 2014.

⁵⁹ United Nations, "Charter of the United Nations", United Nations Website, 1945, (çevrimiçi) , <http://www.un.org/en/documents/charter/chapter8.shtml>, erişim tarihi 20 Kasım 2014.

⁶⁰ Paul F. Diehl, "Peacekeeping Operations and the Quest for Peace", **Political Science Quarterly**, Vol. 103, No. 3, 1988, s. 487.

⁶¹ Güngör, **a.g.m.**, s. 10

⁶² Hugh Smith, "Intelligence and UN Peacekeeping", **Survival**, Vol. 36, No. 3, 1994, s.189.

Vesayet Konseyi koloni devletlerinin ortadan kalkmasıyla işlevini yitirmiştir. Üye devletlerin en fazla beş temsilci ile temsil edildikleri, birer oy hakkına sahip oldukları, olağan veya olağandışı gündemlerle toplandığında bir başkan ve 13 başkan yardımcısı tarafından yönetilen oturumlar yapan BM Genel Kurulu karar almak için salt çoğunluğa ihtiyaç duymaktadır.⁶³

Genel Kurul'un olağan oturumu her yılın Eylül ayının üçüncü haftasında çalışmaya başlayıp üç ay boyunca bağlayıcı olmayan kararlar almaktadır. Genel Kurul'un uluslararası topluma yararları arasında ülkeler arasında işbirliklerini mümkün kılmasının yanı sıra Uluslararası Hukuk Komisyonu gibi organlar vasıtasıyla hazırlanan uluslararası sözleşmelerin devletlerarası hukuka katkıları sayılabilmektedir.⁶⁴ Operasyon kararları öncesinde yapılan tartışmaların merkezi olan Genel Kurul şimdiye kadar operasyon kararı almasını mümkün kıldığı ifade edilen yetkilerini kullanmamıştır.

Tablo 1: Güvenlik Konseyi Organları

Yardımcı Organlar * Terörizmle Mücadele Komiteleri * Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemesi * Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi * Askeri Personel Komiteleri * Barış Operasyonları ve Siyasi Misyonlar *Yaptırım Komiteleri (ad hoc komiteler) * Daimi Komiteler ve ad hoc organlar	İstişari Yardımcı Organlar *Barışı Koruma Komisyonu
--	--

⁶³ Faruk Sönmezoğlu, Hakan Güneş ve Erhan Keleşoğlu, **Uluslararası İlişkilere Giriş**, Der Yayınları, İstanbul, 2013, s. 98.

⁶⁴ Kardaş, **a.g.e.**, s. 546.

Kaynak: United Nations, “The United Nations System” **the United Nations Department of Public Information**, Ağustos 2013, (çevrimiçi) http://www.un.org/en/aboutun/structure/pdfs/UN%20system%20chart_lettercolor_2013.pdf, erişim tarihi 2 Aralık 2014.

Güvenlik Konseyi bünyesinde Barış Koruma Komisyonu, Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemesi, Eski Uluslararası Ceza Mahkemesi gibi doğrudan barış operasyonlarına etki eden ve operasyonların bir parçası olan yardımcı organlar barındırmaktadır. Konsey anlaşmazlıkların barışçıl yollardan çözülmesi için bir forum görevi yapan, soruşturma, uzlaştırma ve arabuluculuk görevleri yürüten, askeri müdahalelerden önce ekonomik ambargo seçeneklerini tartışan ve uygulamaya koyan BM organıdır. Konsey üyeleri kuruluşun diğer kararlarında olduğu gibi barış operasyonlarında da veto haklarını kullanabilmektedirler. Operasyonların Güvenlik Konseyi’ne üye olan Rusya Federasyonu ve Çin Halk Cumhuriyeti gibi ülkelerdeki iç savaşlara müdahale etmediği eleştirisi geçerli olsa da konseyde yer almayan ve başka ülkelerdeki operasyonlara askeri yardım yapan Nijerya Meksika, Hindistan ve Filipinler gibi ülkelerin de diplomasiyle kendilerine yapılacak müdahaleleri engellediği bilinmektedir.⁶⁵

Konseyde kararlar 5’te 3 çoğunluk kuralına göre alınırken beş daimi üye (A.B.D., İngiltere, Fransa, Rusya ve Çin Halk Cumhuriyeti) ve 2 yıl için coğrafi dağılım kuralına göre seçilen 10 geçici üye oy kullanır. Sonuçta daimi üyelerin hiçbirinin veto etmediği ve 9 üyenin kabul oyunu alan tüm kararlar uygulamaya konulmaktadır.⁶⁶ BM sistemi içinde bir ülke Güvenlik Konseyi’ne geçici üye olmak isterse öncelikle mensup olduğu alt bölgesel grubu bu talebini ve destek isteğini iletir. Bir alt bölgesel gruptan tek bir aday çıktığı durumlarda grup başkanı söz konusu devleti resmi aday olarak ilan edebilmektedir. Seçimde bir devlet birden fazla adaya oy verebilir ve seçim için oyların salt çoğunluğu gerekmektedir. Adaylık yapıldıktan hemen sonraki dönemde tekrar aday

⁶⁵ Virginia Page Fortna, "Does Peacekeeping Keep Peace? International Intervention and the Duration of Peace after Civil War", *International Studies Quarterly*, Vol. 48, 2004, s. 285.

⁶⁶ Sönmezoğlu, **a.g.m.**, s.101.

olunamamaktadır.⁶⁷

Yeni Üyeler Komitesi ve Prosedür Komitesi adlı iki daimi komitesi olan Konsey, birçok ad hoc komiteyi de bilgi ve öneri almak için kullanır. Kuruluş bünyesinde barış operasyonlarına destek sağlayan Gıda ve Tarım Örgütü, Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası (Dünya Bankası), Uluslararası Tarımsal Genişleme Fonu, Uluslararası Para Fonu (IMF), Uluslararası Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü, Uluslararası Posta Birliği ve Dünya Sağlık Örgütü gibi kuruluşlar bulunmaktadır.⁶⁸

Üye ülkelerde yönetimler değiştikçe BM temsilcileri ile Güvenlik Konseyi ve Genel Kurul bünyesindeki Barış Operasyonları Hakkındaki Özel Komite gibi birimlerdeki üyeler de değişmektedir.⁶⁹ İnsani müdahaleyi gerektiren bir sorunun varlığını BM Antlaşması'nın 39 maddesine göre saptandıktan sonra, 41. madde bağlamından diplomatik veya ekonomik yaptırımlar uygulanabilmekte veya 42. maddede belirlenen kurallara uygun olarak askeri müdahale kararı alınabilmektedir. 43. maddenin öngördüğü BM ordusunun hiçbir zaman hayata geçirilememesi nedeniyle, 42. madde kapsamında üye devletlerin gönüllü olarak gönderebileceği her türlü kara, deniz ve hava kuvvetlerinin kullanılmasıyla ya da bölgesel kuruluşlar veya NATO gibi çokuluslu kuruluşların desteğiyle barış koruma veya zorlama faaliyetleri yerine getirilmektedir.⁷⁰

Devletler arasında arabuluculuk ve hukuki sorunların çözümü için hakemlik yapmanın ötesinde örgütün yönetiminden sorumlu olan Genel Sekreter uluslararası barış ve güvenliği tehlikeye düşüreceğini düşündüğü konuları Güvenlik Konseyi'ne getirebilmektedir.⁷¹ Genel Sekreterlik bünyesinde çalışan kişiler ve BM Genel Sekreteri Güvenlik Konseyi'nin tavsiye edeceği kişiler arasında Genel Kurul'da yapılan oylamayla

⁶⁷ Baskın Oran, **Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, Cilt: III: 2001-2012**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2013, s. 790.

⁶⁸ Sönmezoğlu **a.g.m.**, s. 101.

⁶⁹ Lipson, **a.g.m.**, "A "Garbage Can Model" of UN Peacekeeping", 2007, s.86.

⁷⁰ Kardaş, **a.g.e.**, s. 547-548.

⁷¹ Kardaş, **a.g.e.**, s. 545-546.

5 yıllık bir dönem için tekrar seçilme hakkına haiz olarak seçilmektedir. Şimdiye karar kuruluş Norveçli Trygve Lie, İşveçli Dag Hammarskjöld, Burmalı U Thant, Avusturyalı Kurt Waldheim, Perulu Javier Prez de Cuellar, Mısırlı Butros Butros Gali, Ganalı Kofi Annan ve Güney Koreli Ban Ki-Moon tarafından yönetilmiştir.⁷²

BM Genel Sekreteri pozisyonunun dünya halklarının çıkarlarını korumada yetersiz kalmasının en önemli nedenlerinden biri pozisyona birden fazla kez seçimle gelinebilmesi ve Güvenlik Konseyi üyelerinin adayları veto hakkıdır.⁷³ Görev süresince politik kaygılarla boğuşan sekreterler, kendi çıkarları için gelişmiş ülkelerin istekleri doğrultusunda çalışmak zorunda kalmaktadır. Bu duruma örnek olarak Genel Sekreter Boutros Boutros-Ghali'nin farklı politikalar izlemesi nedeniyle, ikinci adaylığının A.B.D. tarafından veto edilmesi verilmektedir. Ayrıca, genel sekreterlik pozisyonuna başarılı BM bürokratları seçilebilmektedir. Kofi Annan'ın BM Genel Sekreterliği'ne seçilmesinde barış operasyonlarından sorumlu genel sekreter yardımcısı olması ve dönemindeki fiili operasyon başarıların etkisi olmuştur.

Genel Sekreter operasyonlar çerçevesinde çatışmayı önleyici güç gönderme, çatışma olasılığı olan ülkelerin sınırlarına çatışmayı önlemek amacıyla asker konuşlandırma, çatışma öncesinde gruplar arasında diplomasi faaliyeti yürütme, dünya barışını olumsuz etkileyebilecek durumları teşhis etme ve ortadan kaldırma, oluşabilecek tehditlerle mücadele edebilecek bürolar kurmakla yükümlüdür.⁷⁴ Bu bürolar insani yardım, alt yapının kurulması veya yenilenmesi, sivil toplum kuruluşlarının siyasi hayata katılımının sağlanması, sağlık, eğitim, sosyal yardım alanlarda yatırımlar yapılması, kamu sektörünün denetlenmesi ve işler hale getirilmesi, iş alanlarının yaratılması, uluslararası ticaretin arttırılması, anayasal düzenin kurulması, insan hakları ihlallerinin bildirilmesi ve farklı etnik, dini ve siyasi gruplar arasında toplumsal uzlaşa sağlanması gibi konularda

⁷² Sönmezoğlu, **a.g.m.**, s. 100.

⁷³ Ruth Wedgwood, "The Evolution of United Nations Peacekeeping", **Cornell International Law Journal**, Vol. 28, 1995, s. 641.

⁷⁴ Barnett, **a.g.m.**, 1995, s. 417.

Genel Sekretere yardımcı olmaktadır.⁷⁵

Tablo 2: Genel Sekreterliğe Bağlı Bürolar ve Daireler

Bölgesel Komisyonlar	Daire ve Bürolar
* ECA Afrika Ekonomik Komisyonu	* EOSG Genel Sekreter Yönetim Ofisi
* ECE Avrupa Ekonomik Komisyonu	* DESA Ekonomik ve Sosyal İlişkiler Dairesi
* ECLAC Latin Amerika ve Karayipler Ekonomik Komisyonu	* DFS Saha Destek Dairesi
* ESCAP Asya-Pasifik Ekonomik ve Sosyal Komisyonu	* DGACM Genel Kurul ve Konferans Yönetimi Dairesi
* ESCWA Batı Asya Ekonomik ve Sosyal Komisyonu	* DM Yönetim Dairesi
	* DPA Siyasal İlişkiler Dairesi
	* DPKO Barışı Koruma Operasyonları Dairesi
	* DPI Halkla İlişkiler Dairesi
	* DSS Aşayış ve Güvenlik Dairesi
	* OCHA İnsani Yardım Koordinasyon Bürosu
	* OHCHR İnsan Hakları Yüksek Komiseri Bürosu
	* OIOS İç Denetim Hizmetleri Dairesi
	* OLA Hukuki İşler Bürosu
	* OSAA Afrika Özel Danışmanı Bürosu
	* SRSG/CAAC Genel Sekreter'in Çocuklar ve Silahlı Çatışmalar için Özel Temsilcisi
	* SRSG/SVC Genel Sekreter'in Çatışmalarda Yaşanan Cinsel Şiddet Olayları için Özel Temsilcisi
	* UNODA Silahsızlandırma Bürosu
	* UNOG Cenevre 'deki BM Bürosu
	* UN-OHRLLS En Az Gelişmiş Ülkeler, Denize Kıyısı Olmayan Ülkeler, Gelişmekte Olan Küçük Ada Ülkeleri Temsilcisi Bürosu
	* UNON Nairobi BM Bürosu
	* UNOV Viyana BM Bürosu

⁷⁵ Coning, Cedric de, "Civil-Military Coordination and UN Peacekeeping Operations", **African Journal on Conflict Resolution**, Vol.5, No. 2, 2005, s. 95-96.

Kaynak: United Nations, “The United Nations System” **the United Nations Department of Public Information**, Ağustos 2013, (çevrimiçi) http://www.un.org/en/aboutun/structure/pdfs/UN%20system%20chart_lettercolor_2013.pdf, erişim tarihi 2 Aralık 2014.

Üye ülkelerin eşit temsil edildiği Ekonomik ve Sosyal Konsey dünya ekonomik sistemi ile ilgili raporlar hazırlamak ve barış operasyonlarına etki eden yardım kuruluşlarını koordine etmekle yükümlüdür. Genel Kurul tarafından seçilen 54 üyesi kıta kotası kuralına gören seçilen Konsey’de bu sayede güçlü devletlerin isteklerini dayatması önlenmiştir. Konsey her yıl Temmuz ayında dört hafta sürecek olağan toplantısını yapar.⁷⁶ Mavi berelilerin yargılanması için kullanılması tavsiye edilen Uluslararası Adalet Divanı ise üyeler arası uzlaşmazlıklara, örgüt içi işleyiş sorunlarının hukuksal yansımalarına ve BM için dışardan çalışan kurum ve kuruluşlarla yaşanan hukuki sorunlara bakar.⁷⁷

BM Antlaşması’na ek olarak hazırlanan 70 maddelik bir statü kapsamında üye olmayan devletlerin de uluslararası sorunları önüne getirebildiği, Hollanda’nın La Haye şehrindeki Uluslararası Adalet Divanı, Güvenlik Konseyi’nin belirlediği adaylar arasından Genel Kurul’un 9 yıl süreyle çalışması için seçtiği 9 hâkimden oluşmaktadır. Seçimlerinde bölge, cinsiyet ve farklı hukuk anabilim dallarından gelmeleri gibi kriterler gözetilen bu yargıçlar, devletlerarası uyuşmazlıklar (contentious cases) dışında Genel Kurul, Güvenlik Konseyi ve BM organları ile Uzmanlık Örgütleri’ne farklı konularda hukuki fikir sunarak hukuki endişeleri ve tereddütleri ortadan kaldırmaktadır. Devletler uyuşmazlıkları tarafların onayı sonrası Adalet Divanı’na götürdükten sona davanın görülmesiyle, daha üst mahkemesi bulunmayan Divan’ın vereceği kararları yasal olarak uygulama yükümlülüğü oluşmaktadır. Oyçokluğu ile alınan kararlar sonrası, yargıçların oylarını açıkça belirtecekleri ve isterlerse olumlu veya olumsuz oy vermelerini yazılı olarak

⁷⁶ Kardaş, **a.g.e.**, s. 548-549.

⁷⁷ Sönmezoğlu, **a.g.m.**, s. 100.

bildirebilecekleri süreç yaşanmaktadır.⁷⁸ Divan da diğer BM organları gibi tarafsız olmadığı ve güçlü devletleri rahatsız edebilecek kararlar almağı eleştirilerine maruz kalmaktadır.

2006 yılında kurulan Barış İnşası Komisyonu (the United Nations Peacebuilding Commission) uluslararası barış ve güvenliğe yönelik tehditlere karşı çalışan Güvenlik Konseyi ile insani kalkınmadan sorumlu BM Ekonomik ve Sosyal Konseyi arasındaki ilişkiyi kurmaktadır. Komisyonun görev tanımı farklı operasyonel deneyimlere sahip olan BM organlarının deneyimlerinden yararlanarak çatışma sonrası ulus inşası alanındaki en iyi uygulamaları ortaya koyma ve uygulanmalarını sağlamayı içermektedir. Komisyona bağlı olarak çalışan 31 üyeli Barış İnşası Komisyonu Organize Komitesi, komisyona destek veren ve BM Genel Sekreterliği'ne bağlı olan Barış İnşası Destek Ofisi ve operasyonlara yapılacak bütçe harcamalarının yapıldığı Barış İnşası Fonu birlikte çalışmaktadır.⁷⁹ Barış İnşası Destek Ofisi finansal kaynaklar konusundaki verileri toplamakta, BM operasyonlarının planlamasına katkıda bulunmakta ve çatışma sonrası iyileşme ve çatışma önlemedeki en iyi uygulamaları araştırmaktadır.⁸⁰

Komisyon üyelerinin 7'si Güvenlik Konseyi'nin beş daimi üyesi ve geçici üyeler arasından seçilen iki ülkenin üyelerinden oluşmakta ve bu üyeler operasyonların sona erdirilmesi, operasyonların görev tanımlarının değiştirmesi ve yeni operasyonlara başlanması kararlarını vermektedirler. Asker sağlayan ülkelere verilen ve en fazla asker sağlayan 10 ülke temsilcileri arasından seçilen komisyonun 5 üyesi askeri ihtiyaçları karşılamak için yardım istenen kişilerdir.⁸¹ Böylece asker sağlayan ülkelerin operasyonlara etki etme ve kararlarda söz sahibi olma istekleri sonunda kısmen de olsa yerine getirilmiştir. Belirlenen 5 üyenin daha önceki operasyonlardan elde edilen dersleri Komisyona aktarması da amaçlanmaktadır. Operasyonlara en çok maddi yardımda

⁷⁸ Kardaş, **a.g.e.**, 550-551.

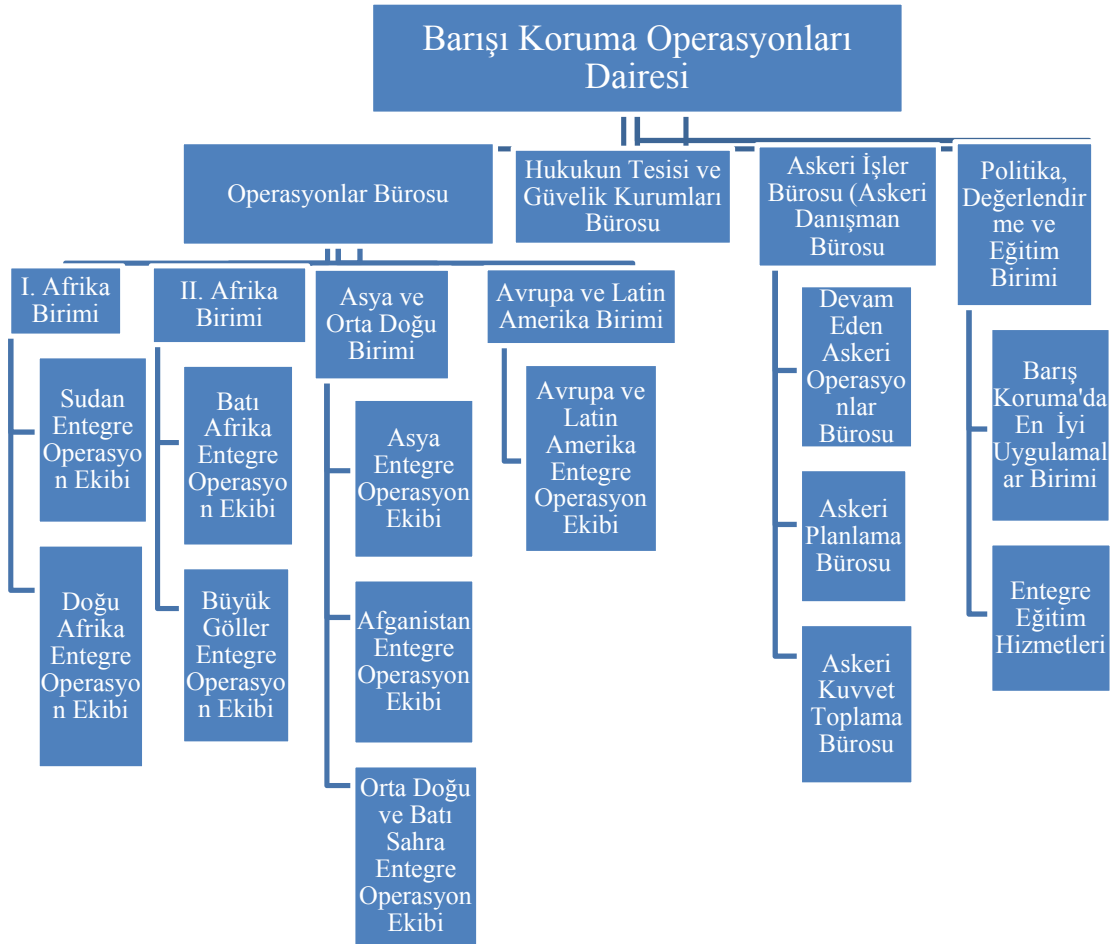
⁷⁹ Rob Jenkins, "The United Nations Peacekeeping Commission and Dissemination of International Norms", **CSRC Working Papers**, Vol. 2, No.38, 2008, s. 1-3.

⁸⁰ Jenkins, **a.g.m.**, s. 3.

⁸¹ Jenkins, **a.g.m.**, s. 6.

bulunan 10 ülke arasından seçilen temsilcilere verilen 5 üyelik yer, bağışlanan yardımların en iyi şekilde harcanması ve gelecekteki operasyonlarda gerekli olacak harcamaların öngörülebilmesi için kullanılmaktadır. 7'şer kişilik ECOSOC (BM Ekonomik ve Sosyal Konseyi) ve Genel Kurul kotaları sonucunda seçilecek üyelerle Güvenlik Konseyi'nin operasyonlar hakkında çok fazla güç sahibi olması engellenmeye çalışılmıştır.⁸²

Şekil 1: Barışı Koruma Operasyonları Dairesi Büroları

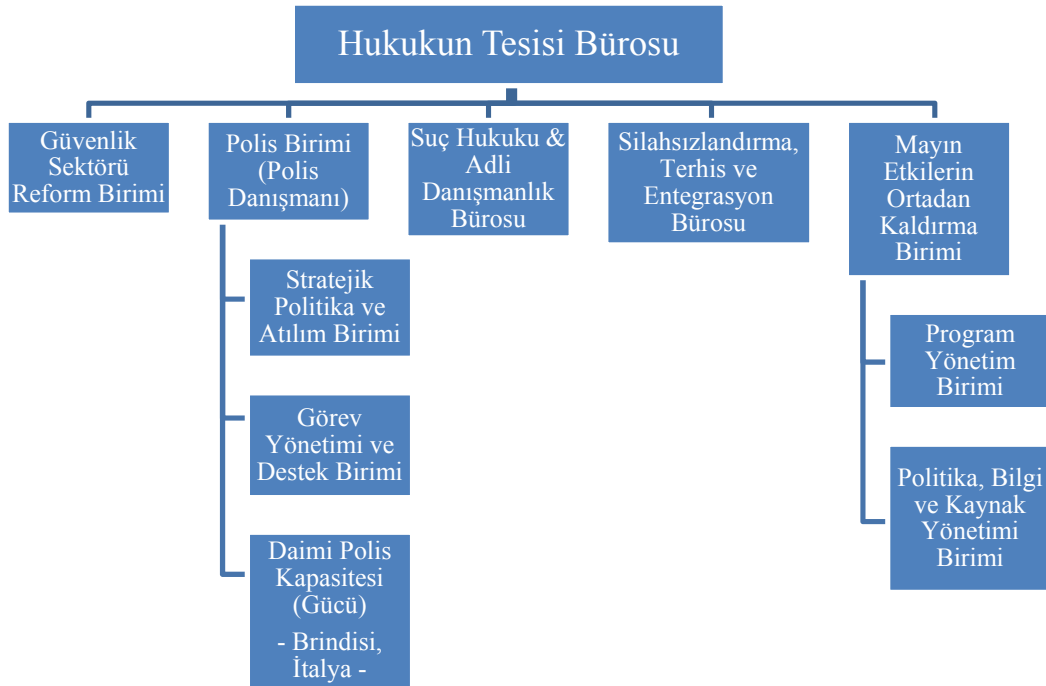

Kaynak: United Nations, “United Nations Peacekeeping Group: Capacities to Ensure Integration”, **United Nations Website** 31 Ocak, 2011 (çevrimiçi),

⁸² Jenkins, a.g.m., s. 7.

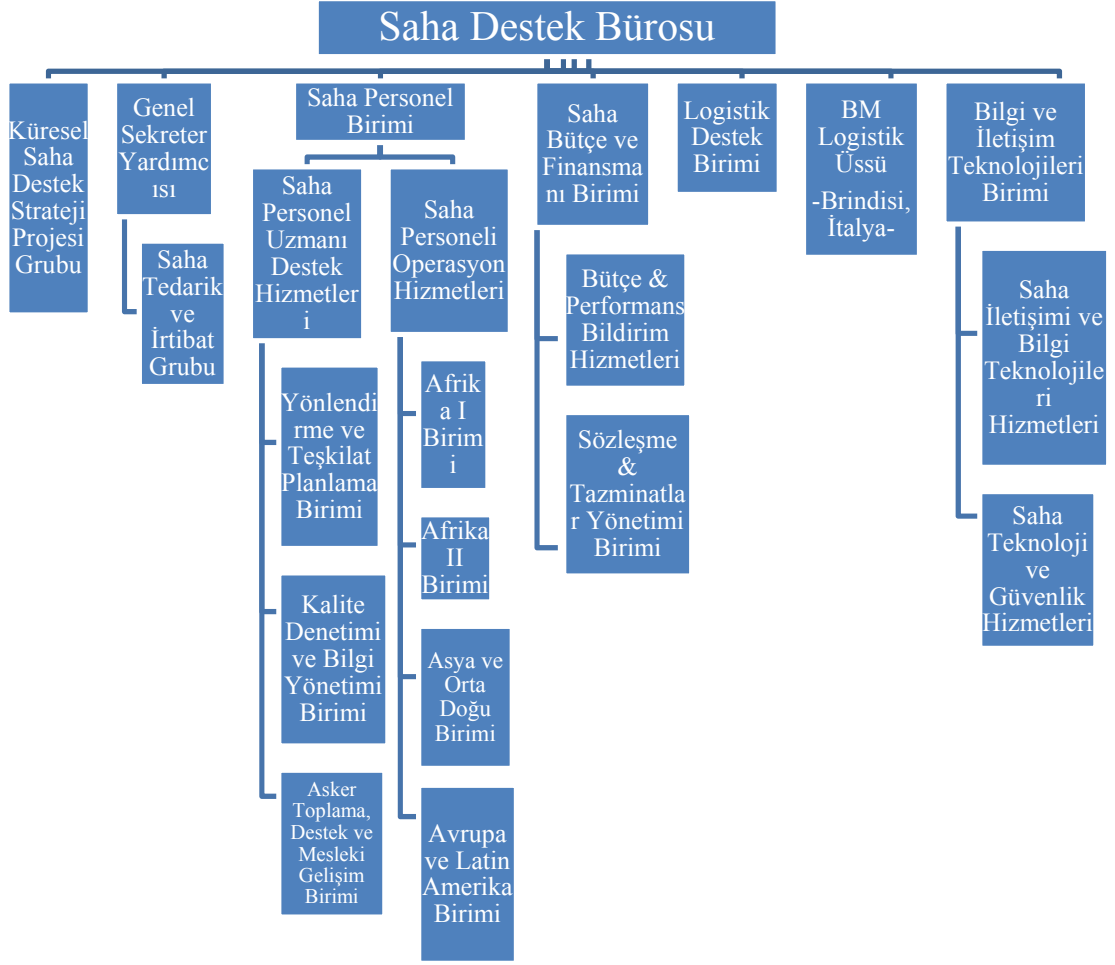
http://www.un.org/en/peacekeeping/documents/dpkodfs_org_chart.pdf, erişim tarihi 2, Aralık, 2014.

Şekil 2: Hukukun Tesisi Bürosu

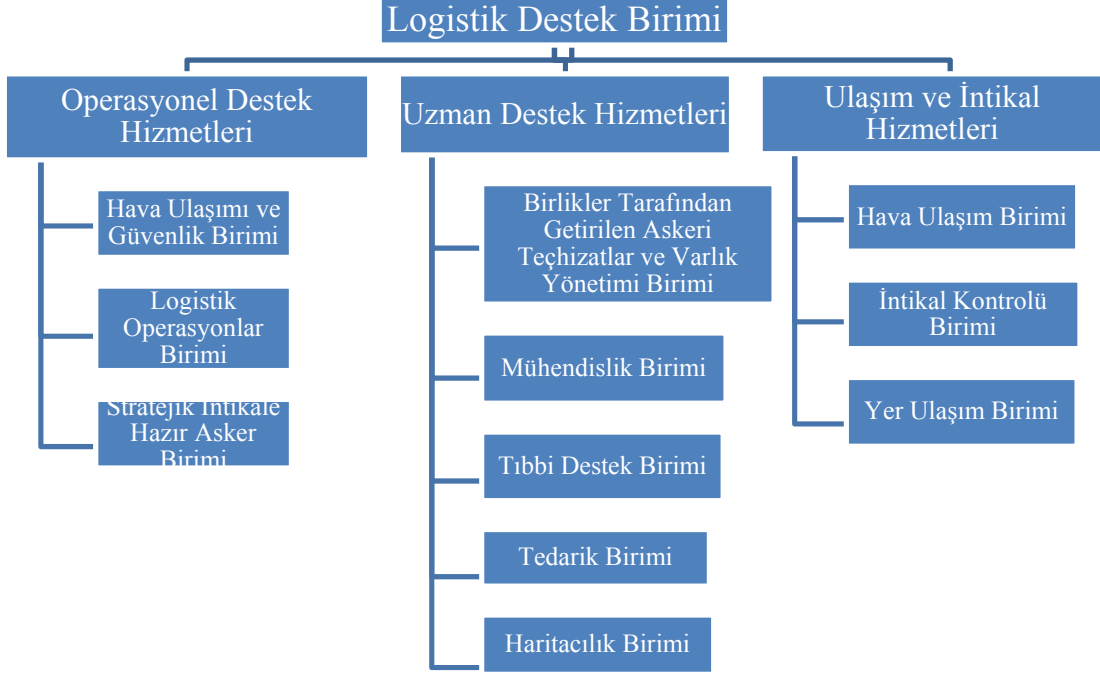
Kaynak: United Nations, “United Nations Peacekeeping Group: Capacities to Ensure Integration”, **United Nations Website 31 Ocak, 2011** (çevrimiçi), http://www.un.org/en/peacekeeping/documents/dpkodfs_org_chart.pdf, erişim tarihi 2, Aralık, 2014.

Şekil 3: Barış Operasyonları için Saha Destek Bürosu

Kaynak: United Nations, “United Nations Peacekeeping Group: Capacities to Ensure Integration”, **United Nations Website 31 Ocak, 2011** (çevrimiçi), http://www.un.org/en/peacekeeping/documents/dpkodfs_org_chart.pdf, erişim tarihi 2, Aralık, 2014.

Şekil 4: Barış Operasyonları Lojistik Destek Birimi

Kaynak: United Nations, “United Nations Peacekeeping Group: Capacities to Ensure Integration”, **United Nations Website 31 Ocak, 2011** (çevrimiçi), http://www.un.org/en/peacekeeping/documents/dpkodfs_org_chart.pdf, erişim tarihi 2, Aralık, 2014.

2.1.3. Birleşmiş Milletler Barış Operasyonlarının Kararlaştırılması ve Gelişim Süreci

BM'nin gözlemci görevlerinin ötesine geçmesi nedeniyle ilk barış operasyonu olarak adlandırılan UNEF I İngiliz, Fransız, İsrail ve Mısır güçleri arasındaki savaşı sona erdirmek, İngiliz ve Fransız güçlerinin geri çekilmesini gözlemlemek, sonrasında Sina Yarımadası ve Gazze Şeridi'nde Arap ve İsrail güçleri arasında asker konumlandırarak

savaşmalarını önleme görevini üstlenmiştir.⁸³ Süveyş Kanalı Savaşı'nın sonra erdiren 1957 tarihli antlaşma sonrası ilk barış gücünü gönderen BM, Gazze ve Sina Yarımadası'ndan Mısır ve İsrail güçlerinin çekilmesini gözlemlemekle görevlendirilmiştir. Bu ilk operasyon ile BM dünyanın farklı yerlerinden askerleri bir araya getirerek uluslararası toplumun birlikte hareket etmesinin sağlayan bir araca dönüşmüştür. Ayrıca farklı etnik, ırksal, dini ve siyasi gruplara mensup kişilerin bir arada çalışması ile kısıtlı da olsa toplumların birbirlerine bakış açılarının değiştirilebileceği umulmuştur.

Dünyada savaşların taraflarının ülkelerden, halklara ve etnik gruplara doğru değişmesi ile BM "önleyici diplomasi (preventive diplomacy), çatışmayı önleme (conflict prevention), barışı sağlama (peacemaking), barışı zorlama (peace enforcement), barışı koruma (peacekeeping), çatışma sonrası barışı kurma (peace enforcement)" gibi uygulamaları hayata geçirmek zorunda kalmıştır.⁸⁴ Uluslararası ilişkilerdeki bu diplomasi uygulamaları kapsamında, barış gücü operasyonları dört farklı gruba ayrılmaktadır. Gözlemci görevleri az sayıda, silahsız gözlemciden oluşup genellikle ateşkeslerin ve seçimlerin denetlenmesi için görevlendirilmektedir. Soğuk Savaş öncesi ve sırasında yaygın olan geleneksel barış gücü operasyonları ise tahrip gücü az silahlara sahip ve bunları sadece kendilerini korumak için kullanabilen askerlerle yapılmıştır. Soğuk Savaş sonrası yaygınlaşan çok yönlü barış görevleri ise geleneksel operasyonlardan farklı olarak polis gücü eğitmenleri, insan hakları gözlemcileri, adli görevliler ve bazı durumlarda ülkenin yasama, yürütme ve yargı unsurlarında bürokratik mevkiler üstlenen sivil personelin katıldığı; ekonomi ve altyapının BM eliyle tekrar inşa edildiği operasyonlar olmuştur. Operasyonlar BM Antlaşması 6. Bölüm kapsamında, operasyonun yapıldığı ülkenin yönetiminin rızasını alırken; 7. Bölüm kapsamında rıza alınmadan yapılan barışı zorla getirme operasyonları düzenlenmekte ve ağır silahların

⁸³ Diehl, **a.g.m.**, s. 490.

⁸⁴ Nihal Ergül, "Yeni Güvenlik Anlayışı Kapsamında BM'nin Rolü Ve Uygulamaları" www.bilgesam.org.tr/images/stories/kitaplar/n_ergul.pdf (Erişim 26 Ağustos 2013) s. 184.

kullanımına izin verilmektedir.⁸⁵

BM'nin ilk yıllarında daha sık kullanılan gözlemci grupları silahlı subaylardan oluşurken, günümüzde daha yaygın olan barış gücü birlikleri hafif silahlara sahip her rütbeden askerin seçilebildiği gruplardır.⁸⁶ Gözlemci görevleri kapsamında BM ülkelere 7 ayrı hizmet vermektedir: (1) teknik yardım ve tavsiye, (2) uluslararası gözlemcilerin koordinasyonu ve gözlemcilere destek verilmesi, (3) gözlemcilik, (4) seçimlerin düzenlenmesi ve yürütülmesi, (5) seçim sürecinin geçerliliğinin tüm yönleriyle denetlenmesi, (6) seçimlerin ne derece bağımsız ve özgür bir biçimde yapıp yapılmadığına karar verilmesi ve (7) ülkelerin kendi gözlemcilerine yardımcı olunması.⁸⁷

BM'nin barış operasyonları yapması kimilerine göre devletlerin toprak bütünlüğünü ve siyasi egemenliğini tanıyan BM Antlaşması'nın 2/4. hükmüne ve devletlerin içişlerine karışılmayacağını taahhüt eden 2/7. maddeye aykırıdır.⁸⁸ Güvenlik Konseyi alacağı tavsiye niteliğindeki kararlar, Genel Kurul ise Konsey veto yetkisi nedeniyle çalışmaz duruma geldiğinde barış gücü operasyonu başlatma yetkisine sahiptir. Güvenlik Konseyi bir konuda görüşürken Genel Kurulu'nun aynı konu için barış gücü operasyonu kararı vermesi antlaşmanın 12. hükmüne aykırıdır.⁸⁹ Eğer rızaya dayalı bir operasyon yapılıyorsa, egemen gücün gönüllü üyelerin her birinin katkısı için onayı teker teker alınır. Örneğin, UNEF I Barış Gücü'ne 24 ülke katkıda bulunmak istese de sadece 10 tanesi Mısır'ın onayı ile güce katılabildiği⁹⁰. Sonraki yıllarda yaşanan operasyon başlatma ve devam ettirmede yaşanan sorunlar nedeniyle; Antlaşma'nın 7. bölümü çerçevesinde, Kongo'ya BM'nin yaptığı ONUÇ operasyonu gibi, zorlayıcı askeri operasyonlar tarafların rızası alınmaksızın düzenlenmiştir.

⁸⁵ Fortna, **a.g.m.**, s. 270.

⁸⁶ Mehmet Öncü, "BM Barışı Koruma Operasyonlarının Hukuki Temelleri", *Uluslararası Hukuk ve Politika*, Cilt 2, No:6, 2006 s. 53.

⁸⁷ Dawn Brancati and Jack L. Snyder, "Rushing to the Polls: The Causes of Premature Postconflict Elections", *Journal of Conflict Resolution*, Vol. 55, No. 3, 2011, s.497.

⁸⁸ Nazlı Müdüroğlu, "BM ve İnsani Müdahale", **Yüksek Lisans Bitirme Tezi**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2007, s. 2

⁸⁹ Öncü, **a.g.m.**, s.31-57.

⁹⁰ Öncü, **a.g.m.**, s. 41

Katılımcı ülkeler hakkında yapılan bir araştırmaya göre demokratik yönetimlere sahip ülkelerin daha fazla asker gönderip göndermediği; uluslararası arenada operasyon öncesinde askeri veya diplomatik sorumluluklar almış olmanın asker gönderilmesine etki edip etmediği ve asker göndermenin bir ulusun çıkarına olmasının yönetimlerin operasyonlara katkı sağlayıp sağlamadığı araştırılmıştır. Araştırma sonunda demokratik olarak tabir edilen ülkelerin asker gönderebilmesinde herhangi bir iç veya dış tehdit altında olmamalarının öneminin büyük olduğu; ülkenin askeri gücü ne kadar büyükse o kadar askerden feragat edebildiği ve gelişmiş ülkelerin farklı bölgelerdeki çıkarlarının onları diğer ülkelerden daha fazla uluslararası müdahaleleri desteklemeye ittiği ortaya konulmuştur. Ayrıca süper güçlere yakınlaşmak isteyen gelişmekte olan ülkelerin, onların ideolojik olarak desteklediği operasyonlara katkı sağladığı ortaya çıkarılmıştır.⁹¹ Araştırmaya göre operasyonlara asker gönderen ülkelerin demokratik yönetimlere sahip olan beşi tüm operasyonlara gönderilen askerlerin yarısını sağlamışlardır. Ayrıca, asker gönderimi ile finansal yardımlar orantılı olmamıştır ve A.B.D. ile ilişkiler asker gönderiminde etkili olmuştur. NATO üyesi büyük askeri güce sahip ülkeler, eğer 7.000.000 kişiden fazla bir nüfusa sahiplerse barış operasyonlarına katılımı daha istekli olmuşlardır.⁹²

2.1.4. Barış Gücü Operasyonlarının Askeri ve İdari Yapısı

İlk Barış Gücü olarak bilinen UNEF I gücünün örgüt şeması Genel Sekreter'e bağlı Kurmay Başkanı, İdari Başkan Enformasyon Birimi, Genel Refah Birimi, Politika Birimi'nin yanı sıra Harekat Taburları, İşaret Bölüğü, Askeri Polis, Kamp Komutanı Karargahı, Karargâh Ulaşım Birimi, Hava Ulaşım Birimi, Harekat Kontrol ve Destek Grup Karargahı vardır. Destek Grup Karargâhı İkmal Bölüğü, Donatım Bölüğü, Hizmet Bölüğü, Ulaşım Bölüğü, Muhafız Bölüğü, Tekniker Bölüğü, Posta Birimi ve Tıbbi

⁹¹ James H. Lebovic, "Uniting for Peace? Democracies and United Nations Peace Operations after the Cold War", *Journal of Conflict Resolution*, Vol. 48, No. 6, 2004, s.914-916.

⁹² Lebovic, *a.g.m.*, s. 928-930.

Kısım'dan oluşmuştur.⁹³Neredeyse 30 yıl sonra, uluslararası savaş yerine iç savaş için gönderilen Kıbrıs Barış gücü ise, Genel Sekterliğe bağlı Özel Temsilci, Kuvvet Komutanı ve Genel Hizmetler biriminden oluşmuştur. Genel hizmetler, maliye, sivil personel, geliştirme ve iç denetim daireleri idari başkana bağlı olmuş; kuvvet komutanı, kurmay başkanı aracılığıyla hareket, lojistik, askeri personel, teknik, muhasebe, saha birlikleri, donatım, halkla ilişkiler ve tıbbi birimi yönetmiştir.⁹⁴

UNEF I'ın askeri niteliğinin aksine, Kıbrıs görevinde Avustralya, Avusturya, Danimarka, Yeni Zelanda ve İsviçre'den gelen ve Kıbrıs polisi ile birlikte devriye gezerek trafik ile alakalı suçlara bakan, araç araması yapan, Türk ve Kıbrıslıların birbirlerine karşı davacı konumunda oldukları olayları soruşturmak gibi görevleri olan silahsız 174 polis de bulunmuştur.⁹⁵ 30 yıl içinde polis gücünün görev tanımına barış gücü ve Türk-Yunan polis güçleri arasında koordinasyonu sağlamak, tampon bölgede Türk ve Yunan orduları arasındaki ceza gerektiren suçları araştırmak, ateşkes ihlallerini engellemek ve yaşandıklarında soruşturmak, tampon bölgenin iki tarafındaki mültecilere insani ve tıbbi yardım sağlamak ve tampon bölgede devriye gezmek eklenmiştir.⁹⁶

Gönderilen askerlerin iyi eğitime sahip olmadığının anlaşıldığı durumlarda, Genel Sekreter'in bölge temsilcileri birliklere fazla yük yüklemekle; kalitesiz birlikleri sahaya gönderip hem kendilerine, hem diğer birliklere, hem de korumak ile yükümlü oldukları halka zarar verme riskini almak zorunda kalmıştır. Herhangi bir değerlendirme, ödüllendirme ve cezalandırma olmadığı için operasyonlara katkı yapan ülkelerin kısa sürede askerleri göndermeleri ve operasyonun yapılacağı bölge hakkında bilgi sahibi olmaları gibi zorunlulukları bulunmamaktadır. Cinsel istismar olayları dışında ciddiyetsizlik gösteren, görevlerini yerine getirmeyen askerlerin ülkelerine geri

⁹³ Cengiz Okman, "BM Barış Gücü (Konsept, Kuruluş ve Uygulama)", **İktisat Fakültesi Mecmuası**, Cilt 45, Sayı 1-4, 1987, s. 446.

⁹⁴ Okman, **a.g.m.**, s. 448.

⁹⁵ Duncan Chasell and John Evans, "The Role, Preparation and Performance of Civilian Police in United Nations Peacekeeping Operations", **Criminal Law Forum**, Vol 10, No. 2, 1999, **a.g.e.**, s. 21-22.

⁹⁶ Chasell, **a.g.m.**, s. 24.

gönderilmesi görülmemiştir. BM tarafından birlikleri denetlemek için yapılan teftiş ziyaretleri sadece söz verilen sayıda asker, polis ve diğer görevlilerin gönderilip gönderilmediğini denetlemektedir.⁹⁷ Eleştirmenler yaşanan deneyim ve disiplin sorunlarının önüne geçilmesi için, gönderilecek kişilerin seçiminde daha önce operasyonlarda görev almış ve ülkelerindeki görevlerinden başarı ile emekli olmuş görevlilerin kullanılmasını teklif etmektedirler.

Kendisi de barış operasyonlarına katılmış bir asker olan Phillise Rogers yazısında, katılımcı askerlerin arasındaki yaygın önyargıları dile getirmektedir. Askerlerin farklı ülkelerden gelen mavi berelileri istihbarat elemanı olarak gördüklerini, güce katılmak için yüksek rütbeli pozisyonların azlığı nedeniyle bazılarının kendi istekleriyle rütbelerinin düşürüldüğünü ifade etmektedir. Operasyonları katılan mavi berelilerin maaşları kendi ülkelerindeki maaşlarıyla eşit olacak şekilde dağıtıldığı için BM'nin her rütbe için ödediği rakamla oluşan fark devletlerin kasasına girmektedir. Ayrıca ülkeler katılımcılarının askeri teçhizatı, giysileri ve ulaşımı için de BM'den para almaktadırlar. Mavi bereliler normalde her gün çalışsalar da çalıştıkları her beş gün için bir gün hesap edilmek suretiyle uzun süreli tatil yapabilmektedirler.⁹⁸

Genel Sekreterlik göreve katılacak asker, polis ve kullanılacak teçhizatı temin etmede kullandığı sistem ülkeler tarafından belirlenen ve belirli süreler için görev yapan üst düzey askerlerin yönetimindedir. Asker ve polislerin seçiminde katı yönetmeliklerin olmaması ve seçilmeyen askerlerin ülke temsilcilerine bu durumun nedenlerinin söylenmemesi politik kararların alındığına dair iddialara neden olmaktadır.⁹⁹ Operasyonların ilanından sonra Güç Toplama Birimi (Force Generation Service) ve Operasyonlar Bürosu'nun (Office of Operations) asker sağlamaya gönüllü ülkelere yaklaşımında, ülkelerin askeri kapasiteleri ve operasyona katılma istekleri, operasyonun yapılacağı ülkenin asker

⁹⁷ Chasell, **a.g.m.**, s. 13.

⁹⁸ Philise D. Rogers, "China and United Nations Peacekeeping Operations in Africa", **Naval War College Review**, Vol. 60, No. 2, 2007, s. 86-87.

⁹⁹ Adam C. Smith and Arthur Boutellis, "Rethinking Force Generation: Filling the Capability Gaps in UN Peacekeeping", **Providing for Peacekeeping**, No. 2, New York, May 2013, s. 1.

gönderen ülkeye onay verip vermeyeceği ve operasyon yapılacak bölgeye coğrafi yakınlık gibi etmenler rol oynamaktadır. Askeri İşler Ofisi, Barışı Koruma Operasyonları Dairesi'ne uygun bulunan asker gönderme tekliflerini iletmekte; az sayıda teklifin olması genelde herhangi bir seçim şansı bulunmamasına yol açmaktadır. Genel Sekreter bir kez gelen tekliflerden birini kabul ettiğinde, sonradan yapılan teklifleri değerlendirmeye alamamaktadır. Eleştirmenler seçimlerin genelde ülkelerin uluslararası arenadaki politik nüfuzları ile ilgili olduğunu iddia etmektedirler.¹⁰⁰

Thomas Pickering'in Foreign Affairs dergisindeki makalesinde belirttiği gibi liderlerin operasyonlar konusunda istekli olması katılımı arttırmak için yeterli değildir. Uluslar kendi topraklarından binlerce kilometre ötede tanımadıkları ve kendi ulusal çıkarları dâhilinde olmadığı düşündükleri yerlere asker göndermekte isteksiz oldukları için, liderler yaşanabilecek, herhangi bir getirisi olmadan yıllarca sürebilecek ve Somali ve Ruanda gibi örnekleri var olan maceralara atılmakta isteksiz davranmaktadırlar.¹⁰¹ Bu başarısızlıklardan sonra A.B.D. başta olmak üzere gelişmiş ülkeler, kendi askerlerini cepheye sürmek yerine gelişmekte olan ülkelere gelen askerlere teçhizat ve para desteği vererek amaçlarına ulaşmaya çalışmaktadırlar. Fakat bu askerlerin birçoğunun operasyonların gerektirdiği yabancı dil bilgisine sahip olmaması, bazılarının araç kullanmayı dahi bilmemeleri, farklı kültürler hakkında bilgi ve ilgi sahibi olmamaları ve en önemlisi insani ilişkiler konusunda zayıf olmaları operasyonların başarısız olmasının asli nedenleri arasında görülmektedir. Bu askerin seçilmesinde BM'nin belirli rütbeleri talep etme dışında bir etkisi olmaması ve farklı ülkelerde farklı rütbelerin gereklerindeki farklılıklar askerler arasında üst-ast ilişkilerinde sorunlara neden olmaktadır.¹⁰² Bazılarına göre BM'nin günümüzde yaşadığı en önemli sorun farklı altyapılara, dünya görüşlerine ve hedeflere sahip asker ve sivilleri tek bir hedefe yönlendirmektir.¹⁰³

¹⁰⁰ Smith, **a.g.m.**, s. 11-12.

¹⁰¹ Abramovitz, **a.g.m.**, s.100-108.

¹⁰² Heidi Hudson, "Mainstreaming Gender in Peacekeeping Operations: Can Africa Learn From International Experience?", **African Security Review**, Vol. 9, No.4, 2000, s. 18.

¹⁰³ Robert A. Rubinstein, "Intervention and Culture: An Anthropological Asroach to Peace Operations", **Security Dialogue**, Vol. 36, No.4, 2005, s. 532.

BM Genel Merkezi'ndeki 24 personeli bulunan Situation Centre (Durum Merkezi) operasyonlar için 24 saat destek sunan 2 görevli ile tüm operasyonlara destek olmaya çalışmaktadır.¹⁰⁴ BM bürokrasisinin büyümesiyle amacın dünya barışından çok dünyaya başarılı olunduğun gösterilmesi ve kuruluşun itibarının korunması ön plana geçmeye başlamıştır.¹⁰⁵ Bu doğrultuda başarısızlık yaşanacağı düşünülen 1993 Burundi etnik şiddet olaylarına müdahale edilmeyerek 100,000'e yakın insanın ölümü engellenmemiştir. Sivilleri koruma adına başlatılan Bosna operasyonu sırasında yaşanan soykırımında ihmalin olmadığını kanıtlamaya çalışan BM bürokrasisi; tarafsızlık adı altında Srebrenitza' da pasif kalınmasının doğru olduğunu iddia edebilmiştir.¹⁰⁶

Organizasyonun ilk kırk yılı Batılı güçlerin asker, teçhizat ve mali yardımları ile şekillenirken, Soğuk Savaş sonrası gelişmekte olan ülkeler operasyonlara asker göndererek hem maddi gelir elde etmekte hem de uluslararası itibar kazanmaktadır. BM'nin mavi berelilere kendi ülkelerinde alabileceklerinden daha fazla maaş verdiği durumlarda, aradaki farkı asker gönderen ülke bütçesine aktarabilmektedir. BM operasyon kararı aldığı anda üye ülkelere ihtiyaç duyulan asker, polis ve sivil görevlilerin sayılarını ve niteliklerini belirten bir memorandum yayınlamaktadırlar. Ülkeler kurulan güce katkıda bulunup bulunmama konusunda özgürdürler. Sistem askerlerin üçte birini hazırlık aşamasında tutarken, üçte birini sahada görev yapmaya göndermekte ve üçte birini de görevden terhis etmektedir. Böylece sürekli eğitimli asker bulunduran sistem destek ve ikmal için Avrupa sistemi kullanıldığında sahadaki her asker için karargâhta 6 destek ve ikmal görevlisi bulundurmakta; Amerikan sistemi kullanıldığında ise 3 görevli bulundurmaktadır.¹⁰⁷

Son yirmi yılda yaşanan ekonomik ve bunun getirdiği siyasi atılımla eski tutumlarını

¹⁰⁴ Hugh Smith, **a.g.m.**, s. 178-179.

¹⁰⁵ Michael N. Barnett, "The UN Security Council, Indifference, and Genocide in Rwanda", **Cultural Anthropology**, Vol. 12, No. 4, 1997, s. 568.

¹⁰⁶ Barnett, **a.g.m.**, 1997, s. 569.

¹⁰⁷ Wedgwood, **a.g.m.**, 2001, s. 79.

değiştiren Çin Halk Cumhuriyeti bugün sahip olduğu Nankou Birliği ile operasyonlara katılabilecek askerlere sürekli eğitim vermekte ve diğer üye ülkelere örnek teşkil etmektedir. Farklı rütbelerden askerler haber alma, ulaştırma, idari personel veya çatışma personeli olarak görevlere katılma sekiz aydan bir yıla kadar sürelerde görev yaparken, sürekli olarak sistemin içinde hizmet verdikleri için farklı ülkelere gönderilseler de önceki deneyimleri sayesinde birliklerine önemli katkılar sağlayabilmektedirler.¹⁰⁸ Nanjing'deki Uluslararası İlişkiler Akademisi'nde ise operasyonlara katılacak görevliler BM Kurucu Antlaşması, barış gücü prensipleri, dil öğrenimi ve uluslararası arenada mesleklerinin gerekleri hakkında eğitim almaktadırlar.¹⁰⁹

Çin Halk Cumhuriyeti Güvenlik Konseyi'ne geç katılması nedeniyle ve kendi toprakları içinde yaşanan karışıklıklara müdahale konusunda örnek olur düşüncesiyle BM barış operasyonlarına uzun yıllar soğuk yaklaşmıştır. Güvenlik Konseyi'ndeki barış operasyonlarına dair ilk oyunu 1981'de veren Çin Halk Cumhuriyeti bunu Kıbrıs'taki operasyonun süresinin uzatılması için yapmıştır. 1982'de ilk defa operasyonlarda kullanılmak üzere ödeme yapan Çin, 1989'da Kamboçya'ya 20 seçim gözlemcisi göndermiş; 1990'da İsrail ve Arap devletleri arasındaki ateşkesi gözetmek için 5 askeri gözlemci görevlendirmiş; 1992'de ilk kez 400 istihkâm askerinden ve 48 askeri gözlemciden oluşan iki ayrı birlik göndermiştir.¹¹⁰

Pekin yönetimi bir yandan BM ve barış operasyonlarını yöneten bürolarda etkinliğini arttırmaya çalışırken diğer yandan kuruluşun yönetici kademelerinde Batı devletlerinin hegemonyasından şikâyet ederek, gelişmekte olan ülkelerin de yer alması gerektiğine vurgu yapmakta; böylece, müttefikler kazanmaktadır. Çin hükümeti ayrıca, operasyonlara katılarak askerlerinin uzak topraklardaki operasyonel kabiliyetlerinin sınamak ve diğer ülkelerin operasyonel faaliyetleri hakkında bilgi sahibi olmak yararlar sağlamaktadır.

¹⁰⁸ Rogers, **a.g.m.**, s. 76.

¹⁰⁹ Bates Gill and Chin-hao Huang, "China's Expanding Presence in UN Peacekeeping Operations and Implications for the United States", *Beyond the Strait: PLA Missions Other than Taiwan*, Ed. by Roy Kamphausen, David Lai and Andrew Scobell, Strategic Studies Institute, 2009, s. 113.

¹¹⁰ Gill, **a.g.e.**, s. 101-102.

Buna rağmen Çin Hükümeti BM Rezerv Hazırlık Sistemi'ne yani her bir ülkenin sahip olduğu belli başlı araç ve gereçler, birliklerinin yapısı ve hareketleri gibi bilgilerinin olduğu sisteme bilgi vermediği gibi acil durum gücü konusunda BM'ye herhangi bir söz vermemiştir.¹¹¹

Askeri yetersizler nedeniyle başarısızlıklar yaşayan birçok barış operasyonu vardır. Bunlardan 1590 numaralı Güvenlik Konseyi kararı ile ECOWAS'ın gönderdiği barış gücünün yerini alan UNMIL görevi, 1 Ekim 2003'de başlamıştır. Barış gücünün, 7. bölümdeki kurallar çerçevesinde görev yapan 15.000 askeri personel, 250'ye yakın askeri gözlemci, 160 yönetici ve 1.115 polisten oluşması planlanmıştır.¹¹² Fas askerlerinin operasyon başlamadan Fas yönetimi tarafından geri çekilmesi ve yerlerini alacak askerlerin Etiyopya, Gana ve Senegal tarafından uzun zaman sonra gönderilebilmesi Marylan, Grand Kru ve Grand Gadeh bölgelerinde güvenlik sorunlarına neden olmuştur. Silahların bırakılması ve savaşın topluma kazandırılmasından sorumlu olan güç sayıca yetersiz kalmıştır.¹¹³ Buna rağmen gönderilen polis gücü ile ülkenin polis gücünün eğitimi planlanmış ve BM ile ABD'nin maddi yardımı ile Liberya Polis Koleji açılmıştır.

BM'nin Soğuk Savaş sırasında yaptığı en fazla askerin katıldığı, en pahalıya mal olan ve en tartışmalı operasyon olma özelliğini taşıyan ONUC, aynı zamanda 234 ölü ile en çok mavi berelinin öldüğü operasyon olarak da bilinmektedir. ONUC' un geleneksel bir barış operasyonu olduğu göz önüne alındığında ve görevinin savaşan taraflar arasında gözlemcilik, silahsızlandırma ve tarafsız bölgelerin korunması şeklinde başlayan bir operasyon olması nedeniyle birçok defa incelenmiştir.¹¹⁴ Operasyonun sona ermesinde bütçe sorunlarının etkisi büyük olmuştur.¹¹⁵ Operasyonun başarısız olmasında ise

¹¹¹ Gill, **a.g.e.**, s.115-116.

¹¹² Festus B. Aboagye and Alhaji M. S. Bah, "Liberia at a Crossroads: A Preliminary Look at the United Nations Mission in Liberia (UNMIL) and the Protection of Civilians", **Institute for Security Studies**, Paper 95, 2004, s. 6.

¹¹³ Aboagye, **a.g.m.**, s. 7.

¹¹⁴ A. Walter Dorn and David J. H. Bell, "Intelligence and Peacekeeping: The UN Operation in the Congo, 1960-64", **International Peacekeeping**, Vol.2, No. 1, 1995, s. 12.

¹¹⁵ Diehl, **a.g.m.**, s. 495.

uluslararası toplumun farklı siyasal bakış açıları nedeniyle görev tanımının birkaç kez değiştirilmesi ve bunun yarattığı kafa karışıklıklarının etkisi büyüktür. Askerlerin göreve hazırlıksızlıkları konusunda verilebilecek en iyi örnek 8 Kasım 1960'da 12 kişilik bir devriye ekibinin ok ve yay kullanan ve dost oldukları düşünülen Kongolu bir grup tarafından pusuya düşürülmesi ve 10'nun öldürülmesi olayı örnek verilmektedir.¹¹⁶

Kongo görevi diğer birçok görev gibi ihtiyaçların sonucu olarak oluşturulan ve kısa sürede planlanan bir bürokratik sistemle yönetilmiştir. BM Genel Sekreteri altında New York'taki merkezde görev yapan Genel Hizmetler-Saha Harekâtları birimi ile sekreterin özel temsilcisi bulunmaktadır. Özel temsilci, Sivil Harekâtlar Başkanı, Danışma Grubu, Teknik Danışma Grupları, Kuvvet Komutanı, Kurmay Başkanı ve Heyetine liderlik etmekte ve Genel Hizmetlere bağlı İdari Başkan maliye, personel, güvenlik, refah, ulaşım, iletişim, tesis, geliştirme ve halk danışma birimlerine başkanlık etmektedir. Kuvvet komutanının altında harekât, muhasebe, lojistik, donatım, ikmal-ulaşım, tıp, askeri bilgi, personel, harekât kontrol ve hizmet kısımları ile hava komutanına bağlı Üs Havaalanı Müfrezesi, Hava Ulaşım Ofisi, Hava Teknik Ofisi, Hava İdari Ofisi ve Savaş Harekât Ofisi ile sahada görev yapan birlikler bulunmaktadır.¹¹⁷

Yaşanan insani kayıpların neden olduğu olumsuzluklar nedeniyle sona eren Somali operasyonu, en kanlı BM müdahalelerindenidir. 1993'de 24 Pakistanlı mavi bereli yiyecek dağıtırken uğradıkları saldırıda milisler tarafında öldürülmüştür. 3 Ekim 1993'te Mogadişu'nun güneyindeki operasyonda 18 Amerikan ve 1 Malezyalı askerin öldürülmesi ve Amerikan televizyonlarına yansıyan rahatsız edici görüntüler Clinton yönetiminin önce savaş gemilerini ve lojistik yardımını, sonra tüm askeri gücünü kesmesine neden olmuştur. Hugh Smith'e göre bu olayın yaşanmasında Amerikalı görevlilerin ve BM görevlilerin birbirlerinin gruplarına Aideed'in adamlarının girdiği ve içeriden bilgi alındığı şüpheleri nedeniyle koordine olmamaları etkili olmuştur.¹¹⁸

¹¹⁶ Dorn, **a.g.m.**, 1995, s. 25.

¹¹⁷ Okman, **a.g.m.**, s. 447.

¹¹⁸ Smith, Hugh, **a.g.m.**, s. 182.

Amerikan askerlerinin öldürülmesinden sonra gönderilen 400 Amerikan komandosu Aidid'in destekçileri yerine Birleşmiş Milletler yardım görevlilerini yakalamıştır. Somali milisleri ile BM güçleri arasındaki bir çatışmada Amerikalılara ait bir helikopterden açılan ateş 200 Somalili sivilin ölümüne yol açmıştır.¹¹⁹ Bu durum Somali'de BM'nin yeterli askeri ve maddi kaynağa sahip olmadığı, yeterli sayıda ve nitelikli eleman bulmakta zorluk çektiği ve karar alma kademesindeki sorunlarla birleşerek Amerikan yardımı kesilince operasyonun sona ermesine neden olmuştur. Operasyondaki en önemli sorunlardan biri barış gücü askerlerinin BM komuta kademesi yerine, kendi ülkelerinin başkentlerinin izni olmadan adım atmaya yanaşmaması olmuştur.

Ruanda, hükümet güçleri ve Ruanda Milliyetçi Cephesi'nin taraf oldukları bir iç savaşa sahne olmuştur. Ateşkesler ve çatışmalar ile geçen yıllarda bir milyon kadar insan ölmüş ve 900.000 kişi başka yerlere ve ülkelere göç etmiştir. BM ve Ruanda'yı sömürge olarak yıllarca yönetmiş olan Fransa, Hutu ve Tutsiler arasındaki artan şiddete karşı önlem almamış ve Güvenlik Konseyi kararı ile BM Polis Gücü görevlilerinin sayısı 2700'den 270'e düşürülmüştür.¹²⁰ 872 sayılı BM kararı ile kurulan UNAMIR mültecilerin evlerine dönmesi, seçim güvenliği, halkın güvenliğinin sağlanması, yardımların yapılması ve mayın temizlenmesi ve halkın bu konuda bilgilendirilmesi gibi görevlerle oluşturulmuştur. Sahaya indikten üç ay sonra Tutsileri ve Hutuları birbirlerinden ayırt etmek için bir sistemin kurulduğunu üstlerine rapor eden BM komutanının endişeleri, barış anlaşmasını imzalamak üzere olan Ruanda Başkanı'nın bir uçak kazasında ölmesiyle etnik savaşa dönüşmüştür.¹²¹ 1993 tarihli, daha sonra artan çatışmalarla yürürlüğe giremeyen, Hutu yetkililerle Tutsi güçleri arasındaki barış antlaşması BM ve diğer uluslararası kuruluşlar ve yardım kuruluşlarının baskılarıyla siyasi özgürlüklerin

¹¹⁹ James Burk, "Public Support for Peacekeeping in Lebanon and Somalia: Assessing the Casualties Hypothesis", *Political Science Quarterly*, Vol. 114, No. 1, 1999, s. 63.

¹²⁰ Müdüroğlu, *a.g.e.*, s. 14.

¹²¹ Kisangani N. F. Emizet, The Massacre of Refugees in Congo: A Case of the UN Peacekeeping Failure and International Law", *The Journal of Modern African Studies*, Vol. 38, No. 2, 2000, s. 182.

getirildiği bir konumda olmuştur.¹²² Yaşananların soykırım haline gelmesinde olayların Batı dünyasının çıkarlarını doğrudan tehdit etmemesi etkilidir.

Ruanda'da aşırı Hutuların, Tutsiler ve ılımlı Hutulara uyguladığı soykırımın başladığı günlerde 10 Belçikalı mavi berelinin öldürülmesi BM yönetim kademesinin barış gücüne katılan askerlerin yaşamlarının tehdit altında olduğuna karar vermelerine ve operasyonu bu doğrultuda yönetmelerine neden olmuştur. Asker gönderen ülkeler Barış Koruma Operasyonları Departmanı'ndan askerlerinin konumları ve sağlık durumları hakkında yeterli bilgi alamamaktan şikâyet etmişlerdir.¹²³ Askerlerinin öldürülmesinden sonra Genel Sekreter Boutros-Ghali'nin olayın olduğu bölgeye gitmemesi ve BM bürokrasisinin olayla ilgili açıklama yapmakta isteksiz olmaları nedeniyle Belçika Hükümeti, görevden ayrılmayı tartışmaya başlamıştır. Bunun yanında farklı ülkeler de genişletilmiş bir operasyon için UNAMIR'e asker sağlamak isteksiz olmuşlardır. Sonuçta görevin asker sayısı azaltılmış; bu da soykırımın önüne geçilememesinde etkili olmuştur.¹²⁴

Bir başka askeri kayıp yaşanan operasyon olan Sierra Leone görevi, BM nezdinde birçok soruna neden olmuştur. Kenyalı mavi berelilerin kurtarılması için gönderilen Zambiya birliğinin isyancıların eline düşmesi, gibi olaylar asker sayısının arttırılmasına ve bölgeyi sömürge olarak yönetmiş olan İngiltere'nin yardımı ve bazen öncülüğünde operasyonlara yol açmıştır.¹²⁵ Paralı askerlerin kullandığı ve gündüz asker- gece isyancı fenomeninin yaşandığı olaylarda, ülkede çıkarılan elmasları satmakla kendilerine yandaş kazanan ve silah satın alan isyancı güçler halkın desteğine ihtiyaç duymadan yıllar süren bir savaşa girişmişlerdir. İsyancılar 1999'da ve 2000'de Kenyalı askerlerden oluşan BM gücüne saldırarak silahlarını ele geçirmişler; ayrıca, Gine'li mavi berelilere saldırarak 500 kadar AK-47 tüfeği, farklı silahlar ve patlayıcılar elde etmişlerdir. ECOMOC güçlerinin bölgeden çekilmesinden sonra Mayıs 2000'de 500 mavi berelilerin rehin alınmasına neden

¹²² Roland Paris, "International Peacebuilding and the 'Mission Civilisatrice'", **Review of International Studies**, Vol. 28, 2002, s. 643.

¹²³ Barnett, **a.g.m.**, 1997, s. 558.

¹²⁴ Barnett, **a.g.m.**, 1997, s. 559-560.

¹²⁵ William Reno, "The Failure of Peacekeeping in Sierra Leone", **Current History**, May 2001, s.219.

olan ve Lome ateşkesini sona erdiren saldırı, BM Kono ve Kambiya bölgelerini ele geçirmeye çalışırken yaşanmıştır. Ateşkesin sona ermesi ile İngiltere 650 asker ve 15 İngiliz askeri gözlemciyi göreve katılmaları için göndermiş ve olay BM'nin kontrolünden İngiltere'nin kontrolüne geçmiştir.¹²⁶

Zambiya Birliği'nin West Side Boys (Batı Yakası Çocukları) adlı çocuk askerlerden oluşan bir grup tarafından rehin alınması olayını araştıran BM yönetimi, yerlerini aldıkları Nijerya birliğinin girmekten çekindiği bölgeye gerekli bilgi verilmeden gönderilen Zambiyalıların yanında sadece bir telsiz ve güncellenmemiş bir harita olduğunu belirtmiştir. West Side Boys tarafından yalnızken yakalanıp, kafasının kesilmesi ile tehdit edilen bölük komutanı ellerindeki tek telsize sahip olduğu için birliği uyaramamıştır. Milisler bu olayda rehin aldıkları mavi berelilerin kıyafetlerini kullanarak, sonraki saldırılarında şaşırtma taktiğini uygulamışlardır. Çok sayıda askerin gönderilmesi ile başarı sağlanacağı düşünülen operasyon, Hindistan birliğinin ülke komutanı ve Nijerya birliğinin ülke komutanı arasındaki sorunlar nedeniyle düzeni sağlamada sorunlar yaşamıştır. Hindistan ve Ürdün birlikleri ülkeleri tarafından geri çekilirken, İngiliz güçleri BM komutası altına girmeden bölgede görev yapmışlardır.¹²⁷

Hindistan ve Ürdün 5,000 dolayındaki askerlerinin çekerken, Hindistan birliğinin başındaki komutanın üstlerine yazdığı raporda göreve katılan Nijerya güçlerinin yasadışı elmas ticaretine bulaştığı ve bölgeyi bu nedenle terk etmek istemedikleri ve ECOMOG'un isyancılardan \$10 milyon aldığı belirtilmiştir.¹²⁸ Bu durum bölgesel örgütlerin insani müdahaleler konusunda yanlış seçim olduğunu iddia edenleri haklı çıkaran olaylardan bir olmuştur. Kaçırılan mavi berelilerin kurtarılması, kaçırılan militanların yaşadığı bölgelere baskınlar yapılması veya olaylar gerçekleşmeden önce bilgi edinilerek saldırıların önlenmesi konularında BM personeli başarısız olmuştur. Askeri güce katılan askerin bölge ve savaşılan güç hakkında bilgi sahibi olmaması, teknik destekten yoksun olmaları,

¹²⁶ Reno **a.g.m.**, s. 222-223.

¹²⁷ Wedgwood, **a.g.m.**, 2001, s.80.

¹²⁸ Reno, **a.g.m.**, s. 223.

gerilla savaşı konusunda eğitilmiş olmamaları da bu başarısızlıkta etkilidir. BM'nin bu konudaki savunmaları arasında sadece çok sayıda grup ile savaşılması, bu grupların sürekli taraf değiştirilmesi ve merkezi yönetimin bulunmaması gösterilmektedir.¹²⁹

Bahsedilen farklı yıllarda, farklı ülkelerden gelen askerlerle ve farklı koşullarda yapılan bu operasyonların ortak özelliği yaşanan askeri kayıpların ülkeleri desteklerini çekmeye yönlendirmesi ve ölümlere yol açan sorunların gönderilen askerlerin eğitim ve gittikleri ülke konusundaki bilgi açısından eksik olmalarıdır.

2.1.5. BM Polis Gücü

İlk Birleşmiş Milletler Polis Gücü 1960 yılında Kongo'daki barış operasyona gönderilen Gana birliğidir. Sonrasında bölgeye gönderilen Nijerya birliği operasyon sonra erdikten 1 yıl sonra geri dönmüştür. Günümüzde yaygın olarak kullanılan UNCIVPOL (BM Sivil Polisi) kavramı ilk kez Kıbrıs operasyonu kapsamında ortaya çıkmıştır.¹³⁰ Operasyonda polis gücü normalde ulusal ve yerel polislerin üstlendiği yasaların uygulanması görevini yerine getirmişlerdir.¹³¹ Polis Gücü kapsamında BM tarafından finanse edilen tek bir pozisyon bulunmaktadır ve bunun dışındaki tüm görevliler üye ülkelerden kısa süreli olarak alınan görevlilerdir.¹³²

Polis gücünün karşılaştıkları sorunlar arasında saha tecrübesi ve sahaya çıkmak için gerekli eğitimin tamamlanması; adalet sistemi içinde çalışan fakat hukuk eğitimi olmayan sivillere polis unvanının verilerek operasyonlara gönderilmeleri; araç kullanamamaları; görevin gerektirdiği BM dillerini konuşamamaları gibi görev öncesi eğitimler alakalı sorunlar bulunmaktadır. Ayrıca görev sırasında ortaya çıkan disiplin sorunları; rüşvet

¹²⁹ Reno, **a.g.m.**, s. 224-225.

¹³⁰ Nina M. Serafino, "Policing in Peacekeeping and Related Stability Operations: Problems and Proposed Solutions", **Washington DC: Congressional Research Service**, 2004, s.44.

¹³¹ Duncan Chasell and John Evans, "The Role, Preparation and Performance of Civilian Police in United Nations Peacekeeping Operations", **Criminal Law Forum**, Vol 10, No. 2, 1999, .s. 185.

¹³² Chasell, **a.g.m.**, s. 211.

almaları; adi suç, cinsel istismar ve dolandırıcılık olaylarına karışmaları, insan hakları ihlalleri konusunda duyarlı olmamaları, taraf tutma gibi asgari şartları dahi yerine getirmemeleri de kuruluşa zarar vermektedir. Diğer birliklerden gelen askerlere karşı ırkçı davranışlar sergilenmesi; kültürel, siyasi, dini ve geleneksel aidiyetlere saygısızlık edilmesi, yerel yönetime karşı kibirli ve üstten bakan bir tavır sergilenmesi; gönderilen görevlilerin ülkelerinin siyasal duruşları nedeniyle birlikte çalışmak istememesi gibi sorunlar da Polis Gücü bürokrasisini operasyonel olarak zorlamaktadır.¹³³

BM polis gücü BM'nin değişen operasyon kapasitesi ve görev tanımına uygun olarak gözlemci görevleri, polis gücü eğitimi içeren görevler (Kamboçya, Ekvator, Somali ve Haiti'de) ve yeni polis kurum ve kuruluşlarının kurulduğu veya ıslah edildiği görevlerde (Somali ve Haiti'de) rol almaktadır. Ayrıca, tehlikeli bölgelerde jandarma birlikleri ile birlikte yapılan görevler (Bosna) ile Doğu Timor ve Kosova'daki ulus inşası görevlerinde silahlı ve suçluların tutuklamamasından sorumlu olunan görevlerde görev yapmaktadır.¹³⁴ El Salvador görevine tutuklama yetkisi olmayan ve silah taşıma izini olmayan 315 polis gözlemcisi gönderen BM, Doğu Timor ve Kosova'daki ulus inşası görevlerine bu haklara sahip 1.000'den fazla polis göndererek operasyon kapsamının önemini ortaya koymuştur.¹³⁵

BM Polis gücü için yeterli sayıda, gerekli etkinlikte ve nitelikte eleman bulmakta zorluk çekmektedir. Organizasyon Somali'deki ilk 12 polisi operasyon başladıktan neredeyse 1 yıl sonra bölgeye gönderilmiştir. Bosna'da planlanan polis sayısının sadece yarısı bölgeye gönderilmiştir. Gönderilen polislerin önemli bir kısmının BM'nin operasyonlarda kullandığı İngilizce ve Fransızca dillerinden birini konuşamamasının ve araç kullanamamasının yanı sıra, tehlikeli bölgelerde düzen sağlama, soruşturma yapma ve organize suçlarla mücadele için istihbarat toplama yetilerine sahip olmadıkları

¹³³ Chasell, **a.g.m.**, s. 215-216.

¹³⁴ Serafino, **a.g.e.**, s. 7.

¹³⁵ James Dobbins, "The UN's Role in Nation-Building: From the Belgian Congo to Iraq", **Survival**, Vol 46, No. 4, Winter 2004-05, s. 90.

görülmektedir. Bütün bu sorunlar çözüldüğünde ise adli makamlarda yeterli sayıda ve nitelikte hâkim, savcı ve avukat bulunmaması suçluların cezalandırılması engellemektedir.¹³⁶

Operasyonlar kapsamında görev yapan polisler ülkelerinin belirlediği bir sistemle seçilip, gönüllü olarak BM'de görev yapmaktadırlar. Bazı ülkeler ellerinde barış operasyonlarına gönderilebilecek yeterli sayıda deneyimli polis olmaması nedeniyle emekli polisleri göndermeye başlamışlardır. Bu uygulama da sadece eğitilmiş ve deneyimli kişilerin kendi istekleri doğrultusunda gönderildikleri ve uluslararası topluma karşı sorumluluk hissettikleri durumlarda başarı ile sonuçlanmıştır.¹³⁷

BM Polis Gücü'nün idaresinden ve planlamasından sorumlu Sivil Polis Birimi (Civilian Police Division) polislerin eğitimi için gerekli bütçeye sahip olmadığı için eğitim Barış Operasyonları Departmanı tarafından sağlanmaktadır.¹³⁸ Operasyonlara katılan ülkeler katılımcı polislere ülkelerinde aldıkları maaşları ödemeye devam etmekte ve gerekli araç ve gereçlerini sağlarken BM, görev yerine intikal ve geri dönüş ücretlerini ödemekte, ekipman parası ve ölüm, yaralanma ve hastalık durumları için tazminat vermektedir. Görev sırasında BM'nin her polise aynı miktarda ödediği Görev İstihkak Bedeli gelişmemiş ülkelere gelen görevlilerin ülkelerindeki yıllık maaşların birkaç katı olabilmektedir. Bu durum bu tür ülkelere gönderilecek polislerin liyakata göre seçilmemesine ve bu nedenle göreve en kaliteli polislerin gönderilmemesine neden olabilmektedir.¹³⁹

Polislerin seçiminde 25 yaşın üzerinde olunması, en az 5 yıllık toplum polisliği tecrübesine sahip olunması, BM'nin resmi dillerinden birinin (Arapça, Çince, Fransızca, İngilizce, Rusça veya İspanyolca) etkin olarak kullanılabilmesi, sürücü belgesine sahip

¹³⁶ Serafino, **a.g.e.**, 8-9.

¹³⁷ Dobbins, **a.g.m.**, s. 72.

¹³⁸ Serafino, **a.g.e.**, s. 10-11.

¹³⁹ Chasell, **a.g.m.**, s. 59.

olunması, dört tekerli bir aracın kullanılabilmesi ve sağlık kriterlerine uygun olunması gibi şartlar bulunmaktadır. Ülkeler tarafından gönderilen birçok adayın bu şartları sağlamadığı bilinmektedir. Bu nedenle çok sayıda aday daha sahaya inmeden geri gönderilmekte; bu durum göreve alım sürecinde gereksiz harcamalara neden olmaktadır.¹⁴⁰ BM operasyonlardan önce belirli rütbelerde polis ihtiyacını katkıda bulunan ülkelere bildirmesiyle bazı ülkelerin polisleri terfi ettirmek veya rütbesini gönderilen polislerin onayıyla indirmek suretiyle göreve kattıkları bilinmektedir. Bu tür durumlar ve ülkeler arasındaki rütbe farklılıklarının, polislerin etkinliği ve deneyimliliği konusunda farklılıkların oluşmasına neden olmaktadır.¹⁴¹

Güvenlik Konseyi üyesi olmasına rağmen kuruluştaki etkinliğini arttırmaya yeni başlayan Çin Halk Cumhuriyeti polis gücüne de düzenli katkı sağlayarak kuruluştaki etkinliğini arttırmak isteyen ülkelere örnek olmaktadır. Pekin hükümeti BM'nin polis ihtiyacını karşılamak için kurduğu Barış Gücü Polis Eğitim Merkezi'nde polis gücü adaylarını 31 kurstan oluşan, isyan bastırma, üst arama teknikleri, önemli insanların korunması, yakın dövüş teknikleri, ruhsal ve fiziksel yetkinlik, araba kullanma ve tamiri gibi konularda bir ay süren bir eğitime tabi tutmaktadır.¹⁴² Bunların yanında merkezde eğitilen askerler harita okuma, silah kullanma, telsiz kullanımı ve soruşturma yürütme ve gözaltına alma gibi pratik konularda eğitim verilmektedir. Bir süre önce Pekin yönetimini merkeze 13 milyon dolarlık bir kaynak aktarmıştır.¹⁴³

Pekin yönetimi Soğuk Savaş sonrası artan Afrika kıtasındaki görevlere ham madde kaynağı bulabileceği bir coğrafya olması nedeniyle özel önem atfetmektedir. Gönderilen asker ve polisler ülkelerinin uluslararası arenadaki saygınlığını arttırma, farklı ülkelere gelen asker ve polisler ile kendilerini kıyaslama ve farklı kültürlerle iletişime geçebilme şansına sahip olacaktır. Operasyonlara katılmak Çinliler için bu yararları sağlarken Çinli

¹⁴⁰ Serafino, **a.g.e.**, s. 14.

¹⁴¹ Chasell, **a.g.m.**, s. 50.

¹⁴² Rogers, **a.g.m.**, s. 77.

¹⁴³ Gill, **a.g.e.**, s. 113.

birliklerin Liberya'da yaptığı yollar, mülteci kampları, uçak iniş sahaları, köprüler ve Çinli sivil görevliler tarafından ameliyat edilen ve tedavi edilen binlerce hasta katılımlarının barış gücü operasyonlarına faydalarındandır.¹⁴⁴ UNTAG görevi için Sudan'a 275 mühendis, 100 ulaştırma görevlisi, 60 sağlık görevlisi gönderen Çin'in, karayolları, köprüler, havalimanları, barajlar, elektrik santralleri¹⁴⁵ yapmasıyla ülkede kalıcı olduğunu gösteren en önemli işaretlerden olan Çince yön levhalarının konulması arasındaki ilişki göz ardı edilemez.

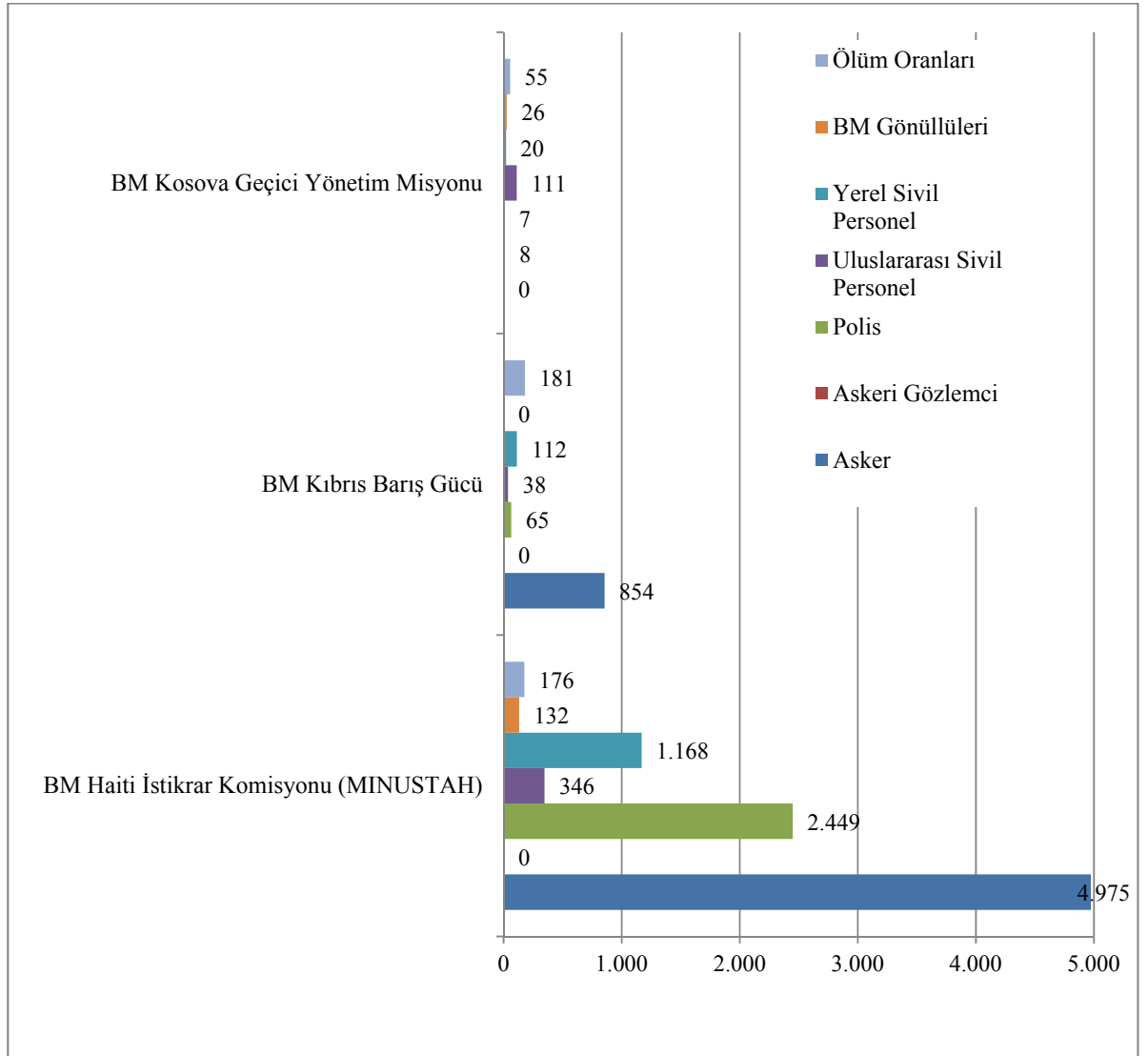
Polis gücü açısından başarısız bir operasyon olarak nitelendirilen UNTAC görevi, Kamboçya'ya göreve giden personelin sevkiyatı yapan uçakta tanışması gibi görev öncesi hazırlık aşamasında problemlere sahne olmuştur. Görev dili olan İngilizce ve Fransızca'yı bilmeyen polislerin yanı sıra sürücü belgesi sahibi olmayan ve görev için zorunlu tutulan 6 yıllık deneyime sahip olmayan polislerin de göreve katıldığı bilinmektedir. Göreve katılan ülkelerin polis güçleri arasındaki yetki tartışmaları, askerler arasındaki mesleki sorunlar ve disiplin sorunlarının yanı sıra farklı ülkelerden gelen askerler arasında görev için alınan maaşlar arasındaki farklılıklar, kültürel, dini ve mesleki bakış açılarındaki farklılıklar ve izin günleri konusundaki sorunlar başarısızlıkta etkili olmuştur.¹⁴⁶

¹⁴⁴ Rogers, **a.g.m.**, s.81.

¹⁴⁵ Rogers, **a.g.m.**, s.81.

¹⁴⁶ Chasell, **a.g.e.**, s. 31-37.

Grafik 1: Devam Eden Avrupa ve Amerika Kıtaları Operasyonları Katılımcı Nitelik ve Sayıları

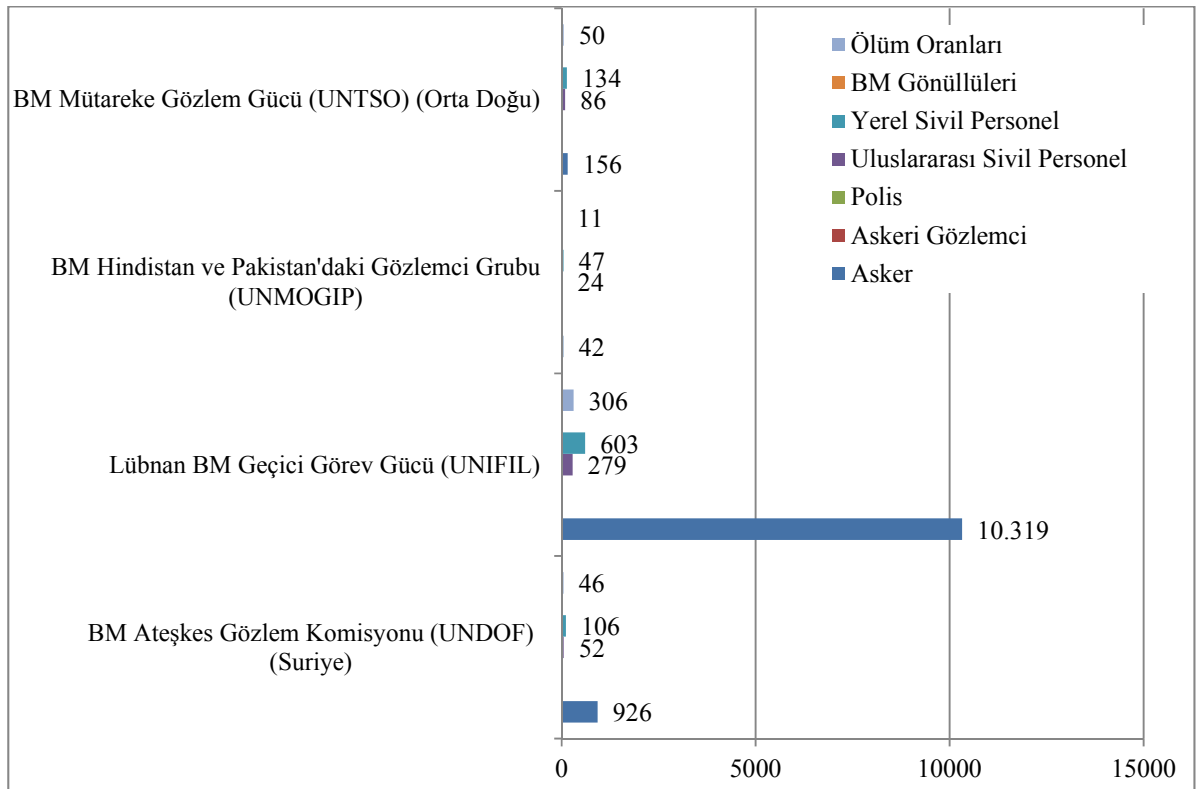

Kaynak: United Nations, “Peacekeeping Fact Sheet” **United Nations Website**, 31 Ekim 2014,(çevrimiçi) <http://www.un.org/en/peacekeeping/resources/statistics/factsheet.shtml>, Erişim Tarihi: 10 Kasım, 2014.

Grafik 1 devam eden Avrupa ve Amerika’daki beş operasyon kapsamında asker, askeri

gözlemci, polis, sivil personel ve gönüllü sayılarını ortaya koymanın yanı sıra, görevler sırasında hayatını kaybeden mavi berelilerin sayısını da vermektedir. Grafikte Kosova Geçici Yönetim Misyonu olarak adlandırılan gözlemci görevi daha çok uluslararası sivil personel bulundururken; ateşkesin gözlenmesi görevini yürüten Kıbrıs Barış Gücü asker niteliğinde personel bulundurmaktadır. Haiti’de yaşanan iç çatışmaları sona erdirmek için görevlendirilen ve grafikteki en yüksek görevli sayılarına sahip olan barışı zorlama gücü ise 9000’e yakın görevlisiyle 10 yılı aşkın süredir görev yapmaktadır. Buna rağmen bu üç operasyon arasında en fazla Kıbrıs Gücünün kayıp verdiği görülmektedir.

Grafik 2: Devam Eden Asya Kıtası Operasyonları Katılımcı Nitelik ve Sayıları

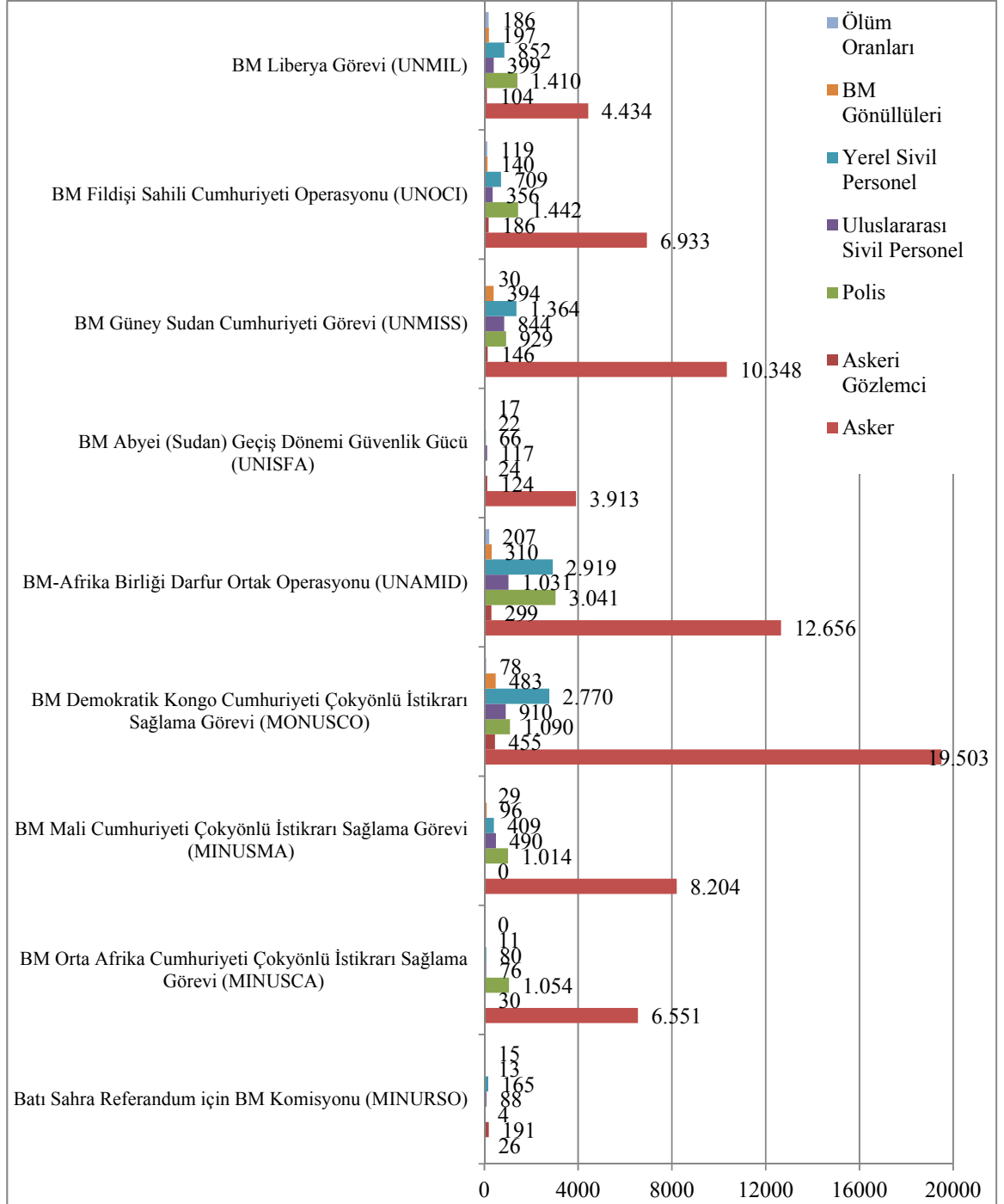

Kaynak: United Nations, “Peacekeeping Fact Sheet” **United Nations Website**, 31 Ekim 2014,(çevrimiçi) <http://www.un.org/en/peacekeeping/resources/statistics/factsheet.shtml>, Erişim Tarihi: 10 Kasım, 2014.

Devam eden dört operasyonun bulunduğu Asya Kıtası kategorisinde yapılan müdahalelerin üçünde İsrail Devleti taraflardan birini oluşturmaktadır. İnsani kayıp sayısı en yüksek Lübnan operasyonundadır. Diğer üç operasyonun her biri 1000 kişiden az bir ekip tarafından devam ettirilmektedir. Asya operasyonları kuruluşun en uzun zamandır devam eden operasyonları özelliğini taşımaktadır.

Aşağıda bulunan Grafik 3 Afrika'da devam eden barış operasyonlarını göstermektedir. Devam eden dokuz operasyona ev sahipliği yapan Afrika, kolonileşmenin sona ermesi ve Soğuk Savaş sırasında yaşanan Temsil savaşları nedeniyle Birleşmiş Milletler'in en çok müdahale ettiği bölge olmuştur. Bu etmenlerin yanı sıra Avrupa'daki iç çatışmalara Avrupa Birliği ve NATO (Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü) müdahale ederken, Güney Amerika'da yaşanan çatışmalara genellikle A.B.D.'nin, Asya'dakilere Rusya Federasyonu'nun müdahale etmesiyle karşılaştırıldığında, Afrika'da farklı ülkelerin çıkarlarının tehlikede olması etkilidir. Bu operasyonlar arasında Kongo Cumhuriyeti'ne yapılan MONUSCO en çok sayıda asker, polis ve sivil personel sayısını sahiptir. En yüksek ölüm oranı ise bölgesel örgüt olan Afrika Birliği ile BM'nin ortak yürüttüğü Darfur'daki UNAMID operasyonundadır. Operasyonlar genellikle yaşanan iç savaşlar sonrası geçiş dönemleri sırasında gözlemci statüsünde bulunan; seçimlerin adil şartlarda yapılması için görevlendirilen ve çoğu zaman ulus inşası kapsamında değerlendirilebilecek polis gücü eğitimleri, adli ve idari kolluk görevlerin yerine getirilmesi ve bazı durumlarda bürokrasilerin yeniden şekillendirilmesi gibi fonksiyonlara sahip güçler tarafından yürütülmektedir.

Grafik 3: Devam Eden Afrika Kıtası Operasyonları Katılımcı Nitelik ve Sayıları

Kaynak: United Nations, “Peacekeeping Fact Sheet” **United Nations Website**, 31 Ekim 2014,(çevrimiçi) <http://www.un.org/en/peacekeeping/resources/statistics/factsheet.shtml>, Erişim Tarihi: 10 Kasım, 2014.

Bu grafiklerin ortaya koyduğu üzere Birleşmiş Milletler’in devam eden operasyonlarının çoğu Afrika kıtasında yapılmaktadır. Aynı zamanda mavi bereli sayısı olarak da en yüksek seviyeye ulaşmış olan bu görevler, sınırları aşma özelliği taşıdıkları için yani iç savaşların komşu ülkelere yayılmasına neden olduğu için, BM’nin en başarısız kabul edildiği görevlerdir. Kullanılan askerlerin genellikle Afrika ülkelerinden gelmesi de mavi berelilerin tarafsızlığını sorgulatmaktadır. Genel olarak operasyonların asker ağırlıklı yapıldığı görülmektedir.

2.2. Barış Gücü Operasyonlarının Finansmanı

BM bütçesi Genel Sekreterlik tarafından hazırlanmakta ve Genel Kurul tarafından onaylanmaktadır. Bütçenin hesaplanmasında ülke başına düşen oranlar hesaplanırken “GSMH, 3-6 yıllık ortalama istatistiksel veriler; serbest piyasadaki döviz kambiyo oranı; devletin borç yükü; kişi başına milli gelirin düzeyi; devletlerin ödeyeceği en düşük oranın bütçenin %0,001’i; en yüksek oranın da %22’si olması; en az gelişmiş ülkeler için ödenecek oranın bütçenin %0,01’ini aşmaması” gibi kriterler bulunmaktadır.¹⁴⁷

Amerikalı eleştirmenler uzun yıllardır bütçenin gereksiz konferanslar, toplantılar ve organizasyonlar için harcandığını ifade etmektedirler ve BM bürokrasisinin çok kalabalık olmasında şikayet etmektedirler. BM’nin devlet yönetimlerinin ilgilenmesi gereken sağlık ve çevre gibi konulara müdahil olmak için yaptığı organizasyonların gereksiz olduğunu düşünen eleştirmenler Genel Kurul’da kuruluşa fazla maddi yardım yapmayan ülkelerin

¹⁴⁷ Oran, **a.g.e.**, s.788.

söz hakkı bulunmasını istememektedirler. Ayrıca her yeni BM programı için ayrı bütçeler olması gerektiği ve ülkelerin istedikleri kadar yardım yapma veya yapmama hakları olması gerektiği ifade etmektedirler.¹⁴⁸

1974 yılında Genel Kurul'un 3101 numaralı kararı öncesinde üye devletlerin BM'ye yaptıkları isteğe bağlı ödemeler bütçe adı altında kullanılırken, karardan sonra her ülkenin maddi gücüne göre belirlenmiş bir oranda ödeme yapması zorunlu kılınmıştır.¹⁴⁹ Üye devletlerin belirli bir sisteme göre yaptıkları BM üyelik ödemeleri Kurucu Antlaşma'nın 19. maddesine göre iki yıl süreyle ödenmezse üyeler Genel Kurul'daki oy hakkını kaybetmeleri kararlaştırılmıştır. Üye devletlerin BM'ye 'ders vermek' için kullandıkları geç ödeme yöntemi kuruluşun işleyişini aksatmakta, üyeler iki yılın sonuna gelindiğinde haklarını kaybetmemek için gerekli en düşük miktarı ödeyerek devam etmektedirler. Gelişmekte olan ülkelerin Güvenlik Konseyi üyelerinin organizasyondaki siyasi ağırlığı konusundaki şikâyetleri, kuruluşun daha çok bu ülkelerin yaptıkları üye ödemeleriyle işlemesi ile cevaplanmaktadır. Organizasyona en borçlu ülke konumundaki Amerikan devletinin yöneticileri kuruluşun yönetim şekli ve kararlarından duydukları rahatsızlıklar sonrası, BM'yi ödemeleri yapmamakla hatta organizasyondan ayrılmakla tehdit etmişler, istedikleri bütçe düzenlemelerinin yapılmasını sağlamışlardır.¹⁵⁰ Fransa ve Rusya Sina Yarımadası ve Kongo'da yapılan operasyonlardan duydukları rahatsızlığı ortaya koymak için üyelik ödemelerini yapmamışlardır.¹⁵¹

Bir yanda gönderilen askerlerin ücretlerini yeterli bulmayan ülkeler diğer yanda BM'nin en büyük ikinci finansörü konumundaki Japonya gibi daha az bütçeyle daha fazlasının başarılması isteyen ülkeler BM bürokrasisini sıkıştırılmaktadır. Aralık 2012'de BM Genel Kurul'u tarafından kurulan Kıdemli Tavsiye Grubu (**Senior Advisory Group**) birliklerin

¹⁴⁸ Jesse Helms, "Saving the UN: A Challenge to the Next Secretary-General", **Foreign Affairs**, Vol. 75, No. 5, 1996, s. 4-7.

¹⁴⁹ Jyoti Khanna, Todd Sandler and Hirofumi Shimizu "The Demand for UN Peacekeeping, 1975-1996", **KYKLOS**, Vol. 52, No. 3, 1999, s. 348.

¹⁵⁰ Higgins, **a.g.m.**, s. 476-477.

¹⁵¹ Wedgwood, **a.g.m.**, 71.

operasyonlardaki performanslarına göre ücretlendirilmesi veya para cezaları verilmesini kabul etmemekle birlikte; bir ülkeden gönderilen birliklerin görevlerini yapmadığı veya herhangi bir işe yaramadığı durumlarda ücretlerinin azaltılmasını önermiştir. Ayrıca az sayıda bulunan uzmanları gönderen ülkelere daha yüksek ücret ödenmesi görüşülmüştür.¹⁵²

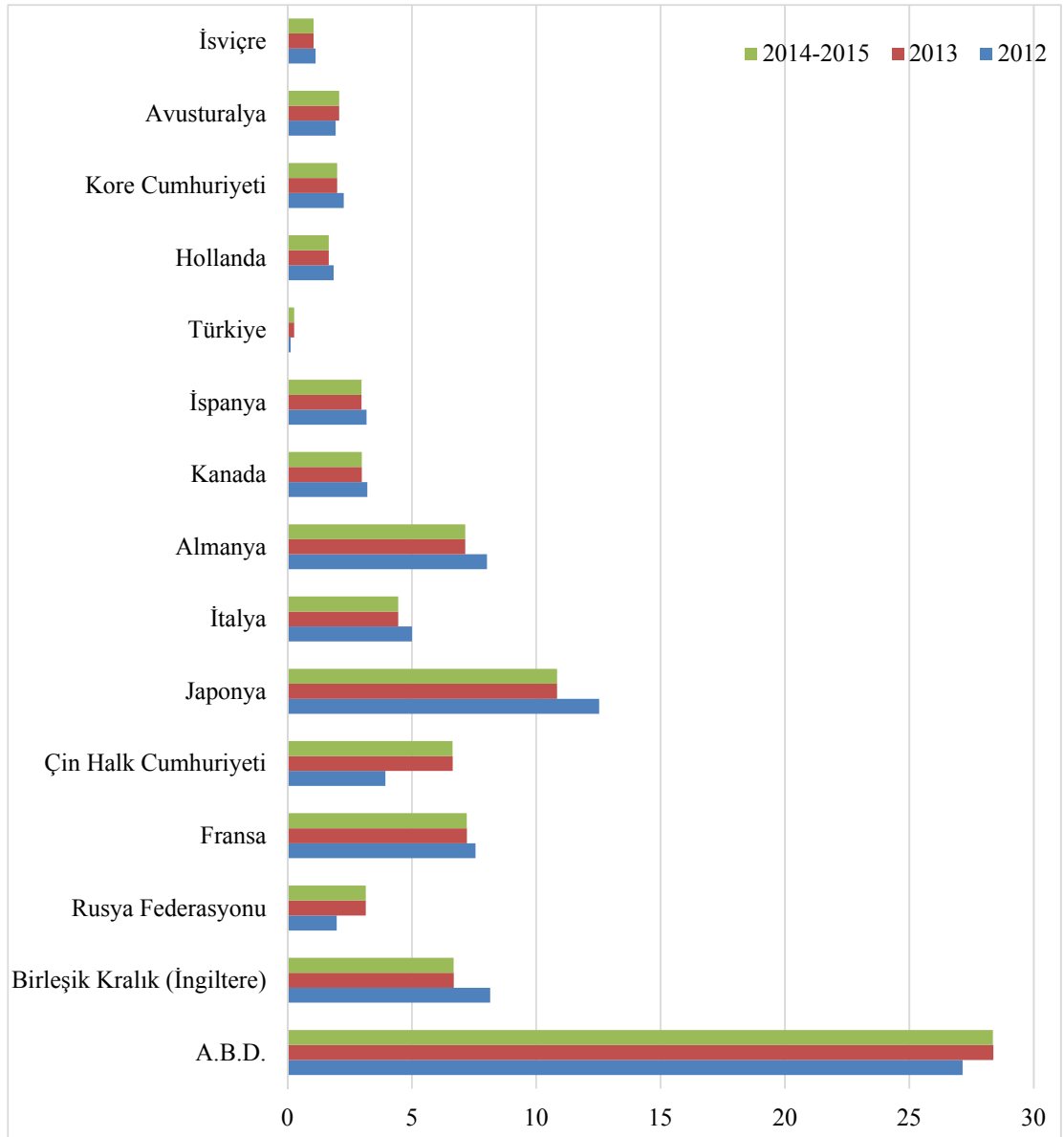
Günümüzde her operasyon için ayrı ayrı bütçe belirlenmekte ve bu ihtiyaçları gidermek için BM görevlileri üyeleri ikna etmeye çalışmaktadırlar. Devam etmekte olan operasyonlar bütçelerine yapılan katkıların yapılmaması durumunda iptal edilir. Yapılan operasyonların neredeyse tamamı bütçe sıkıntıları yaşamaktadır ve üye ülkeler operasyonlar istedikleri doğrultuda gitmeyince ödemelerini yapmamaktadırlar. Sonuç olarak UNEF II operasyonundaki mayın temizleme araçları satın alma sorunundaki gibi operasyonların gerekli ekipmanlar olmadan yapılmak zorunda kalınmaktadır.¹⁵³ Yemen için BM Gözlem Komisyonu (UNYOM) operasyonu finanse eden Suudi Arabistan ve Mısır'ın desteklerini çekmesiyle ve Genel Sekreter'in yeni kaynak bulamamasıyla sona ermiştir.

BM resmi sitesinden alarak, aşağıda ortaya koyduğumuz Grafik 4'e göre Güvenlik Konseyi üyesi olan A.B.D, İngiltere, Fransa, Çin Halk Cumhuriyeti ve Rusya Federasyonu bütçenin %50'sini öderken, Konsey'de kendilerine yer bulmak isteyen Japonya ve Almanya %20'ye yakın bir oranda ödeme yapmaktadır. Bütçeye Katkı oranları yüksek olan diğer ülkeler arasında İtalya, Kanada, İspanya, Hollanda, Kore Cumhuriyeti, Avusturalya ve İsviçre gibi gelişmiş ülkeler bulunurken; Türkiye, bütçenin %0,2'sini karşılamaktadır. Son yıllarda Konsey'e üyelik konusunda isteklerini kabul ettiremeyen Japonya ve Almanya'nın katkılarını azalttığı görülmektedir. Diğer taraftan barış operasyonlarına askeri katkılarını da arttıran Çin Halk Cumhuriyeti'nin son dört yıl içerisinde katkısını iki katına çıkardığı gözlemlenmektedir.

¹⁵² Helms, **a.g.m.**, s.6.

¹⁵³ Diehl, **a.g.m.**, s. 494.

Grafik 4: 2012-2015 Yılları Arası Üye Devletlerin Bütçe Katkı Oran Grafiği (İlk 10 Ülke ve Türkiye)

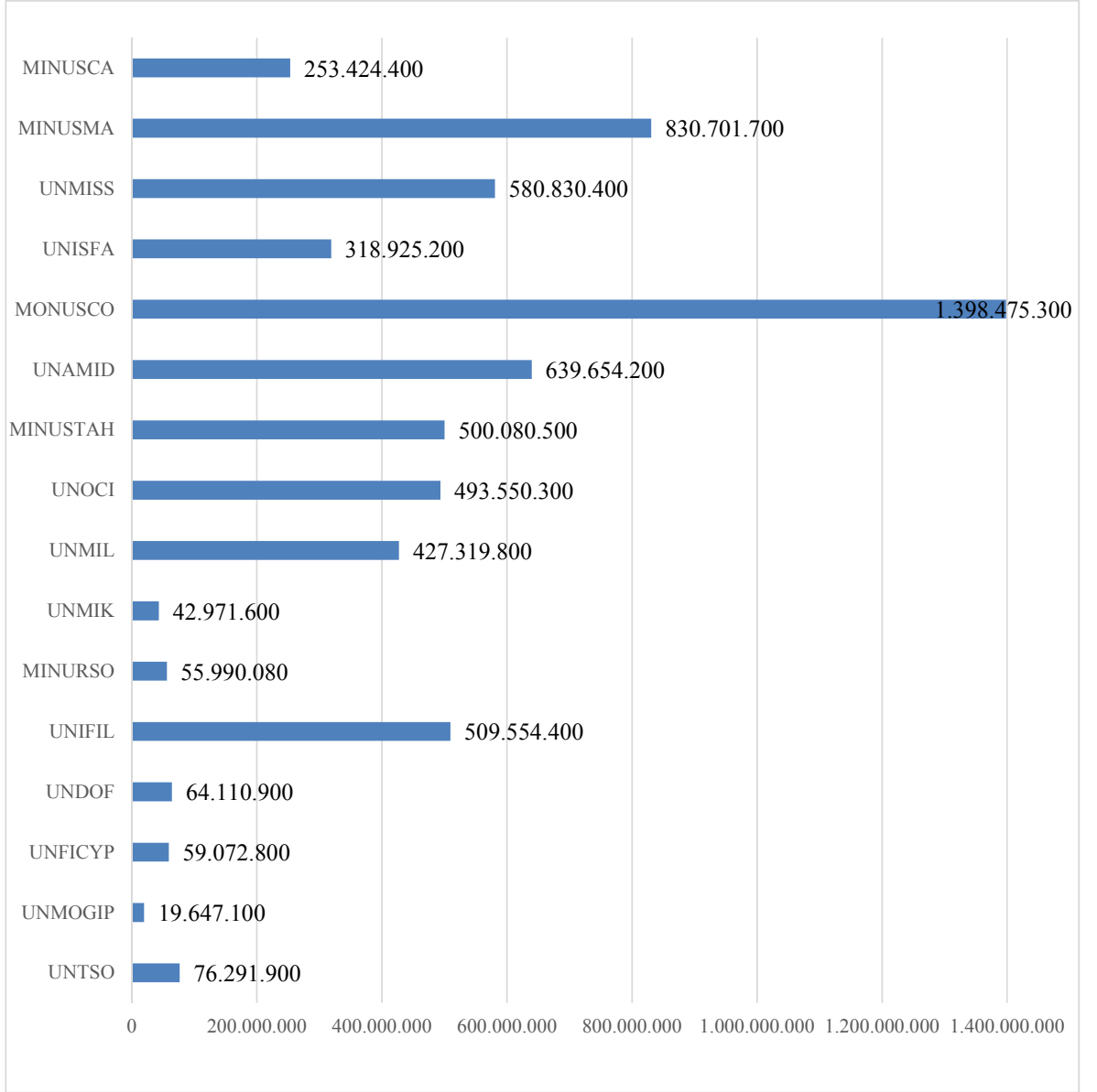
Kaynak: United Nations, “Financing Peacekeeping”, **United Nations Website**, (çevrimiçi) <http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/financing.shtml>, erişim tarihi 25 Kasım, 2014.

Kuruluşun operasyonalar dışında faaliyetleri için kullanılan BM bütçesine 2013 yılında A.B.D.’nin katkısı \$ 618.481.182 olmuştur. 2013’de diğer Güvenlik Konseyi üyeleri olan İngiltere \$131.975.525, Rusya Federasyonu \$62,127.115, Fransa \$142.525.412 ve Çin Halk Cumhuriyeti \$131.185.558 katkı sağlamıştır. Kuruluştaki nüfuzlarını arttırarak Güvenlik Konseyi’nde yer edinmek isteyen Almanya ve Japonya’nın aynı yılki ödemeleri sırasıyla \$181.972.818 ve \$256.055.389’ı bulmuştur. Bunlar dışında İtalya \$113.347.584 ile; Kanada \$76.040.734 ile; İspanya \$75.760.424 ile; Brezilya \$74.766.593 ile ve Kore Cumhuriyeti \$50.812.743 ile bütçeye katkıda bulunmuştur. Aynı dönemde Türkiye Cumhuriyeti’nin katkısı \$33.841.185 iken; birçok ülke taban olarak belirlenen \$25.483 yardım yapmıştır.¹⁵⁴

Aşağıda bulunan Grafik 5 ise yapılan operasyonlara sabit bir bütçenin tanımlanmadığını, her bir operasyon için farklı bütçelerin oluşturulduğunu kanıtlar niteliktedir. MONUSCO görevi için \$1.400.000.000 yakın para harcanırken, UNMOGIP için \$20.000.000 harcanmamıştır. Bu durumda ilk operasyon ulus inşası kapsamında yapılırken ikincisinin gözlemci operasyonu olması da etkilidir. Grafiğin ortaya koymadığı gerçek ise yapılan maddi yardımların müdahalenin yaşandığı ülke ya da bölgeye göre değişmediği, uluslararası toplumun değişen ilgisine bağlı olarak yeni ödeneklerin sağlandığıdır. Bu belirsizliğin yarattığı planlama sorunları, ülkelerin ödemeleri yaparken kendi çıkarlarını gözetmeleri –yani, kendi istedikleri bürokratların görevlere atanması ya da belirli bir eylem haritasının uygulanması dayatmaları- ile birleştiğinde yukarıda verilen örneklerdeki gibi sorunlara neden olmaktadır.

¹⁵⁴ United Nations Secretariat, “Assessment of Member States’ contributions to the United Nations regular budget for the year 2013 and of new Member States’ advances to the Working Capital Fund for the biennium 2010-2011 and contributions to the United Nations regular budget for 2011 and 2012”, United Nations Website, 24 Aralık 2012, (çevrimiçi), http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=ST/ADM/SER.B/866, Erişim Tarihi 15 Aralık 2014.

Grafik 5: Devam Eden Operasyonların Dolar Para Biriminden Bütçeleri

Kaynak: United Nations, “Peacekeeping Fact Sheet” **United Nations Website**, 31 Ekim 2014,(çevrimiçi) <http://www.un.org/en/peacekeeping/resources/statistics/factsheet.shtml>, erişim tarihi 10 Kasım, 2014.

Birleşmiş Milletler sisteminde söz sahibi olabilmek için kullanılan iki araçtan biri olan –diğeri askeri ve logistik yardım- kuruluşa yapılan maddi katkılar, sistemde devletlerin nüfuzunun daha eşit hale gelmesi için bir araç olarak kullanılabilmektedir. Devletlerin ödeme kapasitelerinin eşit olmadığı kabul edilse de, kamu ve özel sektör sivil toplum kuruluşları veya insani yardım dernekleri üzerinden yapılan yardımların Birleşmiş Milletler ortaklığı ile yapılması devletlerin katkılarının nispeten artmış gözükmesini sağlayabilir. Operasyonlara ayrılan bütçelerin barışı koruma, barışı inşa ve barışı zorla getirme gibi farklı kategoriler için sabit hale getirilmesi ve bütçelerin aşılması durumlarında operasyonların başarısız kabul edilerek sona erdirilmesi de, günümüzde neredeyse 50 yıldır devam eden ve elle tutulur sonuçlara ulaşılamayan operasyonların sona erdirilmesine neden oluşturabilir. Böylece Birleşmiş Milletler daimi hale gelen savaşların gözlemcisi olarak anılmaktan kurtulabilir.

2.3. Barış Operasyonların Kapsamı

Kuruştan bu yana yapılan onlarca operasyon, farklı farklı kapsamlar, güç kapasitelerine ve görevlere sahip olmuştur. İsrail- Arap Savaşı sonrası başlayan ilk operasyonlar ateşkesleri sağlamak ve gözlemlemek için görevlendirilen askerlerden oluşurken; sonraki yıllarda iç savaşlara yapılan müdahaleler ulus inşası nitelikleri taşımıştır. Buna bağlı olarak gönderilen personelin nitelikleri değişmiş; BM Polis Gücü gibi yeni bürolar kuruluşa kazandırılmış ve sivil personel sayısı artmıştır. Son yıllarda yapılan operasyonlara katılan adli görevliler ve gidilen ülkelerde idari sorumluluklar üstlenen personel BM barış operasyonlarının bir parçası haline gelmiştir. Bununla doğru orantılı olarak operasyon bütçeleri de artmıştır.

2.3.1. Barış Operasyonları ile Ulus İnşası

BM müdahalelerinin çoğunluğu savaşçı ve sivil arasındaki farkın anlaşılmasının zor olduğu iç savaşlara yöneliktir. Barış operasyonlarının bu tür durumlarda başarılı olup

olmadığına dair yaptıkları araştırmada Michael J. Gilligan ve Ernest J. Sergenti müdahalenin başarısı için iç savaşın sona ermiş olması gerektiğini ortaya koymaktadır. Aynı araştırma barışın sürdürülmesinde barış operasyonlarının pozitif etkisini ortaya koyarken savaşların sona erdirilmesinde etkisiz olduğunu belirtmektedir. Sonuçta birçokları gibi yazarlar barışı koruma operasyonlarının başarılı, barışı zorla getirme operasyonlarının ise istatistiksel olarak başarısız olduğu ve BM'nin kısıtlı kaynaklarının boşa harcanmasına neden olduğu iddia etmektedirler.¹⁵⁵ Bu araştırmanın gösterdiği gibi eğer taraflar çatışmayı sona erdirmekte isteksiz olurlarsa dış baskılar ve vaatler başarıyı getirememektedir. Savaşların sona ermesinde petrol, doğalgaz altın, gümüş, elmas gibi zengin yeraltı kaynakların olması olumsuz etki yaparken, bu tür ülkelerde daha zayıf ve yozlaşmış yönetimlerin olması savaşın tekrar başlaması için önemli neden oluşturmaktadır.¹⁵⁶

Kıbrıs Savaşı sırasında kurulan Birleşmiş Milletler Kıbrıs Barış Gücü iç savaş yaşayan adadaki Rum ve Türkler arasındaki çatışmaları önlemek için 50 yıldır görev yapmaktadır. Görev gücü kurulduktan sonra Enosis'in (Kıbrıs adasının sadece Rumların katıldığı bir halkoylaması ile Yunanistan'a katılması), Türkiye Cumhuriyeti'nin bölgeye müdahalesine yol açan taraflar arasında yaşanan büyük çatışmaların ve katliamların önüne geçememesi ve barış gücünün çizdiği sınırın iki tarafı sonsuza kadar ayırdığı iddiaları operasyonun başarısına gölge düşürmüştür.¹⁵⁷ 1974'te savaşın şiddetlenmesi sonrasında ilan edilen tampon bölgede konuşlanan mavi bereliler iki toplumun çatışmasını önlese de BM yönetiminde kalıcı barışın sağlanması için atılan adımlar başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

İç savaşlar sona erince, çoğu zaman uluslararası toplumun baskısıyla yapılan seçimler, bazılarına göre, siyasi kurumların hala zayıf olması ve erken hareket edilmesi gibi nedenlerle çatışmaların tekrar başlamasına neden olabilmektedir. Savaş sonunda her iki

¹⁵⁵ Michael J. Gilligan and Ernest J. Sergenti, "Do UN Interventions Cause Peace? Using Matching to Improve Casual Inference", **Quarterly Journal of Political Science**, Vol. 3, 2008, s. 114-115.

¹⁵⁶ Nicholas Sambanis, "Short and Long-Term Effects of United Nations Peace Operations", **The World Bank Economic Review**, Vol 22, No. 1, 2008, s.13.

¹⁵⁷ Wedgwood, **a.g.m.**, 2001, s.72.

taraf da hem askeri hem de parasal olarak gücünü bitirmediyse, savaşın sonunda bir tarafın diğer tarafa ezici üstünlüğü ortaya çıkmadıysa ve seçim sonuçları her iki tarafın da belirli bir oranda yönetimde söz hakkı olmasını sağlayamıyorsa savaşın tekrar başlaması kaçınılmaz olmaktadır.¹⁵⁸

Ateşkes ve anlaşmalar, isyancıların savaş sahnesinde gerçekleştiremediklerini siyaset sahnesinde elde etmek için seçim talep etmesine neden olmakta ve demokratik yönetimler talep etmeleri karşılığında uluslararası toplumun siyasi ve ekonomik yardımlarını elde etmektedirler. Aynı durum askeri bir zaferde de yaşanmaktadır. Kazanan taraf seçimlere gidilmesini başarısını yasal hale getirmek için talep etmektedir. Silahsızlandırma ve eve geri dönüş süreçleri başlatma amaçlı BM operasyonları ise devletlerin isyancıların gücünü kabul ettiği, isyancıların ise bu gücün savaşıarak yönetimdekileri yerinden etmeye yetemeyeceğini fark ettiği durumlarda yaşanmaktadır.¹⁵⁹ Kesin galibiyetler seçimlere gidilme olasılığını %30 düşürürken, savaş öncesi liderlerini seçimlerle seçen ülkeler ve uzun süredir seçim yapmayan ülkelerin seçime gitme olasılıkları daha yüksek olmaktadır. Brancati ve Snyder'in araştırmasına göre savaş nedeniyle göç etmiş insanların sayısı arttıkça seçimlerin yapılma olasılığı düşmekte fakat bu durumun savaşın süresi ve ölü ve yaralı sayısının etkisi olmamaktadır.¹⁶⁰ Kesin kazananı olmayan savaşlar sonrası tarafların birbirlerine güvenlerinin en düşük olduğu ve kaynaklarının tükendiği zamanda yapılacak ateşkesler dışarıdan bir kurumun, genelde BM'nin yardımını gerektirmektedir.¹⁶¹

Ulus inşasını gerektiren iç savaş sonrası müdahalelerde gerekli olan adli ve idari yönetimlerin kurulmasında asli rol üstlenen Barış Korumadan Sorumlu Daire (**Department of Peacekeeping Affairs**), çatışmalar sona erdikten sonra polis ve adli personelin eğitimi, insan hakları ihlallerinin kayda geçirilmesi ve geçici idarelerin

¹⁵⁸ Brancati, **a.g.m.**, s.470-471.

¹⁵⁹ Brancati, **a.g.m.**, s. 473-474.

¹⁶⁰ Brancati, **a.g.m.**, s. 483-485.

¹⁶¹ Sambanis, **a.g.m.**, s. 10.

kurulması gibi konularla ilgilenmektedir. Brahimi Raporu'nda Barışı Korumadan Sorumlu Daire'nin yeniden yapılandırılması ile her operasyon için ayrı ayrı bütçeler belirlenmesi ve böylece her operasyona ait finansör sorunlarını önlemek için dairenin bünyesinde bir fon kurulması ve bu fon ile barış antlaşmaları sonrası ulus inşası için kullanılması önerilmiştir.¹⁶²

İç savaşlar sırasında veya ateşkesler sonucu karar verilen barış gücü operasyonları genellikle Batı'nın kendi değerlerini yani özgür ve tarafsız seçimleri, demokratik kurumları, bireysel hak ve özgürlükleri ve serbest pazar ekonomisini diğer ülkelere kabul ettirme çabası olarak görülmektedir. Bunu doğrulayan Roland Paris, operasyonların liberal demokratik sistemin kurulması ile sona erdiğini, savaşın bitmesini uluslararası örgütlerin teknik yardım ve uzman göndererek siyasal ve ekonomik reformların hayata geçirmesinin izlediğini söylemektedir. Bu örgütlerin bazılarının (IMF gibi) maddi yardımda bulunmak için liberal ekonominin ve demokrasinin kurulmasını talep ettiğini ve devlet otoritesinin tamamen yıkıldığı durumlarda kendi atadıkları yöneticiler eliyle bunu başardıklarını ifade etmektedir¹⁶³.

Roland Paris "International Peacebuilding and the Mission Civilisatrice" adlı esrinde ise bu durumu Batılı güçlerin yeniden kolonileştirme hareketi olarak tanımlamaktadır. IMF (Uluslararası Para Fonu) ve World Bank (Dünya Bankası)'nın bu hareketin aracıları olduğunu ifade eden Paris son dönemde BM gözetiminde hazırlanan tüm barış anlaşmalarının politik ve ekonomik liberalizme ulaşmayı hedeflediğini söylemektedir. IMF ve Dünya Bankası yardımlarını alan tüm iç savaş mağduru ülkelerin özelleştirme, kamu personelinin maaşlarında kısıntı, ithalat ve ihracat vergilerinin kaldırılması, yabancı yatırımların önündeki engellerin kaldırılması gibi pazar ekonomisinin donelerinin uygulamaya başladığını ifade etmektedir. Örnek olarak El Salvador'da ve Namibya'da

¹⁶² Siret Hürsoy, "BM Barış Operasyonlarının Yeniden Yapılandırılması Çerçevesinde Avrupa Birliği ve Türkiye'nin Sivil Katkıları", **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Cilt 61 Sayı 1, 1979, s. 201-222.

¹⁶³ Paris, Roland, "Broadening the Study of Peace Operations", **International Studies Review**, Vol. 2, No. 3, 2000, s.37.

Batılı ülkelerin gözlemciliğinde yapılan anlaşmaların bağımsız seçimleri, insan haklarını ve ihlallerin cezalandırılmasını ve serbest-pazar ekonomisini getirdiğini söylüyor.¹⁶⁴ Alex J. Bellamy ve Paul Williams ise liberal demokrasi ve pazar ekonomisi sistemlerinin ekonomik yardım karşılığı getirilmesinin uzun zaman alması ve Batı ülkelerine ağır maddi sorumluluk yüklemesi nedeniyle artık istenmediğini iddia etmekte. ¹⁶⁵ Bazılarına göre ise bu isteksizliğin nedeni Kamboçya ve Bosna-Hersek'te yaşananlardan ders alınması ve dışarıdan yapılan Neo-liberal baskıların sosyal adaletsizliği, savaşan taraflar arasındaki anlaşmazlıkları, ırkçı ve aşırıların sayısını arttırması ve karaborsacılığı yol açtığının ortaya çıkmasıdır.¹⁶⁶

Mavi berelilerin gittikleri ülkelerde istemeden sebep olduğu sorunlardan biri yerel halktan daha fazla paraya sahip olan askerlerin harcamalarıyla çevredeki ticari işletmelerin fiyatlarını arttırmalarına yani enflasyon sorununa neden olmalarıdır. Yaşanan zor şartlar nedeniyle açlık ile yüz yüze kalan toplumda bu önemli bir soruna dönüşmektedir.¹⁶⁷ Askerlerin fazla paraya sahip olması onları halkın gözünde yaklaşılabilecek, dostluk kurulacak ve mümkünse maddi olarak kullanılacak insan statüsüne sokmaktadır. Doğu Timor'daki UNTAET ulus inşası görevi sırasında BM'nin Timorlu görevlilerine yüksek ücretler vermesi, bu maaş değerleri ile rekabet edemeyen Doğu Timorlu kurum ve kuruluşları zor durumda bırakmıştır.¹⁶⁸

Yugoslavya Sosyalist Cumhuriyeti'nin parçalanması sırasında etnik gruplar arası çatışmaların insani felaketlere yol açması nedeniyle kurulan UNPROFOR en uzun süre devam eden ve çok sayıda barış gücü askerinin ölümüyle sonuçlanan BM ulus inşası operasyonlarından. Operasyon UNPROFOR I adıyla Hırvatistan'da ve UNPROFOR II

¹⁶⁴ Paris, **a.g.m.**, 2002, s.643.

¹⁶⁵ Alex J. Bellamy and Paul Williams, "Introduction: Thinking Anew about Peace Operations", **International Peacekeeping**, Vol. 11, No. 1, 2004, s.5.

¹⁶⁶ Lebovic, **a.g.m.**, s. 934.

¹⁶⁷ Paul Higate and Marsha Henry, "Engendering (In)security in Peace Support Operations", **Security Dialogue**, Vol. 35, No. 4, 2004, s. 485-486.

¹⁶⁸ David Harland, **UN Peacekeeping Operations in Post-Conflict Timor-Leste: Accomplishments and the lessons learned**, New York: Department of Peacekeeping Operations, 2005, s. 10.

adıylı Bosna-Hersek'te yapılmış olsa da eski Yugoslav Cumhuriyetleri'ni (Bosna-Hersek, Hırvatistan, Makedonya, Karadağ ve Sırbistan) etkilemiştir. Yaşananlarda parçalanmanın başladığı günlerde Hırvatistan ve Slovenya'nın bağımsızlığını tanıyan İngiltere'nin sorumluluğu vardır. Bunun yanında Belgrad hükümetinin askeri ve finansal desteğine sahip olan ve Yugoslavya ordusunda da çoğunluğu ellerinde bulunduran Sırpların yaptıkları da çok şaşırtıcı olmamıştır.¹⁶⁹ Operasyon kapsamında 7000 barış gücü askeri, 35 gözlemci ve 26 sivil polis bulunmaktadır.¹⁷⁰ Slovenya ve Hırvatistan'ın bağımsızlık ilanı ile başlayan Sırp ve Hırvat savaşı ile devam eden ve son olarak 1992 Bosnalı Sırpların bağımsızlığını ilan eden Bosna Hersek Devleti'ne isyanı ile devam eden süreçte 100.000'lerce insan hayatını kaybetmiştir. Yugoslavya'nın parçalanması sırasında öncelikle Hırvatistan'daki dört bölgenin Yugoslavya Halk Ordusu tarafından boşaltılmasını gözlemleme, yardımları yerlerine ulaştırma, mültecilerin bu bölgelere geri dönmelerini sağlama ve halkın korunması ile görevlendirilmiştir. Bosna Hersek'in bağımsızlık ilanı ile artan çatışmalarla önce her türlü ithalat-ihracatın ve fon aktarımının engellenmesini içeren ekonomik ambargo uygulanmıştır.¹⁷¹

Alınan bu önlemler bölgedeki bazı ülkelerin ambargoyu delmesini ve Sırpların etnik temizlik adı altında soykırım ve toplu tecavüz gibi yöntemler kullanmalarını engelleyememiştir. BM milletlerin insan hakları ihlalleri için gözlemci ataması, yapılanları kınaması ve Saraybosna, Srebrenitza, Tuzla, gibi yerleri güvenli bölge ilan etmesi; herhangi bir silahlı gücü ve olayları önleyecek iradesi olmadığı için yarırsız olmuştur. UNPROFOR sadece iç savaş sırasında yaşanan göç, yiyecek sıkıntısı gibi durumlar göz önüne alınarak insani yardım konvoylarına yapılabilecek saldırıları önlemek amacıyla kuvvet kullanma yetkisine sahip olmuştur.¹⁷² Böylece Srebrenitza'da silahlı Hollanda askerleri yardım etmedikleri veya edemedikleri için binlerce Bosnalı,

¹⁶⁹ Higgins, **a.g.m.**, s. 470.

¹⁷⁰ Sezai Özçelik, "Çatışma Önleme Teorisi ve Pratiği: Makedonya ve BM Barış Gücü (UNPREDEP) Örnek Olayı", **Çankırı Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt 1, Sayı 1, 2011, s. 55.

¹⁷¹ Müdüroğlu, **a.g.e.**, s. 18-19.

¹⁷² Öncü, **a.g.m.**, s. 54.

Sırp tarafından katledilmiştir.

BM ve Avrupa Topluluğu arabulucuları arasında yapılan görüşmeler sonucu taraflara önerilen ve Bosna-Hersek'i 10 kantondan oluşan bir federasyona dönüştüren yapı, bir yandan nüfusun en kalabalık etnik grubu olan Boşnaklara hak ettiklerinden küçük bir alanda kontrol hakkı tanırken diğer yandan Boşnak ve Hırvat etnik topluluklarının arasının bozulmasına neden olmuştur. Bu anlaşmada yapılan değişiklikler sonucu Boşnaklara 4, Hırvatlara 2 eyalet verilen plan Boşnak lider Izzetbegović tarafından 25 Mart 1993'de imzalanmıştır. Fakat diğer tarafların arabulucuların adıyla anılan Vance-Owen planına karşı çıkması ve olayların devam etmesi ile BM, 'güvenli bölge' uygulamasını uygulamaya başlamıştır. Ağustos ayındaki diplomatik girişimler sonucu yeni BM elçisi Thorvald Stoltenberg toprakların %52'sini Sırlara, %31'ini Boşnaklara ve %17'sini Hırvatlara bırakan yeni bir ulus inşası planı hazırlamıştır.¹⁷³

Avrupa ülkeleri olayı kendi içişleri olarak tanımladıkları ve bununla paralel diplomasi yürüttükleri için A.B.D. olaylara 1995 yılındaki üç Amerikalı diplomatın öldürülmesi olayına kadar müdahale etmemiştir.¹⁷⁴ NATO birlikleri Şubat 1994'deki kanlı pazar yeri saldırısından sonra BM'nin uçuşa yasak bölge ilan ettiği bölgede uçan dört Sırp uçağını düşürmüş ve hava saldırıları düzenlemeye başlamıştır. Sırp milisler buna 300 mavi bereliyi rehin alıp, saldırıların olabileceği bölgelerde ağaçlara ve elektrik direklerine kelepçeleterek saldırılara karşı canlı kalkan olarak kullanmışlardır. Bu olay rehin askeri olan İngiliz, Fransız ve Hollanda hükümetlerinin BM'ye barış gücünün geri çekilmesi için baskı yapılmasına ve Saraybosna'dan BM askerlerinin çekilmesine yol açmıştır. Bu başarısızlık Srebrenitza'da 400 Hollandalı mavi berelinin Sırp güçlerine teslim olması ve Amsterdam yönetiminin hava saldırısını engellemesi sonucu yaşanan katliamla perçinlenmiştir.¹⁷⁵ Saraybosna'da Ukraynalı mavi beriller tarafından kullanılan havan

¹⁷³ Merve İrem Yapıcı, "Bosna Hersek'te Gerçekleştirilen Askeri Müdahalenin Uluslararası Hukuktaki Yeri", **Uluslararası Hukuk ve Politika**, Cilt 2, No 8, 2007, s. 4-7.

¹⁷⁴ Yapıcı, **a.g.m.**, s. 2.

¹⁷⁵ Yapıcı, **a.g.m.**, s. 8.

topu bulma radarı her iki tarafın da saldırılarına uğramış ve 8 görevli hayatını kaybetmiştir.¹⁷⁶

Bosnalı Müslümanlar ellerindeki silahları BM'ye teslim ederken Sırp milislere silah ulaştırılması, saldırıların şiddetinin artarak devam etmesi ve gittikçe daha büyük kıyımların ortaya çıkması sonucu Ağustos 1995'de NATO Hava Kuvvetleri Sırp hedeflere saldırmış ve Sırp'ların geri çekilmelerini sağlamıştır. 60 günlük ateşkes sırasında Dayton Antlaşması imzalanmıştır.¹⁷⁷ Dayton Antlaşması'nın bir parçası olarak BM'nin atadığı bir komiser yönetiminde 1721 kişiden oluşması planlanan Birleşmiş Milletler Uluslararası Polis Görev Gücü kurulmuştur.¹⁷⁸ Ayrıca operasyon kapsamında BM Bosna'da savaş sonrası ülkenin ilk merkez bankası yönetimini kurmuş ve yürütmeden sorumlu birçok kişiyi belirlemiştir.¹⁷⁹

Tarafılık iddiaları, insan haklarına aykırı muameleler ve insanlık suçlarının önlenememesi, karar almadaki ve uygulamadaki anlaşmazlıklar, güvenli bölgelerin savunulamaması ve askeri yaptırım gücünün olmaması, NATO yardımına gerek duyulması gibi sorunlar operasyon boyunca uluslararası toplumu meşgul etmiştir. 1995 yılında bazı mavi berelilerin görev sırasında ve evleri olan Kanada'ya döndükten sonra intihar etmeleri barış gücü operasyonlarının katılan askerlere psikolojik etkileri konusunu ilk defa uluslararası toplumun gündemine getirmiştir.

Seçim gözlemciliği amacıyla oluşturulan ve ülkenin siyasal otorite ihtiyacının karşılanması sürecinde aracılık yaparak ulus inşası gerçekleştiren UNTAC askerleri, hem Khymer Rogue (Kızıl Kmerler) güçleriyle hem de işbirliği konusunda isteksiz olan Kamboçya hükümeti ile sorunlar yaşamıştır.¹⁸⁰ Operasyona katılan asker, polis ve sivil

¹⁷⁶ Smith, Hugh, **a.g.m.**, s. 181.

¹⁷⁷ Müdüroğlu, **a.g.e.**, s. 23-24.

¹⁷⁸ Chasell, **a.g.e.**, s. 4.

¹⁷⁹ Roland Paris, "International Peacebuilding and the 'Mission Civilisatrice'", **Review of International Studies**, Vol. 28, 2002, s. 645.

¹⁸⁰ James Cotton, "Against the Grain: The East Timor Intervention", **Survival**, Vol. 43, No.1, 2001, s.

görevliler insan hakları ihlallerini engellemek, operasyon öncesinde yaşanan ihlalleri araştırmak, adil ve bağımsız bir seçim sistemi kurmak ve işletilmesini sağlamak gibi görevler yapmışlardır. Ayrıca, savaşa katılan yabancı ülke askerlerinin geri çekilmesini gözlemlemek, ateşkesin devamını sağlamak, tarafları silahsızlandırmak, mayın temizlemek, mültecilerin evlerine dönmesini sağlamak, insani yardım ulaştırmak ve altyapı çalışmaları yürütmek gibi farklı görevlerden sorumlu olmuşlardır.¹⁸¹ Tarafların silah bırakmaktaki isteksizliği yardımların dağıtılmasını zorlaştırdığı gibi, BM çalışanlarının da hayatını kaybetmesine neden olmuştur.

Operasyona katılan sivil BM görevlileri savunma, dışişleri, ekonomi, içişleri, haberleşme, ulaşım, tarım, sağlık ve milli eğitim bakanlıklarında önemli konumlara gelmişlerdir. Kamboçya'da Güvenlik Konseyi'nin beş daimi üyesinin hazırladığı ve liberal demokratik sisteme geçişi öngören barış anlaşması Kamboçyalı yetkililerle görüşüldükten sonra, ufak değişikliklerle kabul edilmiştir.¹⁸² Daha sonra BM bölgeye savunma, dış işleri, ekonomi, içişleri, haberleşme, eğitim, tarım ve ulaştırma alanında görev yapan yetkililer atamıştır.¹⁸³

BM'nin bir başarı hikayesi olarak tanıttığı 18 ay süren Kamboçya görevi şiddetin azalması, 370.000 mültecinin evlerine geri dönmesi, yardımlarla ekonominin işler hale getirilmesi, 4 milyon insanın (Kamboçya nüfusunun %85' i) katılımıyla yapılan görece eşit şartlarda ve bağımsız seçimlerin yapılmasını içerir. Yaşanan sorunlar arasında BM'nin 1991 Paris Barış Antlaşması kurallarınca uyması gereken tarafsızlığı kaybetmesi vardır. Buna delil olarak, siyasal şiddetin hem parti üyelerine hem de etnik kimliği Vietnamlı olanlara karşı devam etmesi, Vietnamlıların kendilerine yönelen şiddet nedeniyle ülkeden kaçmaya devam etmeleri ve BM'nin çıkış rotaları oluşturarak ikinci veya üçüncü nesil Kamboçyalı olan insanların zorla göç ettirilmesine yardım etmesi gibi

138-139.

¹⁸¹ Chasell, **a.g.e.**, s. 27.

¹⁸² Paris, **a.g.m.**, 2002, s. 643.

¹⁸³ Paris, **a.g.m.**, 2002, s. 645.

örnekler verilmektedir.¹⁸⁴

Güvenlik Konseyi'nin 690 numaralı kararı ile 25'ten fazla ülkenin katkılarıyla 29 Nisan 1991'de kurulan MINURSO barış gücü Batı Sahra bölgesinin bağımsız olması ya da Fas Prensiği'nden bağlanması sürecinde yapılan referandumun ve savaşı taraflar arası ateşkesin gözlemlenmesinden sorumlu olmuştur. Referandum kararı çıkıncaya kadar bölge BM'nin atadığı bir yönetici tarafından idare edilmiştir.¹⁸⁵ Çin Halk Cumhuriyeti operasyona 215 asker, 101 sivil görevli, 138 yerel yönetici ve 23 gönüllü ile katkıda bulundu. 2000 yılında yapılan askeri operasyon Fransız-Çin ortaklığında yürütüldü. Ülkenin kuzeyi Fransız yüzbaşı yönetiminde dört bölgede konuşlandırılmış 94 mavi bereliden oluşmuştur. Güneyde ise Çinli Yüzbaşı aynı sayıda asker ile lojistik destek, sağlık hizmetleri, BM bölgelerinin korunması ve gerekli malzemelerin ulaştırılmasının yanı sıra tarafların anlaşma hükümlerine uygun davranıp davranmadığının kontrolü ile yükümlü olmuştur.¹⁸⁶

1960'ta Belçika sömürge yönetiminin sona ermesiyle, sömürge yönetimi sırasında devlet daireleri ve bürokraside çalışamamaları nedeniyle intikam hissiyle hareket eden Kongolular ile Belçikalı vatandaşlar arasında çatışmalar yaşanmaya başlamıştır. Kongo ordusu ve yerel jandarma kuvvellerinin yönetime isyanı olarak da adlandırılan olaya Belçika'nın müdahalesi gecikmemiştir.¹⁸⁷ Belçika'nın bağımsızlık sözleşmesine aykırı olarak bölgeye koruma adı altında asker göndermesi ile Kongo yönetimi BM'ye başvurdu. Genel Sekreter'in çabalarıyla oluşturulan ONUÇ, 14 Temmuz 1960'da göreve başlayınca çatışmalara ara verilmiş; Mavi bereliler görevlerinin ikinci ayında iken ülkenin Kuzey Katanga ve Güney Kasai bölgelerinde iç savaşlar patlak vermiştir¹⁸⁸. Bu aşamadan sonra BM güçleri ülkenin bütünlüğü korumak ve iç savaşın büyümesini önlemek için

¹⁸⁴ Sandra Whitworth, **Gender, Race and the Politics of Peacekeeping**, Ed. by Edward Moxon-Browne, A Future for Peacekeeping?, UK: Macmillan, 1998, s. 178.

¹⁸⁵ Rogers, **a.g.m.**, s. 82.

¹⁸⁶ Rogers, **a.g.m.**, s. 82-83.

¹⁸⁷ Chasell, **a.g.e.**, s. 16.

¹⁸⁸ Dorn, **a.g.m.**, 1995, s. 13-14

çalışmaya başlamıştır. 1963 yılında bu doğrultuda Katanga bölgesindeki ayrılıkçılarla silahlı çatışmaya giren mavi bereliler, 1964'de olayların sona erdiği iddiasıyla geri çekilmiştir.¹⁸⁹ Yapılan operasyonlar gücün organizasyonel zayıflıklarını, hazırlıksızlığını ve verilen görevi yerine getirmekteki yetersizliğini ortaya koymuştur. Yetkililer, görevlilerin bölgede operasyon için her ikisi de gereken İngilizce ve Fransızcaya hâkim olmamaları, birçoğunun istihbarat eğitimi almamış olması, telsiz kullanmayı bilmemeleri gibi nedenleri yaşanan başarısızlığın nedenleri olarak göstermişlerdir.¹⁹⁰ Yaşanan olayın sınır aşırı bir sorun olması ve üst düzey askeri yetkililerin istihbarat için sınır ötesi operasyon istekleri katılımcı ülkelerin komutanları tarafından kabul edilmemiştir.¹⁹¹

Doğu Timor ulus inşası, BM'nin ilk defa bir ülkenin yönetimini tümünden, yani yasama, yürütme, yargı ve askeri gücün kontrolü ile tamamen kontrol etmesine sahne olmuştur. Bunun nedeni barış gücünün müdahalesi sonrası ülkenin yasama, yürütme ve yargı kademelerindeki kişilerin görüş farklılıkları ve cezalandırılma endişesiyle ülkeden ayrılmasıdır. Yürütme gücü ile elektrik santrallerinden, itfaiye gücüne, televizyon, dergi ve gazetelere kadar her şey BM'nin atadığı yönetici tarafından yönetilmiştir.¹⁹² Bu durum kalifiye yönetici sıkıntısı ile birleşince, ülke dışından atanan kişilerin çok sayıda çevirmene ihtiyaç duyması ve önceki birçok operasyondaki gibi çevirmen bulmakta sıkıntı çekilmesi operasyonu zorlaştıran etmenler olmuştur.

Endonezya, petrol zengini Doğu Timor yarımadasına ait toprakları tarihi bağlar, ortak kültürel değerler ve Endonezya topraklarına katılmaması durumunda fakir ve dengesiz bir ülke olunacağı iddialarıyla ele geçirmiştir.¹⁹³ BM, Endonezya'nın Doğu Timor topraklarını kendisine katmasına hiçbir zaman onaylamamış; 1997 yılında çıkan Asya Finansal Krizi sonrası IMF görüşmeleriyle BM önderliğindeki uluslararası toplum bu

¹⁸⁹ Diehl, **a.g.m.**, s. 491.

¹⁹⁰ Dorn, **a.g.m.**, 1995, s. 16.

¹⁹¹ Dorn, **a.g.m.**, 1995, s. 24.

¹⁹² Jonathan Steele, "Nation Building in East Timor", **World Policy Journal**, Vol. 19, No. 2 Summer 2002, s.76.

¹⁹³ Cotton, **a.g.m.**, s. 129.

konudaki baskılarını arttırmıştır. Endonezya'da Sutharto diktatörlüğü sona erdikten sonra yerine gelen meşruluğu tartışmaya açık B. J. Habibie yönetimi BM gözetiminde yapılacak ve Doğu Timor'un bağımsız olup olmayacağına kara veren bir referanduma onay verse de, askeri liderler Timorlulara para vererek sonuçları etkilemeye çalışmıştır. Maddi yardım işe yaramadığında baskı ve şiddetle halkı etkilemeye çalışırken de başarısız olunca askerler ve satın aldıkları militanlar; evleri, devlet binalarını (okul ve hastaneler), elektrik trafolarını yakıp; evleri, kamu binalarını ve işyerlerini yağmalamışlardır.¹⁹⁴

Referandum süresince gözlemci olarak görev yapan ve BM Antlaşması'nın 7. maddesine yetkilendirilen UNTAET hem askeri hem de sivil güçlerden oluşmuştur. Operasyonun görev tanımı içinde Doğu Timor toprakları içinde güvenliğin, kanun ve düzenin sağlanması; etkin bir merkezi yönetim kurmak; siyasi ve sosyal hizmetlerin yerine getirilmesi; bölgenin kendi kendini yönetebilme yeterliliğini sağlama ve sürdürülebilir ekonomik gelişim için gerekli şartları sağlama bulunmaktadır. BM bölgeyi Endonezya yasaları ile yönetmeye devam ederken insan hakları standartları ve operasyonun görev tanımına göre değişiklikler yapmıştır.¹⁹⁵ Ne yazık ki bu değişiklikler yazıya geçirilmemiştir ve kararlar arasında uyumsuzluklar görülmüştür. Başarılı bir operasyona olarak anılan UNTAET sonucunda asayiş sağlanmış, geçiş hükümeti kurulmuş ve Ağustos 2001'de yapılan milletvekili seçimi, anayasanın hazırlanması ve başkanın seçilmesiyle süreç tamamlanmıştır.¹⁹⁶

Operasyonun amaçları arasında güvenliğin sağlanması, hukukun tesisi, devlet kurumların yapılandırılması, ekonomik büyüme için gerekli sistemin kurulması bulunmaktaydı. Buna ek olarak altyapı çalışmaları yapılması ve sosyal hizmetlerin sağlanması gibi genel hedeflerin yanı sıra; polis gücünün ve mahkemelerin kurulması, bakanlıkların ve bölgesel yönetimlerin kurulması, para birimine ve uygulanacak vergilere karar verilmesi,

¹⁹⁴ Steele, **a.g.m.**, s.77.

¹⁹⁵ Boris Kondoch, "The United Nations Administration of East Timor", **Journal of Conflict and Security Law**, Vol. 6, No. 2, 2001, s. 249.

¹⁹⁶ Harland, **a.g.e.**, s. 2.

bankacılık sisteminin ıslah edilmesi gibi özel konular da vardı.¹⁹⁷ Yapılan uygulamalarda UNTAET'in Doğu Timorluların düşüncelerine saygı göstermemesi üzerine artan rahatsızlık sonrası üçte biri Birleşmiş Milletler görevlilerinden ve geri kalanı Timorlulardan oluşan bir istişare meclisi kurulmuş, istekleri Geçiş Yönetimi'nin sorumlusu pozisyonundaki BM'nin görevlendirdiği bürokrat tarafından kabul edilmese de Timorlulara kendilerini ifade etmek için bir forum sunulmuştur. Daha sonra adı Ulusal İstişare Meclisi olan bu oluşumda yerel partilerden ve sosyal gruplardan gelen 36 üye bulunmaktaydı.¹⁹⁸

Yaşanan sürecin iki kez seçim ertelenmesine neden olması ve Endonezya güvenlik güçlerinin taraflı yaklaşımlarından şikâyet etmesine rağmen barış gücü için bir tehlike sezemeyen BM Genel Sekreteri, çatışmaların başlamasıyla zor durumda kalmıştır.¹⁹⁹ Referandum sonucunda halkın %78,5'i bağımsızlık yönünde oy kullanmıştır.²⁰⁰ 15 Eylül 1999 tarihli 1264 sayılı BM Güvenlik Konseyi kararı ile kurulan barış gücü yaşanan insan hakları ihlallerini önlemek amacıyla Bangladeş, Japonya, Malezya, Nepal, Yeni Zelanda, Pakistan, Filipinler, Güney Kore, Rusya ve Tayland gibi bölgesel güçlerin yanı sıra bölge dışı ülkelerden gelen askerlerden oluşmaktaydı.²⁰¹ 1991 yılının Kasım ayında Santa Cruz'da yaşanan çatışmalarda 271 silahsız Timorlunun öldürülmesi ve 382'sinin Dili'deki bir saldırıda yaralanması 250 kişinin Jakarta yönetimindeki güçlerden kaçarken kaybolması²⁰² görünürdeki neden olarak görülse de, yıllardır Endonezya hükümeti ile iyi ilişkiler geliştiren ve Doğu Timor konusunda destek veren Avusturalya'nın fikrinin değişmesi yaşananlarda etkili olmuştur. Uluslararası arenada müdahale talebinde bulunan Avusturalya'nın liderliği ve A.B.D.'nin ASEAN ülkelerine yaptığı diplomatik baskı ve askeri destek sözü müdahalenin yapılmasındaki en önemli nedenlerdir.²⁰³

¹⁹⁷ Harland, **a.g.e.**, s. 5-6.

¹⁹⁸ Kondocho, **a.g.m.**, s. 250.

¹⁹⁹ Cotton, **a.g.m.**, s. 136.

²⁰⁰ Kondocho, **a.g.m.**, s. 248.

²⁰¹ Cotton, **a.g.m.**, s.130.

²⁰² Cotton, **a.g.m.**, s. 134.

²⁰³ Cotton, **a.g.m.**, s. 132.

Kosova'da yaşanan Sırp saldırıları etnik temizlik sonrası NATO, 11 hafta süren bir hava saldırısıyla Yugoslav ve Sırp güvenlik güçleri ile paramiliter gruplar etkisiz hale getirilirken BM Güvenlik Konseyi'nin 1244 numaralı kararı ile Kosova'da BM yönetiminde bir geçiş hükümeti kurulmuştur.²⁰⁴ UNMIK (BM Kosova Geçiş Hükümeti Görevi) ulus inşası olarak tanımlanabilecek görevi sınırlar içerisinde kalan tüm bölgeyi yönetmek, kamu sektörünü yeniden yapılandırmak, tüm sosyal hizmetleri yerine getirmek, kamu yararına olan altyapı çalışmaları yapmak ve hatta yollar, havalimanları ve toplu taşımayı gerçekleştirmek gibi görevleri içeren bir kapsamda çalışmıştır.²⁰⁵

BM'nin Kosova kıdemli memuru Bernard Kouchner görevinden ayrılırken Kosova deneyimiyle sonraki operasyonlarda BM'nin sadece asker ve polis değil; iç savaş sonrası güç boşluğunu doldurabilmek için yargıç, savcı ve merhametsiz güvenlik yasalarına da ihtiyacı olduğunu söylemiştir.²⁰⁶ Bu ve daha önceki örnekler göz önüne alındığında ulus inşalarında başarı için gereken dört unsur ortaya çıkmaktadır: kuvvetli bir askeri güç, polis-jandarma birlikleri, sivil polis görevlileri ve avukatlar, hâkimler ve diğer hukuk uzmanlarından oluşan adli görevliler. Jandarma birliklerinin kullanılmasını isteyenler neden olarak hem şehirlerde de görev yapabilmelerine hem de polislerin güç yetiremeyeceği toplum düzeninin bozulması ve bölge güvenliğinin sağlanması gibi durumlarda etkin olabilmelerini göstermektedir.²⁰⁷

2.3.2. Barış Operasyonlarında Hukukun Tesisi

BM barış operasyonları için askeri gücün yanı sıra polis gücü, adli görevliler ve sivil personel de istihdam etmektedir. Operasyonlarda görev yapan hâkim ve savcılar altı aylık

²⁰⁴ Hansjörg Strohmeyer, "Collapse and Reconstruction of a Judicial System: The United Nations in Kosovo and East Timor", **The American Journal of International Law**, Vol.95, No.1, 2001, s. 46.

²⁰⁵ David Marshall and Shelley Inglis, "The Disempowerment of Human Rights-Based Justice in the United Nations Mission in Kosovo", **Harvard Human Rights Journal**, Vol. 16, s. 95.

²⁰⁶ Kimberly C. Field and Robert M. Perito, "Creating a Force for Peace Operations: Ensuring Stability with Justice", **Parameters**, Winter 2002-03, s.79.

²⁰⁷ Erin A. Weir, **Conflict and Compromise: UN Integrated Missions and the Humanitarian Imperative**, Kofi Annan International Peacekeeping Training Centre, 2006, s. 80.

yenilenebilir atamalar ile BM tarafından göreve alınmakta, görev sırasında herhangi bir suç işlemeleri durumunda cezalandırılacakları bir sistem bulunmamaktadır. Ayrıca yerel adli görevliler taraflılık iddiası ile görevden azledilebilirken, BM'nin atadığı yabancı görevliler azledilememektedir.²⁰⁸

Dual Diktatörlüğü'nün sona ermesinden sonra yapılan ve Jean-Bertrand Aristide'in yönetime gelmesiyle sonuçlanan seçimlerde gözlemcilik yapılarak başlayan BM- Haiti ilişkileri, Aristide'in askeri darbe ile yerinden edilmesi ve yeni yönetimin insan hakları ihlalleri ile yeni bir hal almıştır. A.B.D.'nin yaşanan mülteci akını nedeniyle önemseydiği olaylar, Başkan Bill Clinton'ın göreve gelmesi ile BM çatısı altında askeri yönetimi ortadan kaldırma ve demokrasinin kurulması amacını taşıyan bir askeri müdahaleye dönüşmüştür. Aristide görevine döndükten sonra sona eren görev, 2004'de Aristide'i yerinden eden ikinci darbe ile yeniden başlamıştır.²⁰⁹ Bu sefer ulus inşası amacını taşıyan operasyon yasal sistemi de değiştirmiştir. BM bürokratları tarafından yapılan araştırmalar ile ülkenin kanunlarının belirsiz maddeler nedeniyle uygulanamadığını, ülke başkanının kişilerin talepleriyle yasaların kolayca değişebildiğini, mahkemeler arası yetki sorunlarının davaların sonuçlanmasını engellediğini, verilen cezaların keyfi olduğunu, aynı ceza için farklı uygulamalar yapıldığını ve suç ve ceza arasında dengesizlik bulunduğunu ortaya konmuştur. Bu doğrultuda cezanın suçu engelleyiciliği, cezanın suç ile orantılı olması, kanunların muğlak olmaması ve cezanın kısa sürede uygulanması, işkence altında verilen itirafların geçersiz olması ve kanunların halkın bilgisi dâhilinde olması için çalışmalar yapılmıştır.²¹⁰

Adli sorunların yanı sıra Haitililerin %40'ı doğum belgesine sahip olmadıklarından vatandaşlık haklarından mahrum oldukları ortaya çıkmıştır. Yollar ve haberleşme araçlarının kötü durumda olması; şehir merkezleri ile kırsal alan arasında coğrafi

²⁰⁸ Marshall, **a.g.m.**, s. 122.

²⁰⁹ Laura Zanolli, "Imagining Democracy, Building Unsustainable Institutions: The UN Peacekeeping Operation in Haiti", **Security Dialogue**, Vol. 39, No.5, 2008, s.543-544.

²¹⁰ Zanolli, **a.g.m.**, s. 545-546.

koşulların ve dil farklılıklarının getirdiği iletişimsizlik; elitler kendilerini kolonicilerin dili olan Fransızcada ifade ettikleri için, kanunların da Fransızca yapılması gibi durumlar halkı adalet sisteminden uzaklaştırmıştı. Halkın okuma-yazma bilmeyen %60'ı kanunlardan habersiz kılınmıştı. İlk darbeden sonra Aristide tekrar yönetime döndüğünde ülkenin şehirlerini kontrol etmekle yetinmiş, kırsal alanı kabile şefleri olarak adlandırılabilir kişilerle bırakmıştı ve bu bölgelerde yerel kurallar adli olaylar için kullanılmaktaydı.²¹¹

BM adli sistem ve hapishaneleri Batı idealleri çerçevesinde yenilese de, bu operasyon da başarısızlık hanesine yazılmaktan kurtulamadı. 2000 yılında, görevin başarısız olduğuna karar veren BM yönetimi askerlerin çekilmesini konuşmaya başladı. Bunun yaşanmasında Haiti meclisinde yaşanan sorunlar ve bunların getirdiği yardımların durdurulması bulunmaktaydı. Yardımların durdurulması ile çöken Haiti ekonomisi, devletin güvenlik birimleri dâhil memurlara ödeme yapmasını imkânsız hale getirdi. Polisin gelir kazanmak için yasadışı yollara sapması vatandaşları polise karşı harekete geçirmiştir. 2000'li yıllarda yaşanan şiddet olayları, yönetimin meşruluğunu kaybetmesi ve iç karışıklıkları getirmiştir. 2004'de yapılacak ve Aristide'ı yeniden göreve getirecek seçimler öncesinde BM gücünün geri çekilmesi Batı dünyasının Aristide'a desteğini çektiği şeklinde yorumlanmıştır.²¹²

BM'nin ulus inşasında öncelikli hedef olarak gördüğü yargı erkinin kurulması Doğu Timor'da, Geçiş Süreci Yargı Komisyonu ile olmuştur. Saygın bir Doğu Timorlunun yönetimindeki bu komisyonda 3 Doğu Timorlu ve 2 yabancı uzman görev yapıyordu.²¹³ Doğu Timor'daki yargı mensupları savaş öncesi Endonezyalılardan oluşmaktaydı. Timorlu avukatlar bulunsa da devlet kademelerinde görev yapmadıkları için deneyimsizdiler. UNTAET ülkede yayıncı bir kuruluş bulunmadığı için bireysel çabalarla Timorlulara yargı alanında görev yapabilecek mezun ve öğrenci konumundaki kişilerin

²¹¹ Zanotti, **a.g.m.**, s. 545-546.

²¹² Zanotti, **a.g.m.**, s. 555.

²¹³ Strohmeyer, **a.g.m.**, s. 52.

belirlenmesine çalıştı.²¹⁴ BM ve diğer uluslararası kuruluşların bu tür durumlarda yardımcı olabilecek, farklı ülkelerin hukukları üzerine çalışmış uzmanlara sahip olmaması hukuki süreçlerin oluşturulmasında önemli bir engel oluşturmaktadır. Süreç uzadıkça tutuklu sayısının artmasıyla Doğu Timor'da BM Polis Gücü görevlileri, insan hakları ihlallerinden sorumlu eski askerlerin hapishanelerde kalabilmesi için ağır cezada yargılanacak şüphelileri bırakmak zorunda kalmıştır.²¹⁵ Hapishanelerin yapımı ve gardiyan gönderimi gibi ihtiyaçları karşılamaktan kaçınan uluslararası kuruluş ve üye ülkelerin yerel halkın güvenini kazanması imkânsız olmuştur.

Bu tür durumlar için BM'de kadrolu olarak görev yapacak askeri avukatların kullanılması daha kısa sürede görev için uygun kişilerin seçimi ve bölgeye gönderilebilmesi için uygun bir çözüm olarak sunulmaktadır. İşler bir yargı yapısının oluşturulmasından önce kullanılacak bu yöntemle, gönderilen tüm askeri hukukçuların aynı ülkeden gelmesi ve kendi ülkelerindeki yasaları uygulamak suretiyle zaman kazanılması düşünülmektedir. Bu doğrultuda BM ile üye ülkeler arasında yapılacak ve askeri acil durum birlikleri gibi istenildiğinden hemen göreve başlayabilecek bir adli personel grubu elde edilecektir. Böylece yargının yeniden yapılandırılması için gerekli zamanı kazanan BM, Doğu Timor'daki gibi deneyimsiz kişileri göreve getirmesinin yol açtığı olumsuzlukları bertaraf etmekle kalmayacak, istediği eğitimi de başvuranlara verebilecektir.²¹⁶ BM insan haklarına saldırı durumların suçluların cezalandırılması konusunda sorumluluk sahibi olmasa da Doğu Timor olaylarından sonra 'Ağır Suçlar Araştırma Birimi' kurulmuş ve soykırım, savaş suçu, insanlığa karşı işlenmiş suçlar, işkence, cinayet ve tecavüz olayları Endonezya Ceza Hukuku'na göre değerlendirilerek; bir Doğu Timorlu ve iki uluslararası hâkim tarafından yargılamalar yapılmıştır.²¹⁷

1999 yılında Kosova görevi kapsamında (UNMIK) bir uluslararası suç mahkemesi

²¹⁴ Strohmeyer, **a.g.m.**, s. 54.

²¹⁵ Strohmeyer, **a.g.m.**, s. 58.

²¹⁶ Strohmeyer, **a.g.m.**, s. 61-62.

²¹⁷ Kondocho, **a.g.m.**, s. 262.

kurmaya karar veren BM, Kosovalı Sırp'ların tarafılık suçlaması ile temellendirilen itirazları altında 9 aylık bir süreç sonunda yargılamalara başlanmıştır. Yargılamalarda görev yapan hâkim ve savcılar doğru kriterle seçilmemesi ve sayıları az olduğu için Kosovalı meslektaşları tarafından çoğunluğun elde edilmesi, daha sonra temyizde kararlar değişse de kanunların uygulanması ve taraflar arasında en azından uluslararası hukuka saygının oluşmasını önlemiştir. Uluslararası hukuka uygun olarak hazırlanan yeni kanunlar yerel hâkim ve savcılarca anlaşılmadı, zira yenilenen ve genişletilen kanun maddelerinin yerel dillere çevrilmesi 3 yıl sürmüştür.²¹⁸ Uluslararası hâkimlerin sivil toplum kuruluşlarından gelen gözlemcilerin dava süreçlerini izlemesini ve bilgi almasını engellemeye çalıştığı iddiaları bulunmaktadır.²¹⁹

Diğer birçok iç savaşta gibi mültecilerin geri dönüşü, yeterli imkânlarla sahip olmayan ve savaş süresince yaşananların etkisiyle Arnavut olmayanlara karşı nefret geliştiren bu grup ihtiyaçlarını karşılamak için hırsızlık, gasp, yağma, haneye tecavüz, kundaklama gibi olaylarla diğer etnik gruplara zarar vermiştir. Ayrıca, maddi ihtiyaçları için organize suç kapsamındaki kaçakçılık, uyuşturucu ticareti ve kadın ticareti gibi suçlara bulaşmışlardır.²²⁰ Bir yandan NATO askerlerinden oluşan KFOR gücü toplumsal huzur ve güveni sağlamak için adi suçlulardan insan hakları ihlallerine kadar farklı suçları işleyen kişileri tutuklamak amacıyla geniş çaplı operasyonlar yürütürken, UNMIK tutukların mahkeme sevk ve 72 saat içerisinde tutuklanıp tutuklanmayacaklarına karar vermek gibi yargı erkine düşen görevleri yürütmektedir.²²¹

UNMIK görevlileri sahaya indikten iki hafta sonra yargı kademelerinde görev yapacak kişilere karar veren bir komisyon kuruldu. Bu komisyonda iki Kosovalı Arnavut, bir Boşnak, bir Sırp'ın da dâhil olduğu, Kosova'nın savaş öncesi yönetiminde görev yapmış 4 avukat ve farklı uluslararası kuruluşların görevlendirdiği 3 yabancı avukat

²¹⁸ Marshall, **a.g.m.**, s. 97.

²¹⁹ Marshall, **a.g.m.**, 141.

²²⁰ Strohmeyer, **a.g.m.**, s. 48.

²²¹ Strohmeyer, **a.g.m.**, s. 49.

bulunmaktaydı. Bu görevlilerden Kosova'nın savaş öncesi son Anayasa Mahkemesi başkanı olan Kosovalı Arnavut eski rejimle bağlantısı nedeniyle yapılan baskılarla görevden alındı. Sırp görevli, göreve başlamasından kısa süre sonra kaldığı apartmandan kovuldu ve ölüm tehditleri sonrası ülkedeki diğer Sırp'lar gibi göç etti. Boşnak üye de eski rejimle işbirliği suçlamalarından kurtulamadı.²²²

Her operasyon için adli kolluğun ihtiyaç dahilinde olup olmadığına karar veren ve kapsamını belirleyen BM'nin yaşadığı en önemli zorluk ülkelerin halihazırdaki kanunları hakkında derinlemesine bilgi sahibi olan tecrübeli hakim, savcı ve avukatları bulma zorunluluğudur. BM tarafından finanse edilecek, sürekli olarak adli destek sunabilecek pozisyonların oluşturulması artan sayıdaki hukukun tesisi taleplerini karşılayabilecektir.

2.3.3. BM Operasyonları Rızaya Dayalı Olma ve Tarafsızlık İlkesi İhlalleri

BM'nin ilk nesil operasyonlarında Güvenlik Konseyi üyeleri ve müdahale yapılacak ülkelerin komşularında asker kabul edilmemiş, müdahale yapılacak ülkenin rızası arandığı için 1967'deki Mısır fiyaskosu ve sonrasında çıkan Arap-İsrail Savaşı ile büyük bir başarısızlık yaşanmıştır.²²³ UNEF I operasyonu kurulduğunda Mısır Genel Kurul' da çekimser oy kullanmış ve operasyonun yapılmasına Genel Sekreter başkanlığında yapılan uzun pazarlıklar sonucu barış gücünün konuşlanacağı yer, Mısır topraklarındaki hak ve görevleri konusunda istekleri yerine getirilince izin vermiştir. Sorunun diğer tarafı olan İsrail Devleti ise barış gücü askerlerinin topraklarında konuşlanmasına izin vermemiştir. UNEF I 'e taraf olan Mısır ve İsrail'in yanı sıra İngiltere ve Fransa'nın da izinleri yazılı olarak yapılan anlaşmalarla alınmıştır. Mısır verdiği rızayı 18 Mayıs 1967'de geri almak

²²² Strohmeyer, **a.g.m.**, s. 52.

²²³ Adam Roberts, "The Crisis in Peacekeeping", **Survival: Global Politics and Strategy**, Vol. 36, No.3, 1994, s. 101-102.

suretiyle operasyonu sona erdirmiştir.²²⁴

Ağır silahların kullanılmaması ve meşru müdafaa, görevin yapılmasının taraflarca engellemesi gibi durumlar dışında saldırıda bulunulmaması operasyonların kurulması aşamasında ülkelerin iznini almada etkilidir. Mavi bereliler olarak adlandırılan barış gücü askerleri müdahalede bulundukları ülkelerde kendilerine verilen sınırları gözeterek kendilerini ve BM örgütünü gelebilecek saldırılara karşı korumanın yanında belirli bir şehri, etnik grubu ve bölgeyi de saldırılara karşı savunabilirler. Barış Gücü'nün koruması altındaki bölgeye karadan veya havadan saldırı yapılması durumunda kuvvete başvurma hakkı vardır fakat zorunlu değildir. Fakat bu gibi güç kullanma durumları tarafsızlık ilkesine aykırı olduğundan çok zorda kalınmadığı sürece Güvenlik Konseyi bu gibi bir karar almamaktadır.

Kuvvet kullanma yetkisine sahip UNOSOM II 26 Mart 1993'de kurulurken zorlama tedbirleri dâhil her türlü yönetime başvurarak insani yardım konvoylarını mülteci kamplarına götürülmesine eşlik etmesi kararlaştırılmıştır. Fakat General Aidid'in müdahaleye karşı çıkması ve BM görevlilerini hedef alan saldırılar yapılmasından sonra operasyon (UNOSOM II) barışın zorla sağlanmasını da içeren görevlerle donatılmıştır. Yaşanan bu durum ve asker göndererek ülkelerin kimlikleri Somalililerin önemli bir bölümünün müdahaleyi Haçlı Seferi olarak görmesine yol açmıştır. Güvenlik Konseyi bununla yetinmeyip General Aidid ve destekçilerinin yakalanması ve yargılanması için gereken siyasi ve ağır askeri teçhizat desteğini operasyona sağlamıştır.²²⁵

Kongo'daki ulus inşası operasyonun başarısız olması, geleneksel operasyonlarda aranan operasyon öncesi yönetimlerin onayını alma, tarafsızlık ve nefsi-müdafaa dışında güç kullanmama gibi değerlerin önemini ortaya koymuştur.²²⁶ BM' in Başbakan Patrice Lumumba'nın yakalanıp infaz edilmesinde payı olması başarılarının önüne

²²⁴ Öncü, **a.g.m.**, s. 49.

²²⁵ Öncü, **a.g.m.**, s. 55.

²²⁶ Lipson, **a.g.m.** "A "Garbage Can Model" of UN Peacekeeping", 2007, s. 88.

geçmiştir.²²⁷ 1999'da imzalanan Lusaka Antlaşması ile Demokratik Kongo Cumhuriyeti'ndeki çok taraflı iç savaşta ateşkes aşamasına geçildi. BM'nin bu gücü gözlemci statüsünden zamanla yenilenmiş Kongo ordusuyla birlikte savaşan, orduya eğitim veren bir güce dönüşünce isyancıların gözünde tarafsızlık yitirildi.²²⁸ Eleştirmenler BM'nin mavi berelileri özellikle isyancıların oldukları bölgelere yerleştirerek çatışma riskini arttırdıklarını söylüyorlar.²²⁹ MONUC'un yaşadığı en önemli sorun Ruanda'da devam eden savaşta taraf olan Hutu gücü Ruanda'nın Özgürlüğü için Demokratik Güçler'in (**Democratic Forces for the Liberation of Rwanda**) bölgedeki varlığı General Nkunda'nın Tutsileri korumak için görevde kalması gerektiğine dair iddiasını güçlendirmiştir.²³⁰ Operasyonun başlamasına neden olan barış antlaşmasının taraflarından biri olan Nkunda geçiş hükümeti Bukavu'ya yaptıkları saldırı sırasında uluslararası toplum BM'nin harekete geçmesini istediğinde antlaşma taraflarından birine karşı harekete geçilmesinin ONUC'un operasyon tanımına aykırı olduğu cevabı alındı.²³¹

Angola'da BM gündemi doğrultusunda yapılan ve birçoklarına göre savaşın tam olarak sona ermemesi nedeniyle çatışmayı alevlendiren seçimlerden sonra, seçimi kaybeden UNITA halkı cezalandırmak için büyük bir soykırım yaptı.²³² Angola'da muhalif grup UNITA'yı ortadan kaldırmak isteyen ve bunun için başvuracağı yöntemlerin sorgulanmasından çekinen Angola Devlet Başkanı Dos Santos Ocak 1999'da ülkede bulunan BM gözlem grubuna görev için verdikleri rızalarının sona erdiğini ve ülkeyi terk etmelerini söylemiştir.²³³

UNIFIL görevi başladığı andan itibaren taraflılık iddialarına neden olmuş, yaşanna bazı

²²⁷ Dobbins, **a.g.m.**, s. 83.

²²⁸ Weir, **a.g.e.**, s. 19.

²²⁹ Jim Terrie, "The Use of Force in Un Peacekeeping: The Experience of Congo ", **African Security Review**, Vol. 18, No. 1, 2009, s.23.

²³⁰ Terrie, **a.g.m.**, s. 25.

²³¹ Terrie, **a.g.m.**, s. 30.

²³² Evren Paker, **Küresel Güvenlik Kompleksi: Uluslararası Siyaset ve Güvenlik**, İletişim Yayınları, İstanbul 2012, s. 155, s. 94.

²³³ Öncü, **a.g.m.**, s. 50.

gelişmeler bu iddiaların doğrulanması ile sonuçlanmıştır. İsrail ve Lübnan orduları arasında yaşanan savaş Güney Lübnan'daki mülteci kampları ile bağlantılı Filistin güçlerinin yaptığı füze saldırıları ile başladı, İsrail'in Lübnan topraklarına girmesi ile devam etti. Filistin Kurtuluş Örgütü'nün bölgedeki mülteci kampları çevresinde oluşturdukları bölgelerine yapılan saldırı sonrası Amerikan liderliğinde bir barış operasyonuna karar verildi. Amerikan, Fransız, İtalyan ve İngiliz birliklerinin katıldığı operasyon sırasında Beyrut'taki Amerikan Konsoloslugu bomba yüklü bir araçla patlatıldı. Beyrut Havalimanı'ndaki Amerikalılara ait barakalara bomba yüklü araçla yapılan saldırıda 241 Amerikan deniz kuvvetleri askeri öldürüldü. Amerikan yönetimi birçok saldırıdan sonra geri çekilmeyi tartışırken Fransız güçlerinin geri çekilmesi diğer güçler için bir işaret olarak algılanmıştır.²³⁴

Lübnan-İsrail Savaşı'ndan sonra, 1978'de Güney Lübnan'ın işgali²³⁵ ve Güvenlik Konseyi'nin 425 numaralı kararı ile İsrail'in itirazlarına rağmen oluşturulan bu gücün amacı devlet otoritesini tekrar kurmak, İsrail askerlerinin geri çekilmesini yönetmek ve 1984'den sonra halkın güvenliğini korumak ve insani yardımları ulaştırmaktı. Lübnan yönetimi barış gücünün kurulması için lobi yaparken İsrail'in Lübnan'a müdahalesini getiren sorunlara yol açan Hamas ve diğer Filistinli örgütler de İsrail gibi gücün kurulmasına karşıydı. Bu örgütlere bazı Lübnanlıların katılması ve çoğunlukla Hristiyanlardan oluşan ordunun hem İsrail ile hem de Filistinli örgütlenmelerle birlikte iş yapması Lübnan'ı Filistin-İsrail savaşının ortasına çekti. Bunun yanında Şii partisi Amal'ın ve sonrasında İran destekli Hizbullah'ın çatışmalara katılmasıyla durum içinden çıkılmaz bir hal aldı.²³⁶ Operasyon devam eden saldırılar ve sonuçta İsrail'in Beyrut'a kadar ilerlemesi ile başarısız oldu. Bunun yanı sıra BM çalışanlarının yerel milisler tarafından kaçırılması gibi sorunlarla boğuşmak zorunda kaldı.²³⁷

²³⁴ Burk, **a.g.m.**, s. 62.

²³⁵ Robert A. Rubinstein, "Cultural Aspect of Peacekeeping: Notes on the Substance of Symbols", **Millennium: Journal of International Studies**, Vol. 22, No. 3, 1993, s. 558.

²³⁶ Kari H. Karame, "Military Women in Peace Operations: Experiences of the Norwegian Battalion in UNIFIL 1978-98", **International Peacekeeping**, Vol. 8, No.2, 2001, s. 85.

²³⁷ Diehl, **a.g.m.**, s. 492-493.

Barış gücünün kurulması İsrail askerlerinin çekilmesini sağlamadı; aksine, Lübnan içine kendi militanlarını yerleştirmeye başladı. Bu durum Lübnanlıları İsrail'e karşı örgütlenmeye ve Filistinliler ile birlikte İsrail'e karşı savaşmaya itti. Yaşanan çatışmalar sonunda İsrail Lübnan'ı bir kez daha işgal etti ve Beka Vadisi kampını ve diğer Filistin mülteci kamplarını bombaladı.²³⁸ BM asli görevi olan bölgenin İsrail askerlerinden arındırılmasını ve barışın sağlanmasını başaramazken, mülteci kamplarının kurulması ve korunması, insani yardımların ulaştırılması gibi konularda da yetersiz kalmıştır. Uzun yıllar süren savaşta erkekler ya çatışmaya katılan sayısız askeri gruptan birine katıldı ya da katılıma zorlanmamak veya öldürülmemek için ülkeyi terk etmişlerdir. Geriye kamplarda güvenliğinden ve sağlığından sorumlu çoğunluğu kadın bir nüfus bırakmıştır. Kari Kareme'e göre bu nüfusla en doğru ilişki kurma yöntemi kadın barış gücü görevlisi sayısının artırılmasıdır.²³⁹

UNIFIL operasyonu sırasında mavi bereliler konumlandıkları bölge itibarıyla coğrafi olarak tarafların birbirlerine roket saldırıları ve misilleme yapmalarını engelleyememiştir.²⁴⁰ Operasyona katılan askerler Lübnanlılar tarafından Bachir Gemayel yönetimi ve İsrail yanlısı olarak görüldüğü için güvensizlik ve saldırılara maruz kalmış; Amerikalı askerlerin Lübnan yönetimine bağlı askerleri eğitmesi ve çevredeki köyleri bombalamasıyla iddialar gerçeğe dönüşmüştür. Fransızlar da taraflılıkla suçlanırken İtalyanlar yönetimlerinin tarafsız politik duruşu ve görev sırasındaki davranışları nedeniyle herhangi bir saldırıya uğramamışlardır.²⁴¹ Bu durum ve diğer örnekler gönderilen özellikle askeri personelin tarafsızlığının operasyonların başarıdaki etkisini ortaya koymaktadır.

²³⁸ Karame, **a.g.m.**, s. 86.

²³⁹ Karame, **a.g.m.**, s. 95.

²⁴⁰ Diehl, **a.g.m.**, s. 495.

²⁴¹ Diehl, **a.g.m.**, s. 498.

2.4. BM Barış Operasyonlarında Başarı Kavramı

Bir barış operasyonun başarısı üç şekilde anlaşılır. İlk durumda BM taraflar arasında barış antlaşmasının imzalanmasını sağlamış, tarafların eşit olarak girebilecekleri bir seçim tarihi belirlenmiş ya da bir otorite kurularak ülkenin iyi bir yönetime ve bunun getirdiği barışa ulaşması sağlanmıştır. İkinci durumda siyasal anlaşmazlıklar ve çatışma devam ediyor olsa bile şiddet, ölümler, kıtlık ve salgın hastalıklar göreceli olarak sona ermiştir; fakat çatışma devam ettiği için sığınmacıların evlerine dönmesi mümkün değildir. Üçüncü durumda ise çatışmanın taraflarından biri askeri, maddi ve insani gücü sayesinde diğerlerini “yenmiş” ve kendi yönetimini kurmuştur. Bu durumda bu yönetimin kendi çıkarlarını halkın çıkarları üzerinde tutup tutmayacağı bilinemez.²⁴² Ocak 1949’da Hindistan ve Pakistan arasındaki ateşkese gözlemlemek ve ateşkese aykırılıkları araştırmak amacıyla kurulan UNMOGIP (Hindistan ve Pakistan’daki BM Gözlemci Grubu) başarı için gereken şartları sağlayamadığı için üzerinden bir yıl geçmeden savaşın tekrara başlamasıyla başarısız kabul edilmiştir.²⁴³

BM ya da Batılı güçlerin günümüzde yaptıkları en önemli hata uluslararası müdahalelerde başarısız olduklarını düşündüklerinde asker sayısında artışa gitmeleridir. BM operasyonlarına gönderilen asker sayısının etkisini ölçen bir araştırmaya göre asker sayısı başarı için bir etmen değildir. BM Bazı operasyonlara çok sayıda askerden oluşan güçler gönderirken, askerlere kısıtlı bir görev tanımı sunarak başarısızlığı getirmektedir. Aynı araştırma etnik savaşların başarısız olma oralarının daha fazla olmasını tarafların yönetim hakkı taleplerine ve kendi kendilerini yönetme fikrine bağlamaktadır. Operasyonlar topyekûn savaşları sona erdiremezken küçük grupların neden olduğu iç savaşları ve otorite boşluklarının neden olduğu siyasal çatışmaları sona erdirmekte etkili

²⁴² Alex de Waal, "Mission without End? Peacekeeping in the African Political Marketplace", *International Affairs*, Vol. 85, No. 1, 2009, s. 111-112.

²⁴³ Rubinstein, *a.g.m.*, 1993, s. 558.

olmaktadır.²⁴⁴ Araştırmaya göre ulus inşasında başarı için ülkelerin ekonomik sistemleri ıslah ederek doğal kaynaklara bağımlı olmaktan kurtarmalı; otokratik yönetimler ve zayıf merkezi yönetimlerin önüne geçilmeli; silah bırakan askerlere devlet tarafından görev verilmeli ve düzeni sağlayacak orduya kaynak aktarılmalıdır.²⁴⁵

Dr. Cengiz Okman yazısında operasyonların başarısı için askeri bakış açısıyla gerekli koşulları sıralamaktadır. Okman'a göre kuvvet komutanı ülke komutanlarının yönetimlerinden alacağı izinler gerekmeksizin, tüm harekât ve destek birimlerini yönetip yönlendirebilmeli; lojistik faaliyetler komutanın sorumluluğundan alınıp bir destek saha komutanına bağlanmalı ve kuvvet karargâhı ihtiyaçları karşılayabilecek en az sayıda kişiden oluşmalıdır. Okman, bunların yanında kumanda ve kontrol yapısının operasyonun gerektirdiği şekilde değişebilmesini ve özel temsilci vasıtasıyla kuvvet komutanı ve BM Genel Sekreteri iletişim kurulabilmesini askeri başarı için gerekli görmüştür.²⁴⁶ Hali hazırdaki operasyonlarda bir BM komutanı askeri manevra yapabilmek için önce operasyonlara katılan ülkelerin atadıkları komutanlarına haber vermeli, bu komutanlar da kendi başkentlerindeki bürokratların olumlu ya da olumsuz cevaplarını almalıdırlar. Eğer ülke yönetimleri izin vermezse BM'nin yapabileceği herhangi bir diplomatik hamle bulunmamaktadır.²⁴⁷

Barış operasyonlarının başarılı olup olmadığı uzun yıllardır uluslararası ilişkiler alanını meşgul etmiştir. Francis Fukuyama operasyonların üç aşamalı olarak gerçekleştirilmesi gerektiğini söylemiş; ilk aşamada çatışmaların durdurulması ile durumun istikrarlı hale getirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. İkinci aşamada devlet kurumlarının tekrar kurulması ve işler hale getirilmesini söyleyen Fukuyama, son aşamada bu kurumların hızlı ekonomik büyümeyi ve sosyal gelişimi sağlayacak şekle getirilmesini istemiştir.²⁴⁸ Kısa vadede başarı barış görüşmelerinin sona ermesini ve çatışmanın tekrar başlamasını

²⁴⁴ Sambanis, **a.g.m.**, s.16-18.

²⁴⁵ Sambanis, **a.g.m.**, s. 25-31.

²⁴⁶ Okman, **a.g.m.**, s.441.

²⁴⁷ Wedgwood, **a.g.m.**, 2001, s. 79.

²⁴⁸ Dobbins, **a.g.m.**, s. 100.

engelleme; uzun vadede ise çatışmanın kökeninin araştırılıp, çözüme kavuşturulması ve sosyal adalet sağlanarak sürdürülebilir barışın başarılmasıdır.²⁴⁹ Bazı araştırmacılara göre yaşanan başarısızlıkların nedeni, uluslararası kuruluşların otorite zayıflığı olan yerlerde en güçlü siyasi aktörün en fazla grubun sadakatini kazanması kuralını uygulamakta yetersiz kalmasıdır. Alex de Waal'e göre bu Sierra Leone'da başarılan ve Liberya ve Fildişi Sahili'nde kısmen başarılan bir durum. Diğer operasyonların başarısız olması BM'nin maddi güç ve askeri etkinlik olarak ülkedeki diğer gruplardan üstün olmaması ve sürekli değişen ortaklıklardaki sıradan bir ortak haline dönüşmesidir.²⁵⁰

Virginia Page Fortna yaptığı çalışmalar sonucu kesin kazananı olmayan, etnik veya dini farklılıklar nedeniyle çıkan, uzun süren, yaşam kayıplarının yüksek olduğu, bölgede bulunan petrol ve değerli madenlerin gruplar tarafından çıkarılıp savaş giderleri için kullanıldığı iç savaşların sona ermediğini ve yapılan ateşkeslerin bozulduğunu söylemektedir. Ülkede savaş öncesi otorite boşluğunun var olması da başarısızlıklara neden olmaktadır. Savaşa katılan grup sayısının fazlalığı ve savaş öncesi demokratik bir rejimin varlığı iç savaşın sonucuna etki etmemektedir. Soğuk Savaş sonrası barış operasyonlarının başarı grafiğinde iyileşme olduğunu iddia eden Fortna, Soğuk Savaş sonrası gözlemci güçlerinin %81, geleneksel barış gücü operasyonlarının %86, çok yönlü operasyonların %50'den çok ve barışı zorlama operasyonlarının %50'den az bir oranda savaşın tekrarlamasına olumlu etki ettiğini ortaya koymaktadır.²⁵¹ Michael W. Doyle ve Nicholas Sambanis de yaptıkları araştırmada kimlik sorunları nedeniyle çıkan savaşlar sonrası yapılmayan, uzun süren veya halkın gelir seviyesinin yüksek olduğu yüksek bütçeli operasyonların başarılı olduğunu ifade etmektedirler.²⁵²

Operasyonların başarısız olmasının en önemli nedenleri arasında sayılan gidilen ülke hakkında bilgi sahibi olunmaması, bilgi vermeye gönüllü insanların bulunamaması,

²⁴⁹ Coning, **a.g.m.**, 2005, s. 91.

²⁵⁰ Waal, **a.g.m.**, 2009, s. 108.

²⁵¹ Fortna, **a.g.m.**, s.270-289.

²⁵² Michael W. Doyle and Nicholas Sambanis, "International Peacebuilding: A Theoretical and Quantitative Analysis", **The American Political Science Review**, Vol. 94, No.4, 2000, s. 795.

savaşan gruplar hakkında içeriden bilgi alınarak saldırıların önlenememesi sayılmaktadır. Karşısında ne büyüklükte bir askeri güç ve ne tür silahlar bulunduğunu bilemeyen, gittikleri ülkelerin arazi yapısı, iklimi, altyapısı ve yaygın salgın hastalıklardan bihaber olan mavi bereliler doğru stratejileri oluşturmakta sıkıntı çekmektedirler. Barışın sağlanmamasında askeri birliklerin konumları ve hareketleri, silah alım ve dağıtım bölgeleri ve silah saklama bölgelerinin belirlenmesi önemli olmaktadır.²⁵³ BM'nin kendi istihbarat teşkilatını bölgesel örgütlerin destekleriyle oluşturması bu sorunun çözümünde belirleyici olacaktır.²⁵⁴

2.5. Operasyonlar Sırasında Yaşanan Sorunlar

Operasyonlar sırasında yaşanan ve mavi bereliler ile doğrudan alakalı sorunlar arasında cinsel istismar sorunu, insan hakları ihlalleri ve işkence ile mavi berelilerin yaşadığı ruhsal sorunların operasyonlara etkileri vardır.

2.5.1. BM Operasyonları ve Cinsel İstismar Sorunu

Kamboçya, Namibya (BM'nin müdahale ettiği ilk iç savaş), Somali ve Bosna-Hersek gibi farklı yerlerde, farklı ülkelere gelen mavi berelilerin cinsel istismar suçlarının sergilemesi uluslararası toplumun BM kültürünü sorgulamasına neden olmuştur. Sandra Whitworth' a göre yaşanan askeri kültürün kuralsız bir ortamda kendisini en saldırgan şekilde ifade etmesine örnek oluşturmaktadır. Çoğu ülkede askeri eğitimin bir parçası olan şiddet, Homofobi, ırkçılık gibi özellikler önyargılarla birleşince askerlerin bulundukları bölgedeki halk ile insani bir ilişki kurmasını imkânsız kılmaktadır.²⁵⁵

Son dönemde konuyla ilgili yapılan araştırmalar barış gücüne katılan asker ve polisler

²⁵³ Smith, Hugh, **a.g.m.**, 176.

²⁵⁴ Smith, Hugh, **a.g.m.**, s. 189.

²⁵⁵ Sandra Whitworth, **Men, Militarism & UN Peacekeeping : A Gendered Analysis**, Lynne Rienner Publishers, Boulder, CO, 2004, s.3.

arasında kadınların bulunmasının bu tür olayları engellemese de mağdurların adalet isteklerini daha yüksek sesle dile getirmelerinde ve yasal zeminde haklarını aramalarında yardımcı bir rolü olacağı düşünülmektedir. Ayrıca kadın görevliler kapalı toplumlarda kadınlarla iletişime geçmede, arama faaliyetlerinde ve eğitim faaliyetlerinde daha faydalı olacaklardır. Üye ülkeler barış gücü için çağırılacak kadın askerler konusunda BM'yi yönlendirmediği için 1990'larda önerilen %50 kadın kotası konulması şeklindeki istek hayata geçirilememiştir. Kadın asker ve polislerin kullanılmamasının en önemli nedeni sayılarının az olması iken bir diğer neden ise toplulukların ve dolayısıyla politikacıların bilinmeyen sonuçları olabilecek görevlere daha zayıf görünen kadınları göndermedeki isteksizliğidir.²⁵⁶

Bunlar dışında mavi berelilerin gittikleri bölgelerde kadın ticaretini arttıran davranışlar sergilemeleri, birlikte oldukları kadınlardan cinsel hastalıklar kapmaları ve birlikte oldukları kişilere bulaştırmaları ve rızaya dayalı ve rıza dışı beraberliklerinden çocuk sahibi olmaları gibi durumlar mavi berelilerin disiplini konusunu gündeme getirmiştir. Donna Bridges ve Debbie Horsfall barış gücü operasyonlarına katılan askerlerle yaptıkları röportajlarda yaşananların arka planını ortaya koymaktadır. Artık mavi bereliler görevli oldukları ülkelere varır varmaz kazanç elde edeceğini bilen yerliler genelevler açmaya başlamaktadır. BM bu tür yerlere yasak olmasına rağmen giden askerleri ülkelere göndermekten başka bir yaptırımında bulunmamaktadır. Askerler kendi ülkelerinden gelen komutanların göz yumması sayesinde rahatça bu tür yerlere gidebilmektedirler. Yeni gelen bir askerin dediği gibi kendi ülkelerinde asla bu tür davranışlar göstermeyecek birçoğu evli ve orta yaşlı askerler, reşit olmayan kızlarla bile birlikte olabilmektedirler.²⁵⁷

Susan A. Notar getirilen kurallar ve görünürdeki sıfır-tolerans politikasına rağmen azalmayan olayların nedenlerini irdelemektedir. Notar gibi eleştirmenler, yapılan şikâyetlerin çoğunun mahkemelerde görülmesinden önce, suçlanan askerlerin ülkelere

²⁵⁶ Hudson, **a.g.m.**, s. 11-12.

²⁵⁷ Donna Bridges and Debbie Horsfall, "Increasing Operational Effectiveness in UN Peacekeeping", **Armed Forces&Society**, Vol. 36, No. 1, 2009, s.120-130.

gönderilmesi uygulamasının ceza alınmasını engellediğini dile getirmektedirler. Bosna'da, BM İç Denetim Bürosu (**Office of Internal Oversight**) bu tür olaylara bulaşmış ülkelerin ilan edilmesi isterken Barış Operasyonları Departmanı sadece adı geçen ülkelere dosyaları vermekle yetinmiştir. OIOS karışılan suça dair yaptığı araştırma süresince bu durumdan destek alan askerlerin kadın ticareti ve tecavüz olaylarına karışmaya devam ettiğini bildirmektedir. Bunu askerlerin barınma alanlarında ve koruma yapılan bölgelerde bulunan delillere dayandıran OIOS, askerlerin yaptıklarının ortaya çıkmasına ve cezalandırılmaya dair endişelerinin bulunmadığı ifade etmektedir.²⁵⁸ Çözüm olarak bu konularda yapılacak eğitimleri, kurulacak ve alanında uzman kişilerden oluşacak bağımsız bir mahkemeyi, hakkında iddialar bulunan ve dava süreçleri devam eden askerlerin geri gönderilmesini engelleyecek bir sistemin kurulmasını önermektedir. Ayrıca asker gönderen ülkelerin yaşanan adli olayların soruşturulması ve kovuşturulmasına katkı yapacaklarına söz vermesini ve sözünü tutmayan ülkelerin askerlerinin sonraki görevlere alınmamasını istemektedir.²⁵⁹

Barış gücünün kadın ve çocuk istismarlarından yola çıkan Keith J. Alfred barış gücü askerlerinin göreve kabul edilme kriterleri ile bu tür olayların önüne geçilemeyeceğini ifade etmektedir. Askerler üzerinde BM'nin hiçbir yaptırım gücü olmaması ve Genel Sekreter'in askerlerin dokunulmazlığını ortadan kaldıran, böylece gittikleri ülkede yargılanmalarının önünü açan gücünün şimdiye kadar hiç kullanmamış olması da bu iddialarını güçlendirmektedir. Hazırlanan dava tutanaklarının ve kanıtların askerin kendi ülkesindeki kurallara uygun olma zorunluluğu ve bunun getirdiği uzman ihtiyacı askerin kendi ülkesinde kovuşturma yapmayı imkânsız hale getirmektedir.²⁶⁰ Yapılabilecekler hanesine istismar ve tecavüz davalarında uzman kişilerin BM sistemi içinde yetiştirilmesi, bu kişilerin katılımcı ülkelerin vatandaşı olması ve mağdurlara bire bir destek vermelerini

²⁵⁸ Susan A. Notar, *Peacekeepers as Perpetrators: Sexual Exploitation and Abuse of Women and Children in the Democratic Republic of Congo*, **Journal of Gender, Social Policy & the Law**, Vol. 14, No. 2, 2006, s. 418-419.

²⁵⁹ Notar, **a.g.m.**, s. 428.

²⁶⁰ Keith J. Alfred, *"Peacekeepers and Prostitutes: How Deployed Forces Fuel the Demand for Trafficked Women and New Hope for Stopping It"*, **Armed Forces & Society**, Vol. 33, No. 5, 2006, s.10.

öneren yazar, ek olarak genelev bölgelerinin kontrol edilerek asker girişinin engellenmesinin mümkün olabileceğini iddia etmektedir. Askerlerin suçu işledikleri ülkelerde, o ülkelerin kurallarına göre yargılanmasının ise o ülkeleri demokratik, hukuk devletleri olarak görmeyen katılımcı ülkeleri asker göndermekten vazgeçirebileceğini iddia etmektedir.²⁶¹

Bosna'daki BM varlığı sırasında artan kadın ticareti ile organize suç şebekeleri talebi karşılamak için Balkanlardaki diğer ülkelerden ve eski Sovyet Cumhuriyetleri'nden hayat kadını olarak çalıştıracak, maddi durumu kötü kadınlar getirilmeye başlanmıştır.²⁶² Bosna-Hersek'te önce tecavüz kampları olarak bilinen yerlerde çoğunluğu reşit olmayan kadınlar saldırılara uğramışlardır. Sonrasında Doğu Avrupalı kadınların getirilmesiyle mavi bereliler, özel askeri şirket elemanları, uluslararası polis güçleri, uluslararası kuruluşlara bağlı olarak çalışan uzmanlar ve yöneticiler, Bosna'nın geçiş yönetimindeki üst düzey yabancı yöneticiler ve Batı'yla kurdukları ilişkiler nedeniyle zenginleşen 'yeni elitler' kurulan genelevleri ziyaret ederek²⁶³ Bosna ve Kosova'nın Avrupa'nın 'açık genelevi'ne dönüştürmüşlerdir. Mavi bereliler bu sistemin kurulması ve kadınların getirilmesinde ve çalıştırılmasında birebir rol oynamışlardır. Çocuk pornografisinin Avrupa'daki merkezi olan Bosna-Hersek'te savaş sonrası ailelerin parçalanması ve birçoğu yaşanan tecavüzler sorucu doğan çocukların anneleri ve toplum tarafından dışlanması önemli rol oynamaktadır.

BM operasyonları sonrası kadın ticareti olayları ile gündeme gelen bir diğer ülke olan Haiti, sadece kendi yerel halkından değil çevre ülkelerden gelen hayat kadınları sorunu ile boğuşmaktadır. Komşu Dominik Cumhuriyeti'nden getirilen kadınlar Port-au-Prince'deki genelevlerde uluslararası elitlere hizmet vermektedir.²⁶⁴ Kasım 2007'de BM Haiti'de

²⁶¹ Alfred, **a.g.m.**, s.18.

²⁶² Alfred, **a.g.m.**, s. 9.

²⁶³ Alfred, **a.g.m.**, s. 10.

²⁶⁴ Kathleen M. Jennings and Vesna Nikolic-Ristanovic, "UN Peacekeeping Economies and Local Sex Industries: Connections and Implications", **Microcon Research Working Paper 17**, Brighton: MICROCON, 2009, s. 16.

konuşlanmış 100 Sri Lankalı mavi bereliyi içlerinde 18 yaşından küçük kızların da bulunduğu kişileri cinsel istismar ve kadın ticareti iddiaları nedeniyle ülkelerine geri göndermiştir.²⁶⁵

İlk olarak 1990'larda Bosna-Hersek'te ortaya çıkan mavi berelilerin cinsel saldırılar ve tecavüz olaylarına karışması olayları, Mozambik, Kamboçya, Doğu Timor ve Liberya görevleri ile devam etmiştir. Olayların üstünü örtmek için kadınların kendi istekleri ile ilişkiye girdikleri, para için birlikte oldukları, hayat kadını oldukları iddiaları ortaya atılmıştır.²⁶⁶ Yaşanan olaylara karışan kadınların mavi bereliler ile ilişkileri rızaya dayalı olsa da eleştirmenler mavi berelilerin kendilerine emanet edilmiş, sosyal, psikolojik ve finansal açıdan çökmüş kadınlarla beraber olarak ahlaki normlara aykırı davrandıklarını söylemektedir.

Kamboçya'da yaşanan olaylardaki askerlerin çoğu Bulgar birliğine mensuptur. Yaşanan olayların artması ve çözümsüzlük operasyonun en üst kademesindeki Genel Sekreter temsilcisine 165 Kamboçyalı adına gönderilen bir mektup ile yukarıda geçen iddiaların dillendirilmesi sonucu uluslararası toplumun dikkatini çekmiştir. Yakushi Akashi'nin genç askerlerin zor şartlar altında çalıştıktan sonra alkol alınca bu gibi davranışlarda bulunmasının normal olduğu şeklindeki cevabının neden olduğu itirazlar ve tartışmalar ile bölgeye konuyu araştırmak üzere bir görevli atanmıştır.²⁶⁷

Mavi berelilerin Kamboçya görevi sırasında (UNTAC) cinsel saldırı, şiddet ve istismar gibi olaylara karışması, askerlerin varlığının ülkedeki genelev ve çalışanı sayısını arttırması, reşit olmayan hayat kadınlarının ortaya çıkması, sonuçta AIDS' in yayılma hızının artması da operasyonun olumsuz sonuçlarındandır. Yaşananlar karşısında

²⁶⁵ Muna Ndulo, "The United Nations Responses to the Sexual Abuse and Exploitation of Women and Girls by Peacekeepers during Peacekeeping Missions", **Berkeley Journal of International Law**, Vol. 27, No. 1, 2009, s. 143.

²⁶⁶ Elizabeth F. Defeis, "U.N. Peacekeepers and Sexual Abuse and Exploitation: An End to Impunity", **Washington University Global Studies Law Review**, Vol. 7, No.2, 2008, s. 187-188.

²⁶⁷ Whitworth, Sandra , **a.g.m.**, 1998, s. 184.

yönetimin olayları engellemek yerine saklamayı amaçlayan önlemler alması da sorunları büyütülmüştür. Olayların geç bildirilmesi, yetkililerce araştırma konusunda isteksiz olması tecavüz vakalarında ceza alınmasını engellemiştir. Ayrıca askerlerin kadınları geçersiz evliliklerle kandırıp görev süreleri sonunda kaderlerine terk ettikleri de görülmüştür.²⁶⁸

Kongo operasyonunda yaşanan cinsel istismar olaylarının yarattığı rahatsızlık sonrası yapılan bir araştırma ise askerlerin birçoğu reşit olmayan Kongolu kadınlarla girdikleri ilişkileri nasıl normalleştirdiklerini ortaya koymuştur. Mavi berelilerin Kongo'da kendi ülkelerinde asla cüret edemeyecekleri, yeni ve farklı deneyimler yaşama hakkına sahip olduklarına dair inançları ve kendi aralarında bu birliktelikleri övünç malzemesi olarak kullanmaları yaşanan sonucu ortaya çıkarmıştır. Ayrıca barış gücünün kadın askerlerinin bu durumu çalışma ortamında erkeklerin daha kontrollü davranmalarına yol açtığı için tercih etmeleri ve maddi durumları nedeniyle bu duruma düşen Kongolu kadınların kendilerini pazarlamak için özel çaba gösterdikleri gibi çalışmada yer alan yüz yüze yapılmış görüşmelerden elde edilen bilgiler sorununun devam edeceğinin bir göstergesidir.²⁶⁹ Ortaya çıkan bazı araştırmalar aynı mavi bereliye ait Haiti, Doğu Timor ve Kongo'da bebeklerin bulunduğunu ortaya koymuştur. Bu çocukların toplumları tarafından farklı görünüşleri nedeniyle dışlanacakları ve babasız olmanın psikolojik ve kültürel etkilerine maruz kalacakları düşünüldüğünde sorunun çözümü için adım atılmasının önemi anlaşılabacaktır.²⁷⁰

Kongo'daki skandalın ortaya çıkmasından sonra barış gücünün bölgedeki komuta kademesi askerlerin bar ve genelevlerin bulunduğu bölgelere girmesini yasaklamıştır. Askerler bu yasağa araçlarını bölge dışına park ederek, üniformasız gezerek ve gizlilik için cep telefonu ile farklı yerlerde randevulaşarak cevap vermiştir. Artan babasız çocuk sayısı, toplumun evlilik dışı ilişkiler konusundaki sert tutumu ve çocukların finansal sorumluluğunun alınmasına dair isteklerin geri çevrilmesi BM'nin bölgedeki itibarına

²⁶⁸ Whitworth, Sandra , **a.g.m.** 1998, s. 179-182.

²⁶⁹ Higate **a.g.m.**, s. 490-491.

²⁷⁰ Ndulo, **a.g.m.**, s. 130.

zarar vermiştir.²⁷¹

Liberya'da UNMIL görevi sonrası artan kadın ticareti genellikle Monrovia'daki gece kulüplerinden yönetilmiştir. Zaten kültürel olarak herhangi bir avantaj elde edebilmek, iyi notlar alabilmek, işe girebilmek ve hatta şehirde arabayla tur atabilmek gibi önemsiz şeyler için ilişkiye girmeyi kabullenen Liberyalı kadınların, BM askerinin onlara yaptıkları kötü muamelelerine pek ses çıkarmaları beklenmemelidir.²⁷² Hindistan yaşanan cinsel istismar sorunlarına dikkat çekmek için Liberya'ya tamamı kadınlardan oluşan bir birim atamıştır.²⁷³

Sierra Leone görevine Hindistan'dan gönderilen bir mavi bereli birliğin yaşadıkları BM ve cinsel istismar konusu için yaşananları 'erkeklerin içgüdüsel ihtiyaçları' bakış açısıyla önlenemez olaylar olarak gösteren BM komuta kademesini yalanlamaktadır. Paul Higate ve Marsha Henry, Hindistan'dan gelen ve Müslüman askerlerden oluşan birliğin diğer birçok birlik gibi sokaklarda dolaşırken yerel kadınların açık giyimleri nedeniyle kabile liderleri ile görüşmelerinden ve neden yanlış anlamalara neden olacak şekilde giyindikleri sorulduğunda kadınların giysi için kullandıkları kumaşların yetersizliğini sebep gösterdiğini aktarmaktadırlar. Birçok mavi bereliye göre kadınların kendilerini onlara sunma şekli olarak görülen çıplaklıkları aslında süregelen kültürel durum ile ekonomik zorlukların bir birleşimi olarak görülmektedir. Yazarlar bu durumu öğrenen birliğin kıyafet dağıtımı yaptıklarını ve askerlerin diğer birliklerde görülen alkol kullanımının yaygın olduğu barlardan uzak durma, dini toplulukları ile zaman geçirme, spor yapma gibi alternatif uğraşlar ile yerel halkın gözünde diğer birliklerden ayrıldıklarını söylemektedirler.²⁷⁴ Bu durum iyi niyet ortaya konduğunda birliklerin sorunun çözümünü sağlayabileceklerini ortaya koymaktadır.

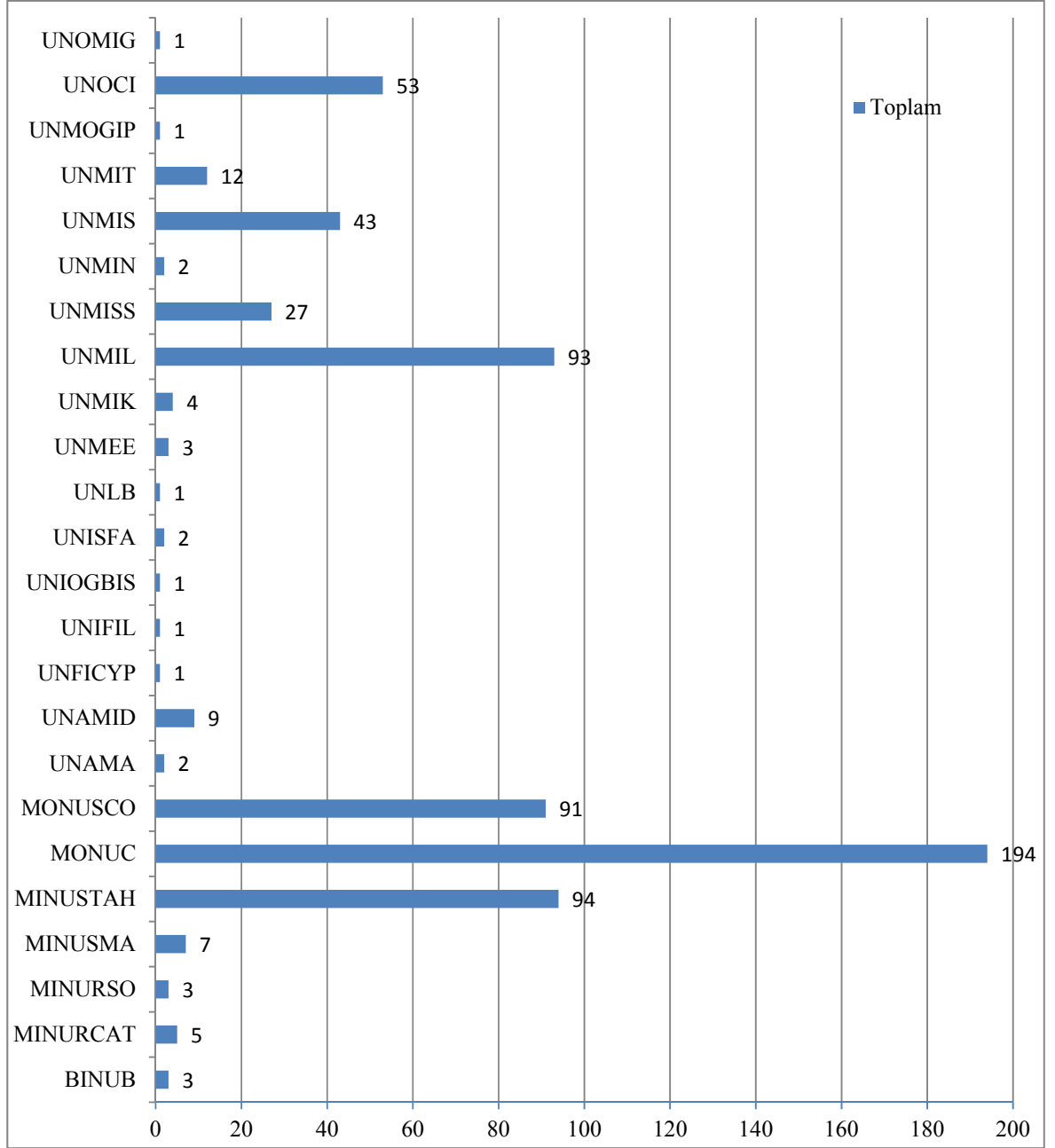
²⁷¹ Higate, **a.g.m.**, s. 491-492.

²⁷² Jennings, **a.g.e.**, s. 18.

²⁷³ Defeis, **a.g.m.**, s. 199.

²⁷⁴ Higate, **a.g.m.**, s. 493-404.

Grafik 6: Görevler Bazında Cinsel İstismar ve Taciz Suçlamaları

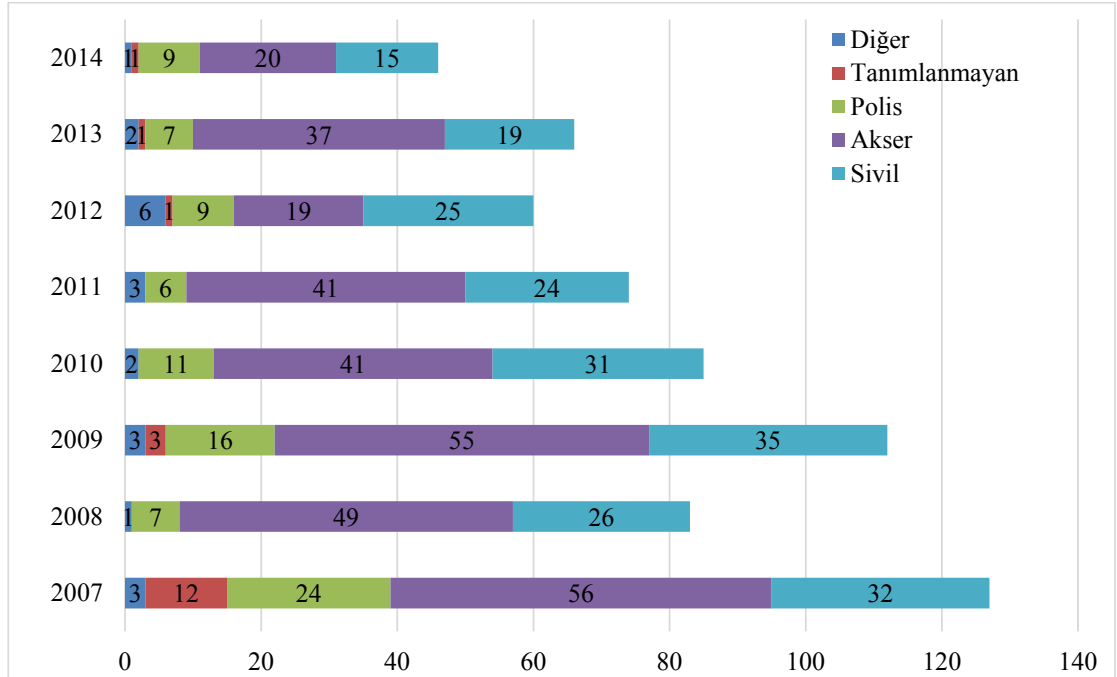

Kaynak: United Nations Conduct and Discipline Unit, “Allegations by Category of Personnel Per Mission (Sexual Exploitation and Abuse)”, **United Nations Conduct and**

Discipline **Unit** **Website,** 31 Ekim 2014 (çevrimiçi),
<https://cdu.unlb.org/Statistics/AllegationsbyCategoryofPersonnelSexualExploitationandAbuse/AllegationsbyCategoryofPersonnelPerMissionSexualExploitationandAbuse.aspx>,
Erişim Tarihi: 02 Aralık, 2014.

Grafik 6 farklı kıtalarda gerçekleştirilen ve görev tanımları farklı olan görevlerde cinsel istismar suçlarının işlendiğini göstermektedir. Cinsel istismar sıralamasında Kongo Cumhuriyeti'nde yapılan MONUC operasyonu ilk sırada yer alırken; ikinci sırada Haiti Stabilizasyon Gücü MINUSTAH ve üçüncü sırada Liberya'da yapılan UNMIL yer almaktadır. Eldeki verilerin vakaların tamamını yansıtmayı yansıtmadığı belli değildir. Devletlerin olayların ortaya çıkmaması için BM'ye baskı yaptığı ve bürokratların bu tür durumlarda olaylara karışan askerleri ülkelerine geri göndererek davaların görülmesini engellediği iddia edilmektedir.

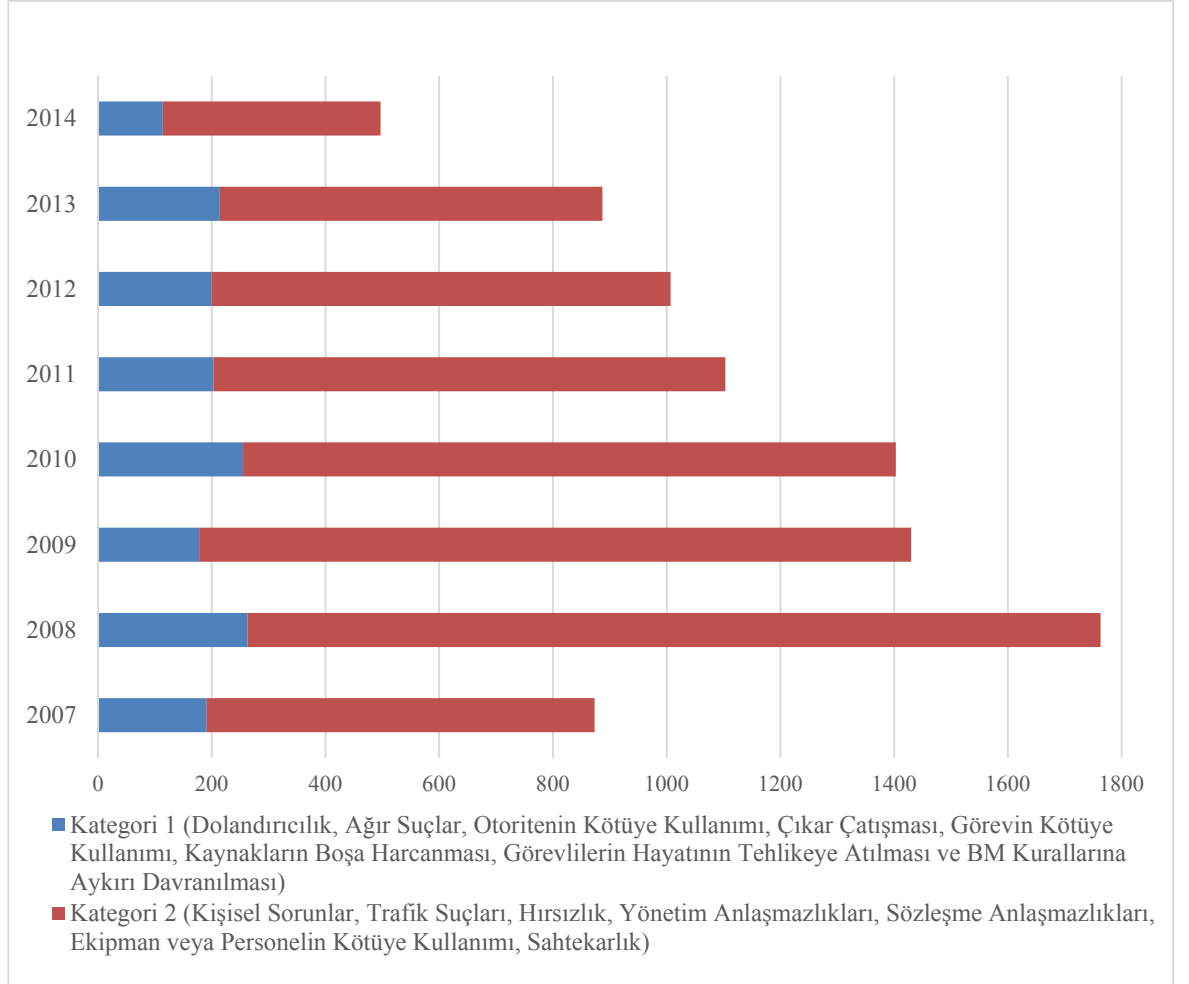
Grafik 7: Yıllar Bazında Mavi Berelilere Yapılan Cinsel İstismar Suçlamaları

Kaynak: United Nations Conduct and Discipline Unit, “Allegations by Category of Personnel Per Year (Sexual Exploitation and Abuse)”, **Office of Internal Oversight Services (OIOS)**, 31 Ekim 2014 (çevrimiçi), <https://cdu.unlb.org/Statistics/AllegationsbyCategoryofPersonnelSexualExploitationandAbuse/AllegationsbyCategoryofPersonnelPerYearSexualExploitationandAbuse.aspx>, erişim tarihi 02 Aralık, 2014.

İstismar olaylarının uluslararası toplumun dikkatini çektiği ve istatistiklerin tutulmaya başlandığı 2007 yılında toplam 127 mavi bereli cinsel istismar suçlamasıyla karşılaşmışken, 2014 yılında toplam 46 dava açılmıştır. Yıllar içinde açılan dava sayısı kademeli olarak azalmıştır. Bunun yürütülen politikaların olumlu sonucu ya da kuruluşun olayların üstünü örtmek için yaptığı baskılarla ilişkili olup olmadığı bilinmemektedir. Olaylara karışan mavi berelilerin nitelikleri incelendiğinde istatistiklerin ortaya konduğu 8 yıl içerisinde sadece 2012’de sivil personel kademelerindeki kişiler en yüksek dava oranına sahip iken, diğer tüm yıllarsa askerler ilk sırayı almıştır. Bunun yanı sıra tüm mavi bereli gruplarının, askerlerin, polislerin, sivillerin ve tanımlanmayan diğer görevlilerin her yıl en az bir davayla anılması sorunun BM bürokrasisi içindeki yaygınlığı hakkında bilgi vermektedir. Askeri kademelerde yer alanların olaylara karışması bireysel zararlara neden olabilmekteyken, sivillerin karışması daha organize ve yaygın uygulamalar olduğu düşüncesini doğurmaktadır.

Grafik 8: Yıllar Bazında Cinsel İstismar Olayları Dışında Kalan Disiplin Suçları

Kaynak: United Nations Conduct and Discipline Unit, “Allegations by All Categories of Misconduct Per Year (Excluding Sexual Exploitation and Abuse)”, **Misconduct Tracking System (MTS)**, 1 Eylül, 2014 (çevrimiçi), <https://cdu.unlb.org/Statistics/AllegationsbyCategoryofMisconductExcludingSexualExploitationandAbuse/AllegationsforAllCategoriesofMisconductPerYearExcludingSexualExploitationandAbuse.aspx>, erişim tarihi 02 Aralık, 2014.

Uluslararası toplumun dikkati daha çok işkence gibi insan hakları ihlalleri ve cinsel istismar suçlamaları üzerindeyken mavi berelilerin azımsanmayacak bir kısmı da adi suçlar olarak adlandırılabilir davranışlar nedeniyle erken terhis edilmekte ve disiplin suçlamalarıyla karşılaşmaktadır. 2008 yılındaki önceki yıla göre yaşanan %100 artış sonrası bu suçların da kademeli olarak düştüğü gözlemlenmektedir. Kategori 1 kapsamındaki suçlarda fazla değişiklik olmazken 2007-2014 arasında Kategori 2'deki suçlarda önemli bir azalma sağlanmıştır.

2.5.2. BM ve İnsan Hakları İhlalleri

BM'nin Somali'deki operasyonları hem barış gücü askerleri hem de yerel halk açısından kötü sonuçlara yol açmıştır. Bunlardan Shidane Arone cinayeti ve Kanadalı barış gücü askerlerinin insan haklarına aykırı davranışları hem barış gücüne sürekli katkıda bulunan Kanada'da hem de Batı dünyasında rahatsızlıklara neden olmuştur. Arone'ın işkenceyle öldürülmesinden sonra ortaya çıkan iki sivilin daha Kanadalı barış gücü askerleri arkadan vurularak öldürülmesi, Toronto yönetimi üzerindeki baskıyı arttırmıştır.²⁷⁵

Arone cinayeti sırasında çekilen görüntüde saatlerce süren işkence dışında ırkçı söylemlerin ve aşağılamaların kullanılması ve askerlerin yaşananların resmini çekecek kadar rahat olması uluslararası toplumu yaşananların bir ilk olup olmadığı konusunda kuşkuya düşürmüştür. Arone'ın otopsisini yapan doktorun, olayların üzerinin kapatılması için baskı yapıldığına dair ifadesi ve olaydan iki ay sonra yayınlanan Kanadalı askerlerin BM görevini 'Zencileri Yakalama Operasyonu' olarak niteledikleri videolar ortaya çıkınca Kanada Savunma Bakanlığı harekete geçmiştir.²⁷⁶ Olaydan iki yıl sonra Kanada hükümetinin açtığı askeri soruşturma ve mahkemelerle olaya karışan birlik dağıtılmıştır. Fakat eleştirmenler bunu sorunun üstünü kapatmak olarak görmüşlerdir.

²⁷⁵ Whitworth, **a.g.m.**, 1998, s.177.

²⁷⁶ Whitworth, **a.g.m.**, 1998, s.185-186.

1995'den 1997' e kadar süren davalarda 116 tanık ve 150.000'den fazla kanıt ortaya sürülmüştür.²⁷⁷ Sonuçta Elvin Kyle Brown işkence ve adam öldürmekten 5 yıla mahkûm olmuş ve askeriyeden atılmıştır. Clayton Matchee Somali'de tutuklandıktan sonra kendini öldürmeye çalışırken beyin hasarı geçirdiği gerekçesiyle mahkeme önüne çıkmamıştır. İşkenceden haberi olan ve seslerini duyan fakat durdurmayan askerler ise daha kısa cezalar almışlardır.²⁷⁸ Eleştirmenler, Kanadalı birliklerin bu tür davranışlar göstermesinde, üstlerinin bilgileri dâhilinde olan bu durumu normalleştirmelerinin etkisinin yadsınmaması gerektiğini ifade etmektedirler.

Olayların tek bir işkence ve ölümden ibaret olmadığı ve bir kültürün parçası olduğu tanıkların ifadelerinden anlaşılabilmektedir. Biri siyahi olan askerlerin ünlü KKK (**Ku Klux Klan**) simgelerini kullanması ve ırkçı hakaretlere siyahi askerin de maruz kalmasına rağmen birliğini ve suça karışan diğer askerleri suçlamaması olaya karışan grubun psikolojileri hakkında genel bir fikir vermektedir. Bu tür bir grubun böyle önemli bir göreve gönderilmesi ise asker seçimindeki ölçütleri sorgulatmaktadır. Sandra Whitworth diğer bir yazısında bu askerlerin mavi bere görevlerini askerlik olarak görmediklerinden ve bu yüzden değer vermediklerinden; kendilerine normal görevlerdeki gibi rütbe ve ün olarak dönmediklerinden ve bir de "kurtarmak" için gittikleri yerlerde halkın olumsuz davranışlarına maruz kaldıklarında, korumak için gönderildiklerine düşman gibi baktıklarından söz etmektedir. Whitworth' un gözlemlerine göre Kanadalı askerlerin gözünde Somalililer ve özellikle Somalili erkekler güvenilmezdi: çünkü onlar siyahtı; düşmandı ve kadınlarına saygı duymuyorlardı. Yalancıydılar, hırsızdılar, Kanadalılara müteşekkir değillerdi ve el ele tutuştukları ve tuvaletlerini oturarak yaptıkları için homoseksüeldiler(!).²⁷⁹

Bu olay ve Kanadalıların Somalili erkekleri düşman ilan etmedeki ölçütleri gönderilen

²⁷⁷ Whitworth, **a.g.m.**, 2004.

²⁷⁸ Sandra Whitworth, **Militarized Masculinities and the Politics of Peacekeeping: The Canadian Case**, Lynne Rienner Publishers, Boulder, CO, 2005, s. 8.

²⁷⁹ Whitworth, **a.g.e.**, 2005, s. 14.

askerlerin psikolojik, sosyolojik ve insani durumları konusunda uluslararası toplumun endişelerini haklı çıkarır niteliktedir.

2.5.3. Barış Operasyonlarının Mavi Bereliler Üzerindeki Fiziksel ve Ruhsal Etkileri

Birleşmiş Milletler, son yıllarda önce HIV virüsünün mavi bereliler arasındaki yaygınlığı ve operasyon yapılan bölgelerde yerel halk arasında hastalığı yayılması sorunuyla; daha sonra ise operasyonlardan dönen asker ve polisler üzerinde yapılan araştırmaların psikolojik travmalara işaret etmesiyle zor durumda kalmıştır. Bu konuda yapılan araştırmalar fiziksel ve ruhsal sorunların mavi bereliler arasında yaşanma sıklığını ortaya koymuştur.

Michael Freshman BM gücü askeri arasında AIDS'in yaygınlığı konusundaki yazısında Batı Afrika'daki görevden dönen Nijeryalı mavi bereliler üzerinde yapılan bir araştırmanın sonucunda hasta askerlerin oranının, Nijerya'daki AIDS hastalarının oranının iki katı olduğunu ifade etmektedir. Aynı araştırmada görevde hastalığa yakalanma olasılığının görevdeki her yıl iki katı arttığı ortaya konulmuştur. Beş ay Kamboçya'da görev yapan Hollandalı askerler üzerinde yapılan bir başka araştırmada askerlerin %45'inin hastalığın yayılmasında etkili olan genelevleri ziyaret ettiği ortaya çıkmıştır.²⁸⁰ Amerika'nın BM temsilcisi Richard Holbrooke bu durumu bir adım ileri götüren hastalığın mavi bereliler tarafından gittikleri ülkelerde yayıldığı iddiasını 2000 yılında dillendirmiştir.²⁸¹ BM'nin bu iddialar uluslararası toplumun dikkatine sunulmadan çok önce gönderilen bir birliğe yaptığı tahlillerde askerlerin %65'inin HIV-pozitif çıktığını ve BM'nin askerleri evlerine göndermekle yetindiği bilinmektedir. BM'nin halen sevk öncesi AIDS testi yaptırılmasını ve sonuçların ilan edilmesini asker gönderen ülkelerden talep etmemesi, mavi berelilerin hastalığın yayılmasında etkili olduğu

²⁸⁰ Michael Freshman, "AIDS Prevention in the Ranks", **African Recovery**, 2001, s.16.

²⁸¹ Freshman, **a.g.m.** s.17.

iddialarını haklı çıkarmaktadır.²⁸²

Yaşananlarda asker gönderen ülkelerin görev öncesi ve sonrası HIV testi uygulamasının istenmemesinin etkili olduğu ifade eden yazar bunun yaşanmasında test sonuçlarının ayrımcılığa yol açabileceği düşüncesinin yattığını ifade ediyor. Alanda görev yapan Dr. Halle'nin bu konudaki görüşlerine yer veren yazar askerlerle birlikte gönderilen din adamlarının bu tür ilişkileri engellemesi söz konusu olmasa da mavi berelilerin davranışlarını, özellikle kadın ve çocuklara karşı olanları, düzeltmekte etkili olacaklarını ifade etmektedir.²⁸³

Albert Wong ve arkadaşları, UNPROFOR gücüyle Bosna'da görev yapan mavi bereliler üzerinde yaptıkları çalışmada, önce barış gücü görevlerinin insan hayatının değerinin savaşıların gözünde azaltan ve depresyona sürükleyen travma sonrası stres bozukluklarına neden olduğunu ifade ediyorlar. Fakat yaptıkları araştırma sonucu hava kuvvetleri dışında görev alan askerlerin intihar olasılığının fazla olmadığını ifade etmektedirler. Yaşanan intiharlara neden olanın savaş değil, psikolojik olarak hazırlanılmadan görev yerine intikal edilmesi, arkadaş ve aile desteğinden uzak olunması, askeri yaşamın getirdiği alkol kullanımı gibi faktörler olduğu ortaya konmuştur.²⁸⁴

Operasyonlara katılanların psikolojilerini anlamak için yapılan araştırmalar hakkında bilgi veren bir diğer çalışma, öncelikli olarak askeri eğitim almış ve koruma içgüdüğü ile hareket eden bireylerin, barış gücü görevi sırasında insanlara zarar verildiğini görseller de emir-komuta zinciri içinde görmezden gelmek zorunda kalmalarının travma sonrası stres bozukluklarına neden olduğunu ortaya koymaktadır. Araştırma, Batı Avrupa ülkelerinden gelen askerlerin bu psikolojik soruna yakalanma oranlarının diğerlerine göre daha yüksek olduğunu iddia etmektedir. Görev sırasındaki davranışları nedeniyle ülkelere geri

²⁸² Wedgwood, **a.g.m.** 2001, s.81.

²⁸³ Fleshman, **a.g.m.**, s.18.

²⁸⁴ Albert Wong, Michael Escobar, Alain Lesage, Michel Loyer, Claude Vanier and Isaac Sakinofsky, "Are UN Peacekeepers at Risk for Suicide?" **Suicide and Life-Threatening Behavior**, Vol.31, No:1, 2001, s. 103-112.

gönderilen mavi berelilerin içe kapanık, depresyon ve bunalıma eğilimli, arkadaşlık ilişkileri zayıf, geçmişinde sorun yaşamış, çocukluğunda aile içi şiddet, maddi sorunlar ve sosyal problemler yaşamış kişiler olduklarını ortaya koyuyor.²⁸⁵ Ne yazık ki, geri gönderilenlerin sayısı sorun yaşayan askerlerin toplam sayısının sadece üçte biridir. Artan alkol kullanımı, aile ve sosyal çevre ile ilişki kuramama, psikolojik travmalar sonrası destek alamama, sivil hayata dönüşte yaşanan sorunlar da intihar olaylarında etkilidir. Mavi berelilerin çoğu yaptıkları işi çok kolay olarak görmekte ve yapacak bir şey bulamamaktan şikâyet etmektedirler.²⁸⁶ Operasyonların başarısızlıkları göz önüne alındığında belki de gerçek sorun askerlerin ne yapmaları gerektiğini bilmemeleridir.

Askerlerin önemli bir çoğunluğu sivillerin zarar görmesine tepkisiz kalmak zorunda bırakıldıkları durumları yaşadıkları için, hem kendi yaşamaları için endişelenirken hem de yaptıkları görevin bir işe yaramadığı düşüncesiyle boğuşmaktadırlar. Araştırma Hırvatistan'dan dönen mavi berelilerin %30'nun bölgede yaşadığı kötü olayların istemsizce hatırlama sonrası rahatsızlık hissettiklerini, %16'sının o anı tekrar yaşadığını, %14'ünün o anları rüyalarında gördüklerini ve %16'sının yaşananlar nedeniyle suçluluk hissettiklerinin ortaya koymaktadır. Görevlerinin sona ermesinde 6 ay sonra, gidenlerin %50'si görevden önce ile kıyaslandıklarında daha huzursuz olduklarını, %38'i ani ruhsal değişimler yaşadıklarını, %38'i uyku sorunları çektiklerini, %15 konsantre olmakta zorluk çektiğini söylemektedir. Araştırma katılanların %28'i çevrelerine karşı daha duyarsız hale geldiklerini, %24'ü daha sık mutsuz hissettiklerini söylemektedir ve %28'i bitkinlik, %20'si tansiyon, %16'sı ishal, %12'si aşırı terleme ve %10'u el titremesinden yakınmaktadır. Araştırmacıya göre bu semptomlardan insanlardan uzaklaşma ile alakalı olanlar, mavi berelilerin kendilerini sivilleri koruyamamaları sonucu güçsüz hissetmeleri nedeniyle; olayları tekrar yaşamaları uzun süre tehlike altında olmaları nedeniyle ve tetikte olmaları ile alakalı olanlar ise hem tehdit hem de güçsüz hissetmeleri nedeniyle

²⁸⁵ Ask Elklit, "UN-Soldiers Serving in Peacekeeping Missions: A Review of the Psychological After-Effects", **International Review of the Armed Forces Medical Services**, Vol. 71, 1998, s 198.

²⁸⁶ Elklit, **a.g.m.**, s. 199.

yaşanmaktadır.²⁸⁷ Askerlerin çoğu savaştan ziyade, bir şey yapamamanın psikolojilerine zarar verdiğini söylemişlerdir. Aynı araştırmaya göre katılımcı askerlerin %30'u diğer milletler dair daha olumsuz fikirler ile ülkelerine döndüklerini ifade ederken, %18'i daha olumlu düşündüklerini söylemişlerdir.²⁸⁸

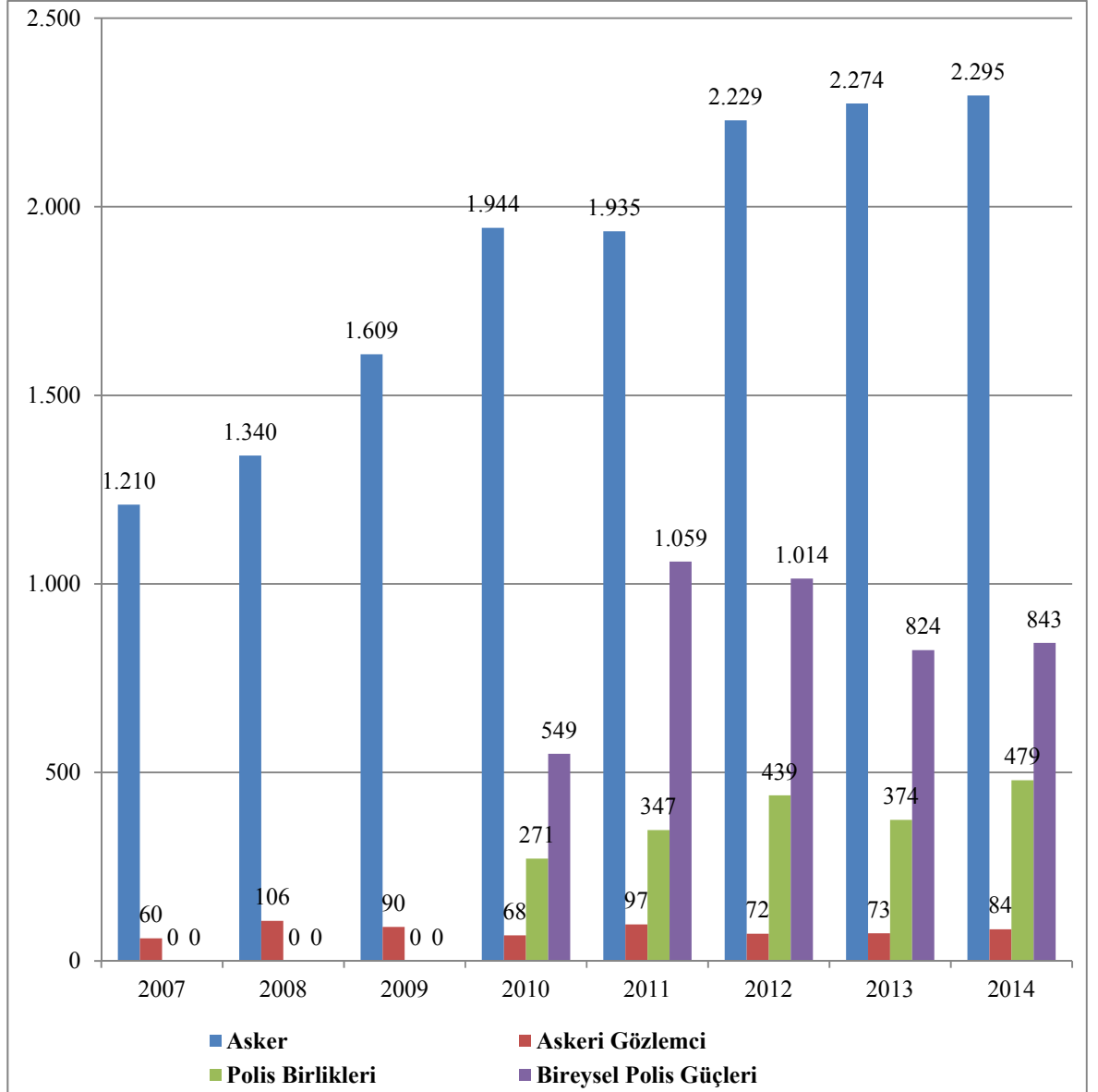
Birleşmiş Milletler operasyonlarına katılan Amerikan askerleri üzerinde yapılan bir araştırma görevlerin insani yönünü daha fazla önemseyen kadın mavi berelilerin erkeklerden daha fazla travma sonrası stres bozuklukları gösterdiğini; hem kadın hem de erkek görevlilerin Somali'deki çalışma ortamlarından aynı derecede olumsuz etkilendiğini; azınlık konumundaki gruplara mensup Amerikalıların operasyonların insani yönüne daha fazla önem verdiğini ve katılımcıların önemli bir bölümünün görev sonrası stres bozukluklarından şikayet ettiklerini ortaya koymaktadır.²⁸⁹

²⁸⁷ Elklit, **a.g.m.**, s. 200.

²⁸⁸ Elklit, **a.g.m.**, s. 201.

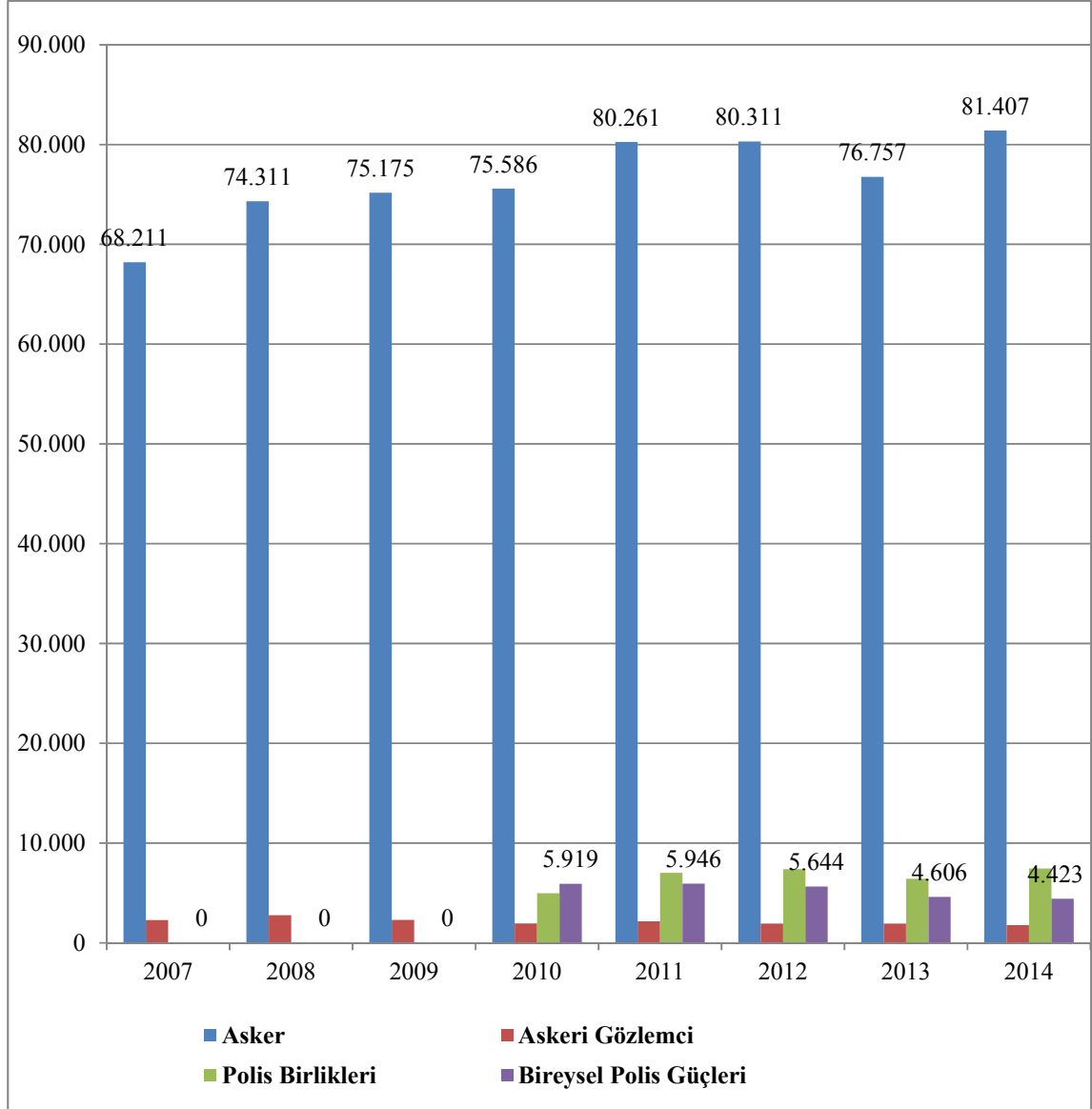
²⁸⁹ Jennings, **a.g.e.**, s. 9.

Grafik 9: 2007-2014 Yılları Ocak Ayları İtibariyle Kadın Mavi Bereli Sayıları

Kaynak: United Nations, “Gender Statistics”, **United Nations Website**, Ekim 2014 (çevrimiçi), <http://www.un.org/en/peacekeeping/resources/statistics/gender.shtml>, Erişim Tarihi: 10 Kasım, 2014.

Grafik 10: 2007-2014 Yılları Ocak Ayları İtibariyle Erkek Mavi Bereli Sayıları

Kaynak: United Nations, “Gender Statistics”, **United Nations Website**, Ekim 2014 (çevrimiçi), <http://www.un.org/en/peacekeeping/resources/statistics/gender.shtml>, erişim tarihi 10 Kasım, 2014.

Cinsel istismar ve işkence gibi suçların azalması için gerekli olduğu düşünölen kadın mavi berelilerin 2007'den 2014'e kadar sürekli olarak artmıştır. Asker olarak gönderilenlerin sayısı 2007'de 1.210 iken 2014'de 2.295'e çıkmıştır; askeri gözlemciler 60'dan 84'e çıkmış ve polis sayısı ise ilk defa görev aldıkları 2010 barış gücü görevlerinde toplamda (polis birlikleri ve bireysel polis güçleri) 820 iken 2014'te 1322 yükselmiştir. Özellikle son yıllarda bireysel polislerinden farklı ölkelerden gelerek birlikte çalıştığı polis güçleri yerine ölkelerin kendi rütbelilerini belirleyerek gönderdiği polis birlikleri üyelerden talep edilmektedir.

Erkek mavi bereli sayıları da yıllık bazda artmıştır. Asker sayıları 68.211'den 81.407'e yükselmiştir. Bunların yanında özellikle polis niteliğinde mavi berelilerin sayısı fazla değişim göstermemiştir. Bu da operasyonların halen askeri nitelikli müdahale özelliklerini koruduklarını göstermektedir. 2010 yılında polis birlikleri ile 4.967 polis görev alırken, 2014'de 7.435 kişi göreve başlamıştır; oysa 2010'da 5.919 olan bireysel olarak görevlere katılan polislerin sayısı 2014'de yürütölen politikalara uygun olarak 4.423'e düşmüştür. Bu rakamlar BM'nin entegrasyon sorunlarını çözmek için birbirlerinden bağımsız birlikleri kullanmayı tercih ettiğini göstermektedir. Fakat bu durumun mavi berelilerin kendilerini organizasyona karşı sorumlu hissetmelerinin önüne geçeceği ve otorite sorunlarının artabileceği unutulmamalıdır.

2.6. Mavi Berelilerin Yargılaması Sorunu

Mavi berelilerin yargılanmasında Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin kullanılmasına karşı çıkan A.B.D. Bosna-Hersek'teki olaylar sırasında Güvenlik Konseyi'nden kendi askerleri için bir yıllık dokunulmazlık talep etmiştir ve eğer isteği kabul edilmezse Konsey'deki gücünü kullanarak görevin devamını engelleyeceği tehdidinde bulunmuştur. Birçok ölkenin karşı çıktığı 1422 numaralı kararla, olaylarda taraf olmayan ölkelerden gelen askerlerin Uluslararası Ceza Mahkemesi tarafından yargılanamayacağına karar

verilmiştir.²⁹⁰ Daha sonraları bu sorun barış operasyonları öncesinde BM ve asker gönderen ülkeler arasında yapılan anlaşmaların içeriğine alınmış ve tüm ülkeler gönderdikleri personelin karışabilecekleri adli olaylarda ülkelerine geri gönderilerek yargılanacaklarına emin olmuştur. Bu durumun savunmaları arasında operasyonların yapıldığı ülkelerin genelde çalışan bir yargı sistemleri olmaması, kararların taraflı verilebileceği gibi nedenler öne sürülmektedir.²⁹¹ Roma Statüsünde belirtilen uluslararası hukuka aykırı insanlık onuruna karşı yapılmış suçların yargılanmasını engelleyen bu durum birçok üye ülke tarafından ifade edilse de Güvenlik Konseyi ve diğer karar mekanizmaları bu durumu değiştirmek için herhangi bir çaba sarf etmemektedir.²⁹²

İnsan hakları suçları işleyen mavi berelilerin yargılanmalarında nasıl bir yöntem izlenmesi gerektiği uluslararası hukuk alanının önemli konularından birini oluşturmaktadır. Görevin yapıldığı ülkede yargılanmalarının yararları arasında mağdurun adaletin yerini bulduğunu gözlemleyebilmesi; engelleyici nitelik kazanması; kanıtların toplanmasının ve tanıkların bulunup, ifade vermelerinin kolaylaşması; mavi bereliler farklı ülkelerden geldikleri için geri iade sorunlarının önüne geçilmesi gibi etmenler vardır.²⁹³ Asker gönderen ülkede suçluların yargılanması ise şuan BM ve ülkeler arasında yapılan Güçlerin Durumu Anlaşması (**Status of Forces Agreements**) ile gerçekleştirilmektedir. Bu durumun yarattığı sorunlar arasında kanıt bulunmasındaki sorunlar, çoğunluğu maddi olarak zor durumdaki mağdurların bu ülkelere gelerek iddialarını kanıtlamalarındaki zorluklar ve iki farklı ülkede kovuşturma yapılmasının getirdiği maddi yük vardır.²⁹⁴ Ayrıca ülkelerin kendi vatandaşlarına iltimas geçtikleri iddiaları devam etmektedir.

²⁹⁰ Neha Jain, "A Seperate Law for Peacekeepers: The Clash between the Security Council and the International Criminal Court", **The European Journal of International Law**, Vol. 16, No. 2, 2005, s.240-241.

²⁹¹ Jain, **a.g.m.**, s. 245.

²⁹² Jain, **a.g.m.**, s. 249.

²⁹³ Ndulo, **a.g.m.**, s. 127.

²⁹⁴ Ndulo, **a.g.e.**, s.157.

2.7. İnsani Yardım-Askeri Müdahale Çıkmazında BM

Bazı durumlarda yardım kuruluşları ile mavi bereliler arasında yaşanan aksaklıklar uluslararası camiada dile getirilmektedir. Yapılan eleştiriler yardımların dağıtımında askeri bölgelere yakın yerlere öncelik verilmesi ve bazı durumlarda aynı yere hem mavi berelilerin hem de yardım kuruluşlarının yardım götürmesi ile oluşan sorunlardır. Ayrıca toplum bu tür yardımları askerler tarafından verilen rüşvet olarak görüp yardımları alanlara karşı hale gelebilir.²⁹⁵ Yaşanan sorunlar BM Barışı Kurma Komisyonu'nun kurulup, bağımsız organizasyonlar ile uyum sağlaması ile bir nebze azalmıştır.²⁹⁶

Eleştirmenler operasyonların başarısız olmasında yapılan insani yardımların tarafsızlık ilkesine darbe vurması ve devletin meşruiyetini sarsmasının etkili olduğunu ifade etmektedirler. Eleştirmenlere göre "...uluslararası örgütlerin barışı sağlamak için önerdikleri düzenlemelerin hemen tümünün mümkünlüğü ve başarısı, verili sınırlar içerisindeki toplulukların kendi özyönetim kabiliyetlerinin ve deneyimlerinin aşınmamış olmasına bağlıydı. Ama tam da bu hedefe aykırı bir biçimde yardımların planlaması ve dağıtılmasında yetkiyi yerelden alıp uluslararası yardım ağına devreden politikalar, ister istemez kendi başarısızlıklarına zemin hazırlamıştır".²⁹⁷

Liberya bölgesi bağımsızlıktan sonrası önce Samuel Doe diktatörlüğünde sonra Libya'da eğitilip gönderilen Charles Taylor'ın Doe'yu alaşağı etme amacıyla çıktığı, Soğuk Savaş sonrası oluşan güç boşluğunun oluşturduğu bir iç savaş yaşamıştır. Doe ve Taylor'ın zaman zaman Amerikan ve Sovyet (sonrasında Rus) güçlerinin müdahil olduğu bu savaş on binlerce insanın ölümüne, milyonlarcasının yaşanan vahşetten kaçmak için göç etmesine neden oldu. Savaşın uluslararası toplumun dikkatini çekmesi için ECOWAS'ın

²⁹⁵ Coning, **a.g.m.**, 2005, s. 112.

²⁹⁶ Coning, Cedric de , **Coherence and Coordination in United Nations Peacebuilding and Integrated Missions-A Norwegian Perspective**, 2007, NUPI Report, Norwegian Institute of International Affairs, Oslo, s.14.

²⁹⁷ Coning, **a.g.e.**, 2007, s. 70.

(Batı Afrika Ülkeleri Ekonomik Birliği) 2,600 kişilik askeri gücünün komuta merkezinde Başkan Samuel Doe'nun Taylor'ın askerleri tarafından öldürülmesi, ECOWAS'ın 6.000 kişiye çıkarttığı askerlerin yetersiz kalması ve savaşın Sierra Leone'ye yayılması gerekti.²⁹⁸ BM bu süreçte ECOWAS ile ortaklaşa çalışırken, ECOWAS uluslararası toplumun gönderdiği yardımları onayladığı kişilere dağıtarak ve isyancıları açlık ile tehdit ederek istediklerini yaptırma politikası izleyince, Uluslararası Kızılhaç Örgütü hem ECOWAS'ı hem de BM'yi kınayan bir bildiri yayınladı.²⁹⁹

Liberya görevi sırasında kamplarda yaşanan cinsel saldırı ve taciz olayları önlenememiş, eski askerlerin kamplardakiler dâhil sivil halktan zorla para toplamasının önüne geçilememiştir. 2005 yılında yardımda bulunan kuruluşların baskılarıyla mülteci kamplarını kapatıp yapılacak seçimler için, Liberyalıları kış mevsiminde eve dönmeye zorlayan BM'nin yaptığı operasyonlardaki önceliklerinin insani yardım mı yoksa politik yeniden yapılandırma mı olduğu tartışılmaktadır.³⁰⁰ Bir yandan da eleştirmenler, mültecilere yapılan bu yardımların Liberya ve Lübnan gibi ülkelerde kamp yaşamlarının oluşmasına neden olduğunu ve mültecilerin yıllar içinde mülkiyet haklarının yok olduğunu ifade etmektedirler.³⁰¹

1992 yılında Soğuk Savaş'ın yol açtığı Somali iç savaşının sonuna getiren ateşkesin gözlemlenmesi ve yaşanan kıtlığın etkilerini azaltmak için gönderilen yardımların dağıtımı için gönderilen UNOSOM I, farklı kabilelere mensup grupların yardım konvoylarına saldırması ve yardımları çalması gibi zorluklar yaşadı. Washington yönetimi konvoylara eşlik edecek askerler gönderdikten bir yıl kadar sonra BM' nin görev tanımının genişletilmesini istedi.³⁰² BM 1990 yılında şiddetin yayılmasından önce Mogadişu'ya kıtlığın etkilerini azaltmak için gönderilen yardımların dağıtımın üstlenen bir ofis açmıştır. Başkan Siad Barre'nin artan şiddet nedeniyle olağanüstü hal ilan edip,

²⁹⁸ Aboagye, **a.g.m.**, s.1-19.

²⁹⁹ Weir, **a.g.e.**, s. 38.

³⁰⁰ Weir, **a.g.e.**, s. 38.

³⁰¹ Parker, **a.g.e.**, 69.

³⁰² Burk, **a.g.m.**, s.63.

şehri terk edince yerine General Muhammed Farah Aidid yönetimi Barre'nin adamları ile savaşımaya başlamışlardır. Savaş sırasında tarafların tahıl stoklarını ve çiftlikleri düşmanlarının ulaşmaması için yakmasıyla 1992 kıtlığı baş gösterdi. Kıtlığın yanında savaştan kaçan 3 milyon insan çevre ülkelere sığınmış barınma, yemek ve ısınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılayamayacak duruma gelmişti. Yaşanan savaşta kullanılan silahlar BM ambargosuna rağmen bir şekilde milislerin eline geçmekteydi. İki tarafından da onayı ile BM 50 kişilik bir gözlemci grubunu ateşkes antlaşmasının şartlarını görüşmek üzere Somali'ye gönderilmiştir.³⁰³

Ruanda'daki olaylar sırasında çevre ülkelerdeki kamplara sığınan mülteci konumundaki Hutular, eski Hutu yöneticilerin baskıları nedeniyle, BM'nin umduğu gibi bir süre sonra ülkelerine geri dönmemişlerdir. Hutu yöneticiler BM ve uluslararası organizasyonlardan gelen yardımcılarını kendi istedikleri gibi yönlendirdiklerinden ve savaşta kullanmak için önemli bir kısmını kullandıklarından mültecilerin geri dönmesi mümkün olmamıştır. Kamplardaki mülteciler aynı dönemde Kongo'da çıkan karışıklar nedeniyle BM askerlerine karşı kalkan olarak kullanılma gibi durumlar da yaşanmıştır.³⁰⁴ Olaylar 1996 yılında Ruanda yönetiminin Kongo'daki kampların kapatılması ve mültecilerin geri döndürülmesi isteği yerine getirilmeyince BM bir kez daha mültecileri koruma konusunda başarısız olmuştur. 10 ay boyunca militanlar kampları basarak insanları öldürürken, Batı dünyası askeri bir gücün gönderilip gönderilmemesi gerektiği konusunu tartıştı. Yaşananlar birçok Hutu'nun ülkeye zorunlu göçünü getirirken, Ruanda hükümeti ve A.B.D' nin Ruanda elçisinin kampların boşaldığı şeklindeki iddiaları nedeniyle askeri güç gönderilmemiştir. Olayların gelişiminde Ruanda'nın yeni yönetiminin 1994'te Tutsilere karşı yapılan soykırımda mağdur konumunda olması da etkili olmuştur.³⁰⁵ Yapılan milyarlarca dolar yardım Tutsi ve Hutu grupların yönetime geldiklerinde intikam almak adına kullandıkları araçlara dönüşmüştür.

³⁰³ Müdüroğlu, **a.g.e.**, s. 10-12.

³⁰⁴ Emizet, **a.g.m.**, s. 173-174.

³⁰⁵ Emizet, **a.g.m.**, s. 183.

Ruanda sorununda BM'nin Zaire'deki mülteci kamplarında dağıttığı yardımların doğru şekilde koordine edilmemesi, gönderilen yakıt yardımlarının isyancılar tarafından silahları için kullanılmasına, yardım malzemelerinin, araçlarının ve gıdalarının kullanılmasına ve hatta BM'ye ait hava araçlarının kaçırılarak silah dağıtımında kullanılmasına neden olmuştur.³⁰⁶ BM'ye yöneltilen suçlamalardan biri mavi berelilerin korumakla yükümlü oldukları Tutsi aileleri Hutuların yaptıkları saldırılar sırasında yalnız bırakmalarıdır. Amerikalı beş avukatın açtığı davada Ruanda eski anayasa mahkemesi başkanı ve eski çalışma ve sosyal güvenlik bakanının ailesini korumakla yükümlü olan barış gücü askerlerinin Hutular geldiğinde görev yerlerini terk etmeleri nedeniyle aileleri ile birlikte öldürüldükleri ortaya konmuş fakat BM iddianın görülmesini engellemiştir.³⁰⁷

Bahsedilen bu olaylar BM'nin aynı anda hem askeri müdahale yapması hem de insani yardım yapmasının her iki faaliyeti de olumsuz etkilediğini ortaya koymaktadır. Askeri gücün kullanıldığı durumlarda sadece sığınmacılara yardımın yapılması dahi, savaşan tarafların bir şekilde fayda sağlamasının önüne geçememektedir.

³⁰⁶ Weir, **a.g.e.**, s. 14.

³⁰⁷ Wedgwood, **a.g.m.**, 2001, s.82.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER REFORMU'NA YENİ BİR BAKIŞ

3.1. Birleşmiş Milletler'de Reform Talepleri

Barış Gücü Operasyonlarının asker ve teçhizat teminindeki sorunların Birleşmiş Milletler yönetim kademesini defalarca zor durumda bırakması ve askerlerin gittikleri ülkelerde yasadışı olaylarla anılmaları birçok kuruluş içinden ve uluslararası toplumdan gelen birçok reform talebine ve düzenlemeye neden olmuştur. 1992'de Genel Sekreter Boutros-Ghali'nin Bir Barış Gündemi (**An Agenda for Peace**) ve eski Genel Sekreter Kofi Annan'ın 21. yy'da Birleşmiş Milletler Raporu (**We the Peoples, The Role of the United Nations in the 21st Century (2000)**) kuruluşun genel sekreterleri tarafından uluslararası toplumun beklentileri doğrultusunda hazırlanan reform taleplerine örnektir. Ayrıca Cezayir Eski Dışişleri Bakanı Lakhdar Brahimi liderliğinde bir grup bürokrat tarafından hazırlanan Birleşmiş Milletler Barış Operasyonları Paneli Raporu (**Report of the Panel on United Nations Peace Operations**) ve BM Milenyum Deklarasyonu (**United Nations Millenium Declaration**) da farklı konularda BM'nin işleyişine dair öneriler içermektedir. Bir Barış Gündemi ile Genel Sekreter Boutros Boutros-Ghali ilk kez barış operasyonlarının bölgesel örgütler tarafından yapılmasının BM'nin yararına olacağını belirtmiştir.³⁰⁸ Bu teklifin pratikte başarıya ulaşamayacağı ve çatışmaların sınırları aşp daha fazla insanı tehdit etmesine neden olduğu sonraki yıllarda anlaşılmıştır. Genel Sekreter Boutros-Ghali ayrıca sürekli bir BM ordusu kurulmasını ve BM'nin üye

³⁰⁸ Wedgwood, **a.g.m.**, 2001, s.77.

lkelerden vergi adı altında zorunlu maddi yardım toplamasını istemiştir.³⁰⁹ Bu tür isteklerinin, ikinci bir dönem için BM Genel Sekreterliği'ne seilmemesinde etkili olup olmadığı tartışmalıdır.

BM'nin devletlerin bir araya getirdiği bir oluşum olduğunu girişinde ifade eden ve nispi gücünün devletlerin orta noktayı bulma istekleri ile orantılı olacağını itiraf eden 1992 tarihli Bir Barış Gündemi, Soğuk Savaş'ın bitimiyle artan arabuluculuk ve pasifize etme isteklerini yerine getirebilmek için bazı reformlar gerektiğini ortaya koymuştur. Bunlar arasında diplomasiyi kullanarak mümkün olduğunca erken önlemler alınması, barış operasyonlarında çatışmaların nedenlerine yoğunlaşıp ortadan kaldırılmaya çalışılması ve ateşkes ve barış antlaşmaları için hızlı hareket edilmesi gibi önlemler bulunmaktadır. Ayrıca iç savaştan çıkan ülkelere alt yapı ve siyasi kurumların yenilenmesi için yardım edilmesi ve savaşların asıl nedeni olan gelir adaletsizliklerini ve siyasi baskıların ortadan kaldırılması da Gündem'e eklenmiştir.³¹⁰

Mavi berelilerin gittikleri birçok ülkede kadın ticareti, kadın ve çocuklara yönelik taciz ve tecavüz, kaçakçılık, organize suç örgütleri ile ilişkiler gibi olaylarla anılmaları operasyonların yararlarını sorgulatır hale gelmiştir. Milenyum Deklarasyonu veya Binyıl Zirvesi (**Millennium Declaration**) ve Brahimi Raporu (**Report of the Panel on United Nations Peace Operations: the Brahimi Report**) barış operasyonlarındaki kadınlara karşı ayrımcılık ve şiddet olayları önlenmesi için operasyonların idari birimlerinde kadınların yer almasının önemini belirtmişlerdir.³¹¹

Brahimi Raporu Genel Sekreterin ricasıyla Lakhdar Brahimi öncülüğünde barışın inşası ve insani yardım konularında deneyimli J. Brian Atwood, Büyükelçi Colin Granderson,

³⁰⁹ Helms, **a.g.m.**, s. 2.

³¹⁰ Boutros Boutros-Ghali, "An Agenda for Peace", **United Nations Website**, (evrimii) http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/47/277, Erişim Tarihi 10 Ekim 2014.

³¹¹ Tarja Vayrynen, "Gender and UN Peace Operations: The Confines of Modernity", **International Peacekeeping**, Vol. 11, No. 1, 2004, s.136.

Dame Ann Hercus, Richard Monk, General Klaus Naumann, Hisako Shimura, Büyükelçi Vladimir Shustov, General Philip Sibanda ve Dr. Cornelio Sommaruga tarafından hazırlanmıştır. Rapor önleyici uygulamalar, barışın inşası, barışı koruma doktrini ve stratejisi, anlaşılır ve ulaşılabilir direktifler içeren görev tanımlamaları yapılması gibi konuları içeren birtakım öneriler sunmuştur.³¹² Rapor örgütün en önemli sorunu olan farklı kurumların ve uluslararası sivil toplum örgütlerinin bir arada çalışmasının sağlanamamasına çözüm olarak Barışı Koruma Operasyonları Departmanı'nın kurulmasını önermiştir. Bürolar arası yetki sorunları, büroların farklı ülkelerde veya aynı binalar içinde birbirlerinden uzak olması, bürolara atanan görevlilerin her yeni operasyonla değişmesi ve çalışanlar arasında sosyal ağlar kurulması sorunlarına karşı Entegre Görev Gücü (**Integrated Mission Task Force**) kurulmuştur.³¹³

Sivil toplum örgütleri ile BM'nin ilişkisi sürekli meydana gelen iletişimsiz ve bilgi paylaşımı sorunlarından etkilenmektedir. Liberya'da BM İnsani İşler Koordinasyon Ofisi'nin sivil toplum kuruluşlarının itirazına rağmen kapatılması ve Sierra Leone'de bilgi paylaşımı ve yardımları toplayan kuruluşların dağıtımın zamanı, yeri ve muhtevası hakkında söz sahibi olmaması gibi sorunlar yaşanmaktadır.³¹⁴ Raporun Barışı Korumadan Sorumlu Daire'nin eleman sayısının iki katına çıkarılmasını sağlama, tedarik ve dağıtım süreçlerini verimli hale getirme ve BM yönetim kademesinin yetersiz bütçeli ve belirsiz görev tanımlı operasyonlara karşı çıkmasını mümkün kılma gibi başarıları BM operasyonlarının daha başarılı olmasında etkili olmuştur.³¹⁵ Brahimi Raporu'nun bir diğer etkisi de BM Antlaşması'nın 7.maddesine göre yapılan operasyonların 6. maddeye göre yapılanlardan daha etkili olduğu düşüncesinin yayılmasına neden olmasıdır.³¹⁶

Thomas Pickering'e göre Brahimi Raporu'nda yer alan acil durum gücünün kurulması

³¹² Lakhdar Brahimi "Brahimi Raporu", United Nations Website, (çevrimçi) http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/55/305, Erişim Tarihi 10 Ekim 2014.

³¹³ Weir, **a.g.e.**, s. 12.

³¹⁴ Weir, **a.g.e.**, s. 43-44.

³¹⁵ Fortna, **a.g.m.**, s. 289.

³¹⁶ Fortna, **a.g.m.**, s. 292.

başta Clinton yönetimi tarafından desteklense de 1993 yılında Somali müdahalesi sırasında Amerikalı askerlerin rehin alınıp, öldürülmesi ve cesetlerinin Mogadişu sokaklarında sürüklendiği yayınlar Amerikan halkını hem müdahalelerden hem de BM' den soğutmuştur. Bunula birlikte A.B.D., Rusya Federasyonu ve Kuzey Avrupa ülkeleri kendi sistemleri içinde bu tür durumlar için de kullanılmak üzere acil durum kuvvetleri kurmaya başlamışlardır.³¹⁷

Brahimi Raporu BM'ye üye ülkelere acil durumlarda geleneksel operasyonlar için 30 gün ve ulus inşası operasyonları için 90 gün içinde müdahalede bulunabilecek asker, polis, sivil yönetici ve adli uzman kapasiteleri geliştirmelerini, bu ekiplerin belirlenmesinde zamandan tasarruf edilmesi için olası adayların bulunduğu havuzlar oluşturulmalarını ve ortak eğitimler düzenlemelerini istemiştir.³¹⁸ Bu doğrultuda hazırlanan UNSAS (**BM Reserv Hazırlık Sistemi**) BM ve Türkiye arasında imzalanan Ortak Niyet Deklarasyonu ile barış operasyonlarının ilanından sonra 14 ila 30 gün içinde 1000 personel katılımı taahhüt edilmiştir.³¹⁹

Mavi berelilerin uymak zorunda olduğu kurallar On Kural: Mavi Bereliler için Kişisel Davranış Kuralları (**Ten Rules: Code of Personal Conduct for Blue Helmets**) ve Biz BM Barış Koruyucuları (**We are United Nations Peacekeepers**) adlı iki yayında belirtilmiştir.³²⁰ 2003'de uygulanmaya başlayan bir görev öncesi eğitim programı ile cinsel istismar sorununun önüne geçilmeye çalışılmaktadır.³²¹ On Kural: Mavi Bereliler için Kişisel Davranış Kuralları, mavi berelilerin giyimlerinden davranış tarzlarına, konuşma ve düşünme şekillerine bir askere yaraşacak şekilde davranmalarını ve mavi bereli olarak otoritelerini kötüye kullanmamalarını tavsiye ederken, “Biz BM Barış Koruyucuları” aynı konularda mavi bereliler tarafından verilmiş bir söz niteliğindedir. Bu kapsamda mavi bereliler, bulundukları ülkelerin, kanunlarına, geleneklerine, örf ve

³¹⁷ Pickering **a.g.e.**,

³¹⁸ Hürsoy, **a.g.m.**, s. 214-215.

³¹⁹ Hürsoy, **a.g.m.**, s. 219.

³²⁰ Defeis, **a.g.m.**, s. 193.

³²¹ Defeis, **a.g.m.**, s. 185.

adetlerine saygı göstereceklerine; misafir oldukları ülkenin halkına saygı gösterirken onlardan herhangi bir maddi hediye veya maddi olmayan ödül kabul etmeyeceklerine söz vermektedirler. On Kural ile yerel görevliler ya da diğer BM görevlileri ile herhangi bir duygusal veya fiziksel ilişkiye girmelerinin yasak olduğunu ve hükümlüler, tutuklular veya gözaltında olanlar dâhil insanlarla ilişkilerinde insan hakları normlarına uymaları gerektiğini kabul etmektedirler.³²²

Ürdün BM nezdindeki daimi temsilcisi Prens Zeid'in 2004'te operasyonlarda yaşanan cinsel istismar konusundaki araştırmasından sonra, görünürde eğitim verilse de olaylar devam etmektedir.³²³ Kongo'da barışı koruma görevi sırasında yaşanan cinsel istismar olayları sonucu oluşan endişeleri gidermek için Genel Sekreter tarafından görevlendirilen Prens Zeid öncelikli olarak organizasyon bünyesinde görev yapan yönetim kademesindeki kişilerin bu olaylara karşı tolerans göstermemesini ve asker veya sivil operasyonlarda görev alan kişilerin görev yerlerine intikal etmeden önce bu konuda eğitimden geçirilmesini istemiştir. Yerel halk ile kurulacak güvene dayalı bağlar sayesinde bu tür hak ihlallerinin yetkililere bildirilmesi yolunun açılmasını; böylece kurulacak bir sistem sayesinde bu tür olaylar hakkında istatistikler tutulmasını ve olaylara karışan kişilerin mavi bereli olarak tekrar görev almasının önüne geçilmesini istemiştir. Bu kapsamda Zeid Raporu, operasyonlar için asker sağlayan ülkelere farklı birimlerden gelen toplama askerler yerine birlikler göndermelerinin askeri disiplini arttıracaklarını iddia etmiştir.³²⁴

Rapor, cinsel istismar olayları ile anılan bazı operasyonlar için ise fuhuş olayların yaşandığı yerlerin yasak bölge ilan edilmesi ve mavi berelilere giriş ve çıkış saatleri

³²² United Nations, "Ten Rules: Code of Personal Conduct for Blue Helmets", United Nations Website, (çevrimiçi), http://www.un.org/en/peacekeeping/documents/ten_in.pdf, erişim tarihi 12 Ekim, 2014 ve United Nations, "We are United Nations Peacekeepers", United Nations Website, (çevrimiçi), http://www.un.org/en/peacekeeping/documents/un_in.pdf, erişim tarihi 12 Ekim, 2014.

³²³ Defeis, **a.g.m.**, s. 196.

³²⁴ Prince Zeid Ra'ad Zeid Al-Hussein, "A Comprehensive Strategy to Eliminate Future Sexual Exploitation and Abuse in United Nations Peacekeeping Operations: Zeid Report", 25 Mart 2005 (çevrimiçi) http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/59/710, erişim tarihi 2 Eylül, 2014. s.23.

kısıtlamalarının getirilmesi gibi zorlayıcı önlemler kullanılmıştır. Bunların yanı sıra askerlerin aileleri ile ilişkilerini güçlendirecek internet ve telefon kullanım alanları ile boş zamanlarını dolduracak spor ve dinlenme tesislerinin yapımı gibi önleyici önlemlerin alınması istenmiştir. Cinsel istismar yaşandıktan sonra mağdurlara destek verecek acil yardım birimleri, psikolojik destek ve hukuki destek birimlerinin kurulması, mağdurların yararlanabileceği maddi yardım fonunun kurulması ve yargılamalarının sonuçlarının mağdur ve görev alınan topluma bildirilmesi de rapor kapsamında ele alınmıştır. Zeid Raporu'nun belki de en etkili çözüm yolu olarak savunulabilecek önerisi bu tür olaylara karışan askerleri rapor eden ve olayları önlemeye çalışan yönetim kademelerindeki BM çalışanlarının ödüllendirilmesi ve olayların birden çok kez meydana gelmesi durumlarında yönetim kademelerindeki görevlilerin de görevden alınmasıdır.³²⁵

“Barış Gücü Bebekleri” olarak adlandırılan mavi berelilerin cinsel istismar veya diğer ilişkileri sonucu doğan bebeklerin ekonomik olarak desteklenmesi için bu askerlerin DNA testleri ile belirlenmesi sonrası kesilen maaşlarının bir fona aktarılması da raporun önerileri arasındadır. Sıklıkla rastlanılan suçlu askerlerin davalar sonuçlanmadan geri gönderilmesinin sorumluluğu ortadan kaldıramaması adına, BM'ye asker, polis, adli görevli ve sivil görevliler sağlayan ülkeler verilecek cezalar için sorumlu tutulmalıdır. Çünkü bu görevliler ülkelere döndükten sonra maaşlarından fona aktarılan parayı haczetmek devletlerin elindedir.³²⁶ Orta konudan 10 yıl sonra cinsel istismar olaylarının devam etmesinden anlaşılabileceği üzere, yaşanan başarısızlığın nedeni BM'nin Zeid'in önerilerini hayata geçirecek ve üye ülkeleri cezalandıracak inisiyatifini alamamasıdır. Zeid, araştırma sonucunda istismar olaylarına karışan barış gücü askerlerinin gelirlerinden belirli miktarlarını kesilip bu tür olaylarda mağdur olan kişilere verilmek için bir fona

³²⁵ Prince Zeid Ra'ad Zeid Al-Hussein, “A Comprehensive Strategy to Eliminate Future Sexual Exploitation and Abuse in United Nations Peacekeeping Operations: Zeid Report”, 25 Mart 2005 (çevrimiçi) http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/59/710, erişim tarihi 2 Eylül, 2014.

³²⁶ Prince Zeid Ra'ad Zeid Al-Hussein, “A Comprehensive Strategy to Eliminate Future Sexual Exploitation and Abuse in United Nations Peacekeeping Operations: Zeid Report”, 25 Mart 2005 (çevrimiçi) http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/59/710, erişim tarihi 2 Eylül, 2014. s. 26.

aktarılmasını önermiştir.³²⁷ Ayrıca HIV'nin yayılmasını önleme amaçlı askerlere kondom dağıtılmasının sıfır tolerans politikasının tersine etki ettiğini yani askerlerce olayları gizleme amaçlı dağıtıldığının düşünüldüğünü ifade etmiştir.³²⁸

"BM Barışı Koruma Polisi için Ceza Hukuku Standartları" (United Nations Criminal Justice Standards for Peacekeeping Police) ya da "Mavi Kitap" (Blue Book) 10 farklı konuda barış gücü görevindeki polislerin nasıl davranması gerektiğini özetlemiştir. Mavi kitap bugüne kadar İngilizce, Arapça Fransızca, İspanyolca, Sırpça, Hırvatça ve Makedonca yayımlanmıştır.³²⁹ Mavi Kitap, barışı koruma görevlerine katılan polislerin görev tanımlarını; soykırım, insanlığa karşı suçlar ve savaş suçlarına karşı nasıl hareket edileceği ve soruşturma sürecinde kişi haklarına saygı ve suçlu hakları hakkında bilgi vermektedir. Ayrıca, tutuklamaların yapılış şekli ve tutukluların hakları; tutukluluk ve hükümlülük hallerindeki haklar ve uygulamalar; davaların görülmesindeki kurallar ve mağdurların, tanıkların ve mültecilerin korunması ve hakları konuları da kitabın bünyesinde yer almaktadır.³³⁰

Son olarak 2010 yılında hazırlanan "Peace Operations 2010" (Barış Operasyonları, 2010) reform stratejisi ile Barışı Koruma Operasyonları Departmanı beş alanda yani personel, doktrin, işbirlikleri, kaynaklar ve örgütlenme konularında ulaşılması gereken standartları belirlemiştir. Bu strateji, operasyonlar için çalışacak nitelikli personelin işe alınması ve görevlerinin devamlı hale getirilmesi ile birlikte organizasyon içinde kariyer basamaklarının düzenlenmesi; daha profesyonel bir göreve alma sisteminin geliştirilmesi; önemli mevkilerin belirlenmesi ve bunlara uygun olarak nokta atamaların yapılması ve deneyimin hayati önem taşıyacağı bir atama sisteminin kurulmasını öngörmektedir. Bu

³²⁷ Defeis, **a.g.e.**, s. 211.

³²⁸ Michael Lipson,, "Peacekeeping: Organized Hypocrisy?", **European Journal of International Relations**, Vol. 13, No. 5, 2007, s. 18.

³²⁹ Chasell, **a.g.e.**, s. 70.

³³⁰ United Nations, "United Nations Criminal Justice Standards for United Nations Police," United Nations Office on Drugs and Crime, New York, 2009, http://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/UN_criminal_justice_standards_for_UN_police.pdf, erişim tarihi 20 Kasım, 2014.

amaçlar doğrultusunda sahada görev yapacak kariyer danışmanlarının bulundurulması; kariyer destek amaçlı workshop ve eğitimlerin verilmesi; görevlere katılanlara ulaşmada yaşanan sorunların önüne geçilmesi için online eğitim modülünün hayata geçirilmesi; BM bünyesinde deneyimli görevliler için kariyer fırsatları internet sayfasının kurulması ve gidilen ülkelerde kurulacak kariyer geliştirme merkezlerinin zorunlu hale gelmesi planlanmaktadır. Genel Merkez’de kurulacak bir sistem yoluyla barış operasyonlarında kullanılarak etkili olduğu kanıtlanmış uygulamalar ve stratejilerin yaygınlaştırılmasının sağlanacağı ve bu sistem kapsamında silahsızlandırma, yeniden bütünleşme, cinsiyet ayrımcılığı ve HIV gibi konularda eğitimlerin yaygınlaşabileceği öngörülmektedir.³³¹

Barış Operasyonları, 2010 Raporu, Barışı Koruma Operasyonları Departmanı’nın iki ana amacı olduğunu ifade etmiştir. İlki, bölgesel örgütler ile işbirliği çerçevesinin çizilmesi, uygulanacak ortak kurallara karar verilmesi ve ortak askeri tatbikatların yürütülmesidir. İkincisi ise çatışma sonrası ilk süreçte gerekli finansal yardımların sağlanması konusunda ortak uluslararası tavır alınması, devlet otoritesinin ve kurumlarının yeniden yapılandırılması amacıyla Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası gibi uluslararası finans kurumlarıyla ilişkiler geliştirmektir. Rapor Polis Gücü hakkında ise istenildiğinde göreve çağırılacak polis veri tabanının oluşturulması, teknolojik altyapının güçlendirilmesi ve bu kapsamda yöneticilerin uygulamalarının denetime açık hale getirilmesi, stratejik iletişim kapasitesinin artırılması ve görev süresince mavi berelilerin davranışlarını denetleyecek bir disiplin biriminin kurulması önerilerini getirmiştir.³³² Neredeyse 20 yıldır devam eden reform taleplerinin son halkası olan bu raporda ortaya konan öneriler hayata geçirilse bile, neredeyse 50 yıldır devam eden operasyonlara ve artan BM bütçesine rağmen başarının sağlanamaması kuruluşun uluslararası topluma getirilerinin sorgulanmasına neden olmaktadır.

³³¹ Ki-Moon, Ban, “Peace Operations 2010” Reform Strategy (Excerpts from the Report of the Secretary-General”, United Nations Website 24 Şubat 2006, <http://www.un.org/en/peacekeeping/documents/po2010.pdf>, erişim tarihi 20 Kasım 2014.

³³² Ki-Moon, Ban, “Peace Operations 2010” Reform Strategy (Excerpts from the Report of the Secretary-General”, United Nations Website 24 Şubat 2006, <http://www.un.org/en/peacekeeping/documents/po2010.pdf>, erişim tarihi 20 Kasım 2014.

3.2. BM Barış Operasyonlarına Alternatif Olarak Sunulan Çözümler

Brahimi Raporu ile BM'nin askeri güç ve koordinasyon sorunlarına olası bir çözüm olarak gösterilen Regional Organizations (Bölgesel Örgütler) ile Kamboçya'da (ASEAN ile), Bosna Hersek'te (NATO ile), Haiti ve El Salvador'da (OAS ile), Liberya'da (ECOWAS ile), ve Burundi ve Ruanda'da (OAU ile) iş birliği yapıldı.³³³ Bu deneyimlerin bazılarında bir ülkede olan çatışmanın bölgesel örgütler kapsamında asker gönderen diğer ülkelere sıçraması ve bölgesel hegemonyaların oluşabileceği endişesi BM'yi bu seçenekten de uzaklaştırmıştır. Bu durum Liberya'da yapılan müdahalenin katılan ülkelerin çıkarları için kullanılmasıyla kanıtlanmıştır.

Bölgesel örgütlerin öngörülen başarıya ulaşamamasının nedenleri arasında örgütlere üye ülkelerin kendi ulusal ve bölgesel çıkarlarını gözeterek kendi istedikleri kişilerin ve grupların güçlenmesi için uğraşmaları ve silahlı gruplara maddi, askeri ve ticari yardım yapmaları sayılabilir. Ayrıca Liberya görevindeki gibi kara borsa ve yağma olaylarına karışmaları; kendileri demokrasi ile yönetilmeyen ülkelerin bu yöndeki taleplerinin ikiyüzlülük olması; bu örgütlerin askeri güce sahip olmalarına rağmen sivil gücü oluşturan diplomatlar, seçim gözlemcileri ve adli görevlilerinin bulunmaması ve siyasal meşruluk sorunları bölgesel örgütlerin istenen sonuçlara ulaşamamasına neden olmuştur.³³⁴

Bölgesel Örgütler'in Afrika'daki operasyonlardaki başarısızlıkları ve askeri şirketler-özel güvenlik şirketlerinin kullanılmasına olumsuz bakılması nedeniyle 1945 yılı Kurucu Antlaşması'ndaki gibi bağımsız bir BM Gücü'nün kurulması son çare olarak

³³³ Michael Barnett, "Partners in Peace? The UN Regional Organizations, and Peace-Keeping", *Review of International Studies*, Vol. 21, 1995, s. 412.

³³⁴ Walter Dorn, "Regional Peacekeeping is not the Way", *Peacekeeping & International Relations*, Vol. 27, Issue 3/4, 1998, s.1-2.

önerilmektedir. Özel askeri şirketler ve güvenlik şirketleri barış operasyonlarında yardımların dağıtılması konusunda lojistik destek ve bazı emniyet görevlerinin yerine getirmektedirler. Yardım konvoylarının yanında mavi bereli veya özel güvenlik şirketlerinden kişilerin bulunmasının riskleri arttırdığı iddiaları ise devam etmektedir.³³⁵ 1960'lardan itibaren iç savaşlarda paralı askerin kullanılmasına karşı çıkan BM organlarının, 1978'deki İnsan Hakları Komisyonu bünyesinde paralı askerler konusunda özel raportör ataması organizasyonun konuya bakış açısını ortaya koymaktadır.³³⁶

Özel raportör 2003 yılındaki sunumunda BM liderliğindeki uluslararası kuruluşların yürüttüğü tüm çalışmalara rağmen paralı askerlerin iç savaşlarda görev almaya devam ettiğini ve özellikle Afrika ve küçük ülkelerdeki barışı tehdit ettiklerini; devletlere bağlı veya yalnız çalışırken insan hakları ihlalleri yaptıklarını belirtmiştir. Raporda BM'nin çalışmalarının başarısız olmasında 'paralı asker' tanımının yeterince açık bir şekilde yapılmamasının etkili olduğu ve önüne geçilemeyen bu durum karşısında özel güvenlik şirketlerinin en azından denetlenmesi ve uluslararası kuruluşlar tarafından herhangi bir suç işleyip işlemediklerinin gözlemlenmesi gerektiği ifade edilmiştir.³³⁷ Aynı raportör paralı asker sorunun önüne geçilememesinin nedeninin 1949 Cenevre Sözleşmesi'ne 1977'de yapılan 1 numaralı ekin, yine 1977' de ilan edilen Afrika Birliği Örgütü Lbreville Afrika'da Paralı Askerliği Sona Erdirme Anlaşması'nın ve BM'nin Paralı Askerlerin İşe Alınması, Kullanılması, Finanse Edilmesi ve Eğitilmesine Karşı Uluslararası Anlaşma'nın (1989) yasal olarak paralı askerlik tanımını boşluk bırakmadan yapamaması olarak göstermektedir.³³⁸

Amerikan Devleti, Kosova'daki göreve kendi askerlerini silahsız olarak çatışma bölgesine göndermek istemediği için DynCorp adli özel askeri şirketi görevlendirmiştir.

³³⁵ Damian Lilly, "The Privatization of Peacekeeping: Prospects and Realities", **Peacekeeping: Evolution or Extinction?**, Vol. 3, 2000, s. 56.

³³⁶ Victor-Yves Ghebali, "Chapter 11: The United Nations and the Dilemma of Outsourcing Peacekeeping Operations", **Private Actors and Security Governance**, Ed. by Alan Bryden and Marina Caparini, Geneva Centre for Democratic Control of Armed Forces, Geneva, Switzerland, 2006, s. 214.

³³⁷ Ghebali, **a.g.e.**, s. 216.

³³⁸ Ghebali, **a.g.e.**, s. 220.

Eleştirmenlerin Washington yönetimini görevden kaçırmakla suçladığı bu durum barış güçleri için bir iltir.³³⁹ Paralı askerler sağlayan şirketlere getirilen eleştiriler arasında yalnız başlarına operasyonları yürütecek sayıda elemana sahip olmamaları; mavi bereliler ile iletişim sorunu yaşayacakları; mavi berelilerin paralı askerlerle birlikte savaşmayı istemeyebilecekleri ve emir komuta zincirinde sorunların çıkabileceği vardır. Ayrıca BM Afrika ve Asya'daki iç savaşlarda paralı askerlerin kullanımına karşı çıkarken, örgütün bizzat aynı uygulamayı kabul etmesinin ikiyüzlülük olacağı ve paralı askerlerin yaptıkları hatalar ve çıkartabilecekleri sorunlarda sorumluluğu üstlenecek hükümetlerin bulunmaması gibi nedenler öne sürülmektedir.³⁴⁰ Paralı askerlerin temsil savaşlarındaki konumu, mayın ve doğal kaynaklar sanayileri ile ilişkileri gibi konular ile maddi durumu kötü olan ülkelerin BM'ye asker sağlayarak gelir elde etmesi gibi konular da paralı askerlerin operasyonlarda kullanılmasından önce düşünülmelidir.³⁴¹

Batılı devletlerin BM görevleri ötesinde konvansiyonel savaşlarda da kullandıkları paralı askerler yaralanma ve ölüm durumlarında zayıftan sayılmadığı ve esir asker statüsünde olmadıkları için diplomatik sorunlara neden olmamaları nedeniyle yaşanan her kanlı operasyon sonrası bu konu gündeme taşınmaktadır. Operasyonlara katılan paralı askerlerin herhangi bir resmi sorumluluğu olmaması ve savaşın devamından elde edecekleri direkt ve dolaylı kazanç elde etmelerinin önündeki en önemli engellerdendir. Savaşlarda para karşılığı hizmet veren bu askeri şirketleri Evren Parker üçe ayırmaktadır: özel ordu şirketleri olarak bilinen ve doğrudan müşterilere askeri danışmanlık sağlayan şirketler; ordularını modernleştirmek isteyen müşterilerine eğitim hizmeti verenler ve son olarak ülke ordularına istihbarat, lojistik destek ve ikame desteği sağlayanlar. İlk gruptaki askerlere örnek olarak Güney Afrika'daki iç savaşta savaşanlardan kurduğu gruplarla Angola, Kenya ve Sierra Leone'da hizmet veren Executive Outcomes şirketi verilmektedir.³⁴²

³³⁹ Lilly, **a.g.m.**, s. 57.

³⁴⁰ Lilly, **a.g.m.**, s. 59-60.

³⁴¹ Gheballi, **a.g.e.**, s. 225.

³⁴² Parker, **a.g.e.**, s. 155.

Liberya’da BM’nin olaya geç müdahale etmesi, öncelikli olarak bölgesel siyasi örgüt olan ECOWAS’ın Liberya’da görev yapması ve bu güce katılan diğer Afrikalı güçlerin gizli gündemleri ile hareket etmesi hem durumun kontrol edilmez hale gelmesine hem de savaşın Sierra Leone’ye yayılmasına neden olmuştur. Liberya’da yaşananların Kongo Cumhuriyeti’ndeki gibi yeraltı kaynakları ile ilgisi bulunmaktaydı. Eğer her daim alıcı bulan elmas ticareti olmasaydı, milisler savaşmaları için gereken silahları alamaz ve halklarına zulmedemezlerdi.

Ruanda’da dört yıldır devam eden ve Goma’daki mülteci kamplarındaki siviller ile milisleri ayırmak için vasıflı askerlere ihtiyaç duyan Genel Sekreter Kofi Annan’ın paralı asker seçeneğini düşündüğü fakat uluslararası toplumun bu karara hazır olmadığına karar verdiği bilinmektedir.³⁴³ Operasyonun ilk gününden son gününe yeterli personele sahip olunamadığı düşünülürse bu durumun şaşılacak bir yönünün olmadığı görülür. Annan hem operasyon maliyetlerini düşürmek, hem karar mekanizmalarını daha etkin ve hızlı hale getirmek için özel askeri şirketlerin BM tarafından kiralanması konusu 1994 yılında Enrique Bernales Ballesteros’ bu konuda bir rapor hazırlatılması ile örgüt tarafından değerlendirilmiştir. Bu raporda paralı asker olarak tabir edilen bu güçlerin Angola, Raunda, Tacikistan, Ermenistan, Azerbaycan, Afganistan, Eski Yugoslavya ve Zaire’de bu tür güçlerin olduğu; bu güçlerin kontrol edilmesinin zor olduğu ve birçoklarının insan hakları ihlalleri ile tanındığı ve bu uygulamanın uluslararası bir kuruluş için uygunsuzluğu belirtilmiştir.³⁴⁴

Sudan’daki bölgesel kabile reislerinin merkezi yönetimle yaşadığı farklı siyasal ve askeri çatışmalar 2001-2003 yılları arasında otoritenin elitlerin desteklediği militan gruplar tarafından sarsılması ile Khartoum yönetimi daha önce olduğu gibi isyanları kanlı bir şekilde bastırmaya başladı. Yaşanan olaylar Sudan’a 1916’a bağlanana kadar bağımsız bir

³⁴³ Gheballi, **a.g.e.**, s. 223.

³⁴⁴ Haldun Yalçınkaya, "Özel Askeri Sektörün Oluşumu ve Savaşların Özelleştirilmesi", **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Cilt 61, Sayı 3, 2006, s. 268.

Sultanlık olan Darfur halkı ile yönetim arasındaki güveni sarsmıştır. Çad'dan gelen ve Darfur topraklarını ele geçirmek isteyen militanlara Khartoum yönetiminin silah dağıtması ve isyanı bastırmak için kullanması da durumu kötüleştirmiştir. Merkezi yönetim ile Sudanlıların Özgürlük Ordusu (**Sudan People's Liberation Army- SPLA**) adlı grup arasındaki siyasal çatışma, Arap kimliği ile çoğunluğu Müslüman olmayan diğer etnik yapılar arasındaki savaşın başlamasında etkili olmuştur.³⁴⁵

Darfur'daki isyancılar arasında SPLA üyeleri dışında Adalet ve Eşitlik Hareketi (**Justice and Equality Movement- JEM**) de vardı. İç savaş devam ederken SÖO yönetici kadrosunda yaşanan iç çatışmalar ve JEM'in bunlardan bağımsız hareket etmek istemesi isyancılar arasındaki savaşı başlatmıştır. Bu gruplara karşı devlet Janjaweed, Çadlı göçmen gruplara bazı toprak tavizleri vererek isyanı kolayca bastırabilmeyi amaçlamıştır.³⁴⁶ BM yaşanan katliamlar, çevre ülkeleri tehdit eden mülteci sorunu ve bölgedeki siyasal yapıların tehdit edilmesinden yola çıkarak bölgesel örgütlerle birlikte sorunu çözüme ulaştırmayı hedeflemiştir. Güvenlik Konseyi 1556 numaralı kararı ile 30 Temmuz 2004'de Sudan yönetiminden Janjaweed'in 60 gün içinde silahsızlandırmasını istemiştir. Karar uygulanmayınca çıkarılan yeni kararlarla önce mülteci kamplarının korunmasını sonra da çözümü engelleyen unsurların ortadan kaldırılmasını talep etmiştir. Sudan yönetimi bu isteklerin hiçbirini yerine getirmezken BM herhangi bir yaptırımında bulunmamıştır.³⁴⁷

Aynı dönemde Amerikan medyasında çıkan ve Darfur' da yaşananları soykırım olan nitelendiren yayınlar halkın sivil toplum kuruluşları aracılığıyla Amerikan Kongresi'ne ve Kongre'nin de soruşturma ile iddialar kanıtlanınca BM' e baskı yapmasını sağlamıştır. A.B.D, B.M ve A.U. arasındaki diplomatik görüşmelerle ve Sudan yönetiminin bulunan çözümlere karşı gelmesiyle geçen aylardan sonra 1706 numaralı karar ile Sudan yönetimi

³⁴⁵ Alex de Waal, "Darfur and the Failure of the Responsibility to Protect", **International Affairs**, Vol. 83, No.6, 2007, s. 1039.

³⁴⁶ Waal, **a.g.m.**, 2007, s. 1040.

³⁴⁷ Waal, **a.g.m.**, 2007, s. 1041.

bir barış gücünün kabulü için zorlanmıştır. Başkan El-Beşir' in rıza göstermemesinden sekiz ay sonra üçlü grup Sudan'ın rızasıyla UNAMID (BM-Afrika Birliği Darfur Ortak Görevi)' ni kurmuştur.³⁴⁸

Sudan görevi bölgesel örgütler ile BM arası ortaklıklar için bir sınav niteliğindeydi. Operasyon yönetiminin hangi örgütün elinde olacağı ve bürokrasiye dair sorunları, güce katılacak askerlerin hangi ülkelerden geleceği izlemiştir. İhtiyaç duyulan askerlerin yanı sıra sivil görevliler ve siyasal analistlere de ihtiyaç duyulmaktaydı. Sudan yönetiminin isteksizliği ve rızasını geri çekmesi olasılığı da operasyonun BM Antlaşması'nın hangi maddesine göre yapılacağı sorununu gündeme getirmiştir. Afrika Birliği üyelerinden operasyonlar için maddi destek alamadığı için barış gücünün finansal ihtiyaçlarını BM üyelerinin karşılaması kararlaştırılmıştır.³⁴⁹

Bütün bu konulara değinilirken operasyonun amacının açık bir şekilde ortaya konmayışı, kesin giriş ve çıkış tarihlerinin belirlenmeyişi ve siyasi-askeri hareket planı hazırlanmayışı daha önceki birçok operasyonda olduğu gibi başarısızlığı getirecekti. Sudanlı yöneticiler aynı dönemde yapılan Kosova müdahalesi bölgenin bağımsızlığını getirdiğinden operasyon kapsamında bulunan Amerikalıların isteklerini yerine getirmenin barış sonrası toprak bütünlüğü korunan bir Sudan ortaya çıkarıp çıkarmayacağı konusunda farklı düşüncelere sahiptiler. Sonuçta Amerikalıların tüm garantilerine rağmen anlaşmayı imzalamadılar. BM Gücü'nün Darfur'a gönderilmesinin olumsuz sonuçları arasında orada bulunan ve çok daha az ücretle ve daha kötü koşullarda çalışan Afrika Birliği askerlerinin yetersiz ve önemsiz hissetmelerine neden olmaları ve diplomasi faaliyetlerinin ikinci plana atılması bulunmaktadır.

Bölgesel örgütler ile birlikte yarolan operasyonlarda genellikle kuruluşlar arası koordinasyon sorunları, hiyerarşi konusunda yaşanan anlaşmazlıklar ve gönderilen

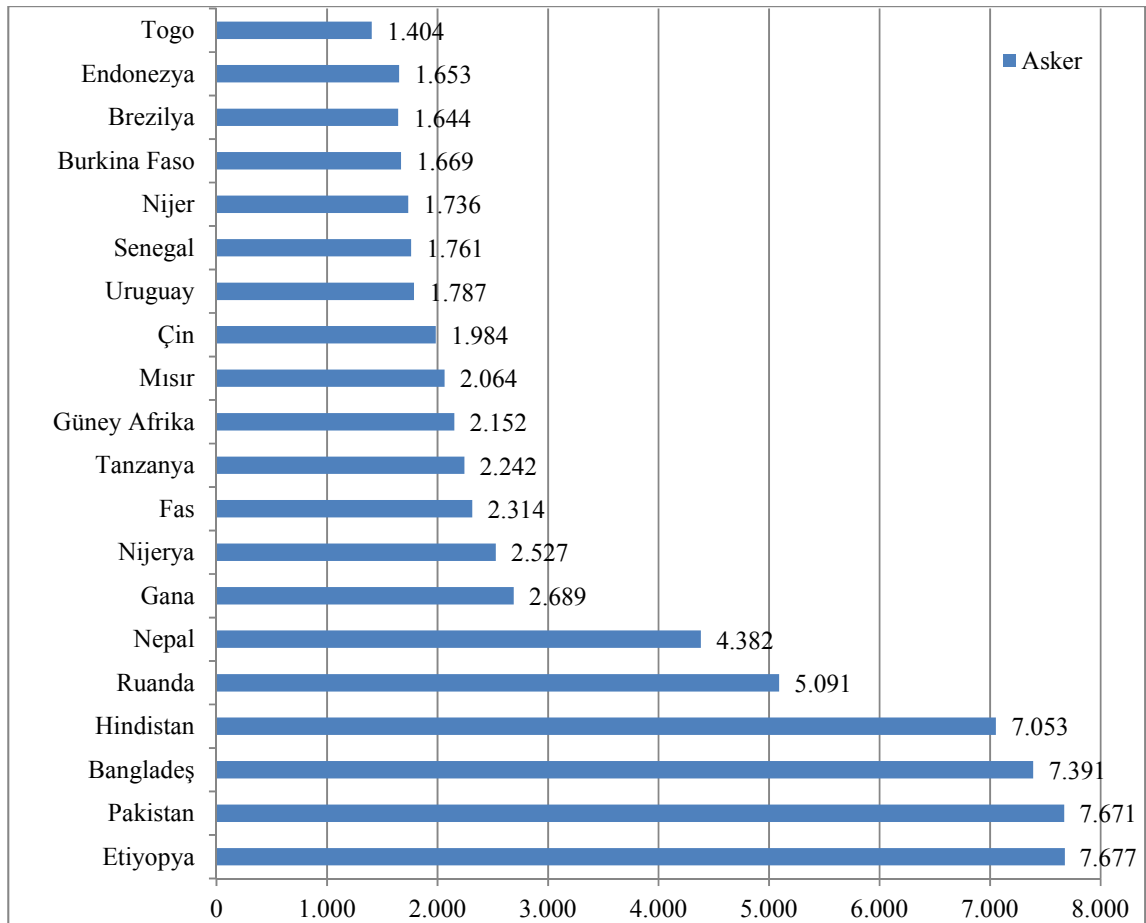
³⁴⁸ Waal, **a.g.m.**, 2007, s. 1041.

³⁴⁹ Waal, **a.g.m.**, 2007, s. 1044.

askerlerin göreve uygun olmaması gibi sorunlarla karşılaşmaktadır. BM'nin özellikle Afrika Birliği ile yaptığı farklı operasyonlar farklı örnekler ortaya koyarak bölgesel örgütlenmeler ile birlikte yapılacak operasyonların BM'nin genelde Afrika ülkelerinden gelen askerlerle yapılan operasyonlarından daha başarılı olmadığını göstermiştir.

3.3. İstatistikler Doğrultusunda Operasyonlara Katılımın Değerlendirilmesi ve Reform Önerileri

Grafik 11: Ülkeler Bazında, Devam Eden Operasyonlara Asker Katılım Oranları (İlk 20 Ülke)

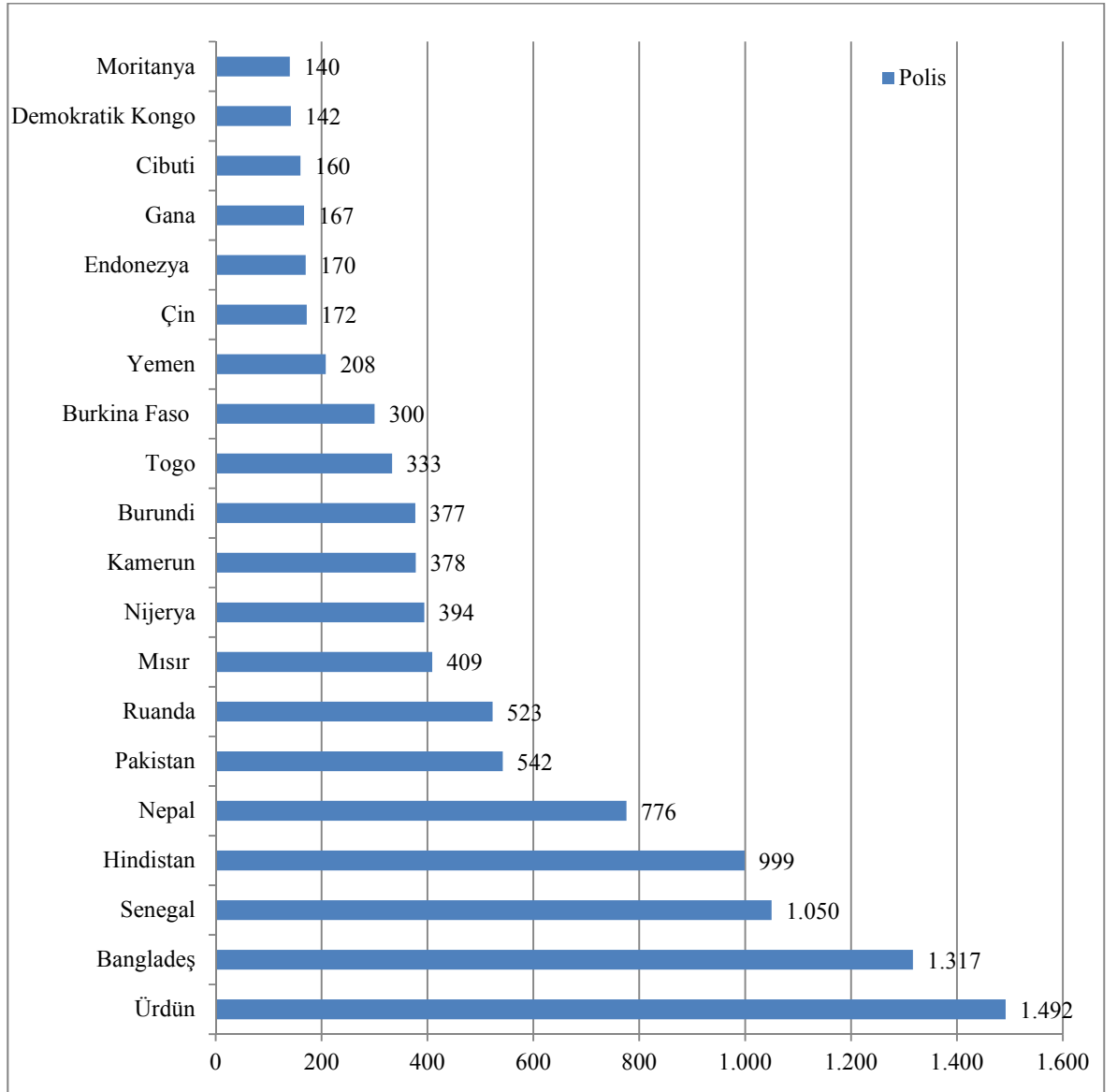

Kaynak: United Nations, “Troop and Police Contributors”, **United Nations Website**, (çevrimiçi) <http://www.un.org/en/peacekeeping/resources/statistics/contributors.shtml>, Erişim Tarihi: 15 Ekim, 2014.

Grafik 11 operasyonlara katılan askerlerin çoğunun Afrika ve Asya ülkelerinden geldiğini ortaya koymaktadır. İlk sırayı 7.677 personel ile Etiyopya alırken, onu 7,671 ile Pakistan ve 7.391 ile Bangladeş takip etmektedir. Güvenlik Konseyi üyelerinden sadece Çin Halk Cumhuriyeti 1.084 asker ile ilk 20 ülke arasına girebilmiştir. Güney Amerika’dan listeye sadece Uruguay ve Brezilya girerken, Asya’da Pakistan, Bangladeş, Hindistan, Nepal, Fas, Mısır, Çin ve Endonezya önemli katkılarda bulunmuştur. Avrupa veya Amerika’dan hiçbir devlet ilk 20’de yer almamıştır.

Gelişmiş ülkelerin operasyonlara asker göndermemesi eğitim ve deneyim olarak daha düşük konumda olan ülkelere yönelinmesine yol açmıştır. Personel gönderen ülkelerin daha çok gelişmekte ülkeler arasında olması, BM sisteminde gönderilen asker, polis ve sivil personel için devletlere ödeme yapılması ile alakalıdır. Devletler gönderdikleri görevlilere ülkelerinde aldıkları maaşları vermekte, BM’nin gönderdiği miktarlarla oluşan farkı ise kendilerine almaktadırlar. Yani BM’ye asker, polis ya da sivil personel göndermenin ülkelere herhangi bir maliyeti olmamakta; hatta bazı durumlarda fayda sağlanmaktadır.

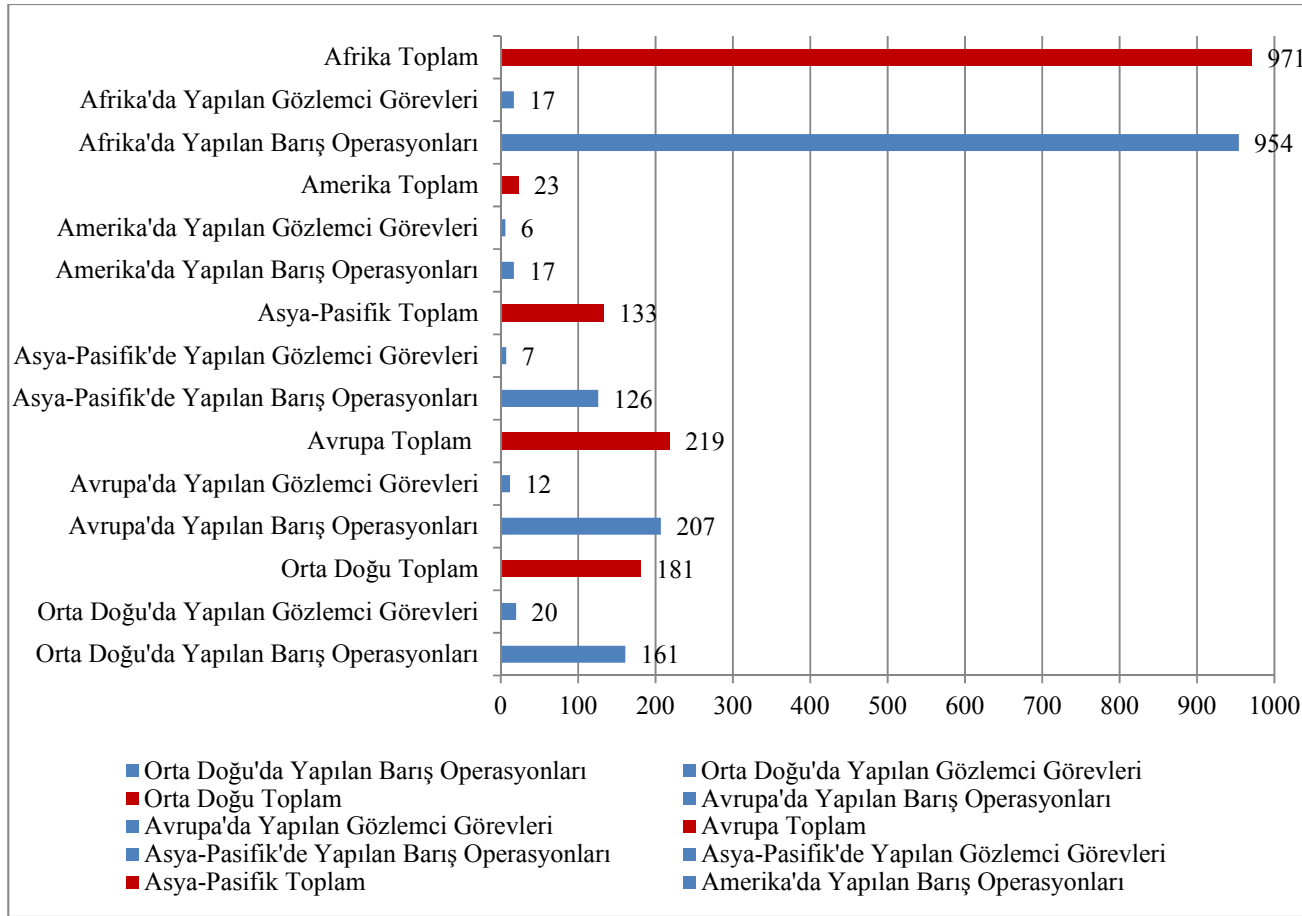
Grafik 12: Ülkeler Bazında, Devam Eden Operasyonlara Polis Katılım Oranları (İlk 20 Ülke)

Kaynak: United Nations, “Troop and Police Contributors”, **United Nations Website**, (çevrimiçi) <http://www.un.org/en/peacekeeping/resources/statistics/contributors.shtml>, Erişim Tarihi: 15 Ekim, 2014.

Asker katılım grafiği ile polis grafiği arasındaki en önemli fark asker katılım listesinde yer almayan Ürdün'ün 1.492 polis ile ilk sırada yer almasıdır. Benzer olan yanları ise katılımcı ülkelerin çoğunun Afrika kıtasından olması, Güvenlik Konseyi üyelerinden sadece Çin'in 172 polis ile listede olmasıdır ve Batı ülkelerinden herhangi birinin listede yer almamasıdır. Polis gücüne katılan personelin sayısı asker olarak görev yapanların 1/5'i kadardır. Bu da operasyonların daha çok çatışmaların sona erdirilmesi için kuvvet kullanılarak yapıldığını, ulus inşasının ikinci planda olduğunu kanıtlar niteliktedir.

Grafik 13: Sona Eren Operasyonlardaki İnsani Kayıp Sayıları

Kaynak: United Nations, “Peacekeeping Fact Sheet” **United Nations Website**, 31 Ekim 2014,(çevrimiçi) <http://www.un.org/en/peacekeeping/resources/statistics/factsheet.shtml>, Erişim Tarihi: 10 Kasım, 2014.

Devam operasyonlarda kullanılan asker ve polislerin daha çok gelişmekte olan ülkelerden gelmesinin en önemli nedeni BM müdahale tarihi boyunca yaşanan başarısızlıklar sırasında personel kaybı yaşayan Batılı ülkelerin risk almaktan uzaklaşmaya çalışmasıdır. Operasyonların sadece mali yükünü taşıma yoluna giden ve genellikle kendi bölgelerine yapılan müdahalelere personel göndermeye devam eden Batılı güçler, kendi toplumlarının yaşadıkları kayıplar sonrası verdiği tepkileri minimize etmişlerdir. Bu güne kadar yapılan operasyonlar göz önüne alındığında en fazla kayıp 971 ile Afrika’da yapılan operasyonlarda meydana gelmiştir. En düşük kayıp ise Amerika’daki görevlerdedir. Gözlemci görevlerinde fazla kayıp verilmemiştir.

SONUÇ

Birleşmiş Milletler konusunda yapılan çalışmaların ortak noktası, farklı nedenlere bağlansa da kuruluşun İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra başaracağına inanılan barış ve işbirliğini sağlayamadı gerçeğidir. Birçok çalışma bunun BM sistemindeki Güvenlik Konseyi üyelerinin imtiyazlarına bağlarken, bu çalışma sorunların sadece üyelerin karar verme mekanizmalarındaki eşitsizliğinden kaynaklanmadığını ortaya koymuştur. Barışın sağlanmasında zorlayıcı araç olarak kullanılan barış operasyonlarında kullanılan askeri gücün, 1945'de planlanan şekilde üye devletlerden bağımsız hale getirilememesi, barışa zarar veren ülkelere yaptırımı zorlaştırmakta ve devletleri saldırgan hareket etmekten alıkoyamamaktadır.

Uluslararası ilişkiler düşünce okulları Birleşmiş Milletler gibi kuruluşların devletlerarası işbirliği ve barışın sağlanmasındaki etkilerini tartışırken, kuruluşun dünya devletlerinin tümünün üye olduğu ve bu sayede diplomatik ilişkiler yürütebildikleri tek forum olduğu unutulmamasını istemektedirler. Bu nedenle zaman zaman kuruluşun tarafsızlığı, etkinliği ve sistemi eleştirilse de ortadan kalkması uluslararası sistemde önemli bir boşluğun ortaya çıkmasına yol açacaktır düşüncesi uluslararası arenada birçok destekçi kazanmıştır. Ayrıca, var olan sistemdeki kazançlarını yitirmek istemeyen ve oluşacak güç boşluğundan endişe duyan devletler yeni bir kuruluşun getireceği belirsizlikler nedeniyle reform taleplerini, kuruluşu ortadan kaldırmaya tercih etmektedirler.

Birleşmiş Milletler' in devletler üzerindeki en önemli yetkisi iç savaş, insan hakları ihlalleri ve silahlı çatışma durumlarında, ekonomik ve diplomatik yaptırımların başarısız olmasından sonra kullandığı askeri müdahalelerdir. Birleşmiş Milletler Kurucu Antlaşması'nda üye devletlerin katkılarıyla kurulacak bir kara, deniz ve hava gücünü öngören BM sistemi, Soğuk Savaş'ın başlaması ile bu hedefi gerçekleştirememiştir. Bunun yerine üye devletlerin her bir operasyon için asker, polis veya sivil personel göndermeyi tercih edebilecekleri; operasyon bütçelerine katkı yapmak konusunda da

kendi inisiyatiflerini kullanacakları bir sistem günümüzde yapılan BM barış operasyonlarında kullanılmaktadır.

1948’de başlayan Orta Doğu’da mütareke gözlemciliği niteliğindeki ilk operasyondan günümüze, uluslararası toplumun Birleşmiş Milletler’e attığı görevin tanımı genişlemiştir. Mavi bereliler kuruluşun ilk yıllarında İsrail Devleti’nin Orta Doğu’daki varlığının yol açtığı çatışmalarda yapılan ateşkes antlaşmalarını gözlemlemiştir. Sonraki yıllarda ise, Afrika ülkelerinin bağımsızlıklarını kazanmaları sonrası çıkan iç savaflara askeri unsurları aktif olarak kullanarak insani müdahalelerde bulunmuştur. Bu tür operasyonlarda başarı kriteri olarak kabul edilebilecek çatışmaların tamamen sona ermesi ve BM’nin bölgeden ayrılması nadiren sağlanmış olsa da, uluslararası toplum kuruluşu daha etkin olması için baskı yapmış ve bu kapsamda ulus inşası operasyonları başlamıştır. Son 50 yılda bu amaçla polis gücünün oluşturulması, adli ve idari kolluk görevlerinin bizzat BM tarafından görevlendirilen kişiler tarafından veya onların eğittiği yerel görevliler tarafından yapılması ve son zamanlarda devlet kademelerinin tamamına BM tarafından atamalar yapılması ile devlet sistemlerinin değiştirilmesi barış operasyonlarının kapsamına girmiştir.

Uluslararası çatışma durumları için planlanan ve ilk yıllarında genelde bu amaçla kullanılan Birleşmiş Milletler Barış Gücü zamanla Afrika, Avrupa ve Asya’daki iç savaşlar için de kullanılmıştır. Grafik 1, Grafik 2 ve Grafik 3’ün ortaya koyduğu üzere devam eden operasyonların çoğunluğu Afrika ülkelerindedir. Bu operasyonlardan bazılarının aynı ülkelere yapılması, Birleşmiş Milletler müdahalelerinin iç savaşların ülkelerin parçalanmasına engel olmadığını ya da olamadığını göstermektedir. Ayrıca mavi bereli sayısı olarak da en yüksek seviyeye ulaşmış olan Afrika görevleri, iç savaşların komşu ülkelere yayılmasına engel olamama, yüksek insani kayıpların verilmesi ve insan hakları ihlalleri gibi sorunlar nedeniyle BM’nin en başarısız kabul edildiği görevlerdir. Bu durumun nedenleri arasında Afrika Birliği’yle ortak yapılan operasyonlar ve gönderilen mavi berelilerin var olan sistem nedeniyle gelişmekte olan Afrika

lkelerinden gelmelerinin neden olduğu tarafsızlık sorunları vardır.

Grafik 4, kuruluşun sistemi içinde yer alan Güvenlik Konseyi yelerine verilen imtiyazları kısmen açıklar ve aklar nitelikte veriler içermektedir. Kuruluşun operasyonlar dışında kullandığı ve devletlerin belirlenen bir maddi kapasite sistemine göre katkı sağladığı olağan bütçesi %50 oranında Konsey'in yeleri tarafından sağlanmaktadır. Bir anlamda bu durum kuruluşa yapılan maddi katkıların, kararlardaki etkinlikle doğru orantılı olduğunu göstermektedir. Bu kapsamda Konsey'e girmek isteyen Almanya ve Japonya gibi ülkelerin son yıllarda katkılarını arttırdıkları gözükmektedir. Ayrıca kuruluştaki daha aktif rol almak isteyen Çin Halk Cumhuriyeti'nin maddi yardımlarını da arttırdığı görülmüştür. Bu örneklerden yola çıkarak sistemde daha güçlü bir konuma gelmek için devletlerin yapacağı maddi yardımların önemi fark edilmektedir.

Operasyon bütçelerinin anlık hesaplamalar sonucu ortaya konması ve harcamalar için her an kullanılabilecek bir havuzun oluşturulmaması, durumun aciliyeti nedeniyle maddi yardım için öncelikli olarak durumu kendi çıkarlarına tehdit olarak gören gelişmiş ülkelere başvurulmasını getirmektedir. Operasyonlara yapılan yardımların operasyonların kapsamıyla -yani gözlemci, barışı koruma, barışı zorlama veya barış inşası gibi farklılıklarla- alakası olmadığı operasyonlara günümüze kadar yapılan harcamalarda gözükmektedir. Grafik 5'de kanıtlanan bu bulgu, uluslararası toplumun değişen ilgisine bağlı olarak yeni ödeneklerin sağlandığını ve ilgili ülkelerin maddi güçlerinin etkili olduğunu düşündürmektedir. Bu belirsizliğin yarattığı planlama sorunları, ülkelerin ödemeleri yaparken kendi çıkarlarını gözetmeleri -yani, kendi istedikleri bürokratların görevlere atanması ya da belirli bir eylem haritasının uygulanması şeklinde dayatmaları- operasyonların planlamasında sorunların yaşanmasına ve bazı operasyonların maddi sorunlar nedeniyle sona ermesine yol açmaktadır.

Uluslararası toplum genelde operasyonlar başlatıldıktan sonraki süreçlere fazla önem atfetmediğini için sorunların temeline inilememekte, yaşanan sorunlar bazen reform

taleplerine bazen ise kuruluşun ortadan kaldırılması şiddetinde değişim taleplerine neden olmaktadır. Bu olaylardan son yıllarda en fazla dikkati çeken cinsel istismar iddialarına dair verileri içeren Grafik 6, farklı kıtalarda gerçekleştirilen ve görev tanımları farklı olan görevlerde cinsel istismar suçlarının işlendiğini göstermektedir. Bu da yaşananların belli ülkelerdeki operasyonlarla ya da belirli ülkelerde gelen askerler ile alakalandırılmak, yerine kurum kültürünün bir parçası haline geldiğini düşündürmektedir. Bu konuda sağlıklı verilerin ortaya konabilmesi olaylara karışan mavi berelilerin uyruklarının ve statülerinin ortaya konması gereklidir. Fakat zaten asker, polis ve sivil personel bulmakta zorlanan BM, katılımcı ülkelerle yaptığı anlaşmalarla bu bilgiyi gizli tutacağını taahhüt etmektedir. Devletlerin olayların ortaya çıkmaması için BM'ye baskı yaptığı ve bürokratların bu tür durumlarda olaylara karışan askerleri ülkelere geri göndererek davaların görülmesini engellediği iddialar arasındadır.

Davaların sayısının artması ile BM'nin aldığı önlemlerin yanı sıra uluslararası toplumun bilgilendirilmesi amacıyla bazı istatistiki veriler yayınlanmaya başlamıştır. Grafik 7'nin ortaya koyduğu verilere bakılarak istismar olaylarının uluslararası toplumun dikkatini çektiği ve istatistiklerin tutulmaya başlandığı 2007 yılından günümüze, kademeli olarak azalmakta olduğu anlaşılmaktadır. Fakat eleştirmenler kuruluşun yönetim kademelerinin yaptıkları baskıların olayların rapor edilmesini engellediğini iddia etmektedirler. Olaylara karışan mavi berelilerin nitelikleri incelendiğinde asker niteliğindeki mavi bereliler neredeyse her yıl en yüksek sayıda suçlamayla karşılaşırken, diğer mavi berelilerin yani polis, sivil personel, tanımlanmayan ve diğer kategorilerindeki kişilere de cinsel istismar suçlamaları yapılmıştır. Bu durum sorunun BM bürokrasisinin tüm kademelerindeki varlığı hakkında bilgi vermektedir. Askeri kademelerde yer alanların olaylara karışması bireysel zararlara neden olabilmekteyken, yönetici kademelerinde bulunan sivillerin karışması daha organize ve yaygın uygulamalar olduğu endişesini doğurmaktadır.

Uluslararası toplumun dikkati daha çok işkence gibi insan hakları ihlalleri ve cinsel istismar suçlamaları üzerindeyken mavi berelilerin azımsanmayacak bir kısmı da adi

suçlar olarak adlandırılabilen nedenlerle erken terhis edilmekte ve disiplin suçlamalarıyla karşılaşmaktadır. Operasyonlar için personel ihtiyacını karşılamakta zorlanan kuruluşun bu tür erken terhis olayları nedeniyle daha zor duruma kalacağı ve suçlanan askerin yerini alacak asker veya görevlinin eğitim ve görev yerine intikali için BM'nin ekstra harcama yapacağı unutulmamalıdır. BM'nin denetimini ve cezalandırmasını üstleneceği mavi berelilerin önemi bu durumlarda tekrar ortaya çıkmaktadır.

Eleştirmenler tarafından cinsel istismar ve işkence gibi suçların azalması için gerekli olduğu düşünülen seçeneklerden biri kadın mavi berelilerin sayısı arttırmaktır. Bu sayı son yıllarda artış gösterse de eldeki istatistikler erkek mavi bereli sayılarının da yıllık bazda arttığını göstermekte; yani kadın mavi berelilere pozitif ayrımcılık yapılmadığını düşündürmektedir. Özellikle son yıllarda polislerin farklı ülkelerden gelerek birlikte çalıştığı polis güçleri yerine ülkelerin kendi rütbelilerini belirleyerek gönderdiği polis birlikleri üyelerden talep edilmektedir. Böylece mavi bereliler arasında sıklıkla yaşanan ve dil farklılıkları, ülkelerdeki rütbe farklılıklarından doğan anlaşmazlıklar ve kültürel önyargılar gibi entegrasyon sorunlarına neden olan durumların önüne geçilebileceği düşünülmektedir.

Operasyonlarda polis niteliğinde mavi berelilerin sayısı fazla değişim gözükmemesi Birleşmiş Milletler'in halen askeri nitelikli müdahalelere öncelik verdiğini göstermektedir. Polis birlikleri bünyesinde gelen görevlilerin sayıları artarken, bireysel olarak görev alan polislerin sayılarının azalması, BM'nin entegrasyon sorunlarını çözmek için birbirlerinden bağımsız polisler yerine, ülkelerinde de birlikte çalışan kişilerden oluşan birlikleri kullanmayı tercih etmeye başladığını ortaya koymaktadır. Fakat bu durumun mavi berelilerin kendilerini organizasyona karşı sorumlu hissetmelerinin önüne geçilebileceği ve otorite sorunlarının artabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

Yapılan müdahalelerin genellikle barışçı bir karakter göstermemelerinin nedeni olarak görülen asker kullanımı yerine polislerin müdahale için kullanılması en azından işkence gibi olayların ortadan kalkmasında etkili olabilir. Kanadalı askerlerin karıştığı Shidane Arone cinayeti ve sonrasında işkencecilerin yargılandığı davanın ortaya çıkardığı bakış açısı unutulmamalıdır. Askeri kültürün bir parçası olarak ortaya çıkan ırkçılık ve faşizm, mavi berelilerin gittikleri bölgelere savaş alanı; insanlara ise farklı inanışları, kültürleri ve davranışları nedeniyle düşman olarak bakmalarını mümkün kılmaktadır. Bu şartlar altında mavi berelilerin yerli haklarla yapıcı ilişkiler kurması zor olmaktadır. Yapılan müdahaleleri savaş olarak gören bakış açısı, 6 aylık genel eğitimlerin ve operasyon bölgesine intikal öncesi yapılan oryantasyon eğitimi adı altındaki kısa bilgilendirme seanslarının ötesinde, yaşanan soruna derin bir bakış açısıyla bakılmasını ve alternatif çözümler sunulmasını mümkün kılan eğitimlerin gerekli olduğunu ortaya koymaktadır. Bu da ancak kurulacak bir akademide alınacak uzun süreli eğitimlerden sonra, disiplin suçu işlenmemesi kaydıyla, yaşam boyu operasyonlarda görev alacak mavi berelilerle sağlanabilir. Ülkelerinin onayı ile yapılan altı aylık görevler yerine, BM bürokratik kademelerindeki çalışanlar gibi iş güvencesine kavuşan personelin kuruluşa aidiyeti de artacaktır.

Günümüzde devam eden operasyonlara katılımcı sayılarının ve niteliklerinin yer aldığı Grafik 11’ in ortaya koyduğu üzere en fazla asker gönderen ülkeler Etiyopya, Pakistan ve Bangladeş gibi gelişmekte olan ülkelerdir. Çin Halk Cumhuriyeti dışında herhangi bir gelişmiş ülkenin listeye girmemesi Batı’nın kuruluşa maddi yardım yaparken, artık operasyonların askeri riskini almak istemediğini göstermektedir. Bu durum eğitim ve deneyim olarak daha düşük konumda olan ülkelere yönelilmesine yol açmıştır. Gelişmekte olan ülkeler gönderdikleri askerler için kuruluşlardan aldıkları ödemeler ile hem askerlerin maaşlarını ödemekte hem de mavi bereliler için belirlenen maaş ile askerlerin ülkelerindeki maaşları arasında oluşan farklı kendi bütçelerine aktarabilmektedirler. Böylece BM’ye asker, polis ya da sivil personel göndermenin ülkelere herhangi bir maliyeti olmamakta; hatta bazı durumlarda fayda sağlanmaktadır.

Polis katılım grafiğinde de katılımcı ülkelerin çoğunun Afrika kıtasından olması, Güvenlik Konseyi üyelerinden sadece Çin Halk Cumhuriyeti'nin listede yer alması ve Batı ülkelerinden herhangi birinin listede yer almaması polis gönderen ülkeler farklı olsa da benzer bir durumun yaşandığını göstermektedir. Polis gücüne katılan personelin sayısı asker olarak görev yapanların 1/5'i kadardır. Bu da operasyonların daha çok çatışmaların sona erdirilmesi için kuvvet kullanılarak yapıldığını, ulus inşaasının ikinci planda olduğunu kanıtlar niteliktedir. yazımında

Devam operasyonlarda kullanılan asker ve polislerin daha çok geliştirmekte olan ülkelere gelmesinin en önemli nedeni BM müdahale tarihi boyunca yaşanan başarısızlıklar sırasında personel kaybı yaşayan Batılı ülkelerin risk almaktan uzaklaşmaya çalışmasıdır. Operasyonların sadece mali yükünü taşıma yoluna giden ve genellikle kendi bölgelerine yapılan müdahalelere personel göndermeye devam eden Batılı güçler, kendi toplumlarının yaşanan kayıplar sonrası verdiği tepkileri minimize etmişlerdir. Bu güne kadar yapılan operasyonlar göz önüne alındığında en fazla kayıp 971 ile Afrika'da yapılan operasyonlarda meydana gelmiştir. En düşük kayıp ise Amerika'daki görevlerdedir. Gözlemci görevlerinde fazla kayıp verilmemiştir. Bu durum operasyonların kapsamı genişledikçe kaybın arttığı iddiasını kanıtlar niteliktedir.

Birleşmiş Milletler sisteminde söz sahibi olabilmek için kullanılan iki araçtan biri olan –diğeri askeri ve lojistik yardım- kuruluşa yapılan maddi katkılar, sistemde devletlerin nüfuzunun daha eşit hale gelmesi için bir araç olarak kullanılabilir. Devletlerin ödeme kapasitelerinin eşit olmadığı kabul edilse de, kamu ve özel sektör sivil toplum kuruluşları veya insani yardım dernekleri üzerinden yapılan yardımların Birleşmiş Milletler ortaklığı ile yapılması devletlerin katkılarının nispeten artmış gözükmesini sağlayabilmektedir. Operasyonlara ayrılan bütçelerin barışı koruma, barışı inşa ve barışı zorla getirme gibi farklı kategoriler için sabit hale getirilmesi ve bütçelerin aşılması durumlarında operasyonların başarısız kabul edilerek sona erdirilmesi de, günümüzde

neredeyse 50 yıldır devam eden ve elle tutulur sonuçlara ulaşamayan operasyonların sona erdirilmesini sağlayabilir. Böylece Birleşmiş Milletler daimi hale gelen savaşların gözlemcisi olarak anılmaktan kurtulabilir.

Sistemde etkin olmak isteyen devletlerin bir diğer aracı ise zaten fazla talep olmayan, barış operasyonlarının askeri ihtiyaçlarının sağlanmasıdır. Günümüzde kullanılan sistemde neredeyse hiçbir harcama yapmadan operasyonlarda direkt olarak görev alacak; verilen her kararı izin almak amacıyla üstlerine iletecek; devletlerin farklı toplumlarla iletişime geçmesini sağlayacak bu güçlere yapılacak yardım üye ülkeler için de önemli kazanımlara neden olacaktır. Ayrıca operasyonlarını sona ermesine neden olan askerlerin geri çekilmesi hamlesi de kuruluş içinde katkıda bulunan devletlere nüfuz sağlayacaktır.

Operasyonlarda yaşanan sorunlar göz önüne alındığında BM için en kalıcı çözüm yolu olarak görülen kuruluşa direkt olarak bağlı, üyelerden bağımsız, kendi eğitimi sunan ve gerektiğinde mavi berelileri yargılayabilen bir BM gücünün kurulması gelecekte yapılacak operasyonlara olumlu etki edecektir. Böyle bir güç ile operasyonların finansmanı BM genel bütçesi ile yapılacağından, devletlerin finansal desteği çekerek operasyonları bitirme hakları ortadan kalacak ve tarafsızlık iddiaları son bulacaktır. Ayrıca askerlerini geri çekilmesi nedeniyle zamansız sona eren ve bazen katliamlarını önünü açan uygulamaların önüne geçilecektir.

KAYNAKÇA

Kitaplar:

Allard, Kenneth:	Somalia Operations: Lessons Learned , National Defense University Press, Washington DC, 1995.
Arı, Tayyar:	Uluslararası İlişkiler Teorileri , Alfa Yayınları, İstanbul, 2004.
Baylis, John, Steve Smith and Patricia Owens, eds.:	The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations , Oxford University Press, 2013.
Boutellis, Arthur and Paul D. Williams:	Peace Operations, African Union, and the United Nations: Toward more Effective Partnerships in Peace Operations , International Peace Institute, New York, April 2013.
Burchill, Scott, Andrew Linklater, Richard Devetak, Jack Donnelly, Terry Nardin, Matthew Paterson, Christian Reus-Smit and Jacqui True:	Uluslararası İlişkiler Teorileri , 3. Baskı, İstanbul: Küre Yayınları, 2014.
Coning, Cedric:	Coherence and Coordination in United Nations Peacebuilding and Integrated Missions-A Norwegian Perspective , 2007, NUPI Report, Norwegian Institute of

	International Affairs, Oslo.
Dobbins, James, Seth G. Jones, Keith Crane, Andrew Rathmell, Brett Steele, Richard Teltschik and Anga R. Timilsina:	The UN's Role in Nation-Building: From the Congo to Iraq , Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2005.
Doyle, Michael W. and Nicholas Sambanis:	Making War and Building Peace , Princeton University Press, Princeton, 2006.
Findlay, Trevor:	The Use of Force in UN Peace Operations , Oxford University Press, New York, 2002.
Freedman, Rosa:	The United Nations Human Rights Council: A Critique and Early Assessment , Routledge: 2013.
Ghebali, Victor-Yves:	"Chapter 11: The United Nations and the Dilemma of Outsourcing Peacekeeping Operations", Private Actors and Security Governance , Ed. by Alan Bryden and Marina Caparini, Geveva Centre for Democratic Control of Armed Forces , Geneva, Switzerland, 2006.
Gill, Bates and Chin-hao Huang:	"China's Expanding Presence in UN Peacekeeping Operations and Implications for the United States", Beyond the Strait: PLA Missions Other than Taiwan , Ed. by Roy Kamphausen, David Lai and Andrew Scobell, Strategic Studies Institute, 2009.
Harland, David:	UN Peacekeeping Operations in Post-Conflict

	Timor-Leste: Accomplishments and the lessons learned , New York: Department of Peacekeeping Operations, 2005.
Heldt, Birger and Peter Wallensteen	Peacekeeping Operations: Global Patterns of Intervention and Success 1948-2004 , 3rd ed., Folke Bernadotte Academy Publications, Sweden, 2007.
Howard, Lise Morje:	UN Peacekeeping in Civil Wars , Cambridge University Press, Cambridge, 2008.
Jackson, Robert and Georg Sorensen:	Introduction to International Relations: Theories and Approaches , Oxford University Press, Oxford, 2013.
Jarstad, Anna K. and Timothy D. Sisk:	From War to Democracy , Cambridge University Press, Cambridge, 2008.
Jennings Kathleen M. And Vesna Nikolic-Ristanovic:	"UN Peacekeeping Economies and Local Sex Industries: Connections and Implications", Microcon Research Working Paper 17 , Brighton: MICROCON, 2009.
Jervis, Robert:	"Realizm, Neoliberalizm ve İşbirliği", Uluslararası İlişkilerde Anahtar Metinler, Ed. Esra Diri, Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi, İstanbul, 2014.
Kardaş, Şaban ve Ali Balcı (Der.):	Uluslararası İlişkilere Giriş: Tarih, Teori, Kavram ve Uygulamalar , 2. Baskı, İstanbul: Küre Yayınları, 2014.
Kemp, Walter, Mark	The Elephant in the Room: How Can Peace Operations Deal with Organized Crime , International Peace Institute,

Shaw, Artur Boutellis:	New York, June 2013.
Malone, David M.:	The UN Security Council: From Cold War to the 21st Century , Lynnee Rienner Publishers, Boulder, CO, 2004.
Martin, Lisa and Beth Simmons:	“International Organizations and Institutions”, in the Saga Handbook of International Relations , Walter Carlsnaes, Thomas Risse and Beth Simmons eds., 2nd Edition, London: Sage Publications, 2012.
Murphy, Ray:	UN Peacekeeping in Lebanon, Somalia and Kosovo: Operational and Legal Issues in Practice , Cambridge University Press, Cambridge, 2007.
Oran, Baskın:	Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, Cilt: III: 2001-2012 , İletişim Yayınları, İstanbul, 2013.
Paker, Evren:	Küresel Güvenlik Kompleksi: Uluslararası Siyaset ve Güvenlik , İletişim Yayınları, İstanbul 2012.
Serafino, Nina M.:	"Policing in Peacekeeping and Related Stability Operations: Problems and Proposed Solutions", Washington DC: Congressional Research Service , 2004.
Sönmezoğlu, Faruk, Hakan Güneş ve Erhan Keleşoğlu:	Uluslararası İlişkilere Giriş , Der Yayınları, İstanbul, 2013.

Thakur, Ramesh:	The United Nations, Peace and Security: From Collective Security to the Responsibility to Protect , Cambridge University Press, Cambridge, 2006.
Weir, Erin A.:	Conflict and Compromise: UN Integrated Missions and the Humanitarian Imperative , Kofi Annan International Peacekeeping Training Centre, 2006.
Whitworth, Sandra	Gender, Race and the Politics of Peacekeeping , Ed, by Edward Moxon-Browne, A Future for Peacekeeping?, UK: Macmillan, 1998.
Whitworth, Sandra:	Men, Militarism & UN Peacekeeping: A Gendered Analysis , Lynne Rienner Publishers, Boulder, CO, 2004.
Whitworth, Sandra:	Militarized Masculinities and the Politics of Peacekeeping: The Canadian Case , Lynne Rienner Publishers, Boulder, CO, 2005.

Süreli Yayın ve Makaleler:

Aboagye, Festus B. and Alhaji M. S. Bah:	"Liberia at a Crossroads: A Preliminary Look at the United Nations Mission in Liberia (UNMIL) and the Protection of Civilians", Institute for Security Studies , Paper 95, 2004.
Abramovitz, Morton and	"Making Intervention Work: Improving the UN's Ability to

Thomas Pickering:	Act", Foreign Affairs , Vol. 87, No. 5, 2008.
Adaleke, Ademola:	"The Politics and Diplomacy of Peacekeeping in West Africa: The ECOWAS Operation in Liberia", The Journal of Modern African Studies , Vol. 33, No. 4, 1995.
Alfred, Keith J.:	"Peacekeepers and Prostitutes: How Deployed Forces Duel the Demand for Trafficked Women and New Hope for Stosing It", Armed Forces & Society , Vol. 33, No. 5, 2006.
Barnett, Michael:	Partners in Peace? The UN Regional Organizaitons, and Peace-Keeping", Review of International Studies , Vol. 21, 1995.
Barnett, Michael N.,	"The UN Security Council, Indifference, and Genocide in Rwanda", Cultural Anthropology , Vol. 12, No. 4, 1997.
Bellamy, Alex J. and Paul Williams:	"Introduction: Thinking Anew about Peace Operations", International Peacekeeping , Vol. 11, No. 1, 2004.
Berman, Eric G.:	"Recent Developments in US Peacekeeping Policy and Assistance to Africa", African Study Review , Vol. 13, No. 2, 2004.
Bialke, Joseph P.:	"United Nations Peace Operations: The Aslicable Norms and the Aslication of the Law of Armed Conflict", Completed Masters of Law Thesis , University of Iowa , Collage of Law, 2000.
Beardsley, Kyle:	"The UN at the Peacemaking-Peacebuilding Nexus", Conflict Management and Peace Science , Vol. 30, No. 4, September

	2013.
Bell, Christine and Catherine O'Rourke:	"Peace Agreements or Pieces of Paper? The Impact of UNSC Resolution 1325 on Peace Processes and their Agreements", International and Comparative Law Quarterly , Vol. 59, No. 4, 2010.
Blood, C.G., J. Zhang and G.J. Walker:	, "Implications for Modeling Casualty Sustainment during Peacekeeping Operations", Military Medicine , Vol, 167, No. 10, 2002.
Brancati, Dawn and Jack L. Snyder:	"Rushing to the Polls: The Causes of Premature Postconflict Elections", Journal of Conflict Resolution , Vol. 55, No. 3, 2011.
Bridges, Donna and Debbie Horsfall:	"Increasing Operational Effectiveness in UN Peacekeeping", Armed Forces&Society , Vol. 36, No. 1, 2009.
Burk, James:	"Public Support for Peacekeeping in Lebanon and Somalia: Assessing the Casualties Hypothesis", Political Science Quarterly , Vol. 114, No. 1, 1999.
Chasell, Duncan and John Evans:	"The Role, Preparation and Performance of Civilian Police in United Nations Peacekeeping Operations", Criminal Law Forum , Vol 10, No. 2, 1999.
Coning, Cedric de:	"Civil-Military Coordination and UN Peacekeeping Operations", African Journal on Conflict Resolution , Vol.5, No. 2, 2005.

Cotton, James:	"Against the Grain: The East Timor Intervention", Survival , Vol. 43, No.1, 2001.
Çapar, Gökhan	"Nato'nun Kosova'ya Müdahalesinin BM Kurucu Andlaşması Açısından Analizi", Türkiye Cumhuriyeti Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi , Bursa, 2006.
Dannenbaum, Tom:	"Translating the Standard of Effective Control into a System of Effective Accountability: How Liability should be Asortioned for Violations of Human Rights by Member State Troop Contingents Serving as United Nations Peacekeepers", Harvard International Law Journal , Vol. 51, No. 1, 2010.
Defeis, Elizabeth F.:	"U.N. Peacekeepers and Sexual Abuse and Exploitation: An End to Impunity", Washington University Global Studies Law Review , Vol. 7, No.2, 2008.
Devlen, Balkan ve Özgür Özdamar:	"Uluslararası İlişkilerde İngiliz Okulu Kuramı: Kökenleri, Kavramları ve Tartışmaları", Uluslararası İlişkiler , Cilt 7, Sayı 25 (Bahar 2010).
Diehl, Paul F.:	"Peacekeeping Operations and the Quest for Peace", Political Science Quarterly , Vol. 103, No. 3, 1988.
Dobbins, James:	"The UN's Role in Nation-Building: From the Belgian Congo to Iraq", Survival , Vol 46, No. 4, Winter 2004-05.

Dorn, A. Walter and David J. H. Bell:	"Intelligence and peacekeeping: The UN Operation in the Congo, 1960-64", International Peacekeeping , Vol.2, No. 1, 1995.
Dorn, Walter:	"Regional Peacekeeping is not the Way", Peacekeeping & International Relations , Vol. 27, Issue 3/4, 1998.
Doyle, Michael W. and Nicholas Sambanis:	"International Peacebuilding: A Theoretical and Quantitative Analysis", The American Political Science Review , Vol. 94, No.4, 2000.
Duran, Hasan:	"BM ve Müdahale", Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi , Cilt 6, Sayı 2, 2001.
Elklit, Ask:	"UN-Soldiers Serving in Peacekeeping Missions: A Review of the Psychological After-Effects", International Review of the Armed Forces Medical Services , Vol. 71, 1998.
Emizet, Kisangani N. F.:	The Massacre of Refugees in Congo: A Case of the UN Peacekeeping Failure and International Law", The Journal of Modern African Studies , Vol. 38, No. 2, 2000.
Field, Kimberly C. and Robert M. Perito:	"Creating a Force for Peace Operations: Ensuring Stability with Justice", Parameters , Winter 2002-03.
Fleshman, Michael:	"AIDS Prevention in the Ranks", African Recovery , 2001.
Fortna, Virginia Page and Lise Morje Howard:	"Pitfalls and Prospects in the Peacekeeping Literature", The Annual Review of Political Science , Vol 11, 2008.

Fortna, Virginia Page:	"Does Peacekeeping Keep Peace? International Intervention and the Duration of Peace after Civil War", International Studies Quarterly , Vol. 48, 2004.
Gilligan, Michael J. and Ernest J. Sergenti:	"Do UN Interventions Cause Peace? Using Matching to Improve Casual Inference", Quarterly Journal of Political Science , Vol. 3, 2008.
Greenwood, Christopher:	"Protection of Peacekeepers: The Legal Regime", Duke Journal of Comparative & International Law , Vol. 7, 1996.
Greig, J. Michael and Paul E. Diehl:	"The Peacekeeping-Peacemaking Dilemma", International Studies Quarterly , Vol. 49, 2005.
Güngör, Uğur:	"Günümüzde Barış Operasyonları" Güvenlik Stratejileri Dergisi , Cilt 5, Sayı 8, 2009.
Haggard, Stephan and Beth A. Simmons:	"Theories of International Regimes", International Organization , Vol.41, No.3, Summer 1987.
Hasenclever, Andreas, Peter Mayer and Volker Rittberger:	"Integrating Theories of International Regimes," Review of International Studies , Vol. 26, No. 1, January 2000.
Helms, Jesse:	"Saving the UN: A Challenge to the Next Secretary-General", Foreign Affairs , Vol. 75, No. 5, 1996.

Higate, Paul and Marsha Henry:	"Engendering (In)security in Peace Support Operations", Security Dialogue , Vol. 35, No. 4, 2004.
Higgins, Rosalyn:	"The New United Nations and Former Yugoslavia", International Affairs (Royal Institute of International Affairs) , Vol. 69, No.3, 1993.
Hopf, Ted:	"The Promise of Constructivism in International Relations Theory", International Security , Vol.23, No.1, Summer 1998.
Hudson, Heidi:	"Mainstreaming Gender in Peacekeeping Operations: Can Africa Learn From International Experience?", African Security Review , Vol. 9, No.4, 2000.
Hürsoy, Siret:	"BM Barış Operasyonlarının Yeniden Yapılandırılması Çerçevesinde Avrupa Birliği ve Türkiye'nin Sivil Katkıları", Ankara Üniversitesi SBF Dergisi , Cilt 61 Sayı 1, 1979.
Jain, Neha:	"A Separate Law for Peacekeepers: The Clash between the Security Council and the International Criminal Court", The European Journal of International Law , Vol. 16, No. 2, 2005.
Jenkins, Rob:	"The United Nations Peacekeeping Commission and Dissemination of International Norms", CSRC Working Papers , Vol. 2, No.38, 2008.

Karame, Kari H.:	"Military Women in Peace Operations: Experiences of the Norwegian Battalion in UNIFIL 1978-98", International Peacekeeping , Vol. 8, No.2, 2001.
Karim, Sabrina and Kyle Beardsley:	"Female Peacekeepers and Gender Balancing: Token Gestures or Informed Policymaking?", International Interactions , Vol. 42, No. 4, 2013.
Khanna, Jyoti, Todd Sandler and Hirofumi Shimizu:	"The Demand for UN Peacekeeping, 1975-1996", KYKLOS , Vol, 52, No. 3, 1999.
Kondoch, Boris:	"The United Nations Administration of East Timor", Journal of Conflict and Security Law , Vol. 6, No. 2, 2001.
Lebovic, James. H.:	"Uniting for Peace? Democracies and United Nations Peace Operations after the Cold War", Journal of Conflict Resolution , Vol. 48, No. 6, 2004.
Ledgerwood, Judy L.:	"UN Peacekeeping Missions: The Lessons from Cambodia", Analysis from the East-West Center , No. 11, 1994.
Lewis, William J. and John O. B. Sewall:	"United Nations Peacekeeping: End versus Means", JFQ , 1993.
Lilly, Damian:	"The Privatization of Peacekeeping: Prospects and Realities", Peacekeeping: Evolution or Extinction? , Vol. 3, 2000.
Lipson, Michael:	"A "Garbage Can Model" of UN Peacekeeping", Global

	Governance , Vol. 13, No. 1, 2007.
Lipson, Michael:	"Peacekeeping: Organized Hypocrisy?", European Journal of International Relations , Vol. 13, No. 5, 2007.
Litz, Brett T., Susan M. Orsillo, Matthew Friedman, Peter Ehlich and Alfonso Batres:	"Posttraumatic Stress Disorder Associated with Peacekeeping Duty in Somalia for U.S. Military Personnel", Am J Psychiatry , Vol. 154, No. 2, 1997.
Marshall David and Shelley Inglis:	"The Disempowerment of Human Rights-Based Justice in the United Nations Mission in Kosovo", Harvard Human Rights Journal , Vol. 16, s. 95-146.
Müdüroğlu, Nazlı:	"BM ve İnsani Müdahale", Yüksek Lisans Bitirme Tezi , Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2007.
Okman, Cengiz:	"BM Barış Gücü (Konsept, Kuruluş ve Uygulama)", İktisat Fakültesi Mecmuası , Cilt 45, Sayı 1-4, 1987.
Ndulo, Muna:	"The United Nations Responses to the Sexual Abuse and Exploitation of Women and Girls by Peacekeepers during Peacekeeping Missions", Berkeley Journal of International Law , Vol. 27, No. 1, 2009.
Nelson, Richard W.:	"Multinational Peacekeeping in the Middle East and the United Nations Model", International Affairs , Vol. 61, No. 1, Winter 1984-85.

Notar, Susan A.:	Peacekeepers as Perpetrators: Sexual Exploitation and Abuse of Women and Children in the Democratic Republic of Congo", Journal of Gender, Social Policy & the Law , Vol. 14, No. 2, 2006.
Oneal, John R. and Bruce Russett:	"The Kantian Peace: The Pacific Benefits of Democracy, Interdependence, and International Organizations, 1885-1992," World Politics , Vol. 52, No.1, October 1999.
Öncü, Mehmet:	"BM Barışı Koruma Operasyonlarının Hukuki Temelleri", Uluslararası Hukuk ve Politika , Cilt 2, No:6, 2006.
Özçelik, Sezai:	"Çatışma Önleme Teorisi ve Pratiği: Makedonya ve BM Barış Gücü (UNPREDEP) Örnek Olayı", Çankırı Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi , Cilt 1, Sayı 1, 2011.
Paris, Roland:	"Broadening the Study of Peace Operations", International Studies Review , Vol. 2, No. 3, 2000.
Paris, Roland:	"International Peacebuilding and the 'Mission Civilisatrice'", Review of International Studies , Vol. 28, 2002.
Reno, William:	"The Failure of Peacekeeping in Sierra Leone", Current History , May 2001.
Roberts, Adam:	"The Crisis in Peacekeeping", Survival: Global Politics and Strategy , Vol. 36, No.3, 1994.

Rogers, Philise D.:	"China and United Nations Peacekeeping Operations in Africa", Naval War College Review , Vol. 60, No. 2, 2007.
Rubinstein, Robert A.:	"Cultural Aspect of Peacekeeping: Notes on the Substance of Symbols", Millennium: Journal of International Studies , Vol. 22, No. 3, 1993.
Rubinstein, Robert A.:	"Intervention and Culture: An Anthropological Approach to Peace Operations", Security Dialogue , Vol. 36, No.4, 2005.
Ruggie, John Gerard:	"The UN Stuck in a Fog between Peacekeeping and Enforcement", Institute for National Strategic Studies , November 1993.
Sambanis, Nicholas:	"Short and Long-Term Effects of United Nations Peace Operations", The World Bank Economic Review , Vol 22, No. 1, 2008.
Schok, Michaela L., Rolf J. Kleber, Martin Elnads and Jos M. P. Weerts:	"Meaning as a Mission: A Review of Empirical Studies on Assessments of War and Peacekeeping Experiences", Clinical Psychology Review , Vol. 28, 2008.
Smith, Adam C. and Arthur Boutellis:	"Rethinking Force Generation: Filling the Capability Gaps in UN Peacekeeping", Providing for Peacekeeping , No. 2, New York, May 2013.
Smith, Hugh:	"Intelligence and UN Peacekeeping", Survival , Vol. 36, No. 3, 1994.

Stahn, Carsten:	"The Ambiguities of Security Council Resolution 1422 (2002)", European Journal of International Law , Vol. 14, No. 1, 2003.
Steele, Jonathan:	Nation Building in East Timor", World Policy Journal , Vol. 19, No. 2 Summer 2002.
Strohmeyer, Hansjörg:	"Collapse and Reconstruction of a Judicial System: The United Nations in Kosovo and East Timor", The American Journal of International Law , Vol.95, No.1, 2001.
Terrie, Jim:	"The Use of Force in UN Peacekeeping: The Experience of ", African Security Review , Vol. 18, No. 1, 2009.
Vayrynen, Tarja:	"Gender and UN Peace Operations: The Confines of Modernity", International Peacekeeping , Vol. 11, No. 1, 2004.
Waal, Alex de:	"Darfur and the Failure of the Responsibility to Protect", International Affairs , Vol. 83, No.6, 2007.
Waal, Alex de:	"Mission without End? Peacekeeping in the African Political Marketplace", International Affairs , Vol. 85, No. 1, 2009.
Walt, Stephan M.:	"International Relations: One World, Many Theories", Foreign Policy , No. 110, Special Edition: Frontiers of Knowledge, Spring 1998.
Wedgwood, Ruth:	"The Evolution of United Nations Peacekeeping", Cornell

	International Law Journal , Vol. 28, 1995.
Wedgwood, Ruth:	"The United Nations Peacekeeping Operations and the Use of Force", Washington University Journal of Law & Policy , Vol.5, No. 1, 2001.
Weinberger, Naomi:	"Civil-Military Coordination in Peacebuilding: The Challenge in Afghanistan", Journal of International Affairs , Vol. 55, No.2, 2002.
Wendt, Alexander E.:	"The Agent-Structure Problem in International Relations Theory", International Organization , Vol.41, No.3, Summer 1987.
Wong, Albert, Michael Escobar, Alain Lesage, Michel Loyer, Claude Vanier and Isaac Sakinofsky:	"Are UN Peacekeepers at Risk for Suicide?" Suicide and Life-Threatening Behavior , Vol.31, No:1, 2001.
Yalçınkaya, Haldun:	"Özel Askeri Sektörün Oluşumu ve Savaşların Özelleştirilmesi", Ankara Üniversitesi SBF Dergisi , Cilt 61, Sayı 3, 2006.
Yapıcı, Merve İrem:	"Bosna Hersek'te Gerçekleştirilen Askeri Müdahalenin Uluslararası Hukuktaki Yeri", Uluslararası Hukuk ve Politika , Cilt 2, No 8, 2007.
Young, Oran R.:	"International Regimes: Toward a New Theory of

	Institutions,” World Politics , Vol.39, No.1, October 1986.
Zanotti, Laura:	"Imagining Democracy, Building Unsustainable Institutions: The UN Peacekeeping Operation in Haiti", Security Dialogue , Vol. 39, No.5, 2008, s.539-561.
Zwanenburg, Marten:	"The Statute for an International Criminal Court and the United States: Peacekeepers Under Fire?", European Journal of International Affairs , Vol. 10, 1999.

Elektronik Kaynaklar:

Ban, Ki-Moon:	“”Peace Operations 2010” Reform Strategy (Excerpts from the Report of the Secretary-General”, United Nations Website 24 Şubat 2006, http://www.un.org/en/peacekeeping/documents/po2010.pdf , erişim tarihi 20 Kasım 2014
Boutros-Ghali, Boutros:	“An Agenda for Peace”, United Nations Website, (çevrimiçi) http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/47/27 7, Erişim Tarihi 10 Ekim 2014.
Brahimi, Lakhdar	“Brahimi Raporu”, United Nations Website, (çevrimiçi) http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/55/30 5, Erişim Tarihi 10 Ekim 2014.

Ergül, Nihal:	“Yeni Güvenlik Anlayışı Kapsamında BM’in Rolü Ve Uygulamaları” www.bilgesam.org/tr/images/stories/kitaplar/n_ergul.pdf (Erişim 26 Ağustos 2013).
United Nations:	“Charter of the United Nations”, United Nations Website, 1945, (çevrimiçi) http://www.un.org/en/documents/charter/chapter6.shtml, erişim tarihi 20 Kasım 2014.
United Nations:	“Gender Statistics”, United Nations Website, Ekim 2014 (çevrimiçi), http://www.un.org/en/peacekeeping/resources/statistics/gender.shtml, Erişim Tarihi: 10 Kasım, 2014.
United Nations:	“Peacekeeping Fact Sheet” United Nations Website, 31 Ekim 2014,(çevrimiçi), http://www.un.org/en/peacekeeping/resources/statistics/factsheet.shtml, Erişim Tarihi: 10 Kasım, 2014.
United Nations:	“Ten Rules: Code of Personal Conduct for Blue Helmets”, United Nations Website, (çevrimiçi), http://www.un.org/en/peacekeeping/documents/ten_in.pdf, erişim tarihi 12 Ekim, 2014.
United Nations:	“Troop and Police Contributors”, United Nations Website, (çevrimiçi) http://www.un.org/en/peacekeeping/resources/statistics/contributors.shtml, Erişim Tarihi: 15 Ekim, 2014.

United Nations:	“The United Nations System” the United Nations Department of Public Information, Ağustos 2013, (çevrimiçi) http://www.un.org/en/aboutun/structure/pdfs/UN%20system%20chart_lettercolor_2013.pdf, erişim tarihi 2 Aralık 2014.
United Nations:	“United Nations Criminal Justice Standards for United Nations Police,” United Nations Office on Drugs and Crime, New York, 2009, http://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/UN_criminal_justice_standards_for_UN_police.pdf, erişim tarihi 20 Kasım, 2014.
United Nations:	United Nations, “Financing Peacekeeping”, United Nations Website, (çevrimiçi) http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/financing.shtml, erişim tarihi 25 Kasım, 2014.
United Nations:	“United Nations Peacekeeping Group: Capacities to Ensure Integration”, United Nations Website, 31 Ocak, 2011 (çevrimiçi), http://www.un.org/en/peacekeeping/documents/dpkodfs_org_chart.pdf, erişim tarihi 2, Aralık, 2014.
United Nations:	“We are United Nations Peacekeepers”, United Nations Website, (çevrimiçi), http://www.un.org/en/peacekeeping/documents/un_in.pdf, erişim tarihi 12 Ekim, 2014.

United Nations Secretariat:	“Assessment of Member States’ contributions to the United Nations regular budget for the year 2013 and of new Member States’ advances to the Working Capital Fund for the biennium 2010-2011 and contributions to the United Nations regular budget for 2011 and 2012”, United Nations Website, 24 Aralık 2012, (çevrimçi), http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=ST/ADM/SER.B/866, Erişim Tarihi 15 Aralık 2014.
Prince Zeid Ra’ad Zeid Al-Husseini:	“A Comprehensive Strategy to Eliminate Future Sexual Exploitation and Abuse in United Nations Peacekeeping Operations: Zeid Report”, 25 Mart 2005 (çevrimiçi) http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/59/710, erişim tarihi 2 Eylül, 2014.